

1

9

3

5

VODNIKOVA PRATIKA

Človeško telo in njegovo naravno zdravljenje.

Prišla je zima z dežjem in snegom in je treba baš v tem času prav posebno paziti na zdravje, ker je človek izpostavljen vsem mogočim nevarnostim. Kakor priroda, tako je tudi naše telo onemoglo in se težko brani bolezni. Zaradi tega mu moramo pomagati in ga napraviti odporno in zdravo. Moramo ga očistiti nakopičenih in telesu škodljivih tvarin ter mu dovajati nove in oživljajoče soke. V ta namen se priporoča naravno zdravljenje z **zdravilnim čajem PLANINKA**, ki je pripravljen večinoma iz najboljših planinskih zelišč in je njegovo koristno delovanje že priznано v znanstveni medicini.

Dolgoletne izkušnje nam potrjujejo, da je **PLANINKA zdravilni čaj** zelo dobro ljudsko zdravilo, ker izhajajo njegove sestavine iz znanstvene in deloma tudi iz ljudske medicine.

PLANINKA zdravilni čaj je dober regulator za čiščenje in obnavljanje krvi. Radi tega učinkuje 6- do 12tedensko zdravljenje s **PLANINKA čajem** izredno dobro:

- pri **slabi želodčni prebavi in zaprtju,**
- pri **slabem in nerednem delovanju črevesja,**
- pri **napetosti telesa,**
- pri **omotici, glavobolu, nespečnosti in zgagi,**
- pri **obolenjih sečne kisline in hemoroidih,**
- pri **obolenju jeter,**
- pri **nervozni in živčnih boleznih.**

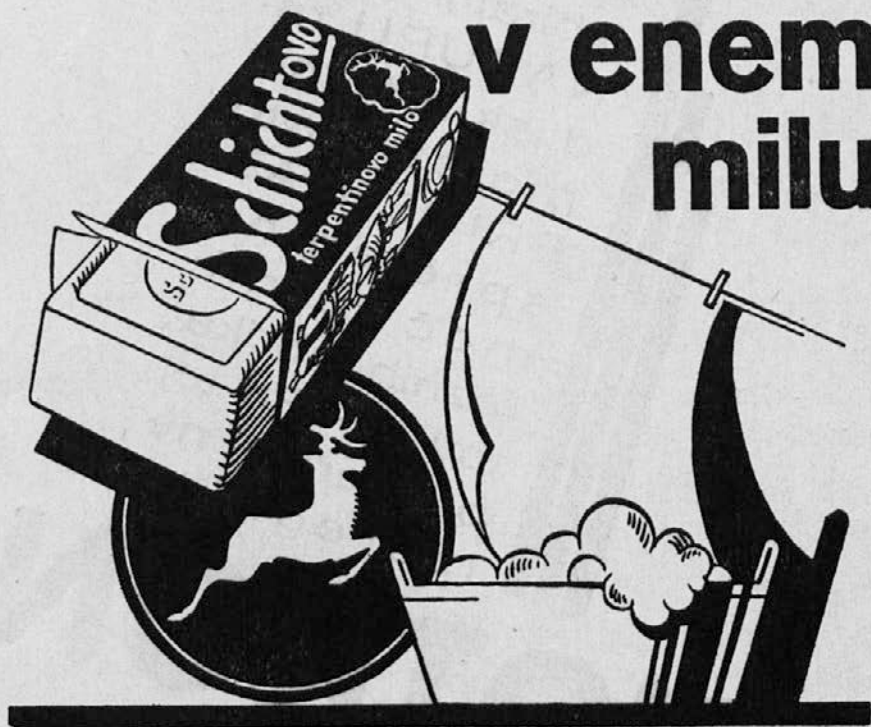
PLANINKA zdravilni čaj pospešuje tek. Zahtevajte v lekarnah izrečno **PLANINKA-čaj Bahovec** za Din 20'— paket, ki vsebuje samo tedaj pravi **PLANINKA-čaj**, kadar je paket zaprt in plombiran ter nosi naslov:

Lekarna: Mr. BAHOVEC, Ljubljana

Reg. S. br. 14.212, 10. VII. 1934.

Vse odlike v enem milu

Schichtovo terpentinovno milo daje obilno, rahlo peno — zato temeljito čisti. Razen tega vsebuje najfinejše terpentinovo olje — zato dobi oprano perilo svež vonj po mladem borovju.

Schichtovo terpentinovno milo
v praktičnem zaščitnem zavitku

Zavitek nosi razen tega lepe podobice za izrezati, za kratek čas otrok.

Za svoj denar
imate pravico
izbirati! — PRI
NAKUPU ra-
dijskih žarnic
morate zato
PRIMERJATI
sprejemno
moč žarnic
raznih fabrika-
tov... - Pri tej
primerjavi ne
izpreglejte

TRIOTRON

ŽARNIC

One Vam po-
vedo to, kar
bi bilo nam
neskromno
povedati

GENERALNI ZASTOPNIK ZA JUGOSLAVIJO

F. L. ROSENFELD — BEOGRAD — TOPLIČIN VENAC 7

Telefon 29-3-30

A.
GOREC

D. Z. O. Z.

LJUBLJANA

Tyrševa cesta 1
poleg nebotičnika

vam nudi:

Kolesa najboljših znamk

Kolesno blago za vse tipe

Avtomobilsko blago
v največji izberi

Avtomobilsko pnevmatiko
Michelin vseh vrst za
osebne in tovarne avtomobile

Zimskosportno blago
domače in norveško

Bencinski avtomat

Olje vseh vrst

Preje

Sedaj

**Prava
uteha
za živčno bolne!**

Tako nenadno izpremembo
v prav tako kratkem času - že

v nekaj tednih

povzroči samo naše preizkušeno redilno sredstvo.

Brezplačno in poštnine prosto
pošljemo vsem, ki se obrnejo
na nas, obširno razpravo o
tem redilnem sredstvu.

Število onih, ki so poslušali naše nasvete in se na ta način rešili svoje bolezni, je izredno veliko.

Pišite še danes na spodaj navedeni naslov:

Poštno zbiralno mesto:

**ERNST PASTERNAK
BERLIN S. O.**

MICHAELK RCHPLATZ 13. Abt. K.

**Veseli
gospodinje**
kadar se perilo beli
in prijetno diši. To
dosežete z majhnim
trudom. toda z upo-
rabo

**RIVIERA
MILO**

izdelano na bazi čistega
olivnega olja.

Odlikovano v Londonu
in Parizu.

RIVIERA
JEDRO
ZAST. ZNAK

REGULATED FOR
PARIS 1900

GOLD MEDAL
LONDON 1906

Pokrajinske razglednice,
povečane slike,
filme,
plošče,
vse vrste fotografskih papirjev,
aparatorov kakor tudi
vsa amaterska dela
najceneje in
najbolje
pri

Foto-Tourist

LJUBLJANA
Aleksandrova cesta

*

Podružnica: KRANJSKA GORA

**Ne zahtevajte gume,
temveč izrečno**

„OLLA“ Tropic

**Triletna
trpežnost!**

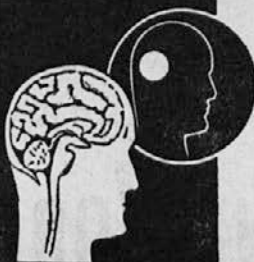

Lastni interes vsakega bolnika, ki želi ozdraviti od naduhe, pljučnih in sličnih bolezni, zahteva, da si naroči popolnoma brezplačno in poštnine prosto poučno brošuro s slikami in da izrabi ponudbo obče poznane trrdke PUHLMANN & Co., Berlin 404, Müggelstrasse 25-25 a, ki obstoji že mnogo let. Pazite na oglas v oglasnem oddelku.

FRANJO DOLŽAN - CELJE

„ZA KRESIJO“

Kleparstvo in naprava strelководov — Pokrivanje streh in zvonikov —
Vodovodne inštalacije, naprava modernih higijeničnih kopalnih sob in
kiosketov, zdravstvene naprave — Vsa popravila izvršuje točno in solidno
ter po konkurenčni ceni — Proračuni brezplačno.

VROČICA

Večino težkih bolezní, ki stoje v zvezi z prehlajenjem kakor gripa, influenza itd. spremlja vedno vročica. ASPIRIN tablete preženejo vročico iz notranjosti telesa na površino ter se tako ne doseže le zaželjeno znojenje telesa, ampak predvsem padec temperature.

MIŠIČEVJE

ZGLOBI

DO ZGLOBOV,

mišičevja in živcev dosepe ASPIRIN z krvno strujo. S teh mest odstrani on vse škodljive stvari in revmatske bolečine. ASPIRIN je neškodljivo sredstvo proti vsem boleznim, ki nastanejo od prehlajenja.

BOLJŠI KRVNI OBTOK

poveča delovanje organizma in odstranjuje škodljive stvari, ki zastrupljajo telo in povzročajo bolečine. ASPIRIN – mala tableta z velikim učinkom – izzove boljši krvni obtok in v najkrajšem času se počutite zopet sveži in zdravi.

ASPIRIN

Vsaka Aspirin tableta ima vtisnjen Bayer-jev križ

V. z. „JUGEFA“ št. d. Zagreb. Oglas je reg. pod S. Br. 12.314 od 25. VI. 1934.

Najboljša namizna in zdravilna
pijača je prirodna radioaktivna

SISAČKA MINERALNA VODA

Bolnim in zdravim priporočamo

SISAČKO JODNO KOPALIŠČE

ki je najmočnejše, najelegantnejše in
najcenejše jodno kopališče v Jugoslaviji

Z D R A V I: revmatične bolezni, po-
apnenje žil, zvišani krvni pritisk,
bolezni srca in krvnic, ženske
bolezni, živčne bolezni, skrofulozo, te-
lesne slabosti in slabokrvnost, golšo,
katare dihalnih organov, astmo, bo-
lezni prebavnih organov in žolčevodov.

Vse informacije in prospekte daje brezplačno

P. TESLIĆ, SISAK

Izborno je tudi domače
„HUBERTUS“ MILO!

Samo en
poizkus

pranja z
domačim
pralnim praškom

PERION

Vas bo prepričal,
da je ta
slovenski

izdelek res prvovrsten.

Pere vse, in kar je glavno: Vašemu perilu ne škoduje!

Izdeluje:

HUBERTUS Celjska milarna, d. z o. z., CELJE

USTANOVLJENA LETA 1847.

J. JELLENZ, Celje

(podružnica Slovenjgradec).

Trgovina s kožami in usnjem.

Na drobno.

Na debelo.

Specijalno podjetje za vse čevljarke, sedlarke in tapetniške potrebščine. Pasji in zimsko-sportni predmeti ter vseh vrst jermena in tehnični predmeti vedno v največji izbiri.

Poštno-čekovni račun 10.966.

Naslov za brzojave: Jellenz Celje. Telefon inter. 92.

KNJIGARNA, UMETNINE, MUZIKALIJE

KAREL GORIČAR-vdova
CELJE, Kralja Petra cesta št. 7, 9

Veletrgovina s papirjem, pisalnimi in risalnimi potrebščinami.

Vse šolske potrebščine v zalogi.

Na drobno.

Na debelo.

Človeška modrost v borbi proti pregodnji smrti.

Če primerjamo statistiko človeške umrljivosti minulega in tekočega stoletja, nas mora presenetiti visoka povprečna starost, ki jo dosežajo ljudje danes v primeri s prejšnjimi časi. — Vzporedno z napredkom medicinske znanosti napreduje tudi življenjska zmogljivost ljudi. Človeška modrost, ki je znala sile narave odkriti in jih postaviti v svojo službo, je znala celo smrt prisiliti, da se pojavlja vedno kasneje. — Vemo, da se življenje vzdržuje z neprestano obnovo drobnege staničevja, iz katerega sestoji telo. Naravna smrt nastopa šele po dolgih letih počasnega umiranja teh stanic, ki so kakor mreža zvezane z vsemi organi telesa. Ker sestoji tudi ti organi iz takšnih drobnih stanic, gredo stremljenja nove dobe za tem, da se oslabljenje teh stanic prepreči že v zdravih dneh z rednim čiščenjem telesa. Prizadevati si moramo, da kri pravilno kroži, kakor tudi, da odstranimo v telesu nastale strupe in tako vzpostavimo normalno delovanje vsega organizma. Takšno funkcijo vrši v telesu tudi glasoviti «Planinka»-čaj Bahovec, ki se izdeluje iz najboljših planinskih zdravilnih zelišč, katerih koristno učinkovanje je v znanstveni medicini že zdavnaj priznано. «Planinka»-čaj Bahovec je izvrsten naraven regulator za čiščenje in obnavljanje krvi ter učinkuje zanesljivo pri vseh motnjah prebavnih organov in raznih boleznih, nastalih zaradi oslabelega želodca in črevesja. Pri nerednem obtoku krvi, obolenju jeter in živec, se je «Planinka»-čaj Bahovec obnesel kot dobro domače zdravilo. «Planinka»-čaj Bahovec dobite v vseh lekarnah in drogerijah.

Drogve
kemikalije
strupi
fotoaparati

Razpršilniki
fotopotrebničine
lepčila
parfumi

Ovomaltine
zdravilna zelišča
zobne paste
zobne ščetke

glavniki
karlovarska sol
babypuder
lasne vode

eau de Cologne
briljantne
petrolej za lase
šamponi

Ricínovo olje
kreme za lice
purin proti madežem
fentol proti stenicam

inhalatorji
Lysol
Lysoform
vata

jedkoviča za pisanje na steklo
Perolin
vazelin
borvazelin

argan za posrebnjenje
Bendalin za srebrenje peči
sredstva proti kurjim očem
Niggerol

Garantol za vleganje jaje
prah proti mrčesu

Ribje olje
mineralne vode

esence za likerje
sredstva proti čurkom

grenka sol
kaporit za razkuževanje kapnic

Obveze
higijenski predmeti

Rdečila za lice
tobačni izvleček

isla mineralna sol
jodova sol

črtala za ustnice
sol sv. Roka za nogo

Naročila po pošti
rešujemo
poštnoobratno

Drogerija
GREGORIČ

LJUBLJANA

Prešernova ulica 5

† Viteškemu kralju Aleksandru I. Zedinitelju
Junaku, Mučeniku, Apostolu miru
Slava!

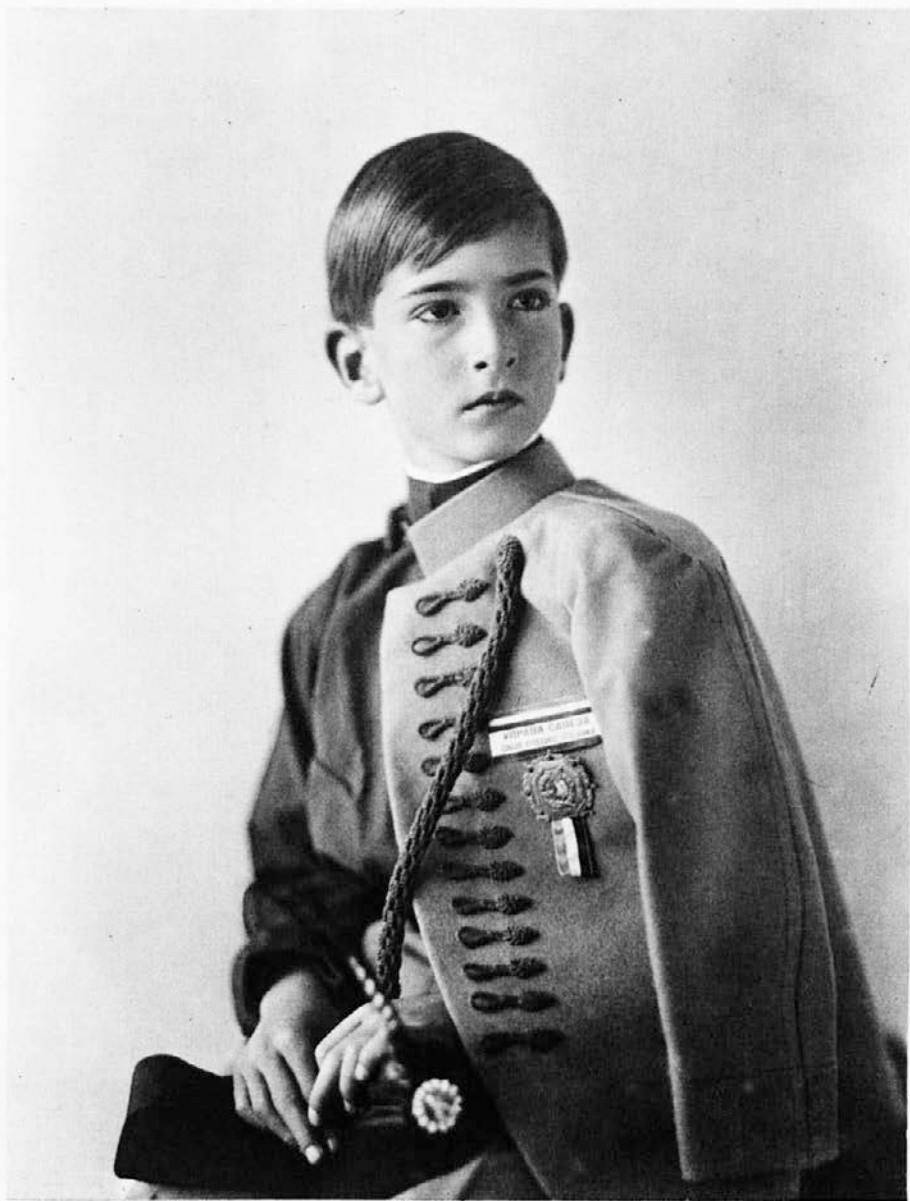

FOTO RONAY, BEOGRAD

Njegovo Veličanstvo kralj Peter II.
ki je po mučeniški smrti svojega velikega očeta dne 10. oktobra leta 1934.
stopil na prestol kraljevine Jugoslavije

44197

VODNIKOVA PRATIKA

1935

Za obnovo
Univerzitetne biblioteke

030024154

v Ljubljani

podaril a *Vodnikova družba*

dan 18/7 1935

IZDALA IN ZALOŽILA VODNIKOVA DRUŽBA V LJUBLJANI

NATISNILA DELNIŠKA TISKARNA D. D. V LJUBLJANI. PREDSTAVNIK MIROSLAV AMBROŽIČ

RODOVNIK KRALJEVSKEGA DOMA.

Njegovo Vel. kralj Aleksander I., rojen dne 17. (4.) decembra 1888. na Cetinju. Prestol je zasedel dne 17. (4.) avgusta 1921.

Njeno Vel. kraljica Marija, rojena dne 9. januarja 1900. (27. decembra 1899.) v Goti, je bila poročena v Beogradu dne 8. junija (26. maja) 1922.

Njeg. Visoč. prestolonaslednik Peter, rojen dne 6. septembra (24. avgusta) 1923. v Beogradu.

Njeg. Visoč. kraljevič Tomislav, rojen dne 19. (6.) januarja 1928. v Beogradu.

Njeg. Visoč. kraljevič Andrej, rojen dne 28. (15.) junija 1929. na Bledu.

Njegovo Visočanstvo kraljevič Jurij, brat Njeg. Vel. kralja, rojen dne 8. septembra (26. avgusta) 1887. na Cetinju.

Njeno kralj. Visočanstvo kneginja Jelena, sestra Njeg. Vel. kralja, rojena dne 5. novembra (23. oktobra) 1884. na Reki. Poročila se je z Njegovim Visočanstvom knezom Ivanom Konstantinovičem dne 3. septembra (21. avgusta) 1911. v Peterhofu.

Njeg. Visoč. knez Arsenije Karagjorgjević, stric Njeg. Vel. kralja, rojen dne 16. (3.) aprila 1859. v Temišvaru.

Njeg. Visoč. knez Pavle, sin kneza Arsenija, bratranec Njeg. Veličanstva kralja, rojen dne 27. (14.) aprila 1893. v Petrogradu.

Njeno Visoč. kneginja Olga, hči grškega kneza Nikole, rojena dne 29. (16.) maja 1903. v Tatoju. Poročena je bila dne 22. (9.) oktobra 1923. v Beogradu z Njeg. Visoč. knezom Pavlom.

Njeg. Visoč. knez Aleksander, sin kneza Pavla, rojen dne 13. avgusta (31. julija) 1924.

Domnevno vreme leta 1935. po stoletnem koledarju.

Leto 1935., ki ga bo vladal Merkur, bo bolj suho in toplo kakor mrzlo. Zlasti p o mlad nič kaj posebnega ne obeta. — Poletje bo imelo dosti dežja, seno in žito bodo dobro pripravili, ne bodo pa smeli preveč hiteti. — Jesen bo spočetka deževna in mrzla, nato pa suha. — Po jasni jeseni bo presenetljivo hitro nastopila zima in prinesla do februarja velike množine snega, potem se bo unesla.

Dozdevno vreme v posameznih mesecih.

Januar.

Ta mesec se prične z mrazom, ki traja prav do 30.; 31. vetrovno in milo.

Februar.

1. in 2. mračno in milo; od 2. do 6. sneg, nato hud mraz do konca meseca.

Marec.

Od 1. do 6. mrzlo; od 7. do 9. vlažno; od 13. do 15. dež; od 18. do 20. poledica; 22. topel dež; 26. se zjasni in postane lepo toplo; 31. je spet hladno.

April.

Do 14. mrzlo in suho; 16. in 17. tak mraz, da rožmarin in nageljni celo na vrtovih zmrznejo; od 25. do konca meseca toplo; 28. grom, blisk, dež.

Maj.

Od 1. do 6. lepo in toplo, potem tri dni vetrovno, nato spet do 18. lepo in suho, tako da zaradi suše trpe vse rastline; 28. in 29. topel, ploden dež; konec meseca lep.

Junij.

Od 1. do 8. lepo; 9. in 10. neprenehljiv dež, nato megleno do 13., potem nastopi spet dobro vreme, ki traja do konca meseca.

Julij.

Od 1. do 4. huda vročina; 5. se pojavi deževno vreme, trajajoče do 19., nato lepo vreme do konca.

Av gust.

1. in 2. huda vročina; od 3. do 19. stalen dež; 29. lepo, potem nestanovitno do konca meseca.

September.

Od 1. do 4. lepo, nato grom in močni nalivi, potem spet dobro vreme do 20.; poslej dež in nestanovitno vreme do 30.

Oktober.

Do 13. neprijazen dež; 14. mračno; 15. dež; 19. lepo; potem do 24. dež, nato spet lepo; od 29. do 31. hladno in megleno.

November.

Od 1. do 4. lepo in prijazno; 5. in 6. vihar, potem tri dni hud dež; do 16. lepo, vendar zjutraj megleno; od 17. do 25. mračno in mrzlo vreme; nato do konca dež.

December.

1. lepo; nato do 15. vihavo in vetrovno; od 16. do 20. mraz; od 21. do 29. mračno in sneg, nato zelo mrzlo.

Navadno leto 1935.

ima 365 dni, se prične s torkom in konča s torkom.

Astronomski letni časi.

Pomlad se prične dne 21. marca ob 14. uri 18 min.
Poletje se prične dne 22. junija ob 9. uri 38 min.
Jesen se prične dne 24. septembra ob 0 uri 39 min.
Zima se prične dne 22. decembra ob 19. uri 37 min.
 Ure se štejejo od 1 do 24, t. j. od polnoči do polnoči po srednjeevropskem času.

Godovinsko število.

Zlato število	17
Epakta ali lunino kazalo	25
Sončni krog	12
Rimsko število	3
Nedeljska črka	F
Značaj leta ali praznično število	31
Nedelj in zapovedanih praznikov	59
Letni vladar	Merkur

Nebesna znamenja.

Pomlad:		Jesen:	
oven	♈	tehtnica	♎
bik	♉	škorpion	♏
dvojčka	♊	strelec	♐
Poletje:		Zima:	
rak	♋	kozel	♈
lev	♌	vodnar	♊
devica	♍	ribi	♓

Znaki za mesečne spremene.

Mlaj		Ščip ali polna luna	
Prvi krajec		Zadnji krajec	

Znamenja za dni v tednu.

Nedelja		Postni dan	
Praznik		Delavnik	

Kvaterni dnevi.

13. marec, 12. junij, 18. september, 18. december.

Državni prazniki.

Vidovdan 28. junija.
 Ciril in Metod 5. julija.
 Ujedinjenje Srbov, Hrvatov in Slovencev 1. decembra.
 Rojstni dan Njegovega Veličanstva kralja Aleksandra I. 17. decembra.

Premakljivi prazniki.

Sedemdesetnica 17. febr. Binkošti 9. junija.
 Pepelnica sredi 6. marca. Sv. Trojica 16. junija.
 Velika noč 21. aprila. Telovo 20. junija.
 Križevo 27., 28., 29. maja. Srce Jezusovo 28. junija.
 Vnebohod 30. maja. Prva adv. nedelja 1. dec.

Mrki sonca in lune leta 1935.

Sonce mrkne štirikrat, luna dvakrat. V Srednji Evropi pa bo samo lunin mrk dne 19. januarja delno viden.

1.) **Popolni lunin mrk dne 19. januarja:** pričetek mrka ob 14. uri 53 min., konec ob 18. uri 41 min. Mrk bo viden v severozapadnem delu Severne Amerike, na Tihem in Indijskem oceanu, v Avstriji, Aziji, Evropi in Afriki.

2.) **Delni sončni mrk dne 3. februarja:** pričetek mrka ob 15. uri 30 min., konec ob 19. uri 1 min. Mrk bo viden v Severni Ameriki, v Srednji Ameriki, v Južni Grönlandiji in na nanjo meječem Tihem in Atlantskem oceanu.

3.) **Delni sončni mrk dne 20. junija:** pričetek mrka ob 19. uri 34 min., konec ob 22. uri 25 min. Mrk bo viden v severozapadni in severni Evropi, v severni Aziji, na Grönlandiji in v severnem Ledenem morju.

4.) **Popolni lunin mrk dne 16. julija:** pričetek mrka ob 4. uri 12 min., konec ob 7. uri 47 min. Mrk bo viden v južozapadni Evropi, v Afriki, v Severni in Južni Ameriki in na vzhodnih delih Tihega oceana.

5.) **Delni sončni mrk dne 30. julija:** pričetek mrka ob 9. uri 2 min., konec ob 11. uri 30 min. Mrk bo viden na južnem Ledenem morju.

6.) **Obročasti sončni mrk dne 25. decembra:** pričetek mrka ob 16. uri 42 min., konec ob 21. uri 17 min. Mrk bo viden v južnem delu Južne Amerike, na južnih predelih Tihega in Atlantskega oceana, v Novi Zelandiji in na južnem Ledenem morju.

Vremenski ključ

po zvezdoslovcu J. W. Herschlu.

Kadar se spremeni mesec, pomeni:

ob uri	poleti	pozimi
od 24. do 2.	lepo	mrzlo, če ni jugozapadnik
od 2. do 4.	mrzlo in dež	sneg in vihar
od 4. do 6.	dež	sneg in vihar
od 6. do 10.	spremenljivo	sneg ob severozapadniku, sneg ob vzhodniku
od 10. do 12.	veliko dežja	mrzlo in mrzel veter
od 12. do 14.	mnogo dežja	sneg in dež
od 14. do 16.	spremenljivo	lepo in prijetno
od 16. do 18.	lepo	lepo
od 18. do 22.	lepo ob severu ali zapadniku, dež ob jugu ali jugozapadniku	dež in sneg ob jugu ali zapadniku
od 22. do 24.	lepo	lepo

O p o m b a. Vse leto se razdeli na dva dela: poletje in zimo. Za poletje velja čas od 15. aprila do 16. oktobra, ostali čas pa za zimo.

PROSINEC

JANUAR

Zvezda sije na snežene ceste ...
Sveti trije kralji, kam pa greste?
Srečo voščit se pri vas ustavimo,
bob, kolače v cekarje pospravimo.

Novo leto

1

2

Genovefa

3

3

4

Sv. 3 kralji

5

6

Valentin

7

7

8

Pavel, p.

10

9

10

Ernest

12

11

12

Veronika

13

13

Hilarij

14

15

16

Anton, p.

17

17

18

Sebastijan

20

19

20

Neža

21

Vincenc

22

Spreob. Pavla

25

Franč. Sal.

29

Peter Nol.

31

21

22

23

24

25

26

27

28

29

30

31

1	T	Novo leto. Obrezov. Gospodovo
2	S	Makarij; Ime Jezus
3	Č	Genovefa; Slavimir
4	P	Tit; Angela
5	S	Telesfor; Grozdana

6	N	3 kralji ali razgl. G.; Darinka
7	P	Valentin, šk.; Svetoslav
8	T	Severin, op.; Bogoljub, muč.
9	S	Julijan
10	Č	Pavel I., p.; Dobroslav
11	P	Higin, p. m.; Božidar, op.
12	S	Ernest, šk.; Arkadij, m.

13	N	1. po razgl. G.; Sv. Družina
14	P	Feliks (Srečko); Neda
15	T	Pavel, pušč.; Hilarij, uč.
16	S	Marcel, p.
17	Č	Anton, pušč.; Ratislav
18	P	Sv. Petra stol v R.; Priska, d. m.
19	S	Kanut, kr.; Hranimir

20	N	2. po razgl. G.; Sebastijan, m.
21	P	Neža, d. m.; Janja
22	T	Vincenc (Vinko), m.;
23	S	Alfonz; Zaroka M. D.
24	Č	Timotej, šk.; Milislava
25	P	Spreob. Pavla; Kosava
26	S	Polikarp, šk.; Vsevlad

27	N	3. po razgl. G.; Janez Zlatoust
28	P	Egidij; Julijan, šk.
29	T	Frančišek Sal., šk.
30	S	Martina, d. m.; Hiacinta, d.
31	Č	Peter Nolaški, sp.; Divna

Beležke.

Dan je dolg od 8^h 25' do 9^h 26'.

Dan zraste za 1^h 1'.

Solnce stopi v znamenje vodnarja dne
21. ob 0^h 29'.

 Mlaj dne 5. ob 6^h 20'.

 Prvi krajec dne 11. ob 21^h 55'.

 Ščip dne 19. ob 16^h 44'.

 Zadnji krajec dne 27. ob 20^h 59'.

SVEČAN

FEBRUAR

*Ples in smeh, šegávi dirindaj ...
Krepke roke, ljubezniv smehlajjaj ...
Kaj od srca se do srca spleta,
očka, mamca zvedeti ne smeta.*

Ignacij

1

1

2

Svečnica

2

3

4

Blaž

3

5

6

Agata

5

7

8

Apolonija

9

9

10

Katarina

13

11

12

Valentin

14

13

14

Julijana

16

15

16

Simeon

18

17

18

Konrad

19

19

20

Aleksander

Maksimilijan

Stol sv. Petra

Matija

Roman

20

21

21

22

22

24

24

26

28

27

28

1 P Ignacij (Igo, Ognjesl.); Budimil
2 S Svečnica; Ljubomira

3 N 4. po razgl. G.; Blaž, šk.

4 P Andrej (Hrabroslav); Daroslav

5 T Agata, dev.

6 S Doroteja; Amand

7 Č Romuald, op.; Malina

8 P Ivan od Mata; Zvezdodrag

9 S Apolonija; Ciril Aleks.

10 N 5. po razgl. G.; Sholastika, dev.

11 P Deziderij; Adolf, šk.

12 T Evlalija

13 S Katarina, dev.

14 Č Valentin (Zdravko); Cvetna

15 P Favstin; Ljuboslava

16 S Julijana, d. m.

17 N 1. predpepel.; Frančišek Kle

18 P Simeon; Dobrana

19 T Konrad, pušč.

20 S Aleksander

21 Č Maksimilijan; Miroslava

22 P Stol sv. Petra v A.

23 S Peter Damj., šk.; Romana, dev.

24 N 2. predpepel.; Matija, ap.

25 P Valpurga, dev.

26 T Matilda, dev.

27 S Viktor; Leander; Baldomir

28 Č Roman, op.

Beleške.

Dan je dolg od 9^h 29' do 10^h 56'.

Dan zraste za 1^h 27'.

Solnce stopi v znamenje rib dne 19. ob 14^h 52'.

 Mlaj dne 3. ob 17^h 27'.

 Prvi krajec dne 10. ob 10^h 25'.

 Ščip dne 18. ob 12^h 17'.

 Zadnji krajec dne 26. ob 11^h 14'.

SUŠEC

MAREC

Vedi, sinček, za bodoča leta:
Zemlja skrbna je in dobra mati;
kar ji daš, stotero ti povrne —
ali treba težko je dajati.

Albin

1

1

2

Kunigunda

3

3

4

Pust

5

5

6

Janez od Boga

8

7

8

40 mučencev

10

9

10

Gregor

12

11

12

Matilda

14

13

14

Jedert

17

15

16

Edvard

18

17

18

Jožef

19

19

20

Benedikt

Mar. oznanjenje

Rupert, šk.

Janez Kap.

Benjamin

21

25

27

28

31

21

22

23

24

25

26

27

28

29

30

31

1	P	Albin (Belko), šk.; Belin
2	S	Simplicij, p.; Milena
3	N	3. predpepel.; Kunigunda, ces.
4	P	Kazimir, spoz.
5	T	Pust; Janez Jožef od križa
6	S	Pepelnica; Evzebij; Danica
7	Č	Tomaž Akvinski, c. uč.
8	P	Janez od Boga, sp.; Bodin
9	S	Frančiška Rim.; Danimir
10	N	1. postna; 40. mučencev
11	P	Sofronij, šk.; Heraklij
12	T	Gregor I., p.; Božana
13	S	† Rozina; Teodora, muč.
14	Č	Matilda; Desimir
15	P	† Klemen M. D., sp.
16	S	† Hilarij, m.; Ljubislava
17	N	2. postna; Jedert, dev.
18	P	Edvard; Ciril, c. uč.
19	T	Jožef, ženin M. D.
20	S	Aleksandra, muč.; Evgenij
21	Č	Benedikt, op.
22	P	Oktavijan; Lea
23	S	Jožef Oriol; Oton
24	N	3. postna; Gabrijel, nadangel
25	P	Marijino oznanjenje
26	T	Emanuel, muč.; Dizma; Srdan
27	S	Rupert, šk.; Janez Dam., c. uč.
28	Č	Janez Kapistran
29	P	Ciril, m.
30	S	Janez Klimak; Radivoj
31	N	4. postna (sredpost.); Benjamin

Beleške.

Dan je dolg od 10^h 59' do 12^h 45'.

Dan zraste za 1^h 46'.

Solnce stopi v znamenje ovna dne 21.
ob 14^h 18'.

Začetek pomladi.

Mlaj dne 5. ob 3^h 40'.

Prvi krajec dne 12. ob 1^h 30'.

Ščip dne 20. ob 6^h 31'.

Zadnji krajec dne 27. ob 21^h 51'.

MALI TRAVEN

APRIL

*V prožnem loku se vihti desnica:
„Daj nam, oče, naš vsakdanji kruh;
v bajti čaka nanj otrok kopica
in spet nova pride k nam sestrica.“*

Hugon

1

1

2

Rihard

3

3

4

Vincencij Fer.

5

5

6

Viljem, op.

6

7

8

Albert

8

9

10

Viktor

12

11

12

Justin

14

13

14

Helena

15

15

16

Rudolf

17

17

18

Ema

19

19

20

Velika noč

21

21

Adalbert

23

23

Jurij

24

24

Marko

25

27

Peregrin

27

29

22

24

25

26

27

28

29

30

1	P	Hugon
2	T	Frančišek Pavl.; Gojmir
3	S	Rihard, šk.
4	Č	Izidor, šk.; Dušica
5	P	Vincencij Fer.; Irena
6	S	Viljem, op.; Sikst, p.

7	N	Tiha ned.: Herman, Jožef
8	P	Albert, šk.
9	T	Marija Kleofova
10	S	Ezekijel, pr.
11	Č	Leon I., p.; Rada
12	P	Viktor; Julij I., p.
13	S	Hermengilda, m.; Milutina

14	N	Cvetna ned.: Justin
15	P	Helena, kr.; Teodor, m.
16	T	Benedikt; Turibij
17	S	Rudolf, m.
18	Č	† Vel. č.: Apolonij; Gradislava
19	P	† Vel. p.: Ema, vd.; Leo IX., p.
20	S	† Vel. s.: Sulpicij; Neža

21	N	Velika noč: Simeon
22	P	Vel. poned.: Soter in Gaj
23	T	Adalbert (Vojteh)
24	S	Jurij, m.
25	Č	Marko, ev.; Tugomir
26	P	Klet in Marcellin
27	S	Peregrin, sp.; Peter K.

28	N	1. povel. (bela); Pavel od kr.
29	P	Robert, op.; Peter, m.
30	T	Katarina Sienska, d.; Samorad

B e l e ž k e.

Dan je dolg od 12^h 48' do 14^h 27'.
Dan zraste za 1^h 39'.
Solnce stopi v znamenje bika dne 21.
ob 1^h 50'.

Mlaj dne 3. ob 13^h 11'.

Prvi krajec dne 10. ob 18^h 42'.

Ščip dne 18. ob 22^h 10'.

Zadnji krajec dne 26. ob 5^h 21'.

VELIKI TRAVEN

MAJ

*Spominčice že sanjajo kraj brega,
pesem slavra se v večer preliva,
vsa skrivnostna, sladka, zapeljiva ...
če ni še slajša — fantova prisega.*

Filip in Jakob

Najdenje sv. križa

Florijan

Stanislav

Gregorij N.

1

3

4

7

9

1

2

3

4

5

6

7

8

9

10

Antonin

Servacij

Izidor

Janez Nep.

Pashal, sp.

10

13

15

16

17

11

12

13

14

15

16

17

18

19

20

Julija

22

Urban

25

Magdalena

29

Vnebohod

30

Angela Mer.

31

21

22

23

24

25

26

27

28

29

30

31

1	S	Filip in Jakob, ml. ap.
2	Č	Atanazij, šk.; Živana
3	P	Najdenje sv. križa
4	S	Florijan (Cvetko)
5	N	2. povel.; Pij, p.
6	P	Benedikta; Janez Ev.
7	T	Stanislav, šk. m.
8	S	Prikazen sv. Mihaela
9	Č	Gregorij Nacijan
10	P	Izidor; Antonin, šk.
11	S	Frančišek; Mamert
12	N	3. povel.; Pankracij, m.
13	P	Servacij, m.
14	T	Bonifacij, šk.
15	S	Izidor; Zofija
16	Č	Janez Nepomuk, muč.
17	P	Pashal, sp.
18	S	Erik, kr.; Venancij
19	N	4. povel.; Celestin; Ivo
20	P	Bernardin Sienski
21	T	Feliks (Srečko), sp.
22	S	Julija, Emil (Milan)
23	Č	Deziderij, šk.
24	P	Mar. Dev., pom. kr.; Cveta
25	S	Urban I., p.
26	N	5. povel.; Filip Nerij
27	P	Janez, p.; Beda Čast.
28	T	Avguštin, šk.
29	S	Magdalena, p.
30	Č	Vnebohod; Ferdinand; Robert
31	P	Angela Merici, d.

Beleške.

Dan je dolg od 14^h 29' do 15^h 45'.Dan zraste za 1^h 16'.Solnce stopi v znamenje dvojčkov dne 22. ob 1^h 25'.☹ Mlaj dne 2. ob 22^h 36'.☾ Prvi krajec dne 10. ob 12^h 54'.☼ Ščip dne 18. 10^h 57'.☾ Zadnji krajec dne 25. ob 10^h 44'.

ROŽNIK + JUNIJ

*Kam pa s panji v mlado zarjo, mož?
Ej, s čebelami na letovanje,
treba pašo bo dobiti zanje.
Dal obilne jim, svetnik Ambrož!*

Klotilda

3

1

2

Bonifacij

5

3

4

Norbert

6

5

6

Medard

8

7

8

Binkošti

9

9

10

Anton Pad.

13

11

12

Bazilij

14

13

14

Vid

15

15

16

Telovo

20

17

18

Alozij

21

19

20

Ahac

22

21

Janez Krstnik

24

23

Ladislav

27

25

Vidov dan

1389

28

27

Peter in Pavel

29

29

30

1	S	Fortunat; Radovan
2	N	6. povel.; Erazem
3	P	Klotilda, kr.
4	T	Kvirin; Frančišek Kar.
5	S	Bonifacij, šk. m.; Valerija
6	Č	Norbert; Milutin
7	P	Pavel, šk.; Robert
8	S	Medard, šk.
9	N	Binkošti; Felicijan in Primož
10	P	Bink. poned.; Marjeta, kr.
11	T	Barnaba, ap.
12	S	† kv.; Janez Fakund, sp.
13	Č	Anton Padovanski, sp.
14	P	† kv.; Bazilij, šk.
15	S	† kv.; Vid in tov.
16	N	1. pobink.; Franč. Regij
17	P	Adolf, šk.
18	T	Efrem Sirski, c. uč.
19	S	Gervazij in Protazij
20	Č	Telovo; Silverij, p.; Milava
21	P	Alozij (Slavko); Vekoslav, sp.
22	S	Ahac, m.; Pavlin; Miloš
23	N	2. pobink.; Agripina
24	P	Janez Krstnik
25	T	Prosper; Viljem, op.
26	S	Rudolf, šk.; Janez in Pavel
27	Č	Ladislav; Hema, vd.
28	P	Vidov dan; Zorana; Srce Jez.
29	S	Peter in Pavel, ap.
30	N	3. pobink.; Spomin sv. Pavla

Beleške.

Dan je dolg od 15^h 46' do 16^h 2'.
 Dan zraste do 21. za 19' in se potem skrči do 30. za 3'.
 Solnce stopi v znamenje **raka** dne 22. ob 9^h 38'.

Začetek poletja.

- Mlaj dne 1. ob 8^h 52'.
- Prvi krajec dne 9. ob 6^h 49'.
- Ščip dne 16. ob 21^h 20'.
- Zadnji krajec dne 25. ob 15^h 21'.
- Mlaj dne 30. ob 20^h 25'.

MALI SRPAN

JULIJ

*Zlatolasa, polna je pšenica,
rdečelična, brhka je ženjica,
koscu v solncu kosa se blešči,
škrjunček poje himno dobrih dni.*

Obiskovanje M. D.

Urh

Ciril in Metod

Vilibald

Elizabeta

2

4

5

7

8

1

2

3

4

5

6

7

8

9

10

Moh. in Fort.

Marjeta

Aleš

Vincenc Pavl.

Elija

12

13

17

19

20

11

12

13

14

15

16

17

18

19

20

Magdalena

22

21

Apolinarij

23

23

24

Jakob

25

25

26

Ana

26

28

29

Ignacij

31

30

31

1	P	Teobald, pušč.
2	T	Obiskovanje Mar. Dev.
3	S	Lev II., p.
4	Č	Urh, šk.; Berta, dev.
5	P	Ciril in Metod, šk., slov. ap.
6	S	Izaija, pr.; Bogomila

7	N	4. pobink.; Vilibald, šk.
8	P	Elizabeta (Špela), kr.
9	T	Veronika Jul., dev.
10	S	Amalija, d.; Ljubica
11	Č	Pij I., p.; Savin, m.
12	P	Mohor in Fortunat
13	S	Marjeta, d. m.; Dragan

14	N	5. pobink.; Bonaventura
15	P	Vladimir, kr.
16	T	Dev. Mar. Karmelska; Bogdan
17	S	Aleš, sp.
18	Č	Miroslav (Friderik)
19	P	Vincenc Pavlanski; Avrelija
20	S	Elija, pr.; Margareta, dev.

21	N	6. pobink.; Olga
22	P	Marija Magdalena, spok.
23	T	Apolinarij, šk.
24	S	Kristina, dev.
25	Č	Jakob (Radoslav)
26	P	Ana, mati Mar. Dev.; Jana
27	S	Natalija (Božena), m.

28	N	7. pobink.; Viktor P., m.
29	P	Marta, dev.
30	T	Abdon in Senen, m.
31	S	Ignacij (Ognjeslav)

Beleške.

Dan je dolg od 16^h 2' do 15^h 8'.

Dan se skrči za 54'.

Solnce stopi v znamenje leva dne 23.
ob 20^h 55'.

Začetek pasjih dni.

 Prvi krajec dne 8. ob 23^h 28'.

 Ščip dne 16. ob 6^h 0'.

 Zadnji krajec dne 22. ob 20^h 42'.

 Mlaj dne 30. ob 10^h 32'.

VELIKI SRPAN + AVGUST

*Trudno, zlato klasje je požeto
in v bahave, težke snope speto.
Zdaj se cepec v pesem bo pognal,
za življenje naše bo koval.*

Petra vezi

Alfonz Lig.

Dominik

Marija Snežnica

Lovrenc

1

2

4

5

10

1

2

3

4

5

6

7

8

9

10

Klara

Veliki Šmaren

Rok

Bernard

Ivana Fr. Š.

12

15

16

20

21

11

12

13

14

15

16

17

18

19

20

Timotej, muč.

Filip Benicij

Jernej

Avguštin

Obgl. Janeza

22

23

24

28

29

21

22

23

24

25

26

27

28

29

30

31

1	Č	Vezi Petra, ap.
2	P	Porciunkula; Alfonz Lig.
3	S	Najdenje sv. Štefana
4	N	8. pobink.: Dominik, spoz.
5	P	Marija Snežnica; Ožbolt, kr. m.
6	T	Sprem. Gospodovo
7	S	Kajetan, sp.; Donat
8	Č	Cirijak in tov., m.
9	P	Afra, m.; Roman, m.
10	S	Lovrenc, m.; Jurica
11	N	9. pobink.; Suzana
12	P	Klara, dev.; Hilarija, m.
13	T	Kasijan in Hipolit, m.
14	S	Anastazija, dev.
15	Č	Vnebovz. Mar. Dev. (Vel. Gosp.)
16	P	Rok, sp.
17	S	Emilija (Milica)
18	N	10. pobink.: Helena
19	P	Ludovik, šk.
20	T	Bernard, opat
21	S	Ivana Fr. Šantalska
22	Č	Timotej, m.
23	P	Filip Benicij (Zdenko)
24	S	Jernej, ap.; Borivoj
25	N	11. pobink.: Ludovik, kr.
26	P	Cefirin I., pap.
27	T	Josip Kalasan, sp.
28	S	Avguštin
29	Č	Obglav. Janeza Krstnika
30	P	Roža Limanska, d.; Milka
31	S	Rajko, spoz.

Beleške.

Dan je dolg od 15^h 5' do 15^h 31'.
 Dan se skrči za 1^h 34'.
 Solnce stopi v znamenje device dne 24.
 ob 3^h 24'.

Konec pasjih dni.

☾ Prvi krajec dne 7. ob 14^h 25'.

☼ Ščip dne 14. ob 15^h 44'.

☾ Zadnji krajec dne 21. ob 4^h 17'.

☺ Mlaj dne 29. ob 2^h 0'.

KIMAVEC

SEPTEMBER

*Ded starina drevje je sadil,
cepil, čakal, a sadu ni vžil ...
Glej ga, svoji deci vnuk njegov
težko nosi sadni blagoslov.*

Egidij

Rozalija

Regina

Rojstvo M. D.

Nikolaj Tol.

1

4

7

8

10

1

2

3

4

5

6

7

8

9

10

Ime Marijino

Notburga

Pov. sv. Križa

Ljudmila

Evstahij

12

13

14

16

20

11

12

13

14

15

16

17

18

19

20

Matevž

21

21

Emeran

22

22

Kozma in Damijan

27

25

26

Mihael

29

27

28

Hijeronim

30

29

30

1	N	12. pobink.: Egidij
2	P	Štefan, kr.; Antonin
3	T	Doroteja, d. m.
4	S	Rozalija
5	Č	Lavrencij Just., šk.
6	P	Caharija, pr.
7	S	Regina; Bronislava, m.

8	N	Rojstvo Mar. Dev. (Mala Gosp.)
9	P	Peter Klaver, spoz.
10	T	Nikolaj Toledski, sp.
11	S	Erna, d.; Prot in Hiacint
12	Č	Ime Marijino; Gvido, spoz.
13	P	Notburga, dev.
14	S	Povišanje sv. Križa

15	N	14. pobink.: Nikomed
16	P	Ljudmila, vd.
17	T	Hildegarda, ap.; Lambert, šk.
18	S	† kv.; Irena, muč.
19	Č	Januarij, m.
20	P	† kv.; Evstahij, m.; Morana
21	S	† kv.; Matevž, ap. in ev.

22	N	15. pobink.: Emeran (Jerko)
23	P	Tekla, muč.; Linus, p.
24	T	Rupert; Mar. Dev., rešen. ujet.
25	S	Kamil in tov., muč.
26	Č	Ciprijan; Justina
27	P	Kozma in Damijan
28	S	Venčeslav, kr.

29	N	16. pobink.: Mihael, arh.
30	P	Hijeronim, c. uč.

Beležke.

Dan je dolg od 15^h 28' do 11^h 48'.
 Dan se skrči za 1^h 40'.
 Solnce stopi v znamenje tehtnice dne 24.
 ob 0^h 39'.

Začetek jeseni.

☾ Prvi krajec dne 6. ob 3^h 26'.

☼ Ščip dne 12. ob 21^h 18'.

☾ Zadnji krajec dne 19. ob 15^h 25'.

☼ Mlaj dne 27. ob 18^h 29'.

VINOTOK OKTOBER

*Solnce v gorice razsipa zlatá,
grozdje se s trte prepolne smehlja.
Čriček o vinski dobroti drobi,
kdor ne verjameš mu, vina ne pij!*

Remigij

Frančišek Ser.

Rožnenska

Brigita

Dionizij

1

4

6

8

9

1

2

3

4

5

6

7

8

9

10

Kalist

Terezija

Gal

Luka

Uršula

14

15

16

18

21

11

12

13

14

15

16

17

18

19

20

Klotilda

23

Rafael

24

Evarist

26

Simon in Juda

28

Volbenk

31

▲
21▲
22▲
23▲
24▲
25▲
26☪
27▲
28▲
29▲
30▲
31

1	T	Remigij, šk.
2	S	Angeli varuhi; Miran
3	Č	Kandid, m.; Vitomir
4	P	Frančišek Serafinski
5	S	Placid in tov., m.
6	N	17. pobink.; Rožnenska
7	P	Sergij, muč.; Justina, dev.
8	T	Brigita, vd.
9	S	Dionizij; Svetina
10	Č	Frančišek Borgia, sp.
11	P	Aleksander Sauli
12	S	Maksimilijan, šk. m.
13	N	18. pobink.; Hugolin
14	P	Kalist, pap. muč.
15	T	Terezija, d.
16	S	Gal, op.; Florentin, šk.
17	Č	Jadviga, kr.; Mira
18	P	Luka, ev.
19	S	Peter Alkantarski, sp.
20	N	19. pobink.; Janez Kanc.
21	P	Uršula in tov., dev. muč.
22	T	Kordula, d. m.
23	S	Klotilda, dev. muč.; Živka
24	Č	Rafael, arhangel
25	P	Krizant in Darija
26	S	Amand; Evarist, p. m.
27	N	20. pobink.; Frumencij
28	P	Simon in Juda, ap.
29	T	Narcis; Ida
30	S	Alfonz Rodriguez, spoz.
31	Č	Volbenk, šk.; Srečko

B e l e ž k e.

Dan je dolg od 11^h 46' do 10^h 2'.Dan se skrči za 1^h 43'.Solnce stopi v znamenje škorpiona dne
24. ob 9^h 30'.☾ Prvi krajec dne 5. ob 14^h 40'.☼ Ščip dne 12. ob 5^h 39'.☾ Zadnji krajec dne 19. ob 6^h 36'.☼ Mlaj dne 27. ob 11^h 15'.

L I S T O P A D

N O V E M B E R

*Tu našli so poslednji mirni dom,
v naročju matere jim je topló.
Kako so srečni, da nič več
za naše težke boje ne vedo.*

Vsi svetniki

Verne duše

Karel Bor.

Lenart

Bogomir

1

2

4

6

8

1

2

3

4

5

6

7

8

9

10

Martin

Stanislav Kostka

Leopold

Gregorij Čudod.

Elizabeta

11

13

15

17

19

11

12

13

14

15

16

17

18

19

20

Dar. Marijino

21

21

Cecilija

22

22

Katarina

25

25

Virgilij

27

27

Andrej

30

29

30

1	P	God vseh svetnikov
2	S	Spomin vernih duš; Just
3	N	21. pobink.; Viktorin
4	P	Karel Boromej, šk.
5	T	Emerik, vojv., spoz.; Caharija
6	S	Lenart (Lenko), o.; Ratislav
7	Č	Engelbert; Zdenka
8	P	Bogomir, šk.
9	S	Božidar (Teodor), m.
10	N	22. pobink.; Andrej A., sp.
11	P	Martin (Davorin), škof
12	T	Martin, pap. muč.
13	S	Stanislav Kostka
14	Č	Jozafat, šk. m.; Borislava
15	P	Leopold (Levko), kr.
16	S	Otmar, o.; Ivan Trogirski
17	N	23. pobink.; Gregorij Čudod., šk.
18	P	Hilda; Odon, op.
19	T	Elizabeta, kr.; Jelisava
20	S	Feliks (Srečko) Val.
21	Č	Darovanje Mar. Dev.
22	P	Cecilija, d. m.
23	S	Klemen, p. m.; Felicita, m.
24	N	24. pobink.; Janez od križa
25	P	Katarina, dev. muč.
26	T	Konrad; Silvester, op.
27	S	Virgilij, škof
28	Č	Eberhart, šk.
29	P	Saturnin, m.
30	S	Andrej (Hrabroslav), ap.

Beleške.

Dan je dolg od 9^h 59' do 8^h 42'.Dan se skrči za 1^h 17'.Solnce stopi v znamenje strelca dne 25.
ob 6^h 36'.Prvi krajec dne 4. ob 0^h 12'.Ščip dne 10. ob 15^h 42'.Zadnji krajec dne 18. ob 1^h 36'.Mlaj dne 26. ob 3^h 36'.

GRUDEN

DECEMBER

*Daljne zvezde svetijo na vas
in na trudno, tiho, zasneženo polje ...
S cerkvice samotne vabi glas:
Mir ljudem na zemlji, ki so dobre volje.*

Ujedinjenje

Francišek Ks.

Barbara

Miklavž

Ambrož

1

2

3

4

5

6

7

8

9

10

Br. spoč. D. M.

Lucija

Spiridion

Lazar

Tomaž

8

11

12

13

14

15

16

17

18

19

20

Božič

25

21

22

Štefan

26

23

24

Janez Evang.

27

25

26

27

Ned. otročiči

28

28

29

Silvester

31

30

31

1	N	1. adv.; Narodno ujedinenje
2	P	Bibijana, dev. muč.
3	T	Frančišek Ksaverij
4	S	Barbara (Bara), d. m.
5	Č	Saba, op.; Stojana
6	P	Miklavž (Nikolaj), šk.
7	S	Ambrož, škof
8	N	2. adv.; Brezmadežno sp. M. D.
9	P	Peter Faurier, šk.
10	T	Lavret. Mati božja
11	S	Damaz, p.
12	Č	Maksencij; Aleksander, m.
13	P	Lucija, d. m.
14	S	Spiridion (Dušan), op.
15	N	3. adv.; Evzebij, šk.
16	P	Albina, dev. muč.
17	T	Kraljev rojstni dan: Lazar, šk.
18	S	† kv.; Gracijan, šk.
19	Č	Urban V., pap.
20	P	† kv.; Evgenij in Makarij, m.
21	S	† kv.; Tomaž, ap.
22	N	4. adv.; Demetrij, m.
23	P	Viktorija, dev. m.
24	T	† Adam in Eva; sv. večer
25	S	Božič, Rojstvo Gospodovo
26	Č	Štefan, m.; Zlatka
27	P	Janez Evangelist, ap.
28	S	Nedolžni otročiči; Zorica
29	N	1. ned. po bož.: Tomaž, šk.
30	P	Evgenij, škof
31	T	Silvester, p.

B e l e ž k e.

Dan je dolg od 8^h 40' do 8^h 24'.

Dan se skrči do 21. za 20', potem zraste do konca meseca za 4'.

Solnce stopi v znamenje kozla dne 22. ob 19^h 37'.

Začetek zime.

 Prvi krajec dne 3. ob 8^h 28'.

 Ščip dne 10. ob 4^h 10'.

 Zadnji krajec dne 17. ob 22^h 57'.

 Mlaj dne 25. ob 18^h 49'.

Poštna pristojbine.

Pisemske pošiljke. a) Redne pristojbine.

Vrsta pošiljk	V tuzemstvu				V inozemstvu ²	
	v krajevnem prometu ¹		v medkrajevnem prometu ¹			
	do	Din	p	do	Din	p
1. Pisma. Teža je v tuzemskem prometu omejena na 1 kg, razen za službena pisma, za katere se ne plača pristojbina in ki so dovoljena do 2 kg. V inozemskem prometu je največja teža 2 kg. Razsežnost ne sme v nobeni smeri presegati 45 cm. Pisma v obliki zvitka so dovoljena v razmerju 10 × 75 cm.	20 g	1	—	20 g	1	50
	50 „	2	—	50 „	2	—
	250 „	3	50	250 „	3	50
	500 „	5	—	500 „	5	—
	1000 „	10	—	1000 „	10	—
2. Dopisnice, izdane po poštni upravi ali zasebniku, morajo biti iz trdega papirja. Dolžina 15—10 cm, širina 10·5—7 cm.				navadne z odgovorom	— 75 1 50	navadne ⁴ z odgovorom ⁴
						1 75 3 —
3. Tiskovine. Največja teža 2 kg, v inozemskem prometu 3 kg za knjige, ki se odpravljajo posebej, razsežnost 45×45 cm, v obliki zvitka 10×75 cm. Proste in nezložene v obliki dopisnice 12×18 cm. Se pošiljajo odprte. Pristojbina za «knjižne oglase» in «cenike (kataloge)» je znižana na 5 p za vsak posamezni izvod do 100 g. Če je izvod težji, se plača za vsakih nadaljnjih 100 g ali za del te teže še po 5 p. Noben izvod ne sme presegati 500 g. Ta pristojbina se plačuje ne glede na to, ali ima vsak izvod svoj posebni naslov ali pa gre več izvodov pod enim naslovom. Velikost teh pošiljk: kakor tiskovine. Pristojbine se plačujejo in zaračunavajo, kakor za časnike in časopise, v gotovini. Za dovoljenje, da se smejo razpošiljati knjižni oglasi in ceniki po znižanih pristojbinah, je potrebna kolkovana prošnja na pošno ravnateljstvo. Naslovna stran oglasov in cenikov z znižano pristojbino mora imeti na levi zgornji strani opombo: «Knjižni oglas», na desni strani pa: «Pristojbina plačana v gotovini».	50 g	—	25	50 g	—	50
	100 „	—	50	100 „	1	—
	150 „	—	75	150 „	1	50
	200 „	1	—	200 „	2	—
	250 „	1	25	250 „	2	50
	300 „	1	50	300 „	3	—
	350 „	1	75	350 „	3	50
	400 „	2	—	400 „	4	—
	450 „	2	25	450 „	4	50
	500 „	2	50	500 „	5	—
				itd., za vsakih 50 g 25 par več.		itd., za vsakih 50 g 50 par več.
4. Vzorec brez vrednosti. Vsebina: blago brez prodajne vrednosti. Tuzemstvo: največja teža 500 g. Razsežnost 30×20×10 cm, v obliki zvitka 30×15 cm. Zaviti morajo biti tako, da se vsebina lahko pregleda. Inozemstvo: največja teža 500 g. Razsežnost 45×20×10 cm, v zvitku 45×15 cm. Vanje ne sme biti vloženo pismo, spis ali dokument, ki bi imel značaj stvarnega in osebnega dopisovanja, niti ne smejo imeti nobenih drugih z roko zapisanih podatkov razen naslova pošiljatelja in naslovnika, tvorniške ali trgovske znamke, zaporednih števil in opomb, ki se nanašajo na ceno, težo, mero, obseg, količino, izvoz, kakovost ali kemično analizo.	100 g	—	50	100 g	1	—
	150 „	—	75	150 „	1	50
	200 „	1	—	200 „	2	—
	250 „	1	25	250 „	2	50
	300 „	1	50	300 „	3	—
	350 „	1	75	350 „	3	50
	400 „	2	—	400 „	4	—
	450 „	2	25	450 „	3	50
	500 „	2	50	500 „	5	—

¹ V krajevni promet vsake pošte spada celo njeno ožje in širše dostavno področje. Ako je v kakšnem kraju več pošt, ki dostavljajo pošiljke na dom, se smatrajo pošiljke, ki so predane pri eni izmed pošt v tem kraju, kot pošiljke krajevnega prometa, četudi jih dostavlja kaka druga pošta istega kraja.

² Za tiskovine v republiko Češkoslovaško velja pristojbenik za tuzemstvo.

³ V prometu z Italijo znaša pristojbina za pisma do 20 g 3 Din, za vsakih 20 g pa 150 par več.

⁴ V prometu z Italijo znaša pristojbina za navadne dopisnice 1 Din 0 par, z odgovorom 2 Din 50 par.

⁵ Za časopise in druge periodične publikacije in za pošiljke s knjigami, kadar jih pošiljajo izdajatelji ali knjigotržci in ki gredo v Italijo, se plača za vsakih 50 g 25 par. Teža pošiljk s knjigami je dovoljena do 3 kg.

Vrsta pošiljk	V tuzemstvu		V inozemstvu		
	Din	p	Din	p	
<p>5. Tiskovine za slepce (izboklo tiskane).</p> <p>Največja teža 5 kg. Napis, ime založnika in druge oznabe, ki se ne smatrajo za pismeno sporočilo, smejo biti pisane ali tiskane z navadnimi črkami. Takisto tudi označba na napisni strani («Tiskovina za slepce») in naslov. Se pošiljajo odprte.</p>	do 1000 g	— 25	do 1000 g	— 25	
	„ 2000 „	— 50	„ 2000 „	— 50	
	„ 3000 „	— 75	„ 3000 „	— 75	
	„ 4000 „	1 —	„ 4000 „	1 —	
	„ 5000 „	1 25	„ 5000 „	1 25	
<p>6. Mali paketi.¹</p> <p>Največja teža 1 kg. Razsežnost 45×20×10 cm, v obliki zvitka 45×15 cm. Vsebina: blago s prodajno vrednostjo razen dragocenosti. Zaviti morajo biti tako, da se lahko pregleda vsebina. Priložen sme biti račun in seznam blaga.</p>	▼ tuzemskem prometu niso dovoljeni.		do 200 g	6 —	
			„ 250 „	7 50	
			„ 300 „	9 —	
			„ 400 „	10 50	
			„ 450 „	12 —	
			„ 500 „	13 50	
			itd., za vsakih 50 g 1:50 Din več	15 —	
<p>7. Poslovni papirji.</p> <p>Največja teža 2 kg. Razsežnost v ploščatem ovitku 45×45 cm, v obliki zvitka 10×75 cm. Za poslovne papirje se smatrajo spisi in listine, ki so docela ali deloma pisani ali risani z roko in nimajo značaja osebnih dopisov, n. pr. pravnih spisov, tovarni listi, nakladnice, računi, poslovni papirji zavarovalnic, rokopišne partiture, delavske knjižice itd. Pošiljajo se odprti.</p>		do 200 g	1 —	do 300 g	3 —
		„ 250 „	1 25	„ 350 „	3 50
		„ 300 „	1 50	„ 400 „	4 —
		„ 350 „	1 75	„ 450 „	4 50
		„ 400 „	2 —	„ 500 „	5 —
		„ 450 „	2 25	„ 550 „	5 50
		„ 500 „	2 50	„ 600 „	6 —
		itd. za vsakih 50 g 25 par več.		itd., za vsakih 50 g 50 par več.	
<p>8. Mešane pošiljke.</p> <p>Tiskovine (razen tiskovin za slepce), vzorci in poslovni papirji od istega pošiljatelja na istega naslovnika se lahko skupaj zavijajo in odpošiljajo. Največja teža 2 kg. Vzorec v tako mešani pošiljki ne sme biti težji od 500 g.</p>	kakor za vzorce; če so pa poslovni papirji vmes, kakor za poslovne papirje.		kakor za vzorce; če so pa poslovni papirji vmes, kakor za poslovne papirje.		

¹ Mali paketi se lahko pošiljajo v te države: Alžir, Argentino, Avstralijo, Avstrijo, Belgijo, Brazilijo, Ceylon, Ciper, Češko-slovaško, Dansko, Estonijo, Etiopijo, Francijo, Gdansk, Gibraltar, Grško, nizozemsko Indijo, Indokino, Japonsko, Korejo, Liban, Luksemburg, Madžarsko, Malto, Maroko (francoski pas), Mehiko, Nemčijo, Nizozemsko, Novo Gvinejo, Palestino, Perzijo, Sirijo, Švedsko, Švico, Transjordanijo, Tunis, Turčijo, Veliko Britanijo, Zedinjene ameriške države in njene kolonije.

b) Slučajne pristojbine:

Vrsta pošiljk	P r i s t o j b i n a	V tuzemstvu		V inozemstvu	
		Din	p	Din	p
Pisma, dopisnice, tiskovine, vzorci brez vrednosti, poslovni papirji, mešane pošiljke in mali paketi	Priporočnina:				
	a) v krajevnem prometu	2	—	—	—
	b) v medkrajevnem prometu	3	—	4	—
	Povratnica:				
	a) ako jo zahteva pošiljatelj ob predaji	3	—	3	—
	b) ako jo zahteva pošiljatelj po predaji	6	—	6	—
	Ekspresnina	3	—	6	—
	Poizvednica	3	—	6	—
	Preklie pošiljke, izprememba naslova in znižanje ali črtanje odkupnine:				
	a) v krajevnem prometu	3	—	—	—
	b) v medkrajevnem prometu	4	50	7	50
	Pristojbina za ocarinjenje inozemskih pisemskih pošiljk	—	—	3	—
Mali paketi	Dostavnina za male pakete	—	—	3	—

Pristojbina za pošiljanje denarja v Veliko Britanijo zračno do zneska 500 dinarjev 5 dinarjev, za vsakih začetih nadaljnjih 100 dinarjev pa po 1 dinar. V prometu s Kanado in Zedinjenimi američkim državam znaša pristojbina za vsakih 1000 dinarjev ali del tega zneska po 10 dinarjev. Položnica velja 25 par.

Pristojbina za čekovna vplačila.

Za vplačila po čekovnih položnicah se plača do zneska 500 dinarjev 50 par preko 500 dinarjev pa 1 Din

To pristojbino plača vplačnik v gotovini. Za pismena poročila na zadnji strani položnic se ne plača nobena pristojbina.

Vrednostna (denarna) pisma za tuzemstvo.

Pristojbina								
težna								
v krajevnom prometu			v medkrajevnom prometu			vrednostna		
do g	Din	p	do g	Din	p	do Din	Din	p
20	3	—	20	4	50	100	1	—
50	4	—	50	5	—	500	2	—
250	5	50	250	6	50	1000	5	—
500	7	—	500	8	—	5000	10	—
1000	12	—	1000	13	—	potem pa za vsakih 1000 Din ali del te vrednosti še po 1 Din.		

Dostavnina 1 Din, če je naslovljeno pismo v kraj, kjer pošta vrednostna pisma dostavlja na dom.

Obvestnina 50 par, če je naslovljeno pismo v kraj, kjer se pismo na dom ne dostavi.

Poizvednica 3 Din. — Ekspresnina 3 Din.

Pristojbina za pokaz 1 Din, če je pismo obremenjeno z odkupnino.

Povratnica ob predaji 3 Din. po predaji 6 Din.

Za preklíc pisma, za izpremembo naslova in za znižanje ali črtanje odkupnine se plača pristojbina za priporočeno pismo in eventualno tudi za brzojavko.

Opombe:

Teža 1 kg, vrednost neomejena.

Sprejemajo se samo zaprta pisma.

Ekspresno denarno pismo se dostavlja po posebnem slu le tedaj, če naslovna pošta poštna nakaznica izplačuje na domu, sicer se dostavi samo obvestilo. Ekspresno denarno pismo z označeno vrednostjo preko 250 Din se nikdar ne dostavi po posebnem slu, ampak se samo obvesti. Prejemnik obvestila o taki pošiljki pa sme zahtevati, da se mu obveščeno pismo dostavi pri naslednjem rednem obhodu, če se take pošiljke sploh dostavljajo na dom in če plača dostavnino. — Ekspresno se denarna pisma dostavljajo ali obveščajo samo od 6. do 21. ure, če je pa pismo odkupno, samo med uradnimi urami. — Za ekspresno denarno pismo se ne plača niti dostavnina niti obvestnina. Pri odkupnih denarnih pismih odbije naslovna pošta od izterjane odkupnine nakaznino za dotični znesek in ceno nakazniške gollce.

Ce se pošlje vrednostno pismo drugam ali pa vrne sprejemni pošti, se zaračuni samo dostavnina ali obvestnina. Za denarne pošiljke (pošiljke z denarjem ali vrednostnimi papirji), ki so zavite v obliki paketa se plača pristojbina kakor pri paketih.

Za denarna pisma, naslovljena poste restante ali na vojake, se ne plača dostavnina, ampak samo obvestnina.

Vrednostna pisma (lettres de valeur) za inozemstvo.

Promet z vrednostnimi pismi je dovoljen za sedaj z Albanijo, Argentinijo, Avstrijo, Belgijo, Brazilijo, Bolgarijo, s Ceylonom, Češkoslovaško, Čile, z Dansko, Egiptom, Estonijo, Etijopijo, s Finsko, Francosko z Alžirom, Korkziko in Monakom, z Grško, s

Hedjazom, Holandijo, z Gdanskim, Indijo, Indokino, Irsko, Italijo, Japonsko s Korejo, Letonijo, Litvanijo, Luksemburgom, Madžarsko, Marokom, Nemčijo, Norveško, Novo Zelandijo, s Palestino, Perzijo, Poljsko, Portugalsko, z Rumunijo, Rusijo, s Saarsko oblastjo, Siamom, Sirijo in Libanom, Španijo, Švico, Švedsko, Tunisom, Turčijo in z Veliko Britanijo, toda le s posebnim dovoljenjem finančnega ministrstva.

Teža 2 kg, največja vrednost 100.000 Din.

Pristojbina kakor za priporočene pošiljke iste teže in vrednostna pristojbina 5 Din za vsakih 300 frankov (= 3600 Din) ali del te vrednosti.

Opomba:

Pošiljatelj mora izpolniti pri predaji brezplačni obrazec «Jamstvo pošiljatelja», v katerem izjavlja, da v pismu ni večje vrednosti in da jamči za vse posledice napačne vrednostne napovedi. — Vrednost je treba označiti razen v dinarski veljavi tudi v frankih in centimih po relaciji (sedaj 1 : 12).

Vrednostne škatle (boîtes avec valeur déclarée) za inozemstvo.

Promet je dovoljen z Albanijo, Argentinijo, Avstrijo, Belgijo, Bolgarijo, s Češkoslovaško, Čile, z Dansko, Gdanskim, Egiptom, Estonijo, Etijopijo, s Francijo z Alžirom, Korkziko in Monakom, Hedjazom, Holandijo, z Indokino, Irsko, Italijo, Japonsko, s Kitajsko, Ciprom, Korejo, z Libijo, Eritrejo, Litvanijo, Luksemburgom, Madžarsko, Marokom, Nemčijo, s Palestino, Portugalsko, Saarsko oblastjo, Sirijo in Libanom, Somalijem, Švico, Švedsko, Tunisom in z Veliko Britanijo.

Pristojbine:

- težna pristojbina za vsakih 50 gramov po 2 Din, najmanj pa 10 Din;
- priporočnina 4 Din;
- vrednostna pristojbina za vsakih 300 frs (3600 dinarjev) ali del tega zneska po 5 Din.

Opomba:

Za izvoz nakitov, dragocenih predmetov, zlata, srebra, dragega kamenja in kovanege denarja je potrebno dovoljenje generalne direkcije carin v Beogradu.

Izkaznica o istovetnosti (identiteti)

je veljavna tri leta in stane 10 Din.

Za čekovne nakaznice

plača naslovnik izplačnico kakor pri inozemskih poštinih nakaznicah, če gredo v kraj, kjer jih pošta dostavlja na dom.

Zaklenjene torbe.

Prejemniki, ki ne stanujejo v kraju, kjer je pošta, lahko zahtevajo, da se jim navadne pisemske pošiljke in obvestila o drugih pošiljkah pošiljajo po lastnem slu ali po obstoječi poštini zvezi v zaklenjeni torbi, od katere se en ključ hrani na pošti. Torbo si mora prejemnik sam nabaviti. Pošta jo odpira in zapira. Za opravljanje tega dela se plača po 15 Din na mesec.

Časniki in časopisi.

Za vsak izvod časnikov in časopisov, ki jih oddajajo na pošto časopisna upravnistva, se plača od vsakih 100 g ali del te teže po 5 par, če ima vsak izvod svoj posebni naslov, če je pa naslov skupen, pa po 2 pari. Za časopisne priloge, ki so

dovoljene do 80 g (za posamezno prilogo), se plača po 2 Din za vsakih 100 kosov, oziroma za del tega števila. Za vse časopise, dnevnike in nedelvnike je uvedeno plačevanje poštne pristojbin v gotovini.

Casniki in časopisi, ki jih pošiljajo za s e b n i k i, se morajo frankirati kot tiskovine po pristojbeniku za tiskovine. Prodajalec časopisov plačajo za časopise, ki jih vračajo neprodane upravništvom, po 2 pari za vsak izvod do 100 g teže. Za težje izvode se plača za vsakih nadaljnjih 100 g ali del te teže zopet

po 2 pari. Najmanjša pristojbina takih pošilk je 50 par, največja teža je dovoljena do 10 kg.

Casopisi za i n o z e m s t v o se morajo frankirati s frankovnimi znamkami po pristojbeniku za tiskovine. Za časnike in časopise, ki gredo v Alžir, Argentinijo, Avstrijo, Belgijo, Bolgarijo, Češkoslovaško, Francijo in kolonije, Grčijo, Letonijo, Luksemburg, Madžarsko, Maroko, Nemčijo, Paragvaj, Poljsko, Portugalsko in kolonije, Rumunijo, Rusijo, Saro, Sirijo-Liban, Španijo, Tunis in Urugvaj in ki jih pošiljajo časopisna upravništva, znaša pristojbina 25 par za vsakih 50 g ali del te teže.

Paketi za tuzemstvo.

P r i s t o j b i n e																				
t e ž n a						vrednostna			obvestnina			dostavnina			n a k a z n i n a					
do kg	I. zona		II. zona		III. zona	do Din	Din	p	do kg	Din	p	do kg	Din	p	za odkupnino	Din	p			
	Din	p	Din	p	Din													p	p	
1	3	—	3	—	3	—	100	1	—	20	—	50	5	2	—	do 50 Din	2	—		
5	8	—	8	—	8	—	500	2	—	če je paket naslovljen v kraj, kjer pošta ne dostavlja na dom.			20	5	—	„ 100 „	3	—		
10	10	—	15	—	20	—	1000	5	—				„ 300 „	4	—					
15	15	—	22	—	30	—	5000	10	—				„ 500 „	5	—					
20	20	—	30	—	40	—	potem pa za vsakih 1000 Din ali del te vrednosti še po 1 Din.						„ 1000 „	6	—					
Za ločenko (t. j. obsežnejši paket ali paket, ki zahteva večjo opreznost) se plača dvakratna težna pristojbina.												„ 2000 „			8	—	„ 3000 „	9	—	
												pakete na dom.			„ 4000 „	10	—	„ 5000 „	12	—

Ekspressnina 6 Din. — Povratnica: ob predaji 3 Din, po predaji 6 Din. — Poizvednica 3 Din. — Za preklic paketa, za izpremembo naslova in za znižanje ali črtanje odkupnine se plača pristojbina za pripočeno pismo in eventualno tudi za brzojavko.

Opombe:

Največja teža 20 kg, vrednost neomejena.

Za pakete, ki so naslovljeni poste restante ali na vojake, se plača vedno samo obvestnina. Za vse druge pakete, tudi za tiste, ki so naslovljeni na imetnike predalov, se mora plačati dostavnina, oziroma obvestnina.

Za *ekspresni* paket se ne plača niti dostavnina niti obvestnina. Paketi se *ekspresno* dostavljajo samo v krajih, kjer je pošta. *Ekspressne odkupne* pakete dostavljajo po posebnem slu samo pošte, ki nakazniške zneske izplačujejo na domu, druge jih samo obveščajo. *Ekspressni paketi*, katerih teža presega 5 kg, se nikdar ne dostavijo po posebnem slu, ampak se samo obveščajo. Prejemnik obvestila o takem paketu pa sme zahtevati, da se mu paket dostavi pri naslednjem rednem obhodu, če se take pošiljke sploh dostavljajo na dom in če plača dostavnino. — *Ekspressno* se dostavlja, oziroma obvešča samo med 6. in 21. uro, *ekspresne* pakete z odkupnino pa dostavlja poseben sel le med uradnimi urami.

Za paket z odkupnino se plača ob predaji tudi še nakaznina za odkupni znesek. Tudi ta pristojbina se naleplja v znakah na spremnico. Pristojbina za pokaz se pri odkupnih paketih ne plačuje, a od izterjane odkupnine se nikakršne pristojbine ne odbijajo.

Predalovina za pakete znaša v krajih, kjer se paketi dostavljajo, po 15 Din na mesec.

Obvestilo o nedostavljivem paketu se izroči zaprti pošiljatelju, ki plača zanj 1 Din 50 p, za inozemski paket pa 3 Din.

Ležnina za pakete znaša 1 Din za vsak dan, za katerega se ležnina zaračunava.

Za pošiljanje paketov za naslovnikom in za vračanje paketov se zaračunava težna pristojbina, vrednostna pristojbina (če je vrednost označena) in dostavnina, oziroma obvestnina.

Glede paketov z denarjem in vrednostnimi papirji glej opombo k pregledu pristojbin za vrednostna pisma.

Odkupni zneski preko 1000 do 5000 Din se izplačujejo na domu samo v ožjem (krajevnem) dostavnem okraju pošte.

Paketi za inozemstvo.

V katere države in do katere teže se pošiljajo paketi v inozemstvo in kakšne so pristojbine, se lahko poizve na vsaki pošti.

Vsaka pošiljka mora biti frankirana že pri predaji. Izvozne pošiljke se lahko predajajo na vseh poštah. V krajih, kjer so carinarne, skrbe za ocarinjenje pošiljatelj sam, ki potem

pošti predajajo že ocarinjene in plombirane pošiljke. Kjer ni carinarne, sprejemajo izvozne pakete ondodne pošte in jih odpravljajo na najbližjo pošto, kjer je carinarica.

Zavoj izvoznih paketov naj bo iz močne lepenke, zavite v platno (če mogoče voščeno), ali pa iz močnih lesenih ali pločevinastih zabojev. Naslov naj bo napisan na pošiljki sami, ne s svinčnikom in samo v latinici. Vrednost mora biti označena v frankih z besedami (v latinici) in s števkami.

Stvar pošiljateljeva je, da poizve, ali je uvoz predmetov v naslovno državo dovoljen ali ne. Prav tako si mora pošiljatelj sam preskrbeti razna potrebna izvozna in uvozna dovoljenja.

Posiljatelj mora na spremnici označiti, kaj naj se s paketom zgodi, ako bi se naslovniku ne mogel izročiti.

Kolki za listine.

- 1.) Listine o jamstvu in kavcijah 0-1 % polistinjenega zneska.
- 2.) Zadolžnice in pobotnice 0-5 % polistinjenega zneska.
- 3.) Odstopnice 2 % polistinjenega zneska.
- 4.) Pogodbe 2 Din
- 5.) Oporoke 3 „
- 6.) Izpričevala 20 „
Mojstrsko izpričevalo 60 „
Pomožniško izpričevalo 5 „
Izpričevalo osnovnih šol 5 „
Izpričevalo srednjih šol 10 in 20 „
- Zrelostna izpričevala:
meščanska, strok. obrtna 50 „
nižji tečajni izpit 100 „
višji tečajni izpit 250 „
- 7.) Računi trgovcev in obrtnikov:
od 20 do 100 Din 50 par,
od 101 Din naprej 1 Din
- 8.) Lepaki 1 „
- 9.) Menice, tuzemske, se ne smejo kolkovati, temveč se morajo kupiti znesku primerne golic.
- 10.) Zastavne listine denarnih zavodov se morajo kolkovati.

Odlomek iz romana «Andrijan Boršič»

Nekega dne v predpustu 1. 1810. sta sedela pri cknu v prvem nadstropju hotela pri «Divjem možu» dva človeka v živahnem razgovoru. Prvi je bil kapetan Rado Vučinič, sedaj poslanik srbskega kneza Črnega Jurija, ki ga je poslal v Pariz k Napoleonu s pismom, da sprijeje srbski narod pod svoje varstvo in ga združi z ilirskimi pokrajinami, drugi pa je bil pesnik Vodnik, ki ga je poslanik povabil k sebi na razgovor, ko sta se bila srečala na posetu pri Zoisu.

«Ali se vam ne zdí čudno,» je nadaljeval kapetan in vpiral v sobesednika svoje žive črne oči, «da je vse to nam tako neznano. Kakor da ne bi živeli na istem delu zemlje.»

«Res», je pritrjeval pesnik s tihim, ljubeznivim nasmehom. «Vse, kar ste nam pravili, je kakor zgodba iz neznane dežele. Kje naj izvemo, kaj se godi tam v globoki Turčiji!»

«To danes že ni več Turčija, to je Srbija, naša Srbija, s knezom in upravnim svetom... Samostojna država tako rekoč, samo...»

«In kako ste rekli, da je on — ta Črni Jurij? ...»

«Karadžordže? Sijajen človek, silen, krepak, vodja, rojen vodja naroda, samo...»

«Kaj hočete reči?»

«Povedal sem vam že pri baronu Zoisu, da smo trenutno v velikih zadregah. Turki pritiskajo od juga. Potrebujemo pomoči, nujne pomoči, ki nam jo more dati edino on, Napoleon...»

«In mislite, da vam je dá? ...»

«Mora, mora...»

Kapetan je postajal nestrpen.

«Zato odidem že jutri naprej... v Pariz... čeprav do konca sveta, da ga najdem.»

«Meni se zdí,» je rekel pesnik, «da se preveč zanašate nanj. On je sebičen kakor vsi veliki ljudje. Kaj mu je do vas? On misli samo na svetovno politiko...»

«Saj prav za to politiko nas potrebuje. On se tega dobro zaveda, samo trenutno ima preveč drugih skrbi, da bi se utegnul ukvarjati z našim vprašanjem.»

«Dà, dà, on, ki je na polji on»¹ — pesnik je te besede izrekel s posebnim poudarkom — «je tudi v diplomaciji samosvoj. Danes mora bolj ko kedaj prej držati na vajetih vso Evropo. Premislite to množico narodov!»

«A ni pozabil na nas. Celó na Dunaju — tik po velikih dogodkih — je mislil na nas. Žal, da gospod Champagny, ki vsaj na videz vodi njegovo zunanjo politiko, manj ve o nas ko on.»

«Ve o nas, mislite?» je povzel Vodnik besedo, njuhnil tobak s prsta in ga ponudil tudi kapetanu. «Ve o nas? ... Saj mi sami o sebi ne vemo mnogo...»

«To je to. Jaz sem Karlovčan v službi njegove svetlosti kneza Karadžordža, a komaj da poznam ves naš svet. V Ljubljani sem bil že v jeseni, ko sem se vračal z Dunaja. Tu imamo vsaj glavno cesto, ki nas veže — a tam doli, to je zmes! ... In vendar je baje nalašč zato poslal barona Meriagea iz Vidina v Ljubljano, da vzdržuje zveze z nami. Seveda ti diplomati so le majhni sluge velikega cesarja, zato od njih ne moremo pričakovati ničesar.»

«Kadar vas bodo potrebovali, vas bodo poklicali...»

«Imate prav, toda enako bi mi postopali z drugimi, če bi bili mi mogočni in drugi pomoči potrebni. Ne pozabimo, da nas je mnogo, pa smo slabi, ker smo razcepljeni... A mi smo šele v začetkih. Bog ve, kaj nas še čaka. Vstaja nova Evropa... In ta je v rokah Napoleona...»

«Zato moramo iti z njim, mislite? ... Če bo ta mogočnost večna! A kaj če propade? Doslej

¹ Besedna igra: na polji on = Napoleon.

se je še vedno izkazalo, da so mu bile dežele in njih narodi samo karte v veliki igri... In kaj če pride igra na va banque?»

«On vsaj ve, kaj hoče, tudi če se igra z nami. Kaj pa drugi? Drugi nas tudi potrebujejo za svojo igro, a slabo igrajo! Tako sta se z nami igrali Avstrija in Rusija...»

«Dà, vi ste prišli na igralno mizo med obe dve. Mi smo bili skriti tu v kotu in za nas niso vadljali... Gospod Meriage je živel prej v oni trdnjavi ob Donavi, kjer je razsajal grozoviti Pasvan Oglu.»

«Dà, v Vidinu. Čuli ste o teh grozotah? Tudi on, Pasvan Oglu, se je hotel igrati z nami. In razni paše in janičarji, dahije... In nas je toliko! Poln Balkan!... Ali razumete vso to strašno igro?... Preteklo leto je bil Karadžordže že v zvezi s Črno goro... Že smo mislili, da je naša zmaga gotova, pa je nas svetovna igra med državami zopet vrgla nazaj. Zdaj gre za vse...»

«Zato se meni zdi, da moramo čakati mirnih časov...» je začel pesnik zamišljeno.

«Ne, ne, edino v viharjih, ko se gibljejo svetovne sile, se moremo dvigniti tudi mi. Prej smo bili kakor vdeleni v okvir tuje države in kakor zabrisani s tujo oblastjo. Mi v Turčiji, vi v Avstriji. Zdaj je pokazal čas, da ni nič večnega pod soncem!... Tudi najstarejše in najsilnejše države so izpremenljive. Da vas ni izkopal Napoleon iz tal in odrezal od avstrijskega telesa, kdo bi vedel za vas. Zdaj ste tu! Svet vas vidi, ker ste del gibljivih sil...»

«In za kako dolgo?...»

«To bo zavisno od vas! Treba je, da tudi sami odločate o sebi...»

«Sami? Ali moremo? Kdo? Saj celó vi, celó vi, pravite, ne morete...»

«Preko svojih sil ne moremo, a pokazali smo, da smo. Že to je mnogo, da smo v živi igri narodov, da nismo mrtvi. Ko bi se ne bili zganili, bi šli vsi molče mimo nas in preko nas. To je zasluga Karadžordževa, da se je uprl nasilju in pokazal našo voljo do življenja. Vam tega boja sedaj ni treba...»

«Res, ni treba. A ne pozabite, mi smo bili v Avstriji, ne v Turčiji.»

«Nam se zdi Avstrija za nas prav tako nevarna kakor Turčija. Zato se je srbski upor razširil tudi na avstrijska tla. Naš narod prebiva daleč navzgor ob Donavi. In zdaj gre za to, da smo svobodni, samostojni. Zdaj je to mogoče.»

«Dà, dà», je pritrjeval pesnik, kakor da ne more doumeti vseh teh besedi. «Zdaj je mogoče. Ali moremo sami o sebi odločati, kakor bi hoteli?...»

Kapetan je gledal zamišljeno predse.

«Ne moremo... Premajhni smo, preslabotni smo, preotročji smo. Veste, da je prišlo pri nas do spora med knezi. Drago smo plačali ta spor. Da ni izgubil Sindelić bitke in življenja pri Nišu, ne bi bilo treba, da hodimo kakor berači pred vrata Napoleonova in ga prosimo pomoči... Jaz vem, kaj se pravi prositi take mogote. Bil sem pri njem na Dunaju in zdaj sem tu, da dobim dovoljenje, da smem, da morem položiti pred njegove noge usodo svojega naroda... Knez mu je ponudil vse, če sprejme našo ponudbo, kajti stiska je velika. Zakrivila jo je Rusija...»

Kapetan je hipoma umolknil, kakor da je težka misel zagrnila njegove besede.

«Rusija?» je dvoumno vprašal pesnik.

«Dà, Rusija... Prav za prav njeni generali. Prozorovski... Tako pravijo... A včasih se ne ve, do kam sega krivda generalov in kje se začena krivda diplomatov.»

«Imate prav, da se jezite na diplomate, ker bi se sicer Rusija mogla za nas drugače zavzeti. Da so vam poslali generala Suvorova, ta bi bil Turkom drugače ušesa navil. O carju Aleksandru pravijo, da je izreden človek...»

«Ni dvoma, a Balkan je predaleč od njega. In vendar bi našel tu zase več ko v Evropi, kamor hodi za druge po kostanj v žerjavico. A to je ruska politika.»

«Pravijo, da ga ima Napoleon popolnoma v oblasti.»

«To so čenče. Mlad je in slavohlepen.»

«Vi se ne zanašate več nanj?»

«Na koga naj bi se zanašali, če ne na Rusijo, ki je že toliko storila za nas. Toda v sedanjem trenutku ne more...»

«In se vam ne zdi, da vas bo Rusija zapustila; če iščete pomoči pri njenih sovražnikih?»

«Mislite pri Francozih in Napoleonu... Vprašanje je, ali so to sovražniki Rusov... Saj pravijo, da se Napoleon in car Aleksander dobro razumeta. Morda je res. Govori se baje, da si bosta razdelila Evropo.»

«To bi bilo mogoče samo od ruske strani, ker je Moškovitarski toliko kakor pol Evrope. Francozov ni toliko — in tudi Napoleon jih ne bo toliko ustvaril, je ugovarjal pesnik.

«V življenju in tudi v politiki ne odloča samo število. Naš vodja Karadžordže je pobil

že nešetokrat z manjšo četo Srbov večjo turško vojsko. Da nas je Rusija podprla, kakor smo pričakovali, bi ji mogli postati zvesta opora... Sedaj iščemo Napoleona, da mu poklonimo svojo zemljo in svobodo, če nas zaščiti. In vi? Da vas ni potreboval Napoleon, kdo bi se zmenil za vas? Čudna je naša usoda. Kaj bo z nami?»

Pesnik Vodnik je hotel pravkar govoriti o najnovejših ljubljanskih dogodkih, ko je opazil skozi okno kočijo, ki se je bila ustavila blizu škofije, na drugi strani ceste, kjer sta

«Ali je to Slovenec?» je vprašal kapetan.

«Slovenec? Ne. Naši plemiči niso našega rodu. Baron Zois je izjema, zaradi tega mu je narod več ko baron. Njim so naslovi več ko narod.»

«A ime mu je slovensko?»

«Mogoče. Vsaj podobno je. Spominja na primer na kobacati, ki je gotovo naša slovenska beseda. A pravijo, da je njih rod odnekod s severa... Prav tako kakor rod Turjačanov in drugih. Mi smo narod brez plemstva kakor vi...»

se ji nasproti pripeljala v visokih saneh dva gospoda, oblečena v mogočne kožuhe z visokimi ovratniki.

V kočiji je sedel star gospod, ki se mu je po vsej zunanosti poznal plemiški stan, o čemer so pričali tudi lakajeva livreja in zlati znaki na konjski opremi. Med gospodi na ulici se je razvil kratek razgovor, iz katerega se je videlo, da je stari plemič namenjen v škofijo na poset.

«To je posestnik ribniške graščine,» je pojasnjeval Vodnik, «grof Kobencelj, Johan Filip Kobencelj... Zelo važna oseba, pravijo, dasi je že v pokoj...»

«Mi imamo kneze,» je ugovarjal kapetan, «a naši knezi žive med narodom. Oni, ki so se poturčili, so postali begi. Vam se vedno zdi, da je vaše suženjstvo bolj kulturno od našega...»

«Stari Slovenci niso poznali plemstva,» je razlagal pesnik. «Vsi smo bili enaki. Po tem se razlikujemo od drugih narodov v Evropi. Zato bomo tudi sami iz sebe kaj ustvarili kot narod. Da vam govorim o tem gospodu Kobencelju. Tudi on je bil diplomat. Baje je še. Zato sem vam rekel, da je važen za nas. Služil je še za Marije Terezije in cesarja Jožefa... Pravijo, da je bil eden prvih evrop-

skih diplomatov. Leta 1797. je reševal Avstrijo iz poloma, ki ga je bila doživela, ko je pridrl Napoleon prvič preko naših krajev z mlado revolucionarno vojsko in podil Avstrije skoraj do Dunaja. Pri Ljubnu se je ustavil in se vrnil skozi Ljubljano v Italijo, kjer je sklenil mir v Campu Formiju. Takrat je stanoval v škofijski palači, glejte, pri tistem oknu je gledal na meščane, ki so se bili zbrali na ulici... Takrat nismo vedeli, da bomo doživeli še toliko novega zaradi njega. Že takrat je bil zanimiv človek ta Napoleon. Vojak z dušo in s telesom. Videl sem ga. V Campu Formiju je zastopal Avstrijo stari Kobencelj. Doživel je na starost to sramoto, da je moral podpisati pogodbo, ki je bila ponižujoča za njegovo državo. Zato je odstopil in šel v pokoj. Sicer pravijo, da mu je Napoleon izkazal vso čast in se mnogo z njim razgovarjal o narodih, ki žive v naših krajih. Ko je bil Napoleon lani na Dunaju, je baje poklical k sebi starega diplomata. Hotel je izvedeti, kakšni narodi žive v pokrajinah, ki jih je pridobil s svojo zmago. Pripovedovali so, da je razgovor trajal vso noč in da je Napoleon zaradi tega preložil odhod z Dunaja za en dan, kar ni sicer njegova navada. Tako slavne diplomate premore naša Ribnica.» Pesnik se je nasmehnil.

«To je vsekako zanimivo», je prekinil kapetan pesnikovo besedo. «Kajti tudi jaz sem imel priliko govoriti z ljudmi iz njegovega spremstva, ki so skušali dobiti kar najtočnejše podatke o nas. Mi smo pač nov narod v Evropi. Kaj naj vedo Francozi o Balkanu, če mi sami sebe komaj malo poznamo. Kje je še Balkan!»

«Šele sedaj premišljamo, se zdi, kaj smo, kdo smo in odkod smo. Kakor veste, bi maršal Marmont rad izdajal list v našem jeziku, a mi ne vemo, kako bi ga pisali.»

«V našem jeziku? Kako to misli?»

«No, v ilirskem, če bo ostalo to ime...»

«Ali vi ne pišete v svojem jeziku?»

«Pišemo. A tu nismo samo mi. Z nami so Hrvatje, Ličani, Dalmatinci.»

«In sedaj je vprašanje, kako naj pišete, da bodo razumeli vsi...»

«Dà, to je vprašanje, ki ga bo treba rešiti, če bo ostalo pri tem.»

«Pri čem?»

«No, pri tem. Pri Iliriji, kakor je...»

«Vi dvomite?»

«Nimam še dovolj vzrokov, da bi verjel.»

«Ali je za to treba vzrokov? Ali ni vera prva?»

Pesnik je molčal. Ali more verovati v nekaj, kar je komaj verjetno? Ali je v teh nestalnih časih sploh kaj vere vrednega? Kaj je tisto, v kar bi moral verovati?

«Sama vera ni dovolj», je rekel.

Kapetana je zanimal stari diplomat.

Gledal je na ulico, kjer so se gospodje poslavljali.

«Rekli ste, da se je Napoleon razgovarjal z njim.»

«Dà, baje mu je celó on nasvetoval, naj dá tem pokrajinam ime Ilirija.»

«Tako? To je zanimivo! Vi torej tega imena nimate?»

«Ne... Zato se bojim, da ne bo stalno.»

Nastal je trenotek molka.

«Takega človeka bi bilo treba pridobiti za nas.» je nadaljeval kapetan, «saj veste, da nima vsakdo dostopa k Napoleonu. S pomočjo takih ljudi bi se dalo kaj doseči.»

«Ne vem, kaj naj bi dosegli za nas. Drugi nam ne bodo dali, česar ne bomo sami vzeli... Kar bomo pridelali, to bomo imeli. Kobencelj živi sedaj v pokoju deloma v Ljubljani, deloma v Ribnici. Mislim, da z Napoleonom nima zvez. Tudi ne verjamem, da bi kaj storil v našo korist. On je tujec za nas. Zdi se mi kakor spomin starodavne slave. Po sreči je še vedno avstrijski diplomat. Ako bi mogel kaj storiti, bi storil za Avstrijo, ne za nas.»

«Za nas? Za koga?»

«Slovence...»

«Ilirce, recite.»

«Ilirce, recimo, za Ilirijo», je popravil Vodnik. «Najlepše priznanje je prejel od obeh vladarjev, ker lahko biva v obeh državah in potuje svobodno sem in tja. To je znamenje velikega zaupanja.»

«Res. Posebno v teh časih. Škoda, da ga ne moremo porabiti za svoje namene. Mnogo naših velikih in zmognih ljudi je bilo v tujih službah.»

«Vi ste vsekako na boljšem. Imate svojega kneza, pravite, svojega vodjo, svojo državo, imate slavno zgodovino. Čul sem, da je vam gospod Dositej Obradović ustanovil visoko šolo.»

«Dà, Dositej je velik človek, učenjak, ministar šolstva. Njegove knjige so čudo božje, ki je prišlo med nas. A vse to morete imeti tudi vi.»

«Tudi mi...», je ponavljal pesnik ves zatopljen v besede, ki jih je bil izpregovoril kapetan. «Tudi mi... Bog ve... Dà, treba nam

je šol in knjig, potem bomo živeli... In če bomo živeli, se bomo razumeli, kakor se razumeva sedaj midva.»

«Dà, zakaj bi se ne razumeli! Boljše je, da se razumemo mi med seboj, kakor da služimo drugim, ki jih tudi ne razumemo.»

Tedaj je vstopil kapetanov drug, ki ga je spremljal na poti, Nikolaj Škuljevič. Bil je napravljen v razkošno narodno obleko, kajti pravkar se je vrnil od barona Meriagea, kamor je bil šel po poročila.

«Baron ti javlja, kapetan, da ni nikakih vesti iz Pariza», je rekel, ko je vstopil in pozdravil pesnika.

«Dà, Pariz!» je ponovil kapetan. «Daleč je. A vi medtem», se je obrnil k Vodniku, «gradite Ilirijo. Ilirija bo velika, če bo vzrastla do nas. Ona bo vez med vzhodom in zapadom, kakor je rekel Napoleon na Dunaju. Vidite, vsi moramo, vsak na svojo pot. Moj dragi Škuljevič ostane pri vas v Ljubljani, da sporoči v Beograd moje uspehe. Če jih dosežem, se vrnem z njimi sam čimprej k vam.»

«Bog vam blagoslovi to pot!» je rekel pesnik in stiskal roko kapetanu kot svojemu staremu znancu. «In vi me obiščite in sporočite vse, kar boste zvedeli», se je obrnil k Škuljeviču.

«Da prinesem pomoči Srbiji in Iliriji.»

«Ali da jo najdemo sami v sebi...»

«Brez tretjega ne bo mogoče; preslabi smo, premajhni smo, premladi smo...»

«V tem je naša bodočnost, da se iščemo...»

«... da iščemo svoje mesto na soncu.»

«Tam, kjer ga potrebujemo.»

«Tam, kjer nas potrebujejo...»

«Vsi nas potrebujejo; ne morejo več iti preko nas, brez nas.»

«Še ne, še ne... Sedaj potrebujemo mi nje...»

«Tako se preobrača zgodovina...»

Počasi je odhajal pesnik proti vratom in ponavljal stavke, ki so skrivali v sebi vsa globoka vprašanja tega čudnega časa. Kapetan ga je spremljal po hodniku in po stopnicah, medtem ko ga je njegov drug oddaleč pozdravljaj.

«Da se vidiva v srečnejših časih!...»

«Daj Bog!»

Pesnik je odhajal po ozki Špitalski ulici proti frančiškanski cerkvi in premišljal usodo narodov, ki jih je poznal iz knjig, a so se mu zdeli tako tuji.

Ali bi ne bilo treba nekaj velikega v tej nejasnosti, da bi bila jasna pot v bodočnost?

Ali je on, ki je ustvaril Ilirijo, rešenik, ki prihaja, ali le privid, ki pride in izgine?

Ali ne bi bil prihod takega odrešenika vreden slavnostne ode, ki bi pozdravljala veliki dogodek?

Ali je narod pripravljen na ta veliki prihod in kdo je tisti prerok, ki naj mu oznani ta dan?

Ali je vse to, kar se godi sedaj, že vredno velike vere, ki bo oživila ta neznani rod?

Ali je mogoče upati na vse, kar obeta gost od vzhoda?

In čim bolj se je potapljal v svoje misli, tem bolj se mu je zdelo, da rastejo od vseh strani ogromne grmade ovir in nezgod. In vendar mora biti tako. Kaj bi bilo, da ni prišlo do teh velikih izprememb, ki so zasukale svet in premaknile čas.

Tisti večer, ko je mislil na popotnega gosta, so oddaleč zazvene le strune in pesem ob njih.

Ni mogel še razbrati besedi, ki so se ujemale v blagolasno popevko:

Od vzhoda, zahoda
družila bo vez
od roda do roda
vso pisano zmes.

*

Šele aprila meseca je odšel Vučinić v Francijo.

Vse leto je čakal Nikolaj Škuljevič v Ljubljani na ugodne vesti iz Pariza, da jih sporoči knezu in svetu v Beograd, da je Napoleon sprejel pokroviteljstvo in da se bliža pomoč. Ni jih bilo. Žalosten se je vračal po božiču sam iz Ljubljane, glavnega mesta Ilirije, ki je imela postati vez od vzhoda do zapada.

Ilustriral Mirko Šubic.

PO SVETI KOROŠKI ZEMLJI

Politična pripadnost slovenskega Korotana se je za enkrat odločila leta 1920. Njegov največji osrednji del, okrog 2300 km², pripada Avstriji, malo Kanalsko dolino v skupni izmeri 352 km² si je prilastila Italija, a najmanjši del (335 km²) je združen s pravo materjo Jugoslavijo. In vendar stoji naša država na sveti koroški zemlji z obema nogama. Z eno nogo dosega v povirju Kokre onstran Storžiča (2134 m) in Grintovca (2559 m) še enkrat nižji Jezerski vrh (1218 m), z drugo se onstran Raduhe (2065 m) in Urške (1696 m) dotika Pece (2114 m) in Strojne (1054 m).

V svoji podedovani ozkosrčnosti vedno in vedno, a vrhu tega še napačno ponavljamo, da nas ločijo od koroških rojakov visoke in kot zid strme Karavanke, ne da bi se spomnili, da leže široka vrata na Koroško na vzhodu. Tam ob Dravi, ki vali v Jugoslavijo koroško vodovje, so v 6. veku prodirali naši predniki proti Gosposvetskemu polju in v Ziljsko dolino, tam na vzhodu se dviga danes obmejna Peca, v kateri spi in čaka Matjaževa vojska...

Po nesrečnem ljudskem glasovanju boj za našo mejo na Koroškem še ni bil dobojevan. Kajti Avstrija je skušala zdaj priti prav do Dravograda. Vendar se je naposled spor rešil z zadovoljivim kompromisom. Na desnem bregu Drave smo pomaknili mejo 2 km globoko na bivše glasovalno ozemlje, kjer nam je pripadla vas Libeliče z več sto zavednimi Slovenci. V zameno smo Avstriji prepustili na nasprotnem bregu Drave ležeči grad Ravenstein in nekaj desetk nezavednih ali že pomemčenih Slovencev.

Lepe in gostoljubne so Libeliče, a mnogo premalo znane in obiskovane. Slaba pot jih veže z 8 km oddaljenim Dravogradom. Tu ni meddržavnega prometa, sem več ne seza obmejni turistični pas. Tudi tujkega prometa ni, čeprav so zanj dani vsi pogoji. Pred vasjo se proti Dravi razprostira krasno polje, tleč za hišami se vzpenja široka zelena Strojna z lepimi gozdovi, prostranimi košenicami in osamljenimi kmetijskimi dvori. Blizu državne meje pod vrhom stoji na lepi razgledni točki cerkev z župniščem in enorazrednico. V njej poučuje mlad učitelj, primorski begunec, ki straži zdaj mejo tam blizu Pece.

Devetina našega Korotana in v njej 15.000 Slovencev živi v svobodni Jugoslaviji, a nad 90.000 naših rojakov je ostalo v okviru vojne Avstrije. Sicer izkazuje zadnje avstrijsko štetje komaj dobrih 30.000 Slovencev, toda gotovo jih je trikrat več. Res se bleste vsepovsod nemški napisi, srečuješ po cestah trume nemških izletnikov, ampak, popotnik, prisluhni govorici na polju, na dvorišču in v hiši, povsod boš čul svoj mili jezik.

Slovensko-nemška jezikovna meja se zadnja desetletja skoraj ni spremenila. Vendar postaja življenje našega ljudstva vedno težje. Obidiva v mislih, dragi bralec, naše skrajne straže tam za mejo, da bo videla, kje so in kakšno je njih življenje.

Iz čisto nemškega St. Andraža ob Labodu, odkoder je bistrovidni Slomšek leta 1859. prenesel sedež škofije v Maribor, drži lepa cesta proti Grebinju. V vedno bolj strmih vijugah se dviga više in više skozi gozd do sedla, kjer stopiš na nekdanje glasovalno ozemlje. V dolini pod teboj se oglasé zvonovi. Pravkar je dospel s hribov dolg mrtvaški spreved pred grebinjsko cerkev, kjer pričakuje mrliča domači župnik. S povzdignjenim glasom opravlja v nemškem jeziku mrličske obrede, ki jih spremlja poltiha slovenska molitev pogrebcev. Tako pokopavajo Slovenci svojca v nemškutarskem kraju, ki ima še v cerkvi tujca. Neprijazen in prašen je Grebinj. Skozi trg drve avtomobili mimo šolskega poslopja, kjer so vzdali ploščo v spomin na plebiscitno zmago, ki jo poveljujejo kot zmago svobode.

Med Grebinjem in Velikovcem leže obstranski cesti Vovbre z razvalinami gradu vovbrških grofov, ki so pred nastopom Celjanov posedovali tudi Celje. Tu krene s ceste samotna pot v hribe. Spremlja jo šumen potok, ki goni nekaj žag in mlinov. Pokrajina je kot odmaknjena od sveta, zato je še povsem slovenska. Otroci, ki obiskujejo v dolini nemško šolo, se med seboj razgovarjajo v materinščini in v kramljanju z njimi se lahko prepričaš, da naš ondotni rod še ne bo kmalu izkoreninjen. Tu v gorskem zraku na pobočju Svinjske planine so naše skrajne narodne postojanke Djekše, Kneža in najbolj na severu ležeče Krčanje. Djekše med žitnim klasjem

vrh sedla na lepi razgledni točki, Kneža na gorskem pobočju med pašniki in macesonimi gaji ter Krčanje na hribu, vendar že v neposredni bližini nižavja. Sredi raztresenih vasi se razgleduje troje župnijskih cerkvá, ki so jih pred več stoletji v času pretečih turških vpadov opasali z mogočnim obzidjem. Da bi bile zdaj v avstrijski republiki za vedno neporušne narodne trdnjave!

Tod prebiva delavno in skromno ljudstvo. Če koga pohvališ, da govori čist jezik, te enostavno zavrne: «Saj sem vendar Slovenec!»

V okolici Celovca se še vedno razlega naša govorica, toda pod pezo posebno hudega nemškega pritiska polagoma pojema. Za zgled, kako se ta pritisk izvaja, naj bo Sv. Tomaž, lepa obširna župnija, ki leži severnovzhodno od mesta. Pred kratkim jo je zapustil star narodni župnik, ki ga je nadomestil mlad provizor. Ta je kljub ugovorom uvedel v šoli nemško poučevanje verouka in v cerkvi nemške pridige. Tudi pismene pritožbe domačinov na škofijski ordinariat v Celovcu niso nič zalegle. Čeprav se še razlega s kora slovensko petje, ki ga v odkritem boju z duhovnikom nadalje omogoča nekaj požrtvovalnih narodnjakov, vendar se služba božja ob nedeljah vrši v malodane prazni cerkvi. Slovenski vernik jo je zdaj zapustil, a nemčur, ki je pljunil na svojo narodnost, je po svoje obračunal z Bogom in glasom poštene vesti ter se udinjava pijančevanju. Še deluje v kraju slovenska posojilnica, ki je bila ustanovljena nekaj let pred svetovno vojno, toda v društvenem prostoru leže po policah omare kupi starih raztrganih in zaprašenih slovenskih knjig, ker ni nikogar, da bi jih uredil in posojal ter izpopolnjeval knjižnico z novejšo književnostjo. Zato mora človek še tem bolj občudovati narodno požrtvovalnost in borbenost redkih zavednih kmetov, ki žive brez naše prave moralne opore v tem že zelo nemškutarskem kraju. Še več! Vprav pri Sv. Tomažu hoče streti zadnji narodni odpor poedincev človek njihove krvi, na Kranjskem rojeni Slovenec, ki bi rad postal iz ljubezni do sebe in v jezi do bližnjega prvi nemški župnik v tej župniji. Tu sem prvič občutil bričko resničnost tožbe, ki je nisem čul v Korotanu le enkrat, da so imeli in imajo Korošci s Kranjci že precej slabih izkušenj.

Toda Sv. Tomaž ne leži na jezikovni meji. Naša govorica seza na severu še do vznožja Magdalenske gore (1056 m), vendar v cerkvi

nima več mesta. V sosednji še čisto slovenski Timenici ima na pokopališču en sam nagrobni slovensko besedilo, v napol ponemčenih Otmanjah tik pod Magdalensko goro ni več niti enega. Tu pospešuje germanizacijo razen šole in cerkve zlasti nasproti ležeča graščina, v kateri so slovenski uslužbenci zapisani gotovi narodni smrti.

V Otmanjah sva se s prijateljem pridružila desetletnemu dečku, ki nama je v prostodušnem razgovoru razkril pravi položaj ondotnih Slovencev. Ni se sramoval povedati, da sta njegov oče in njegova mati Slovenca, uslužbena v graščini, da pa on ne razume niti ene slovenske besede. Menda mu je sam graščak izbral ob rojstvu bojno ime Siegfried, toda s tem še ni zabrisano njegovo slovensko poreklo. Piše se Beračnik. Res prav primerno ime za one, ki se ponašajo z najbolj izbranim nemškim priimkom in ne znajo več materinščine!

Toda tudi Otmanje niso narodno mrtve. V primerni razdalji od graščine in cerkve stoje še vedno slovenske kmetije. V neki hiši, tako je pripovedoval Siegfried Beračnik, se privatno poučuje slovenski. Tudi tu torej tli narodna zavest in se naš kmet krčevito oklepa svoje materinščine.

Severno od Celovca na Gosposvetkem polju pa so naše straže že omahnile. Le redkoke naletiš na slovenskega pastirja, očanca ali staro ženico Slovenko. Vendar govori glasneje od sedanjosti tu naša zgodovina, ki je ne more nihče zatajiti. Še se dviga nad Gosposvetkim poljem naše najstarejše svetišče, v katerem so se še nedavno zbirale velike trume slovenskih romarjev, še stoji na nasprotni strani nad kalno Gline zelen hrib s Krnskimi gradom, kjer so nekoč prebivali naši vojvode. Vsi vrhovi, vse vode in vsi kraji nosijo imena, ki so jim jih prvi dali naši predniki. Toda živih narodnih straž tu več ni. Zaman jih iščeš tudi onstran Krnskega gradu. Kajti zahodno od Celovca so potisnjene že na severno obrežje Vrbskega jezera.

Čisto ponemčen je celó Blatograd, kjer je še pred sto leti župnikoval veliki narodni buditelj in panslavist Urban Jarnik. Vprav ta kraj si je izbral Martin Slomšek leta 1838., da je v cerkvi spregovoril o dolžnosti ljubiti materinščino. A ostali so le še naši zapuščeni in izravnani grobovi kraj cerkve, medtem ko se pod gomilami novega pokopališča zunaj pred vasjo bleste sama spačena imena rajn-

kih: Dobernig, Dragašnik, Kroptitsch, Paulitsch itd.

Toda zahodno od Blatograda in njegovih velikih mlak, kjer se svet iz valovitega nižavja vzpne v Osojske Ture, si mahoma med samimi Slovenci. Tu ni ne avtomobilnih cest ne velikih krajev. Selišča so majhna in daleč narazen; ločijo jih gozdovi, skozi katere drže le steze ali včasih prav strmi kolovozi. Tu sta slovenski župniji Dholicca in še više ležeče Kostanje, kjer žive ljudje v lepem prirodnem zavetju. Kajti šele onstran nad 1000 m visokih grebenov, v pokrajini, ki se nagiba k Osojskemu jezeru, prebiva nemški sosed, s katerim prebivalec južnih obronkov Osojskih Tur skoraj ne pride v dotiko.

Boj za narodni obstoj pa je zato tem hujši v nižini krog Beljaka. Ponemčena so vsa predmestja in nemški val pljuska že preko Zilje v svoječasno Meškovo župnijo Marijo na Zilji. Tu se je že zasedral nemški župnik, tu se kraj starih slovenskih kmetij zadnji čas naglo množe nemške delavske hiše.

Tako sva stopila, dragi bralec, naposled v našo Ziljsko dolino, ki se kot ozek klin med

avstrijsko-italijansko državno mejo na jugu in nemško jezikovno mejo na severu, proži nad 30 km daleč proti zahodu, odmikajoč se vedno dalje od skrajnih mejnikov Jugoslavije.

Zato je boj za narodni obstoj v tej dolini prav posebno hud. Še sreča, da je Ziljska dolina pretežno malo rodovitna, da preživlja komaj našega človeka in zato tujca posebno ne mika. Le v prometnih križiščih in v industrijskih krajih se je krepko vgnedil in je tam germanizacija na pohodu. Ziljani so pa tudi narodno še močno zavedni. Iz njihovih vrst so izšli Urban Jarnik, veliki Ilir, vseslovan Matija Majar Ziljski kakor tudi poznejši politični voditelj in pred svetovno vojno edini poslanec koroških Slovencev v dunajski poslanski zbornici, danes 72letni Franjo Grafenauer. Še poganja klasje njihovega dela, še bleste v prijaznih Gorjah, kjer je župnikoval veliki Matija Majar, v ondodni cerkvi njegove, v ruščini zapisane proroške besede: «V tem znamenju boš zmagal.» Da bi ta njegov klic razumeli vsi od Šmohorja do Grebinja in od Rateč do Dojrana!

(Slike glej na bakrotisku!)

Dipl. agr. A. JAMNIK:

KAJ BO?

Tako vprašuje ljudstvo vsepovsod. Kamor pridem, povsod se govori o gospodarski krizi. Gospodarji tarnajo in zmigavajo z ramami. «Povejte nam, gospod, ali ne bo nikoli več dobro ali kaj? Kako pa je vendar s to stvarjo, zakaj je tako hudo?» Taka in podobna vprašanja se mi zastavljajo.

Saj se o krizi mnogo piše, toda nihče je ne obdela tako, da bi mogel vsakdo razumeti najmanj njeno bistvo in vreči vsaj zasilen pogled v bodočnost.

Dasi je pisanje o vsem tem težavno, se hočem vendarle lotiti stvari. Čitateljem pa že sedaj svetujem, naj se ne oklepajo samo kakega posameznega dela mojih izvajanj, nego naj imajo pred očmi vso njihovo vsebino, če hočejo presoditi položaj zares tako, kakor je treba. Čeprav je videti, da bližnja bodočnost, to povem kar vnaprej, ni najugodnejša, če se bo razvijalo vse še nadalje tako kakor doslej, vendar ni razloga za malodušnost. Zaupanje v sebe in v množico tistih, ki se trudijo s svojim znanjem in delom že na leta, da stvar razvzvoljajo, je tisto, kar nas vse mora držati v dobri volji. Saj vemo, da ne more biti nikoli kar naprej slabo, samo slabo vreme, ampak da mora za dežjem posijati tudi sonce. Prav tako je s krizo. Krize so bile in še bodo. Toda naša ožja zgodovina še ne pomni tako hude gospodarske krize ali

stiske, kakršno doživljamo sedaj. Toda kakor so druge krize prešle, tako bo tudi ta, vprašanje je le — kdaj, odnosno koliko časa bo treba še trpeti. Nihče tega ne ve in nihče na to ne more dati točnega odgovora. Stvar se lahko preokrene tudi razmeroma kmalu, če posežejo vmes dogodki, katerih ne moremo vnaprej niti videti niti slutiti, kakšni in kateri so ali bi utegnili biti.

Preden nadaljujem, moram v boljše spoznavanje vse zadeve povedati, da Jugoslavlani trpimo zaradi dveh kriz: zaradi splošne gospodarske krize, ki muči ves svet, in zaradi domače krize, zaradi naše čisto posebne agrarne krize, ki bi pri nas bila, četudi svetovne gospodarske krize ne bi bilo. Naša kriza pa gotovo ne bi bila tako huda, če bi ne bilo svetovne. Naša agrarna kriza obstoji in tem, ker je konkurenčna sposobnost našega kmetijstva zelo zastala, posebno glede na svetovni trg.

Če gremo k izpovedi v nadi, da dobimo odpustanje grehov in si to odpustanje zaslužimo z resničnim kesom, moramo tudi v tej naši stvari biti odkritosrčni in pravični s samimi seboj prav tako kakor pri izpraševanju vesti.

Zakaj bi olupševali? Če hočemo stvari priti do golega, si pač ne smemo prikrivati prav ničesar, temveč resnici moramo pogumno pogledati v oči in po spoznanjih nato urediti svoje ravnanje. Naj

se mi tedaj ne zameri, če bodo nekatera moja izvajanja brezobzirno stvarna, saj hočem s tem stvari nujno le koristiti.

Svetovna vojna ni zmešala samo agrarne proizvodnje, nego je spravila zmedo v vse ustvarjanje. Veliki deli sveta so se bojevali, redno delo za pravilno prehrano, obleko, obuvalo i. dr. pa je pri tem bolj ali manj zaostajalo. Zategadelj so si znaten del pridelovalnih naporov prisvojili narodi, ki se niso bojevali. Storili so to pač zato, ker se jim je zelo izplačalo. Konjunktura (možnost dobrega vnovčevanja blaga) je postala nad vse ugodna, vse se je spravilo lahko, hitro in kaj dobro v denar. To velja zlasti za proizvodnjo živeža. Glavna in najvažnejša reč je vedno bil, je sedaj in bo vsekdar kruh. Pridelovanje žita se je pri ljudeh sveta, ki se niso bojevala, jako povečalo. Slično velja glede nekaterih industrijskih proizvodov.

Po vojni so pa tudi bojujoči se narodi hoteli, da pridelajo zopet doma čim več. Naša država, ki je agrarna in izvozna ter ji v normalnem poteku pridelovanja preostaja znatna množina pridelkov za izvoz, pač nekaj časa, to je dotlej, dokler ni bilo zadostno domači potrebi, ni mogla izvažati. Presežek pridelkov se je dosegel razmeroma zelo hitro — že z nekoliko letinami. Naš izvoz je bil po izkupičku že leta 1922. višji ko leta 1933., po količini izvoženega blaga pa že leta 1923. višji ko leta 1933.

Kakor je povečano pridelovanje — obilica pridelkov — hitro naraščalo pri nas, tako je naraščalo tudi drugje, pri nekih narodih še hitreje. Narodi, ki so med vojno svojo proizvodnjo zaradi konjunktura povečali, pa sedaj pridelovanja niso zmanjšali na predvojno višino, nego so ga še celó stopnjevali. Proizvodnja se je pospeševala čimdalje bolj še s stroji, s čimer se je pocenjeval pridelovalni strošek. Skrajna racionalizacija in mehanizacija (misli na «žitne fabrike»!) sta pri nagomilanju blaga povzročala vedno hušjo konkurenco, t. j. predvsem prodanje žita i. dr. izpod običajnih cen. Začela se je licitacija cen navzdol, in sicer še toliko bolj, ker je kupna moč mnogih narodov zastran vojne precej oslabela. To je bil prvi pojav in vzrok nastanka najprej žitne krize, nato pa je kriza kakor plaz leta zadevala vse druge kmetijske panoge.

Že tako oslabljeni kupni moči ljudstev bojujočih se držav se je naenkrat pridružil padeč kupne moči kmetijskega prebivalstva vsega sveta. To je bil vzrok zastajanju industrije in trgovine, najhušša posledica pa pojav brezposelnosti in s tem še večji padeč kupne moči za porabo kmetijskih pridelkov. To je bilo zopet industrijo in trgovino, poslabšana neugodnost le-téh pa kmetijstvo. In šlo je dalje, dokler tako rekoč ni vse omagalo.

Vseh teh nevšečnosti pa ni toliko kriv stroj, kakor se rado ugotavlja, nego jih je zakrivila nenasitnost velikega kapitala, ki je tako prignala splošno kapitalistično-liberalistično gospodarstvo do absurda, v Rusiji celó do padca. Nepravični bi bili, če ne bi omenili še nekega kriveca, to je politike.

Zlasti v Evropi se je politični zemljevid silno izpremenil; izpremembe tako posesti ozemlja kakor vpliva raznih držav so se dogodile seveda tudi drugod.

Medtem ko se je zdelo, da bo šlo kapitalistično-liberalistično svetovno gospodarstvo kar naprej po izglajeni prejšnji poti, in ko so stala v ospredju predvsem vprašanja političnega vpliva na novo nastale razmere, v posameznih državah pa državno-pravna vprašanja s svojimi porodnimi bolečinami na prvem mestu političnega udejstvovanja in delovanja, se je menda pozabilo misliti in na padeč kupne moči velikih delov sveta. Gospodarstvo, svetovno namreč se ni vračalo v prejšnje razmerje, pač pa je kapitalizem postal še posebno nenasiten in bolj zavojevalen, zaradi česar se je izcimilo veliko zlo.

Seveda ne moremo niti kapitalizmu niti politiki očitati, da bi bila onadva hotela to stanje ustvariti. Narobe, kapitalizem je bil uverjen, da se je približala njegova najboljša žetev, politika pa je bila preveč zaposljena z državno-pravnimi, ustanovnimi, prestižnimi i. dr. vprašanji, in tako oba nista zapazila, kam smo z vsó silo drevili.

Vse je bilo enostransko: kapitalizem v svojih hotenjih in politika v svojih pretiranih zamislih. (Vlogo ljudstva in njegove volje, partizanstvo in korupcijo pustimo tu na strani.)

Vendar niso bile državne vlade povsod tako popolnoma enostranske. Osobito vlade najnaprednejših narodov — predvsem vlada Združenih držav ameriških — so bile občutljivejše in so zapazile, da morajo narodnemu gospodarstvu posvečati prav posebno pažnjo. Začela se je tako zvana gospodarska špijonaža, ki je stremila za tem, da je ugotavljala stanje gospodarstva vsega sveta, iskala in ugotavljala, za kateri predmet je kje še dobra konjunktura, ter o tem obveščala pridelovalce in trgovino. Istočasno so take države poleg informiranja pridelovalcev, skrbele še za to, da se je po standardnih predpisih posebno za izvoz pridelovalo in pripravljalo le kakovostno najbolj ustreza-joče blago, se zanje iskalo trge, delalo propagando in reklamo ter skrbelo za kolikor mogoče ceneni prevoz na razna tržišča. Tako je torej njihovo blago spričo reklame, spričo nižjih pridelovalnih, nižjih prevoznih in drugih stroškov kot kakovostno boljše — še vedno dosegalo boljše uspehe in je v najskrajnejšem primeru šlo v denar vsaj mnogo, mnogo laže kakor pa blago narodov, katerih državna vodstva niso delala tako. Ti narodi so v svoji konkurenčni sposobnosti eni bolj, drugi manj zaostali glede konkurenčne sposobnosti svojega blaga, namenjenega izvozu.

Tudi mi smo v tem pogledu precej močno zostali. Konkurenčna sposobnost našega izvoznega blaga je po večini zelo skromna. Mi le težko z našim blagom zadovoljujemo zahteve trga glede na kakovost. Naše vnovčevanje je zelo otežkočeno kljub temu, da smo pripravljene dati v svojo škodo še tako poceni, dā, naravnost v izgubo, samo da

dobimo denar. V tem sta izvor in bistvo naše domače agrarne krize ali bolje krize naše agrarne konkurenčne sposobnosti, odnosno naše konkurenčne in gospodarske nesposobnosti in slabega gmotnega stanja vobče. Drugi narodi so glede kakovostnosti svojega blaga in konkurenčne sposobnosti daleč pred nami. Čeprav bi svetovnogospodarska kriza minula kar čez noč — nam bo ostala kriza na še agrarne konkurenčne sposobnosti (nesposobnosti) in bo povzročala še cviljenje, dokler nedostatkov ne izboljšamo.

Toda poreče kdo: «Naj pa vlada stori svojo dolžnost, zlasti to, kar so storile druge vlade, in naj nas približa glede konkurenčne sposobnosti stopnji, na kakršni so drugi, naprednejši narodi.» To ni kar tako. Kaj bi pomagali vsi ukrepi vlade, če pa ljudstvo samo nima tiste zavesti in tistega spoznanja, ki sta potrebna za tak velikanski korak naprej. Tu je potrebna prava zavest in volja ljudstva (ali pa diktatorska sila države). V demokratski državi brez take ljudske zavesti in volje ne gre. Naj se mi oprostijo, toda reči moram, da v našem ljudstvu še ne vidim take zavesti, še manj pa volje. Še nikoli nisem naletel na pridelovalca (pri nas namreč), ki bi že med pridelovanjem resnično stremil za tem, da bi odjemalca resnično čim najbolj zadovoljil. Saj vemo, kako se običajno misli že glede našega domačega, dasi nerazvjenega konsuma. Ne misli se na to, da nihče ne kupuje nekega blaga samo zaradi tega, da dobi pridelovalec denar zanje, prav tako tudi ne na to, koliko in kakšno korist utegne imeti kupec od blaga. Zato porabnik, zlasti v razvjenem svetu, ne leta za našim blagom, se zanje ne trga. Saj ga večinoma niti ne pozna po njegovi kakovostnosti. Zanje nihče ne dela reklame in zato ni poznano. In česar svet v tem smislu ne pozna, mu ni dobro, nasprotno, mu je sumljivo in tega ne kupuje, razen v sili in napol zastonj. Vrh tega tudi nismo po svetu znani kot posebno solidni, kar gotovo vzbuja neki strah pred našim blagom, odnosno volja za nakupovanje našega blaga nikakor ni najboljša.

Nadalje se naša agrarna proizvodnja popolnoma nič ne ozira na zahteve raznih tržišč. Namesto da bi jih spoznavala, jim skušala ustrezati in svoje delo uravnati pri tem tako, kakor je potrebno baš za dotično tržišče, sploh s tem ne računa, se sploh za to ne zanima in ne ve, kje in komu se bo njen proizvod sploh prodal. Kako torej naj blago zadovoljuje, kako naj ne bo krize! Naprednejši narodi ravnaajo tako, kakor je potrebno, in v tem je njihova moč in njihova prednost in vrednost pred nami.

Kdo se pri nas sploh ukvarja z mislijo, da je posebno pri agrarnih pridelkih ločiti dvojno kakovostnost. Naprednejšim narodom tega sicer ni nihče predpisal, toda stremljenju pridelovalca, da bi odjemalca res zadovoljil, mu priljubilo svoje blago in si kupca privezal, je samo prineslo spoznanje, ki je našemu pridelovalcu tako potrebno za pripravo njegovega blaga, prav posebno še

onega za izvoz (na katerega smo trenutno slej ko prej zelo, zelo navezani). To hočem razložiti s pojmom dvojne kakovostnosti.

Vsako pridelano blago ima neko gotovo dobroto (kakovost). Čim boljše sorto, čim boljše seme uporabljamo in čim boljša in pravilnejša je nega pridelka, tem boljša je njegova kakovost posamezno. To je njegova notranja specifična (posebna) kakovost. N. pr.: Čim boljše sorte pšenice gojiš (seveda tako, ki veš, da bo v tvojih razmerah najbolj uspela), čim boljše seme porabiš za setev, čim boljše zemljo obdelaj in čim pravilnejše gnojiš, kolobariš itd., tem boljše žetev in tem boljše zrnje boš dobil. Tvoj sosed, ki ne dela vse tako dobro kakor ti, zato tudi manj našanje, njegovo zrnje je slabše kakovosti (najbrže nima toliko lepiva, ki daje moki posebno prednost za peko tudi najfinejšega peciva). Ti imaš te pšenice za prodaj, recimo, samo nekaj mernikov, sosed in drugi vaščani prav tako. (Pri nas to sicer ne velja glede količine, ker žita nimamo za prodaj, toda mislimo si sremškega, vojvodinskega ali drugega kmetovalca.) Ker ne moreš svojih mernikov pšenice izvoziti sam, jo mora pač za vse skupaj vaša zadruga ali žitni prekupec. Ti oddaš najboljšo in izvrstno očiščeno zrnje, tvoj sosed pa slabo očiščeno zrnje in razen tega je njegova pšenica še druge sorte. Z ostalimi vaščani tudi ni v tem pogledu najbolje. Kupec veli stresati vso pšenico kar na kup in tako je pomešana tvoja kakovostna pšenica z vso drugo, dà, tudi s tako, ki ni skoraj nič očiščena in ki je tako slabe sorte, da je ni dosti prida. Prekupec onemu, ki mu izroči najslabšo kakovost in neočiščeno zrnje, kajpak slabo plača, toda tudi tebi ne more plačati dosti bolje, saj bo tudi tvoje, morebiti odlično blago moral prodajati pomešano z malo vrednim, ker mu ni na tem, da bi že pri nakupu deval najodličnejše sorte na en kup, slabše na drugi, tretji, četrti kup in najslabše na zadnji kup ter ustvarjal tako nekake kakovostne razrede. Ne, on ne dela tako, nego zmeša vse skupaj. Kakšno je tako blago? Divje, zamorsko!

Še nazornejša bo stvar n. pr. s krompirjem. Recimo, da je določen krompir za izvoz v dežele proti severu (kamor z našim izvozom še vedno tiščimo). Izvozni zadrugi dobaviš ti belomesnatega oneidovca — lepe gomolje primerne velikosti, zdrave, nič od motike poškodovane, nenajedene, sosed pa dobavi slabe gomolje gorenjskega hrastovca, neki drug belega ribničana, tretji kako rumenomesnato sorto itd. Zadruga ali trgovec tega blaga nič ne sortira, nič ne izenači, ampak izvaža dobro in slabo blago vseh različnih sort, kakor so mu jih ljudje nanesli. Kakšno blago je potem ta skupnost? Divje, zamorsko! Težko ga je prodati še za slab denar. In če se proda, drugič kupec gotovo ne vzame več takega blaga, kajti pri kuhi se pokaže njegova manjvrednost. Medtem ko se krompir te in te sorte v loncu razkuha skoraj že v kašo, je krompir druge sorte komaj kuhan, tretje ali četrte sorte pa še napol sirov. Hvala lepa! Kako bo to izkoristil! In poleg vsega

tega je med vsem krompirjem samo tu ali tam posamezen gomolj rumenomesnate sorte, a drugi so beli. Kupec pa hoče zase ali za svoje odjemalce imeti rumenomesnatega. Ali je treba sploh še kaj besed? In četudi je krompir vsake posamezne izmed spredaj navedenih sort kakovostno prav dober, za vsakršno porabo taka mešanica vendarle ni, ker ni enakostna, enakovrstna, z enako debelino gomoljev, enake pripravnosti za porabo itd. Njegova vnovčevalna kakovostnost ni torej kljub vsem odlikam posamezne izmed mnogih skupaj prodanih sort tako rekoč nič vredna. To je potem odločilno za ceno in za lahkoto ali težavo vnovčenja.

Drugačen je v tem pogledu položaj veleposestnika, ki sam lahko izvažajo svoje blago in ki ima sam toliko, da ne potrebuje vmes zadruga ali trgovca kot posrednika. On prihaja na trg z enotnim blagom, zadruga ali trgovca pa z blagom raznih malih pridelovalcev in sort in različnih kakovosti skupno. Blago za prodaj, ki se ne razdeli po sortah in te sorte še po posebnih kakovostnih razredih, je vnovčevalno malo vredno, neenakostno, bolj ali manj divje. Tako je z nami! Naprednejši narodi pa postavljajo na trg blago kakovostno najboljših sort, prebrano, sortirano še po posebnih razredih in že sploh pridelovano z namenom za izvesten trg. Mi moramo biti izpodrinjeni! In tudi smo! Skoraj ob ves trg smo in četudi se v zadnjem času po prizadevanju državne vodstva kaže privrjenost za sprejemanje našega blaga v raznih državah, se bojim, da bo uspeh našega izvoza kljub temu slab, kajti z marsikaterim našim blagom ne bomo mogli ustrezati, ker ljudje tistih držav našega blaga ne bodo mogli rabiti. Navzlic uspehom, ki jih je v tem pogledu dosegla trgovinska politika idealno, pa praktično, gospodarsko ne more biti pravega uspeha, dokler vnovčevalna kakovostnost našega blaga ne bo sposobna konkurirati z blagom naprednejših narodov in dokler ne bo moglo naše blago bolj ustrezati željam, potrebam in zahtevam.

Bralec bo morda rekel, čemu neki vse to tako na dolgo razprijam, češ, saj vendar ni tako zelo važno. Damo blago pač nekoliko ceneje, pa je. Ta dolgoveznost da je nepotrebno jahanje na besedah s strani teoretika, škrica, ki gleda stvar preveč črno. Ugotavljam, da izgubljam tla pod nogami in premoženje predvsem zaradi navedenih neugodnosti. Mi imamo za izvoz velike količine kmetijskih pridelkov, tako velike, da moramo govoriti o veliki nesreči in o veliki gospodarski škodi, če so izkupički slabi, kaj šele, če blaga ne moremo spraviti v denar in če doma neprodano propada.

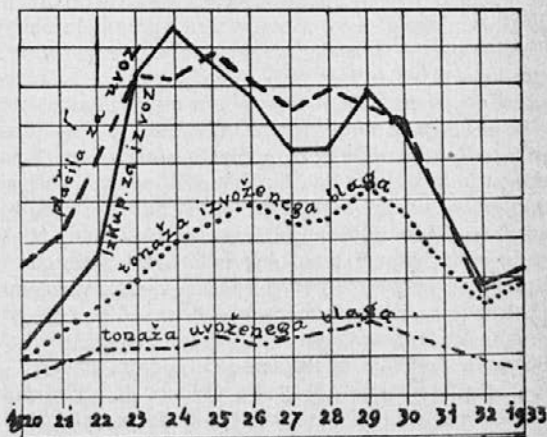
Ni vseeno, ali izkupimo na leto za ves izvoz iz države dobrih devet milijard dinarjev (kakor leta 1924. ob približno enaki valutni, kakor je današnja) ali pa komaj tretjino tega (v letu 1933.), in sicer vzlic temu, da smo v inozemstvo izvozili količinsko skoraj tri četrtine one teže blaga, kakor smo jo za trikrat tolikšen izkupiček izvozili leta 1924. ter imeli pri tem vzlic temu, da je bila trgovinska bi-

lanca leta 1933. aktivna, gospodarsko prav slabo bilanco; zaslužek pridelovalca je silno nazadoval ali prav za prav — recimo tako, kakor je treba — zaslužka v tem že davno več ni, nego je občutna, trda izguba. Po poročilu Narodne banke smo leta 1933. inozemstvu tako podarili eno in pol milijarde dinarjev, t. j. pri dobrih 3 milijardah dinarjev izkupička — smo dali 1½ milijarde kar lepo povrh (v blagu namreč). Jaz si dovoljujem trditi, da je ta številka za kmetovalca sorazmerno še veliko večja.

Ali veste, koliko je ena in pol milijarde dinarjev? — Ako bi polagali enodinarske kovance ob ravniku (tam, kjer je obseg zemljine krogle največji), bi z njimi, če bi jih položili skoraj drugega ob drugega, napravili pas iz samega denarja skoraj prav okoli in okoli zemlje. Za toliko denarja, odnosno za toliko škode, ki jo naš narod utрпи, je pa že vredno malo več misliti in se malo bolj, najbrže pa ne samo malo bolj, nego še prav močno pobrigati. Ta škoda do štirih petink svoje velikosti pada — tako mislim — baš na kmetovalca. Čudno torej ni, če je njegova kupna moč padla ne le na ničlo, ampak izpod nje, in če se ustavljata zato industrija in trgovina, če je brezposelnost čimdalje hujša in če so tudi državni dohodki vedno negotovješi.

Niso torej samo lepo nanizane besede, kar iz našam, temveč so usodna dejstva, zaradi katerih je naša agrarna proizvodnja dala narodu obeležje drugovrstnosti ali tretjevrtnosti v zboru civiliziranih narodov. Naprednejših ne bo lahko dohiteti, če še tako zavijamo rokave. Spoznati in uvideti moramo svojo slabost in svoje napake in z vsemi silami delati dan in noč, noč in dan, da stvar izboljšamo, ali pa se sprijazniti s tem, da bo nazadovala kultura in bo padlo življenjsko stališče našega naroda za dolgo, dolgo dobo daleč nazaj.

Naše gospodarsko stališče je glede na to, da smo primorani izvažati svoje agrarne presežke kot sirovino, ker jih doma ne znamo vsaj delno požlahtnjevati in jih kot požlahtnjene dobrine spravljati de-

loma tudi doma v denar in ker celó take požlahtnjene agrarne dobrine rajši uvažamo — še zato slabo in je dober razvoj oviran, ker hočejo drugi narodi s samopreskrbnimi stremljenji (avtarkijami) čim popolneje zadoščati svojim potrebam. Ako si ne ustvarimo večje vnovčevalne silnosti, ne vem kaj bo.

Da bomo stvar še bolje spoznali, pogledjmo naše trgovinske bilance zadnjih štirinajstih let. Iz njih bomo izprevideli kretanje našega izvoznega blaga in se prepričali, da je zlasti konkurenčna (kakovostna) sposobnost posebno našega kmetijskega izvoznega blaga v tem času stalnega napredovanja drugih narodov zelo in stalno nazadovala.

V sprednjem narisu (diagramu) pomenijo navpične črte posamezna leta od 1920. do 1933. Vodoravne črte od 1 do 9 pa pomenijo višino za izvoženo blago dobljenega izkupička v milijardah dinarjev (odnosno plačil za uvoženo blago v milijonih ton), ki je v posameznih letih dosegel več ko eno, dve, štiri, pet, devet milijard dinarjev. Ta izkupiček, odnosno njega naraščanje in padanje od leta do leta je naznačeno s črto (———). Črtkasto (— — — —) je naznačeno, koliko milijard dinarjev smo v vsakem posameznem letu izdali v inozemstvo za dobrine, uvožene od tam.

Pikčasta črta (. . .) naznačuje število milijonov ton (tona = 1000 kg) našega blaga, ki smo ga v posameznih letih izvozili v tujino. Črta, sestavljena iz črte, pike in zopet črte (— . — . — . —), prikazuje gibanje količine dobrin, uvoženih iz inozemstva k nam v milijonih ton.

Poglejmo sedaj gibanje (potek in valovanje teh črt), katero zaradi lažjega pregleda ponazorujem po uradno ugotovljenih številkah (generalne dirkecije carin).

Ako pogledamo na navpični črti nad letnico 1920. začetek teh črt, opazimo, da smo v tem letu za uvožene dobrine izdali nekaj manj ko tri milijarde dinarjev v inozemstvo, za izvožene naše pridelke pa izkupili nekaj nad milijardo dinarjev. Za izdani denar smo v tem letu iz inozemstva prejeli okoli pol milijona ton raznega blaga, za prejeti izkupiček pa dali okoli milijon ton našega blaga. Za uvoženo blago smo plačali blizu šestkrat toliko, kolikor je znašala njegova teža, a za izvoženo prejeli le nekaj več, kakor je znašala njegova teža. To se pravi: uvoženo blago je bilo zelo drago v ceni, a naše izvoženo poceni. To je docela razumljivo, zakaj mi smo izvažali le bolj sirovine, medtem ko smo uvažali požlahtnjene dobrine, oblačilno blago, stroje in druge industrijske izdelke. Čim bolj se črta našega izkupička tudi v nadaljnjih letih približuje črti, ki znači količino izvoženega blaga po teži, tem nižja je cena kilogramu tega blaga. Če bi se popolnoma dosegli te črti, bi to pomenilo, da smo (na splošno) za kilogram izkupili točno en dinar. Čim bolj pa gresta črti narazen, tem boljše ceno smo z izvozom dosegali. Podobno in smiselno velja to za uvoz.

Poglejmo letnico 1921.! Tu vidimo, da smo uvozili še več in tudi več izdali v denarju (nad štiri

milijarde). Kljub temu, da se črta, ki ponazoruje težo (tonažo) uvoza, nekoliko dviga, se črta, ki ponazoruje naš izdatek za uvoženo blago, dviga še v večji meri, odnosno se te dve črti čimdalje bolj oddaljujeta druga drugi. To se pravi, da se uvožno blago precej draži. In ker sta črti precej daleč vsaksebi, znači to, da je naše plačilo za kilogram uvoženega blaga (ne glede na njegovo vrsto, ampak primeroma privzeto, kakor bi bilo vse samo enovrstno blago) znašalo nad šest dinarjev. Ako pa pogledamo črti našega izkupička in tonažo izvoza, vidimo, da se je dvignil v tem letu izkupiček, a je seveda narasla tudi količina izvoženega blaga. Ker te dve črti ne gresta vzporedno, nego se njuna smer naraščajoče oddaljuje, pomeni to, da se tudi naše blago draži, da torej cena zanje narašča. Medtem ko smo leto poprej dobivali za kilogram približno po 1-30 dinarja, je znašal izkupiček za kilogram leta 1921. približno po 1-40 dinarja.

Naš izdatek za uvoženo blago narašča tudi še leta 1922. in leta 1923. prav močno, količina uvoženega blaga pa od leta 1922. na leto 1923. ne poraste posebno. Uvožno blago se je še močneje podražilo; črti plačil in tonaže uvoženega blaga se pomakneta očitno še bolj narazen. Naš izkupiček pa se dvigne leta 1922. za kilogram na približno 1-50 dinarja, toda leta 1923. že na več ko 3-60 dinarja. Količina izvoza je precej narasla (zaradi dobre žetve), posebno pa je narasel izkupiček (ker je imelo žito takrat še dobro ceno).

Do leta 1923. se črta, ki ponazoruje naš izdatek za uvoženo blago, vsa leta drži nad črto, ki ponazoruje naš izkupiček. To se pravi, da je bil izdatek vsako leto večji od našega izkupička; trgovinska bilanca je bila pasivna.

Sama tako prikazana pasivnost trgovinske bilance pa glede uspešnosti gospodarstva v državi še ne pomenja vselej slabih uspehov ali celó gospodarskih izgub, odnosno neugodnosti. Saj obseza uvoz lahko veliko strojev in drugih takih reči, ki utegnejo v bodoče dvigniti donosnost in uspešnost našega gospodarstva. Čeprav je trgovinska bilanca pasivna, se more govoriti v tem primeru vendar o napredovanju narodovega gospodarstva, če je pasivnost trgovinske bilance povzročilo uvažanje prej omenjenih gospodarskih pripomočkov. V takem primeru more ta pasivnost (v normalnih razmerah) vzlic temu pomeniti zdravo narodno gospodarsko investicijo. Pri tej priliki moram tudi omeniti, da prej navedene številke glede našega poprečnega izkupička za kilogram izvoženega blaga ali izdatka za kilogram uvoženega blaga, niso nekaj, s čimer bi se moglo absolutno računati, kajti izvoženo kakor uvoženo blago ni in ne more biti tako, da bi ga mogli jemati za podstavo poprečnim izkupičkom ali izdaktom. Blago je lahko enkrat boljše, zlahtnejše, drugič pa le boljše ali celó sirovina. Spričo tega je kljub višji ceni količina blaga manjša. Navzlic temu pa prej navedenih poprečnih cen kakor tudi cen, ki jih bom še navajal, le ne moremo vsaj pri nekem poprečnem pregledu pogrešati.

Leta 1924. preraste naš izkupiček znatno čez črto, ki pomenja naša plačila. Trgovinska bilanca je prvič aktivna. V državo dobimo več denarja, kakor ga pa izdamo. Cena našemu blagu znaša poprečno nekako 2-60 dinarja. Črti plačil in uvoženega blaga pa se nista bistveno izpremenili, pri uvozu cene niso bistveno porasle.

Izza leta 1924., posebno do leta 1927., črta našega izkupička močno pada kljub temu, da količina izvoženega blaga močno narašča in je tudi leta 1927. visoka, čeprav se je od leta 1926. na leto 1927. nekoliko znižala. Naše izvozno blago je padlo v ceni poprečno nekako na 1-50 dinarja pri kilogramu. Ves ta čas je naša trgovinska bilanca zopet pasivna; še celó v letu 1926., a leta 1929. za kratek čas malenkostno preraste črto plačil in je trgovinska bilanca zopet aktivna. Z letom 1929. pa se tudi črta izvožene količine dvigne na najvišjo višino, ki jo moremo do tedaj zaznamenovati, to je na dobrih pet in četrt milijona ton, nasproti izkupičku dobrih sedem in treh četrti milijarde dinarjev. Poprečna cena kilograma izvoženega blaga je še nekako 1-50 dinarja.

Izza leta 1925. pa se tudi črta naših plačil za uvoženo blago znižuje z majhnimi izjemami neprestano do leta 1932. Pri tem je zanimivo to, da količina uvoženega blaga do leta 1929. kljub padanju naših plačil razmeroma močno narašča do viška, od tu dalje pa kar naprej vztrajno nazaduje, pada. Navzlic temu je poprečno naše plačevanje za kilogram uvoženega blaga znašalo leta 1929. še nekako 3-90 dinarja.

V letih 1929. do 1932. naš izkupiček usodno pada kljub temu, da se količina izvoženega blaga ne znižuje tako hitro; črti ne padata vzporedno, nego se vedno bolj približujeta, kar znači, da cena izvoženega blaga zelo pada in se približuje dinarju za kilogram. Do tega časa se približujeta prav tako črta naših plačil za uvoženo blago in črta teže uvoženega blaga. Poprečna cena za uvoženo blago znaša nekako 3-50 dinarja za kilogram.

Usoden in značilen pa je potek vseh črt od leta 1932. na leto 1933., tako črte izkupička in izvažanih količin kakor črte naših plačil za uvoženo blago in črte količine uvoženega blaga.

Naš izkupiček se je proti prejšnjemu letu pač dvignil za blizu pol milijarde dinarjev, a istočasno je silno narasla količina blaga, ki smo ga za dosedo tega izkupička in za dosego aktivne trgovinske bilance izvozili. Črti se prav nevarno močno približujeta. Poprečni izkupiček za kilogram izvoženega blaga se zelo bliža dinarju. Aktivnost trgovinske bilance se je dosegla z neugodnimi prodajami blaga pod ceno. Tu moram zopet omeniti sprednjo izjavo Narodne banke, da smo v tem letu inozemstvu podarili nad eno in pol milijarde, to je tolikšen pas enodinarskih kovancev, da bi z njimi okoli in okoli opazali zemljo tam, kjer je najbolj vzbोčena, najbolj obsežna.

Kar je pa še značilnejše, je to, da se je količina uvoženega blaga zmanjšala precej močno, čeprav smo več plačali zanje. Tu gresta črta naših plačil in črta dobljenega blaga močno vsaksebi. Poprečna cena uvoženega blaga okoli štiri dinarje. Medtem ko se naše blago nenavadno pocenjuje, se uvoženo razmeroma zelo draži. To je v zvezi deloma s poslabšano našo valuto, deloma pa z nekakovostnim našim izvoznim blagom, ki ga je kljub vsem naporom in poslabšani valuti vedno težje izvažati, ker je na inozemskem trgu danes konkurenca s kakovostjo razmeroma še hujska ko s cenami. Naše blago nima vnovčevalne kakovostnosti, zato ga je težko prodati tudi napol zastoj. Mi smo prisiljeni zadovoljevati se tako rekoč z vsako ceno, samo da kaj prodamo in še težko prodamo, ker odjemalci našega blaga spričo njegove neenotnosti in divjosti ne morejo racionalno uporabljati. Tako smo zaradi teh lastnosti naše, zlasti agrarne proizvodnje padli na stopnjo naroda druge ali tretje vrste.

Da podlegamo v konkurenčnem boju, ki ga moramo biti z naprednejšimi narodi, ki razpolagajo s prvovrstnim, kakovostnim, primerno ceneno pridelanim blagom, v boju, v katerem se ti narodi opirajo na strumno organizacijo in na informiranost svoje proizvodnje in svojega vnovčevanja ter se poslužujejo raziskovanja trga in reklame, je naravno. Stremljenja velikih narodov po samopreskrbi pa vrhu tega povzročajo, da potrebuje inozemstvo manj našega agrarnega blaga. Zato so tudi izgledi za uspešen izvoz kmetijskih pridelkov za nas vedno slabši. In ker koraka naš kmetovalec še vedno po stari, času ne več ustrezajoči poti, se njegovo delo tudi več ne izplača, tako da mora delati — v izgubo.

Glede navedenih poprečnih cen prosim bralca, naj izvoli upoštevati, da jih nisem izračunaval po točnih številkah izkupička in izvoženih količin kakor tudi ne po številkah, ki smo jih inozemstvu plačali za od tam uvoženo blago, nego sem jih dooločal kar približno po oddaljenosti črt priobčenega diagrama, kar naposled za naše namene zadostuje.

Če pogledamo še enkrat na diagram, si moremo predstavljati, da kaže potek črte izkupičkov od leta 1920. do leta 1933. nekake gore. Enako kaže zase gore črta naših plačil kakor tudi črta našega izvoza in uvoza po teži. Če primerjamo torej gorovje izkupička z gorovjem plačil, vidimo, da je gorovje izkupičkov le malokaterikrat višje od gorovja naših plačil.

Ako pa bi vse natančno izmerili, bi se pokazalo, da je celota gorovja plačil naposled večja od celote gorovja izkupičkov. Dasi gorovji izkupičkov in plačil nista po velikosti kaj različni, se zato vendar gorovji uvoženega in izvoženega blaga po velikosti zelo razlikujeta. Gorovje izvoza je v primeri z gorovjem izkupičkov vendarle veliko, medtem ko je gorovje uvoza v primeri z gorovjem plačil silno nizko. To izhaja iz tega, ker obstoji naš izvoz v

glavnem iz sirovin, neenotnostnega, divjega, malo cenjenega in težko vnovčljivega, uvoz pa iz enotnega, požlahtnjenegega, standardnega, znamkinega blaga, dostikrat luksuznega značaja, torej le iz najprvovrstnejšega blaga (čeprav ne vedno iz gospodarsko najboljšega, najkoristnejšega, najzaželenj-šega).

Pobočja naših gorá izkupičkov so strma, njihovi vrhovi ostri, to se pravi, da so se cene v dobrih letih skokoma zviševale, v slabih pa skokoma zniževale. To skakanje gospodarsko ni ugodno ali vsaj ne zaželeno. Čim mirnejše so bile črte, tem mirnejše, umerjeneje je bilo tudi tržno gibanje — bil je nekak red. Črte gorovja, ki pomeni, koliko je inozemstvo od nas dobilo plačil, so dosti mirnejše.

Črte gorovja našega izvoza so prav tako v primeri s črtami gorovja uvoza precej ostre, medtem ko so črte uvoza, v korist inozemstva, lepo mirne. Valovanje od leta do leta se komaj dobro zapazi.

Te koristi črpa inozemstvo tudi iz tega, ker vnovčuje svojo proizvodnjo bolj ali manj po nekakem načrtu, organizirano in premišljeno ter se poslužuje pri tem propagande in reklame.

Ako staviš sedaj vprašanje: Kaj bo? — mislim, da ne bo težko, da si vsak posameznik sam nanje odgovori. In reči mora, da ne bo nič dobrega, če ne krenemo na nove poti, če se pridelovalec sam ne zgane. Le-tá si mora najprej sam pomagati in ne sme vsega pričakovati le od zgoraj.

Nekaj načrta mora priti vsaj v našo najbolj zamenarjano agrarno proizvodnjo. To morajo dati država in razne kmetijske organizacije. Treba je nujno uvajati standardiziranje proizvodov, in sicer ne le bolj po domače, nego tako, kakor stvar zahteva, če naj se naše blago v svetu s pridom uveljaví. Da bo pri tem potrebna kontrola, ki bo jamčila za standard, se razume samo po sebi.

Obenem z načrtom o proizvodnji je treba tudi tržnega pregleda in spoznanja, kaj in kam se še more uspešno prodajati, če bi blago bilo vnovčevalno kakovostno, standardno, znamkino. Upoštevali je avtarkijska stremeljenja inozemstva in k temu zavzeti svoje stališče tudi glede nacionalne industrije. Pri teh gledanjih se bo pokazalo, da bi se mi lahko iznebili marsikaterih uvozov kmetijskega izvora, ki zbog svoje kakovostnosti naše blago celó na našem domačem trgu na sramoto in škodo našega pridelovalca izpodrivajo. (Zgled: Naši krljli so na našem trgu po 4 do 5 Din kilogram, kalifornijsko sušeno sadje pa kilogram po 40 do 44 Din.) Ker lahko kupuje porabnik za svoj denar, kar in kjer hoče, in sicer tisto, od česar si največ koristi obeta, zato se mora upoštevat, da se nikoli ni in se ne bo v kolikor toliko normalnih razmerah trg ravnal po proizvodnji, ampak narobe, da se mora namreč proizvodnja ravnati po trgu in njegovih zahtevah, ako hoče dosežati primerno vnovčevanje.

Razen tega, na kar sem spredaj opozarjal, bi morala tudi država s sodelovanjem raznih kmetijskih združenj, potem združenj trgovine, industrije i. dr. ukreniti v svojem področju vse, česar je treba, da se naše izvozno blago vnovčevalno kakovostno izboljša (sredstva za to so znana, predvsem standardizacija, informacija in usmerjenost proizvodnje, propaganda i. dr.), da se torej okrepi naše gospodarstvo. Predvsem pa je veliko ležeče na tem, da se kmetijski pridelovalec zave, v kakšnem blatu tiči in kaj mu grozi, če se tudi sam iskreno, z vso voljo, s povečanim znanjem in skrbnostjo ne poprime izdanih ukrepov z obema rokama ter da skuša z največjo vestnostjo in poštenostjo kakor tudi samemu sebi dolžno obzirnostjo doseči svojemu blagu moderno vnovčevalno kakovostnost nasproti domu in tujini, razširiti svoj trg doma, z njega izriniti tuje kmetijske pridelke in si poiskati še novih tržišč. Ker je naš kmetijski proizvajalec kot posameznik gospodarsko in proizvajalno zelo majhen, je neizogibno potrebno kolektivno udejstvovanje po primernih okoliših v pridelovalnih in vnovčevalnih združenjih s standardnimi (enotnimi) predpisi, da bi potem mogla zveza vnovčevalnih združenj razpolagati z enakim blagom in ga uspešno vnovčevati.

Vsa državna pomoč brez volje posameznikov za samopomoč ne more in ne bo mogla v demokratični državi nikoli privedi do pravega cilja, blagostanje naroda ne bo moglo biti nikdar zadovoljivo, ker se razmere dandanes prehitro menjavajo in ker marsikdaj ne vemo, kaj nam prinese jutrišnji dan. Čim sposobnejši in stvarnejši je kak narod, tem prej si more v vsakočasnih razmerah vsaj za silo pomagati, medtem ko morajo zaostalejši in počasnejši narodi prebiti mnogo težav in utrpeli silno škodo.

Bralec sam ve, da so sedaj časi silo čudni, a da so tudi le prehodni. Tako naprej kakor doslej dolgo ne sme in ne more več iti — priti mora nov čas. Toda ta nas mora najti pripravljene in sposobne, celó pa ne siromašne. Malo dlje se moramo ozreti po obzorju in ne samo po onem, ki je viden iz domačega zvonika, spoznati moramo svet in razmere ter nepretrgoma iskati izhoda na boljše, dà, ne samo iskati, nego tudi delati zanj.

Že po vsebini je menda nedvomno, da so te vrstice predvsem namenjene kmetovalcem in tistim, ki vodijo usodo našega kmetijstva, na splošno pa tudi ostalim poklicem naše ožje in širše domovine z namenom, da spravijo v stvar več jasnosti ter pomorejo trezno in stvarno presojati položaj, kakršen je.

K sklepu naj ponovim samo še naslov te razprave, dodam še tri besede in na vse skupaj odgovorim prav kratko.

Torej: «Kaj bo in kako bo?» Jaz pravim, da bo to in tako, kakor in kar bomo delali in storili in se potrudili, da pridemo do boljših dni, ali pa da iz brezbriznosti pademo še globlje.

MARA NOVAKOVA:

O SHRANJEVANJU POSODE IN ORODJA

Glede shranjevanja kuhinjske in namizne posode in orodja opazamo prav pogosto mnogoštevilne napeke. Dobro tudi vemo, kako težko dobimo včasi zaželeno skledo ali zaželen krožnik iz omare, v kateri je porcelan napačno zložen. Police v omarah za posodo ali v lavah naj bi bile vedno izdelane tako, da jih po potrebi pomikamo višje ali nižje, da prostor tembolj izrabimo, omare same pa plitve, da nismo primorani, postavljati posode drugo za drugo preveč na globoko. Če pa je naša kuhinjska omara, ki jo že imamo, globoka, se držimo tega-le reda: iste vrste posode zložimo skupaj, krožnike drugega na drugega, skodelice, vrče pa drugega poleg drugega, prav tako lončke. Po velikosti (višini) posode ne postavljajmo od leve proti desni ali od desne proti levi, temveč vedno od spredaj na-

Posoda, pravilno razvrščena v omari; prostor dobro izrabljen.

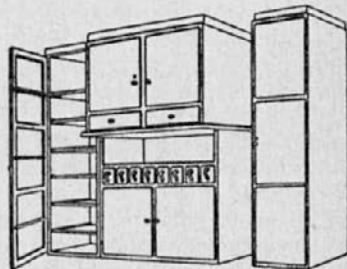
vzad; najvišjo posodo zložimo popolnoma zadaj, nato nižjo in spredaj najmanjšo. Tako imamo pregled čez vso polico in nam ni treba vleči posode drugo izpod druge, kakor delamo običajno, če stoji posoda pomešana. Isto velja tudi za kuhinjsko posodo, za lonce in kozice. Police premaknemo tako, da je tista, kamor denemo lonce, dovolj prostorna oziroma visoka, ona za kozice pa nižja. Tako imamo lahko vedno posodo poleg posode namesto drugo v drugi, a pri tem vendar ne izgubimo prostora.

Naše police v omarah ali lavah (kredencah) so navadno polne le do dobre polovice ter zato nam vedno in povsod primanjkuje prostora; nikoli ni dosti omar pri hiši. Zgornji prostor police, ki je čisto prazen, izrabimo tako, da pritrdimo zadaj na steno omare ali na polico zgoraj kljukice, kamor obešamo za ročaje skodelice, ki jih sicer težje shranjujemo in ki zavzemajo dosti prostora, ker jih smemo postavljati le drugo poleg druge. Stare omare, v katerih je malo polic in ki imajo široke

vmesne prostore, lahko popravimo. Police prestavimo tako, da dobimo prostor še za nekaj novih. V tako izboljšano omaro spravimo obilo posode, ki ni v vedni nevarnosti, da jo prej ali slej pobijemo.

Ne pozabimo izrabiti tudi vrat omare, če jih imamo še prazna. Tu shranjujemo lahko vse pokrovke, leseno kuhinjsko orodje, jedilno orodje itd. Jedilno orodje shranjujemo na vratih tako-le: Flanelo ali drugo močno blago, na katerega smo našili v vrstah nekake torbice ali žepe iz istega blaga (ki jih s šivi po potrebi zopet predelimo), napremo na notranjo stran vrat. Nato zložimo v te pokončne žepe jedilni pribor; žlice v en žep, vilice v drugega, nože v tretjega itd. Blago vedno brez težave lahko snamemo in operemo, kadar postane umazano. Pribor je shranjen tako snažneje in priročneje kakor kje drugje. Druga dobra lastnost tega načina shranjevanja pa je, da na ta dobro izrabljeni prostor na vratih spravimo najmanj toliko kakor v predale; poleg tega pa je orodje na vratih shranjeno mnogo pregledneje ter se ga laže in hitreje poslužimo, kakor če ga lovimo po širokih predalih. Isto velja tudi za kuhinjsko orodje, kakor zajemalke, penavke, lopatice, kuhinjske vilice, metlice itd. Če je to orodje iz aluminija, se kaj rado skrivi in zlomi, če nerodno leži v predalu. Zato ga obesimo posamezno na kljukice na vrata, kjer se nam ne more pokvariti. Tudi kuhinjske stroje shranjujemo na prav določen način, t. j. tako, da jih imamo, kadar mirujejo, privite prav tako pokoncu kakor takrat, kadar jih porabljamo. Za stroje je najboljša polica v omari, ki je na okroglo izrezana, da imamo dovolj prostora, priviti nanjo več strojev.

Ako sta posoda in orodje shranjena napačno, škoduje to tudi gospodinji sami, kajti baš zavoljo tega, ker urejujejo gospodinje porcelan in druge stvari v omare in lave kar na slepo in na oko ter pri tem nič ne mislijo, se jim je treba nešteto-krat sklanjati k tlom in čepeti ob omari, če kaj potrebujejo ali iščejo. Pa tudi obratno: iztezati se je treba in stopati na stole. Vse to je včasih sicer neizogibno, vendar si lahko gospodinjstvo uredimo tako, da si ta dela zmanjšamo, da se nam je treba le včasih sklanjati ali iztezati. Zato rajši malo pomislimo, kadar polnimo omare. Vse tisto, kar potrebujemo vsak dan ali večkrat na dan ali sploh jako pogosto, denimo tja, kjer nam je najbolj priročno. Naj-priročnejša pa je

Kuhinjska omara iz treh delov.

lega predmetov v tisti višini, v kateri z lahkoto dosežemo vse z roko, ne da bi se nam bilo treba iztezati ali sklanjati. Ostalo, kar potrebujemo redkeje (ob izrednih prilikah), pa shranimo na dno omare ali na višjo polico.

Če pa moramo kaj shranjevati v miznih predalih, morajo biti le-ti predeljeni v več manjših predalčkov, da se vsa vsebina ne pomeša med seboj, da težko najdemo zaželeno. Vse pa se lepše ohrani, če

ČEBELE IN ČAS

Od vseh žuželk v živalstvu sta gotovo najrazumnejši mravlja in čebela, kar se je dognalo že z nešteti poskusi.

S čebelami so napravili med drugim tudi poskuse, kako so sprejemljive za barve, a v najnovejšem času, ali imajo spomin za čas. Neki čebelar — znanstvenik — je dajal čebelam več dni zaporedoma na istem kraju in ob istem času sladkorno vodo, ki je za čebele praveca sladčica. Čebele so si dobro zapomnile ta čas ter prihajale po sladko hrano vedno ob istem času. Če je čebelar en dan, zaradi poskusa, izpustil, je opazil, da so tudi ta dan prišle po sladkorno vodo le v času, na katerega so se nekaj dni prej privadile.

Ta čebelar je poskušal nato menjati čas dajanja hrane in opazil, da se dajo čebele dobesedno navaditi na katerikoli dnevni čas. Prišel je dajati na dan po več obrokov hrane in živalce so se prav lahko privadile dvem ali trem obrokom sladkorne vode. Drugi znanstveniki so šli v teh poskusih še dalje ter ugotovili, da se morejo čebele priučiti tudi na štiri in na pet dnevnih obrokov. Pri tem poskusu je bilo pa odločilno to, kolikšen odmor je bil med posameznimi obroki. Ta odmor mora trajati vsaj dve uri; če je krajši, čebele ne morejo več razlikovati večkratnega hranjenja od ves dan trajajočega.

Čebele je lahko navaditi tudi na to, da si iščejo hrano na dveh različnih mestih, n. pr. dopoldne na enem, a popoldne na drugem hranilišču.

Kakor se je moglo ugotoviti, si zapomnijo čebele kraj in čas krmljenja zelo hitro. Kako dolgo pa zadrže to v svoji pameti? Ako se jim po večdnevem priučanju odvzame hrana, obletavajo še vedno nekaj dni določeni prostor in iščejo sladki napoj. Po teh dneh pa prenehajo obiskovati zapomnjeni kraj. Morda so užaljene ter zaradi tega več ne prihajajo ali pa so naposled pozabile kraj hranjenja. Tu gre očitno le za časovni spomin, kar se lahko izprevidi iz nastopnega: v naravi je velika množina cvetlic, ki dajo med in cvetni prah samo v izvestni dnevni dobi, včasih le po nekaj ur na dan. Čebele, ki nabirajo ta med ali cvetni prah, se morajo navaditi na te določene ure, da si prihranijo nepotrebno iskanje v ostalem dnevnem času. Tega določenega časa se spominjajo po več dni zapored, kajti če pada nekaj dni neprestano dež in čebele ne

visi; obešeno je shranjeno pregledneje in priročneje, kakor če leži v miznem predalu.

Na zunaj naj bodo omare popolnoma gladke, da imamo pri brisanju čim manj dela. Če ne premoremo vezanega (križanega) lesa, naj bodo vsaj robovi pri vloženi vratih poševni in koti zaokroženi. Pa tudi stare kuhinjske omare in lave se dajo predelati in popraviti v lepo in uporabljivo pohištvo sodobne kuhinje.

morejo iz panjev, si vendar zapomnijo čas, čeprav je nastal v njihovem delu več dni trajajoč odmor.

Nerečeno pa je vprašanje, kje in kakšna je tista ura, po kateri se čebele ravna. Pokazalo se je namreč, da uspe časovna obuka čebel samo takrat, kadar traja razlika med dvema krmljenjema štiri in dvajset ur, to se pravi takrat, ko jim dajemo hrano vsak dan ob istem času (na prvi pogled se zdi protislovno, da se ta način priučjenja more napraviti z večdnevnimi obroki; toda tudi v tem primeru krmimo čebele vsak dan ob istem času; pri tem gre torej za krmljenje z vedno istim razdobjem po štiri in dvajset ur). Ako napravimo poskus, da navajamo čebele na hrano v različnih razdobjih (n. pr. vsakih devetnajst ur ali vsakih osem in štiri-deset ur), pridejo vedno 24 ur po zadnjem hranjenju po krmo. Iz tega lahko sklepamo, da se te žuželke ravna po nekih posebnih notranjih činjenicah. Omenjeni čebelar je namreč pri vseh rečenih poskusih izključil vse zunanje vplive, kakor višino sonca, temperaturo, stanje vlage v zraku in električno prevodnost ozračja, da ne bi prišlo do pogrešnih naziranj. Posamezni znanstveniki so opazovali čebele tudi v zaprtih prostorih (n. pr. v solnih rudnikih), kjer so nekateri načini zračenja sploh nemogoči, torej tudi nemogoči zunanji vplivi; toda še tukaj se ni uspeh poskusov prav nič razlikoval od poskusov v temni sobi. Očitno imajo čebele svojo «uro» v sebi.

Zanimiv je tudi ta-le poskus: določenemu številu čebel so dajali sladkorno vodo neprestano od jutra do večera, toda voda je bila ob določenem dnevnem času bolj osladkana kakor sicer. Bilo je torej za izdatno hrano dovolj prilike ves dan, samo da je bila hrana različna, a so vendar čebele kaj kmalu razlikovale čas boljše in slabše krmljenja.

Iz vsega tega se torej vidi, da ima pri zapomnjenju časa pri čebelah pomen neka notranja činjenica.

Naposled so napravili tudi poskus, ali je ta spomin pri čebelah naraven ali podedovan po rodovih. V ta namen so določili četico mladih čebelic, ki so se rodile v temni sobi, torej takih, ki še niso poznale menjave dneva in noči kakor tudi ne naravnega vsakdanjega življenja v panju. Te čebele so priučili v temni sobi na časovni spomin — in poskus je popolnoma uspel. Iz tega torej sledi, da je spomin za čas čebelam prirojen.

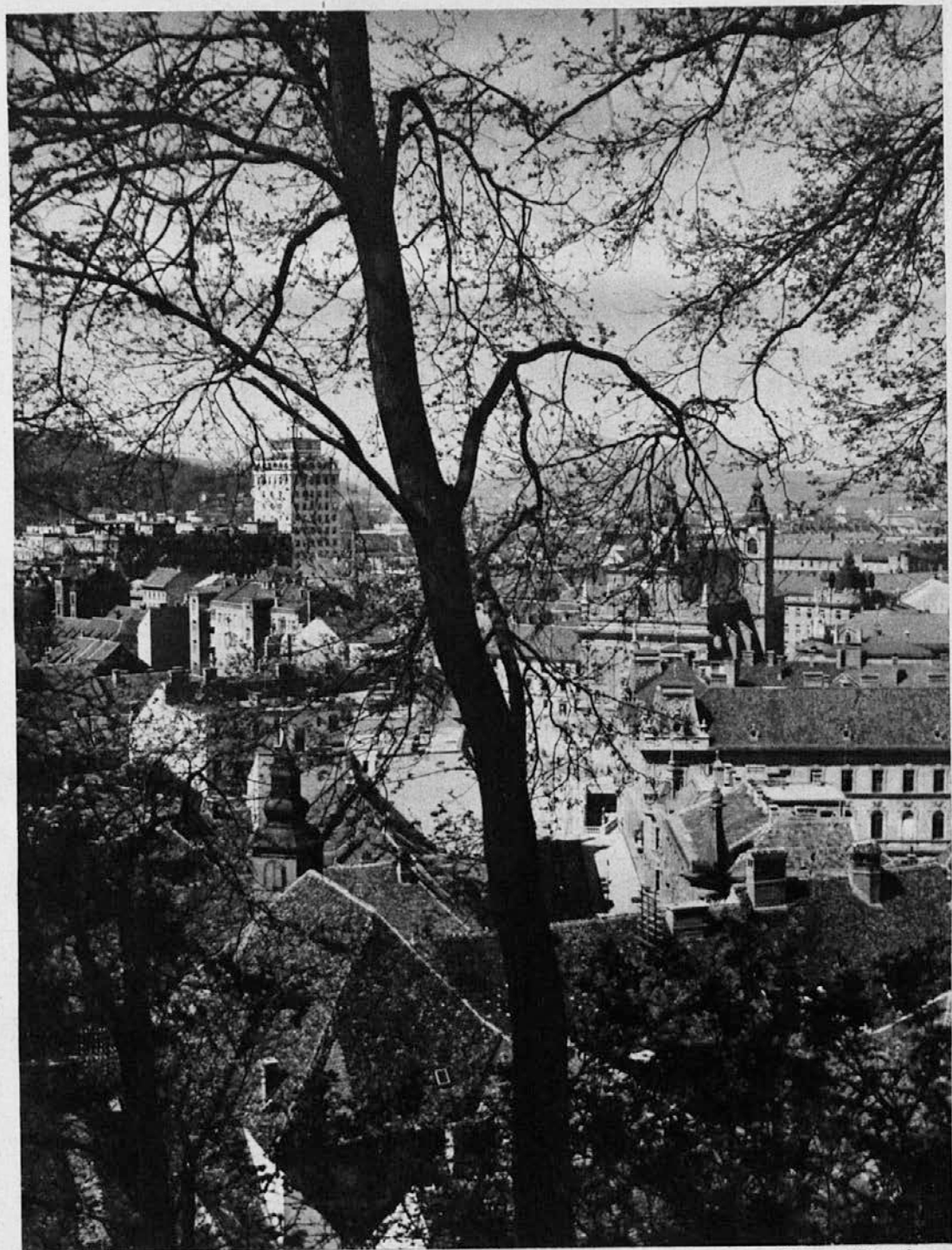

Foto St. Ribnikar.

ZGODNJA POMLAD V LJUBLJANI

Ljubljana se je poslovila od generala
in pesnika Rudolfa Maistra-Vojanova.

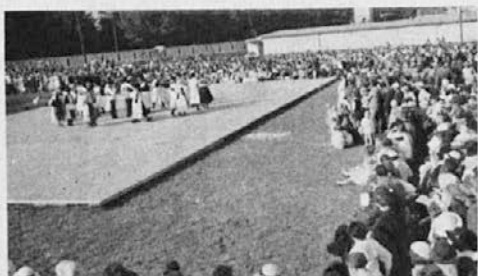

Prizor z motociklističnih tekem na Ljubelju.

FESTIVAL SLOVANSKIH NARODNIH PLESOV V LJUBLJANI

Narodne noše iz Gjevgljelijske.

Na plesišču.

Plesalci in plesalke s Korčule
v sprevodu.

Sprevod narodnih noš na Aleksandrovi cesti.

PRAZNIK KMEČKIH FANTOV IN DEKLET

Grabljice v sprevodu.

Slavnostni vozovi.

IZ NOVE LJUBLJANE

Pot na Grad z vhodom v cerkev sv. Florijana.

Valvazorjev trg.

Trgovska akademija in dvorazredna trgovska šola.

«Peglezen.»

Bivša Kranjska hranilnica, zdaj Banovinska hran. z delom banske uprave.

Stopnišče ob stari cerkvi v Šiški.

V Trnovem.

Portal sokolskega telovadišča v Tivoliju.

Partija ob Gradaščici na Mirju.

Regulacijska dela na Gradu.

MED NAŠIMI NA MADŽARSKEM

(K članku na strani 52.)

Slovenska hiša na Madžarskem.

Monošter ob Rabi.

Slovenska pokrajina ob Rabi.

S KONJSKIH DIRK NA BLEDU

Lep skok.

Na dveh kolesih.

Nj. Vel. kraljica Marija in Nj. Vis. kraljeviči odhajajo z dirkališča.

B. V.:

NOV MEDNARODNI JEZIK

Vsakdo pozna, vsaj po imenu, mednarodni jezik esperanto, ki šteje med vsemi narodi nekaj privrženecv. Danes je zelo v modi, kakor je bil pred leti umetni mednarodni jezik, imenovan «volapük». V «volapüku» so izdajali knjige in časopise, prevajali vanj slavna dela pisateljev raznih narodov, prirejali mednarodne kongrese, dokler ni prišel esperanto in ga spravel med staro šaro. In danes, ko se esperanto še ni dvignil do splošnega priznanja, ima že tekmece, kakor n. pr. izboljšani «reformirani» esperanto in novi svetovni jezik «ido». Razen tega hočejo nekateri Angleži uvesti poenostavljeno angleščino, imenovano «anglik», kot svetovni jezik. Iz vsega tega razvidimo, da vprašanje svetovnega jezika nikakor ni rešeno, kakor si predstavljajo privrženeci enega ali drugega «mednarodnega» jezika. Po izvenevropskem svetu se vedno bolj uveljavlja angleščina kot splošni trgovski in prometni jezik, in vse kaže tako, da bo postala tudi svetovni pomožni jezik. Praksa bo tudi v tem vprašanju odločila. Umetni jeziki imajo malo upanja, da bi prodrli. Imajo sicer zelo navdušene privrženecv, toda skoraj gotovo se v množici ne bodo mogli uveljaviti. Vzemimo samo esperanto. Sestavljen je večinoma iz romanskih in germanskih besed, da, celó iz nekaterih slovanskih. Povprečni evropski inteligent, ki zna vsaj enega, če ne dva jezika iz teh jezikovnih skupin, bo kolikor toliko lahko razumel esperanto, za ono veliko večino človeštva, ki ne govori enega teh jezikov, pa esperanto ni nič lažji, nego je n. pr. angleščina. Poslednje naučiti se ima tudi Neevropec dosti prilike, čuje jo lahko povsod, pa še koristila mu bo povsod, medtem ko mrtvi esperanto zanj ne pomeni ničesar. Vzemimo Kitajca, ki zna esperanto, in Kitajca, ki zna angleško. Drugi je vsekako daleko na boljšem, in pri tem bo tudi ostalo. Da je n. pr. slovenščina mnogo koristnejša od esperanta, je spoznal pisec teh vrstic, ko so mu bili pred nekaj leti v Parizu predstavljeni v družbi trije japonski učenjaki. Govorili so poleg svoje materinščine samo še ruščino, in to odlično, drugih evropskih jezikov niso znali, tudi nobenega umetnega «mednarodnega» jezika ne. Začel sem z njimi govoriti slovensko (ruščine se žal nisem nikoli učil), oni so govorili rusko — in izbornó smo se razumeli.

Umetni jezik ima zelo malo upanja, da zasenči žive jezike, še do splošno priznanega mednarodnega pomožnega jezika se ne bo mogel povzpeti.

Med izobraženci belega plemena je bila nekdaš latinščina mednarodni jezik, toda danes je znanje tega jezika zelo nazadovalo. Drži se predvsem še zaradi tega, ker je uradni jezik rimske katoliške cerkve. Marsikdo se bo čudil, če mu povem, da obstoji danes okoli štiri sto umetnih jezikov, ki bi jih radi dvignili njih privrženeci na višino mednarodnega pomožnega jezika.

Vsi ti mednarodni jeziki so govornjeni jeziki. Imamo pa tudi jezike, ki so pisani, sestavljeni iz znakov. Že pred tremi stoletji se je pojavila v Evropi ideja, naj se stvori takšne vrste jezik, ki bi bil praktičnejši od govornjenega. Povod za to je morda dalo dejstvo, da obstoji na Daljnem vzhodu že tisočletja takšen jezik, namreč kitajski pisani jezik.

Pisani kitajščina ne sestoji iz črk, temveč iz znakov. Vsak znak predstavlja neki pojem. Kitajščina ima v govoru večkrat za več različnih pojmov eno samo besedo. Pomen besede se razume pri izgovorjanju iz njenega naglasa. Da bi različne pomene ene in iste besede pismo izrazili, so jih Kitajci napisali z različnimi znaki.

Ker je pa latinica tako rekoč že svetovna pisava in ker se vedno bolj širi, so nedavno tudi Kitajci skušali pisati svoj jezik z latinskimi črkami in različne pomene besed izraziti z naglasi, toda ta poskus se ni posrečil. Zato so sklenili poenostaviti znake pisanega jezika: od prejšnjih 540 znakov jih uporablja kitajščina danes le še 40 ter izraža z njimi nad 60.000 pojmov.

Ta pisani jezik mora pa Kitajska obdržati še iz nekega drugega razloga: kitajščina je razcepljena na mnogo narečij. Nekatera med njimi so tako različna, da se ljudje iz raznih krajev ne razumejo med seboj, kadar govorijo, vendar pa poznajo vsi pisani jezik. Takšen jezik, ki ga razumejo ljudje, ki se sicer v govoru ne bi mogli sporazumeti, so skušali dosedaj stvoriti tudi nekateri predstavniki zapadne kulture.

Eden prvih Evropecev, ki je skušal ustvariti mednarodni pisani jezik, je bil nemški učenjak in filozof Leibnitz. Leta 1666. je napisal razpravo o znakih, ki naj bi predstavljali pojme, toda sam ni poskušal, da bi sestavil tablice takšnih znakov. V istem času kakor Leibnitz je prišel na enako misel angleški škof in filozof John Wilkins, toda tudi on je samo izrazil misel, a je ni dejansveno izvedel. Sto let po teh prvih propovednikih mednarodnega pisanega jezika je izdal madžarski duhovnik Georg Kalmar leta 1772. svojo «pasigrafijo», zbirko znakov. Kalmar si je izmislil znake za pet sto osnovnih pojmov. Uporabil je zanje hierogliffe, številke in črke iz raznih abeced.

Po Kalmarju je izumil neki major Memier iz Pariza svojo abecedo iz dvanajstih znakov. Z njih sestavljanjem je hotel izraziti vse, kar je potrebno za medsebojno razumevanje. Toda tudi ta poskus se ni posrečil.

Danes je pa pri vedno rastočem mednarodnem prometu nastala potreba po splošno razumljivih mednarodnih pomožnih znakih. To so predvsem n. pr. varnostne table za avtomobiliste, ki so postavljene pred železniškimi prehodi, križišči in vijugami itd. Avtomobilistu ni treba, da zna jezik

dežele, skozi katero vozi, kajti table ob potu mu govore v mednarodnem pomožnem jeziku, v jeziku znakov. Ti znaki so povsod isti, v vseh državah in v vseh delih sveta.

ZNAKI ZA DELANJE :

○ delanje

Za natančnejše označevanje vrst delanja je vrtati v krog enega sledečih znakov:

∪	napisati	⊖	narisati	⊖	reči
∩	prepisati	∪	prečitati	∩	primerjati
⊖	udariti žig	⊖	pomnožiti	∩	urediti
÷	izračunati	⊖	popraviti	×	uničiti
Y	združiti	∩	razdvojiti		

SPLOŠNI ZNAKI :

⊖	dobro	⊖	koristno	∩	važno
∩	slabo	×	nevarno	?	sumljivo

Stran iz avstrijskega predloga
za mednarodni pisani jezik

Najenostavnejši mednarodni znaki, ki jih pozna vsak pisarni človek na svetu, najsi bo katerekoli narodnosti, so seveda arabske črke: vsi vemo, kaj pomenijo, a na koliko različnih načinov jih imenujemo!

Na podstavi vsega tega, kar sem doslej povedal, so dandanes začeli nekateri učenjaki pa tudi poslovni krogi razmišljati, kako bi se dal ustvariti mednarodni pomožni jezik, sestavljen iz znakov, ki bi

ga vsakdo razumel. Imamo že nekoliko predlogov o mednarodnem pisnem jeziku. Proučavajo jih posebne komisije v posameznih deželah. Švicarska, avstrijska, ruska in italijanska komisija so v stalnih medsebojnih stikih ter si živahno dopisujejo o posameznih znakih in upajo, da se utegnejo sporazumeti.

Zanimivo je, da so šli pri ustvarjanju te abecede od osnovne misli, s katero so začeli že stari Kitajci. Znaki, ki so že običajni, in enostavne risbe, ki jih vsakdo na prvi pogled razume, so podstava tega pisanega jezika. Samo nekaj zgledov: kriva črta v obliki natisnjene J predstavlja telefonsko slušalko in znači «telefonski razgovor»; dve krivi črti v obliki lijaka predstavljata odprta usta in značita «reklamo».

Način, kako se ti znaki pišejo, določuje njihov točen pomen.

Ta novi mednarodni pisarni jezik je zamišljen v glavnem za uporabo v poslovnem življenju. V njem naj bi se vodila trgovinska korespondenca med pripadniki različnih narodnosti. In šele če bi se ta trgovska abeceda znakov izkazala za koristno, bi jo skušali razširiti v mednarodni pisani jezik.

Petdeset odličnih angleških učenjakov, umetnikov in politikov, med njimi Shaw, Nells, Vickam Steed in drugi, je podpisalo proglas, ki priporoča, naj bi se človeštvo oprijelo mednarodnega jezika, ki ga je že pred enajstimi leti sestavil cambridgeški profesor Ogden. Ta jezik, ki hoče izpodrinuti vse neštevne druge mednarodne jezike, se imenuje «basic-english» ter se odlikuje po svoji izredno lahki slovnici in majhnem besednem zakladu, ki pa z različnimi medsebojnimi besednimi zvezami vendar omogoča izražati najbolj zapletene in najpremetnejše misli.

V bistvu je to do skrajnosti poenostavljena in stisnjena angleščina, jezik, ki ga govori na svetu okrog 400.000.000 oseb, petina vseh zemljanov, in ta petina se more novega jezika naučiti v nekaj tednih; a nič večje preglavice ne bo delal ljudem, ki angleščine sploh ne poznajo.

ALBERT SIČ:

ARABSKE IN RIMSKE ŠTEVILKE

Zanimiva je knjiga¹ (avtor Lusner Joseph): „Kurze Einleitung zur Rechenkunst mit verschiedenen Beyspielen und Vortheilen versehen; zum Gebrauche der laybacherischen Schulen. Laybach, gedruckt bey Johann Friedrich Eger, landschaftl. Buchdruckern, 1765.“²

¹ Last gospoda župnika Ivana Vrhovnika v Ljubljani.

² Avtogram «Maximiliani Morautscher» ob zgorjem robu naslovne strani nam pove nekdanjega lastnika te knjige, razjezuista, profesorja, pozneje v pokoju, umrlega dne 15. septembra 1806. (Pokorn, Šematizem iz leta 1888, str. 19.)

Ker utegne zlasti četrto poglavje te knjige, ki obravnava stare arabske številke kakor tudi postanek in razvoj rimskih števil, koga zanima, naj sledi to poglavje tu v prostem prevodu.

Četrto poglavje.

Pripomnje k različnim drugim številkam.

§ 143. Kakšnih števil ali znakov se poslužujejo današnji Arabci?

Odgovor. Sledečih:

I	∩	∩	∩	∩	∩	∩	∩	∩
1	2	3	4	5	6	7	8	9

SLOVENCİ NA MADŽARSKEM

Ob petnajsti obletnici osvobojenja Slovenske krajine

Ko je bilo dne 12. avgusta 1919. osvobojeno naše Prekmurje ali Slovenska krajina, je ostalo v madžarski državi še nadalje devet slovenskih vasi ob reki Rabi. V dobi zadnjih petnajstih let vidimo dan za dnem, da pri omembi neosvobojenih Jugoslovancev v Italiji in na Koroškem naše časopisje in govorništvo skoro dosledno pozablja neosvobojene Slovence in Hrvate na Madžarskem. Res jih ni mnogo, toda oni tvorijo strnjeno narodno manjšino v sosedni državi in bi po vsej pravici morali pripasti Jugoslaviji. Zato je le znak dosledne slovenske nepremišljenosti, površnosti in nezavednosti, če pozabljamo na nje. Ista malomarnost je kriva, da se pred osvoboženjem nihče ni sistematično brigal za bivše «ogrsk» Slovence in da širša javnost ni čutila zavestno in stalno, da so onstran Mure sploh Slovenci, še manj je pa poznala njihove razmere. Zadnja leta so nas dovolj poučila, da je pametneje, skrbeti za naše manjšine, kakor pa poudarjati našo maloštevilnost. Zakaj v odločilnih trenutkih se brezbriznost maščuje, kar čutimo na svojem okrnjenem narodnem telesu...

Madžarom je uspelo, slovensko ozemlje severno od Mure proti Blatnemu jezeru in Donavi tako potučiti, da je od bivšega slovenskega ozemlja, ki je merilo kakih 10.000 km², ostalo danes le okoli 1000 km². Slovenski živelj se je obdržal le še med Muro in Rabo, odkoder se je v začetku 18. stoletja izselila skupina protestantov v bližino Velike Kanize, kjer so ustanovili enajst slovenskih naselbin. Toda ta otok je že sredi minulega stoletja utonil v madžarskem morju, dasi je v drugi polovici 18. stoletja deloval med njimi najznamenitejši prekmurski pisatelj Štefan Küzmič.

Klub vsestranskemu raznarodovanju se je ohranilo okoli 80.000 «prekmurskih» Slovencev. Madžari so jih sicer proglašali za «madžarski govoreče Slovence» ali celo za posebno ljudstvo «Vendi», ki nima z ostalimi Slovenci nikakih ožjih vezi — toda narod sam se je imenoval «Slovenje, Slovenci» ter je ohranil svoj jezik in narodni značaj.

Kakor so nekateri slovenski možje iz osrednjih slovenskih pokrajin poznali «prekmurske» kraje in o njih pisali, tako so poznali tudi kraje rabskih Slovencev. Tudi to nam dokazuje, da so zavedni Slovenci od nekdaj smatrali te kraje, ki so še danes na Madžarskem, za slovenske. Tako je Peter Kozler v svojem članku «Slovenci na Ogrskim» (v «Sloveniji» leta 1849., štef. 55—57) imenoval tudi slovenske kraje ob Rabi. Janez Bleiweis je leta 1864. v svojem šaljivem čitalniškem govoru «Slovenski jezik ali kranjska špraha», naštevajoč obmejne slovenske kraje, omenil tudi slovenske vasi ob Rabi. Najboljši poznavavec prekmurskih Slovencev, haloški župnik Božidar Raič, je leta 1860. potoval po

teh krajih in obiskal zanimivega pisatelja Jožefa Košiča, župnika na Gornjem Seniku.

Da so ti kraji slovenski, je priznal v delu «Die österreich-ungarische Monarchie in Wort und Bild» pisec članka o železni županiji, ko je zapisal (IV. zv., str. 378), da živijo v monoštrskem okraju «Vendi», kar je pomenilo Madžarom: Slovenci. Tudi šematizem somboteljske škofije označuje jezikovno pripadnost župnij rabskih Slovencev z besedami «slovenski jezik».

Kako so ostali rabski Slovenci po trianonškem miru še dalje na Madžarskem?

Jugoslovanska delegacija na pariški mirovni konferenci se je zelo trudila, da bi segala naša meja do Rabe in Monoštra. Svoje zahteve je podpirala z madžarsko uradno statistiko. Toda odločujoči činitelji so se ozirali na to, da v Monoštru ni več slovenske večine in so naše zahteve odbili. Tako gre danes meja med Jugoslavijo in Madžarsko po razvodju med Muro in Rabo, kjer je najvišji vrh Srebrni breg (404 m).

Pri Trdkovi prestopimo državno mejo in prišpemo po dobri cesti v prvo slovensko vas Gornji Senik (madž. Felsőszölnök), ki ima 1580 prebivalcev. Skupno z vasjo Ritkarovci (madž. Ritkaháza), ki šteje 224 ljudi, tvori samostojno slovensko župnijo. Kako so bili ti kraji povezani z današnjimi jugoslovanskimi, izpričuje to, da so pripadali Ritkarovci do leta 1919. župniji Velikim Doléncem. Hiše teh vasi so raztresene po pobočju ob glavni cesti. Pokrajina, nadaljevanje našega Goričkega, je hribovita in deloma porasla z gozdom.

Zanimiva so imena polj, gozdov in potokov v teh krajih, ker dokazujejo popoln slovenski značaj zemlje: Komlovje, Stavljenica, Črna mlaka, Celina, Habovje, Pribroj, Duga zemla, Gnojnica, Podrastek, Grajka in druga.

Sosednja slovenska župnija v hribih so Števanovci (madž. Apátistvánfalva). Kraj sam ima 513 prebivalcev; ostale vasi, ki pripadajo tej župniji, pa so: V érice (madž. Permise) s 176 prebivalci; Andovci (madž. Orfalu) z 286 prebivalci; Otkovci (madž. Ubalázofalva) z 263 prebivalci; Sokolóvci (madž. Szakonyfalva) s 546 prebivalci in Slovenska ves (madž. Rábatótfalu) s 760 prebivalci.

Samostojno župnijo tvori vas Dolnji Senik (madž. Alsószölnök), ki ima 713 prebivalcev in je danes že skoro napol nemška.

Če prištejemo k temu številu prebivalstva še mnoge izseljence v Ameriki, tedaj lahko rečemo, da znaša število rabskih Slovencev okoli 6000.

Skrajna čisto slovenska naselbina je Slovenska ves, ki leži komaj pol ure od mesta Monoštra, od-

daljenega od državne meje le kakih 15 km. Mesto leži ob reki Rabi in je po železnici zvezano z notranjostjo Madžarske in z Avstrijo. Tu so vsi uradi, ki vplivajo raznarodovalno na slovensko prebivalstvo. Nekdaj pa so tukajšnje tiskarne tiskale slovenske knjige in koledarje. — V mestu, ki šteje 3000 prebivalcev, je realna gimnazija, ki so jo do osvobojenja obiskovali prekmurški dijaki. Danes ima iz slovenskih vasi le malo dijakov. Monošter je tudi sicer privlačen za prebivalce bližnje okolice, ker so tu tvornice za svilo, tobačne izdelke in kose. Iz najbližje slovenske vasi si služi v njih kruh več sto ljudi.

Zemlje imajo ljudje malo in še ta ne nudi dovolj živeža; zaradi tega so bili ljudje prisiljeni, hoditi na sezonsko delo na veleposvetstva, še bolj pa so se oprijeli izseljevanja v Ameriko. Danes ima skoro vsaka druga hiša v teh vaseh svoje v Ameriki.

Gmotni položaj vpliva tudi na zunanost slovenskih vasi ob Rabi. Tam, kjer so si Amerikanci opomogli, imajo zidane hiše, ki so si vse podobne in ki je zanje značilno stebričasto stopnišče vzdolž vse stavbe. Po navadi ima pročelje tri okna z zelenimi oknicami. Večinoma imajo hiše po eno sobo, pri premožnejših po dve ali celo po tri. V hribih pa so pogostejše lesene in s slamo krite hiše s še neko posebnostjo: odprtimi ognjiščem v kuhinji. Takih kuhinj je še 25 do 30 odstotkov.

Zlasti v hribovitih, od glavne ceste odmaknjenih krajih je občutna nezaupnost ljudi proti tujcu. Deloma so krive tega krajevene razmere, deloma vsa njihova preteklost. Resnični značaj teh ljudi pa je skromen in prijazen.

Njihove šole so že od nekdaj popolnoma madžarske. Vendar pa starejši ljudje ne obvladajo madžarsčine, a mlajši jo le za silo lomijo. Ko zapustijo šolo, ostanejo brez vsake prosvetne naprave, n. pr. društev, knjig, časopisov. Edina njihova slovenska knjiga je molitvenik. Vendar pa je to ljudstvo ukaželjno, kar dokazujejo n. pr. izseljenci v Ameriki.

Ker je prebivalstvo dokaj zaprto pred svetom, je pri njem zlasti močno domače izročilo, ki se izraža predvsem v običajih, verovanjih in jeziku. Posebno mnogo običajev je ohranjenih v zvezi z glavnimi prazniki, n. pr. okoli božiča, in ob ženitovanjih.

V jeziku narašča dan za dnem vpliv madžarsčine. Vsebuje pa to narečje še mnogo lastnih posebnosti. Tako govore n. pr. ženske o sebi v moškem spolu («san išu» = sem šel); namesto «sem, si, je» rabijo «sim, siš, si». Mnogo svojstvenih potez odkriva tudi besedni zaklad.

Ljudje se sami nazivajo «Slovene» ali Slovence. Ker potujčevanje dosledno vrši svoje delo, je le vprašanje bodočnosti, koliko rodov bo še ohranilo svoj slovanski značaj.

(Slike glej na bakrotisku!)

DR. METOD DOLENC:

KAKŠNE KAZNI SO DAJALI NAŠI LJUDSKI SODNIKI?

I. **Pristop k vprašanju.** Učenjaki, pravoslovci in modroslovci, si še dandanes niso edini v tem, kaj je bistvo, kaj pravi pomen k a z n i. Niti to še ni do kraja dognano in obče priznано, ali naj bo kazen taka, da jo zločinec o b č u t i k o t z l o, ali pa naj pomenja le neko sredstvo, s katerim naj se zločinec p o b o l j š a. Kazenskoppravna zakonodaja Srednje Evrope v dobi po svetovni vojni ubira iz večine srednjo pot; vpoštevata oboje omenjenih smotrov. Tudi v naši Jugoslaviji je tako. Pa pravijo, da smo s tem zabredli v nekakšno mehkužnost, da se zločinci kar nič več ne boje današnjih kazni. . . Delomržeži si jih včasih celo žele; češ, bolje je v kaznilnici kakor pa na svobodi, kjer je treba za jelo delati.

Res, današnje kazni ne bole preveč t e l e s n o, ali o b č u t n e so pa vendarle in poleg tega vplivajo na zločinčev značaj za bodočnost. O smrtni kazni tu, seveda, ne govorimo. V mislih imamo samo današnje kazni na prostosti

in pa imovinske kazni. Vse te pomenijo pač neko zlo, ki ga mora obsojeni zločinec pretrpeti, ali tu gre za vse druge «bolečine», kakor pa pri kaznih, ki so jih dajali naši ljudski sodniki. Kakšno pestro sliko nam nudijo le-té, kako izrazite svrhe kaznovanja nam kažejo! Iz njih se nam odpira širok pogled v p r a v n o z a v e s t n a r o d a, s tem pa dobivamo možnost primerjanja z učinkovanjem sodobnih kazenskih sredstev. Ako pa naj bo omenjeno primerjanje p r a v z a n a s k a j p r i d a, ga moramo spraviti v zvezo z najbolj značilnimi potezami, tako rekoč z d u h o m k a z n o v a n j a, ne v pradavnih časih in pri tujih narodih, ampak p r i n a š i h p r e d n i k i h i n i z z a t i s t e g a č a s a, odkar imamo pisana poročila, kako je pristo ljudstvo med Slovinci v tem pogledu mislilo in čutilo.

Naša razpravica bo zatorej utesnena na slovenske dežele (le tupatam se hočemo primerjaje ozirati na tuje narode) in pa na tisto dobo,

od katere dalje poznamo sodbe ljudskih sodnikov med Slovenci, ki so bile sklenjene po slovenski pravni zavesti.

Ne bomo posezali in nečemo posezati v pravo, ki je tudi med Slovenci veljalo, pa je bilo germansko. To je bilo tisto pravo, ki se je bavilo s prav posebno težkimi primeri zločinov. Presoja in kaznovanje velikih zločincev sta pripadala tako zvanim deželskim sodiščem s «krvno pravico», t. j. s pravico smrtne obsodbe, a pri nji ni prišla do izraza slovenska pravna zavest. Tu je bilo torišče za vsa grozna kaznovanja s smrtjo na grmadi, z mečem, z raztelesenjem, z navijanjem na kolo, z okrnjevanjem telesnih udov itd. Mali ali vsaj manjši zločini, manjše težke krivice («causae minores» po latinsko povedano) so pripadali ljudskim sodiščem, pri katerih so sodili priprosti možje iz slovenskega naroda sami med seboj, četudi pod pokroviteljstvom «gospodarja sodišča». Izza davnih časov, stoletja za stoletji, so se shajali vaščani v «večah», vinogradniki na svojih «vinogorskih zborih» (ali «shodih»), tržani in meščani na «kvaternih sodiščih» vsako leto ob svojem času, enkrat do štirikrat na leto, na istem kraju, «pod lipo» in podobno, pa so svoje pravdne zadeve reševali po svoji pameti in vesti ter s tem krojili svoje lastno pravo. To, kar so ti naši ljudje, kmetje, vinogradniki, srž slovenskega debla, glede kaznovanja in kazni v časih nekako od konca 16. do konca 18. stoletja mislili in ravnali, nas zanima. To naj nam nudi priliko za presajo, kaj si misli naš človek iz prostega ljudstva o današnjih kaznih in kazenskih sodbah sploh.

II. Označba kazenskih sredstev vobče. Naši predniki so bili zelo verni, zato so polagali veliko važnost na pravo poštenje tako glede imovinskih odnošajev kakor tudi glede rodbinskih, zlasti spolnih zadev. V dobi, ki nam lebdi za to razpravico pred očmi, zlasti še v drugi polovici 16. stoletja in v drugi polovici 17. stoletja, so živeli Slovenci pod vtiskom siloma zatrtih kmetskih puntov, razen tega pa še v večnem strahu pred turškimi roparskimi pohodi. Prosveta je bila šele v povojih. Nepismenost je vladala vsepovsod. Borba za osvobojenje kmeta je omagovala, patrimonialna gospoda je gospodarila vobče po svoji mili volji. Le na svojih vinogorskih shodih so naši predniki kazali znake odgovornosti; tu so si vendarle ohranili pogum, da so se po robu postavljali zoper vsako nasilje, sklicevaje se

na pravice, ki jim jih je dala cesarska oblast v gorskih bukvah iz leta 1543. Te gorske bukve so se vedno na vsakem zboru ali shodu takoj ob pričetku v domačem jeziku prečitale. Iz vsega se zrcali tista tesna medsebojna povezanost vseh vinogradnikov skupnega vinogradniškega okoliša ene vinske gorice ali seljakov enega sela, ki je bila tudi podstava za enotnost pravne zavesti glede verskih in imovinskih razmer v navadnem, domačem krogu kakor tudi med bližnjimi in daljnimi sosedi. V tem pogledu niso poznali nobene šale; niso se niti zadovoljili s tistimi mejami, ki so jim bile dane v gorskih bukvah... Nikdo jim ni dal zakonite podstave za to in vendar so naši ljudski sodniki šli tako daleč, da so nemoralno živčega sovinogradnika, sokmeta zapodili iz svoje srede za kazni za storjeni zločin. Patriarhalno, od roda do roda preizročeno enako pojmovanje, kaj se zaradi vere in poštenja sme, kaj ni dopustno, je tu odločevalo, in to ne glede na gorske bukve.

Razen te strogosti kaznovanja bi še dodali, da so bile kazni povsem prilagojene kmetišskemu načinu življenja. Kazni so odmerjali po osebnih in gospodarskih prilikah, ne da bi se držali tistih določb glede kazenskih sredstev in njihovih okvirov, ki so bile zapisane v gorskih bukvah. V tem pogledu je bilo sojenje po naših ljudskih sodnikih morda še bolj po osebnosti zločinca prikrojeno, kakor je dandanes pri kazenskih sodiščih uvedeno. Razmerje med krivdo in kaznijo se ni določevalo po «paragrafih», ampak po potrebi življenja; to je veljalo zlasti za določitev sredstva kazni in njene višine. Vrste kazni so bile predpisane v gorskih bukvah, ali ljudska pravna zavest je nekatere omalovaževala, druge pa dopolnila. V naslednjih vrsticah bomo vse to поблиže pokazali.

III. Telesne kazni. Ako naj odgovorimo na vprašanje, kakšna kazenska sredstva so bila našim ljudskim sodnikom pred dvema, tremi stoletji na razpolago, moramo predvsem opomniti, da kazni na prostosti takrat še niso bile splošno v rabi. Po srednjeveških vzorcih bi morali misliti predvsem na telesne kazni. Ker so pa bile te-té pridržane za hujše zadeve, ki so se obravnavale pri višjih deželskih in mestnih sodiščih, bi sklepali, da telesnih kazni za manjše zadeve, ki bi spadale v pristojnost nižjih, ljudskih sodišč, sploh ne bi smelo biti. Vendar pa so zaznamenovale gorske bukve dvoje telesnih kazni, o katerih hočemo tu izgovoriti.

1.) Po členu 40. gorskih bukev naj se tiste mu, ki ukrade grozd ali plemenit sad, eno uho odreže ali naj se mu naloži plačilo globe v denarju treh šilingov, v vsakem primeru pa naj storilec povrne škodo. Tu bi se na prvi pogled utegnilo misliti na precej kruto krivno kazni; toda temu ni tako. Mi vemo iz pravne zgodovine Germanov, da je bila pri sodiščih za manjše vrste zločinov dopuščena kazen samo «na koži in laseh» («an Haut und Haar»), ki ni imela resničnega okrnjenja telesa v mislih, ampak samo prizadevanje neke sramote. Od 13. stoletja dalje se je smela načeloma nadomestiti z denarno globo, in sicer tako, da sme obsojenec zahtevati, da plača globo namesto da bi mu bilo «odrezano uho». Kajpada utrganje enega grozda ali sadu ne more pomenjati velike, hudo kaznive pregrehe zoper tujo last, zlasti ne v naših krajih. Preblizu so bili Slovenci nastanjeni tistim krajem, kjer je bilo po tako zvanem langobardskem ediktu popotnemu človeku dovoljeno utrgati za neposredno porabo tri grozde brez plačila («drei sind frei»). Torej je veljala kazen odrezanja ušesa za tatvino enega grozda samo za tisti primer, ko se storilec te tatvine ni mogel z denarjem odkupiti. Dunajska vlada je štajerskim deželnim stanovom, ko so sestavljali določbe gorskih bukev, celó svetovala, naj opuste tako kazni pri otrocih do 14. leta starosti. Pa se štajerski deželni stanovni niso vdali... Sicer pa je bila ta kazen že tako samo izrazita kazen za ljudi hlapčevskega stanu, ki je imela za svrhu zgolj osramotitev. Odrezalo se ni celo uho, ampak le mali uhelj se je odločil z urezom od zgornjega dela ušesa. To je zadostovalo kot sramotno znamenje, seveda za ves čas življenja. Tat je bil na ta način žigosan. To se je v drugih deželah pač zelo točno, kruto izvajalo; zlasti na Nižnjem Avstrijskem. Vladi na Dunaju pa je to presedalo. S cesarskim redom za deželska sodišča z dne 30. decembra 1656. je povsem zabranila izvrševanje vsake telesne kazni. Našim, slovenskim ljudskim sodnikom pa se mora priznati, da niso te kazni odrezanja ušesa, prav za prav uhlja, nikdar izvajali, ne pred ne po tistem cesarskem redu za sodišča, dasi bi jim bilo tako sredstvo kaznovanja po gorskih bukvah dovoljeno. Vsaj v zapisnikih o pravnih pred ljudskimi sodniki, ki so nam na razpolago, namreč iz okolice Kostanjevice, Pleterja, Novega mesta, Klevevža, Boštanja, Bleda, Soteske, Žužemperka itd., nismo zasledili nikjer takega kaznovanja.

2.) Druga telesna kazen je bila navedena v členu 36. gorskih bukev za kaznivo dejanje, ki se zagreši s tem, da nekdo siloma udre v hišo in ruši hišni mir. Ne gre za vlom v hišo zaradi tatvine, ker bi tako dejanje pomenjalo hujše zločinstvo, ki se je kaznovalo s smrtjo, pa bi zaradi tega sploh ne moglo priti pred nižje ljudsko sodišče. Po nemško so rekli takemu kaznivemu dejanju «die Heimsuche» (kršitev hišnega miru z nezaželenim obiskom) ter je bilo, kakor nam priča neka sodba iz časa od leta 1447. do leta 1451., ki je nastala v okolici Ptujju, zelo hudo kaznovano: namreč z odsekanjem noge, ki je prestopila hišni prag, in tiste roke, ki je bila vzdignjena za udarec. Za časa nastanka gorskih bukev, nekako deset let pred letom 1543., pa že niso več smatrali nasilnega udretja v hišo za tako hudo kaznivo dejanje. V gorskih bukvah je rečeno samo toliko, da se storilec kaznuje «na životu in na blagu». Kazen na blagu je pomenjala pač povračilo storjene škode, kazen na životu je pa bila po vsej priliki šibanje ali batinanje. Kajpada moramo pri tem izključiti, da bi bilo šlo za kakšen roparski napad z zbranimi ljudmi ali z nevarnim orožjem. Vpoštevati moramo, da je neki slovenski prevod gorskih bukev odrezal «kazen na životu» celó le za tisti primer, ko nekdo udre v hišo in trdovratno ostane le-tam, dasi so ga domači napodili. Tako smemo trditi, da so gorske bukve pač priznavale uporabo šibanja ali batinanja kot kazni na životu, toda samo pri omenjenem zločinu, dočim so naši ljudski sodniki šli veliko dalje, namreč tudi pri drugačnih pregrehah. Precej pogostokrat so kaznovali s šibanjem zlasti mladostne zlikovce. Večkrat so naši ljudski sodniki zagrozili za ponovitev dejanja v bodočnosti, da bo tedaj šiba pela!

Koliko udarcev je šlo na tako kazni, iz obstoječih virov ne moremo posneti pravila. Vobče si moramo misliti, da je bilo število udarcev splošno ustanovljeno in znano po starih šegah in navadah. Zato zapisniki o ljudskih sodbah po navadi niti ne navajajo števila udarcev. Le izjemoma je bilo to zabeleženo. Enkrat je n. pr. navedeno, da plača tisti, ki je grdo govoril o svojem gorskem gospodu, za kazen 2 fl. globe ali pa mu vsak prisodnik v ljudskem sodišču (bilo jih je 12) pramaže po tri udarce s šibo. Pri neki drugi priliki je bilo rečeno, da dobi samo en udarec; šlo je za obdolžitev zaradi tatvine, a se je dokaz resnice temeljito izjalovil. Pri neki daljni priliki so veleli ljudski sodniki, naj se mladostnemu vlo-

milcu nabriše občutna mera batin («soll ordentlich abgeschmieret werden»). V letu 1704. pa so na vinogradniškem shodu v Armberku pod žužemperško gorsko palico kar na splošno sklenili, naj se obsojenci, ki 14 dni po trgatvi «paberkujejo» in so bili pri tem zaloteni, «dobro premikastijo».

IV. Sramoteče kazni. Prav za prav bi mogli tudi telesne kazni uvrstiti med sramoteče kazni. Vendar predpostavljamo, da naši ljudski sodniki pri odrezanju ušes ali batinanju niso imeli predvsem namena, da izražajo pri izvršiti namen osramotitve kot kazen. Pač pa je prišel tak namen pri drugih, čisto različnih vrstah kazni do pravega izraza, in to preko določb gorskih bukev, samo po pravnem čutu ljudskih sodnikov. Te kazni, ki niti omenjene niso v gorskih bukvah, so bile nalog, da zločinec prosi sam za odpuščanje (na različne načine seveda) svojega nasprotnika ah pa se zločinec primora, da se ob posebno težkih okoliščinah v očeh drugih ljudi poniža.

1.) Prošnje za odpuščanje so bile na dnevnem redu pri žalitvah; seveda so bile mnogokrat združene z globami. Pa če vidimo, da so se globe, naložene kot kazen, izrekale lahko tudi brez naloga prošnje za odpuščanje, moramo prisiljenim prošnjam za odpuščanje priznati značaj samostojnega kazenskega sredstva. To pa tembolj, ker vidimo, da so ljudski sodniki prošnje za odpuščanje za važne vrste žalitev različno uredili. Saj je gotova resnica, da so tudi žalitve včasih malenkostne, včasih pa silno težke, takšne, ki uničujejo vsak ugled in vodijo v gospodarsko propast.

Če si predstavljamo, da se je vse življenje naših prednikov glede pravnih zadev in zlasti pravnih razpletalo na javnih zborih ali shodih, kjer se je tudi sodilo vpričo celokupnega prebivalstva dotičnega okoliša, torej včasih pred stotinami ljudi, potem si lahko mislimo, kako je vplivalo na ugled posameznika, ki je bil grešil zoper čast svojega bližnjega, pa se je moral po sodbi sam ponižati s tem, da je prosil za odpuščanje. Če žalitev ni bila huda, je bilo dovolj, da je prosil za odpuščanje vpričo dveh uglednih mož. Nekoliko težji primeri žalitev so se kaznovali s tem, da se je morala prošnja za odpuščanje izreči in doseči «za Božjo voljo». Težja stopnja kazni je bila, da se naj izvrši taka prošnja — na kolenih vpričo dveh mož ali pa celó na kolenih v srenji, t. j. vpričo vseh sodnikov in zbranega ljudstva. Še hujšo stopnjo kazni je pomenjalo, če je moral obsojeni žalitelj pri prošnji za odpuščanje tiste besede

žalivke, ki jih je naslovil na drugega, sam nase obrniti. (Obdolžitev se je glasila n. pr.: «ti si lagal», pri prošnji je moral reči: «Odpusti mi za Božjo voljo, ja z sem lažnik» ali pod.) Najhujše žalitve, zlasti obdolžitve zaradi spolne razuzdanosti ali tatvine, pa so se kaznovale tako, da je moral žalitelj na kolenih v «srenji» prositi za odpuščanje in se pri tem enkrat ali večkrat sam po ustih udariti. (V zapisnikih je rečeno «aufs Maul», po naše «po gobcu».) To je značilo, da mora žalitelj sam kaznovati tisti del telesa, ki je grešil. V zapisnikih o pravnih pred ljudskimi sodniki čitamo: «In quo quis peccavit, in illo et puniatur», ali po naše: «V čemer je nekdo grešil, v tem naj se tudi kaznuje». V kazni naj se zrcali pregreha; odtod se imenujejo take kazni «zrcaleče se kazni» («spiegelnde Strafen»).

Vse te opisane stopnje poniževalnih kazni so se precej pogosto izvajale. Zanimivo je, da je tudi tuje pravo poznalo razne zrcaleče se kazni, ki so bile predvsem sramotečega značaja. Na Poljskem je moral n. pr. klevetnik zlesti izpod klopi, zalajati in žalitev preklicati; tako se je tam ravnalo do 17. stoletja. Drugod so dajali za kazen, da je moral klevetnik nositi na potu domov po vasi psa, klado in pod. Tisto kazen naših prednikov, da se mora obrekovalec sam po ustih udariti, pa smo zasledili zgolj pri starih Frizih, vendar precej stoletij prej, drugod pa nikjer. Iz tega se vidi, da je ta kazen nastala samoniklo med Slovenci, pač zato, ker so hoteli drzne ali zahrbtnne obrekovalce po zasluženju — ponižati.

2.) Druga vrsta sramoteče kazni je bilo izpostavljenje zločinca na sramotnem odru ali kamnu («Pranger»). Te kazni ne omenjajo gorske bukke, a se je, kakor vemo iz zgodovine, v tujih deželah izrekala za hujše zločine, spadajoče v pristojnost višjih sodišč. Naši ljudski sodniki pa so tudi to kazen odrejali, dasi ni šlo za težke zločine. Vsaj v zapisnikih o pravnih pred njimi čitamo primere takega kaznovanja. Izvor te vrste kazni moramo iskati v običnem pravu Srednje Evrope. Francozi jo poznajo kot «mettre au violon», Nemci so ji dejali «in die Gaigen setzen». Slovenci so obešali zločincu klado ali trlico okoli vratu, moškimi pa so natikali še posebna železa na nogi. V taki sramotni opravi je morala kaznovana oseba na najbolj obiskanem kraju, navadno v nedeljo pred mašo in po njej, na sramotnem kamnu ali odru stati, da je bila ljudem v posmeh in tudi v svarilo. Ta kazen je veljala zlasti za prešuštnike, tatove iz na-

vade in pod. Omenjamo, da so izvajali tako kazni tudi na Hrvaškem in v Dalmaciji, do čim je Srbi v Dušanovem zakonu niso imeli. Ivan Vrhovnik je ugotovil v svoji «Zgodovini trnovske župnije» (str. 39), da so pred nekako 150 leti v Ljubljani v Kladezni ulici še imeli kamen, kjer so se izpostavljali omenjeni grešniki, da se za kazni izroče sramoti.

3.) Še eno vrsto sramotečih kazni, ki je bila silno redka, naj baš zato omenimo. To je «izbacnenje sodnika iz srenje». Srenja je bil krog sodnikov prisednikov, od 12 do 24 po številu, ki jim je pripadala naloga reševati pravde in spore, ki so spadali v pristojnost ljudskega sodišča. Srenja («Ring») se je dopolnjevala, ko je eden izmed sodnikov umrl, trajno obolel in pod., tako, da so preostali sodniki prisedniki za njegovega naslednika izvolili enega izmed starejših, obče uglednih mož iz istega sodnega okoliša. V gorskih bukvah ni omenjen tak primer, da bi bilo mogoče enega izmed teh sodnikov — odsloviti za kazni. Po pravni zavesti naših ljudskih sodnikov pa se je vendarle izcimila taka kazni kot primerno sredstvo, da se sramotno odstrani sodnik, ki je n. pr. postal prepirljivec ali prešuštnik, od svojega vzvišenega položaja, ker ni bil več vreden, da sodi drugim.

V. **Kazni na prostosti.** Tudi te vrste kazni niso bile v gorskih bukvah nikjer dopuščene, ali naši ljudski sodniki so jih vendarle izrekli, čeprav poredkoma in samo za izvestne zločine.

Kazni na prostosti, ki so dandanes na splošno kot pogravitno kazensko sredstvo uvedene, so pridobitev pozne dobe. V Srednji Evropi srednjega veka so stoprv v 13. stoletju v Lipsiji (Leipzig) pričeli zapirati za kazni takšne ljudi, ki so kalili nočni pokoj in se še upirali, če so jim mestni stražniki ukazali, naj dajo mir. Tudi pri tistih zločincih, ki so bili kaznovani z globami, a jih niso mogli pri oblastvu založiti, je prišlo v navado, da so jih metali v ječo ali «keho». (Ta beseda keha se izvaja iz latinskega camera caeca = slepa, t. j. temna soba, «temnica»). V glavnem so imele ječe ali temu podobni prostori namen, da so v njih pridrževali zlikovce, dokler je tekla preiskava, da ne utečejo. Mnogokrat se je nahajal tak prostor v utrjenem stolpu ali «turnu». Slovenske narodne pesmi tožijo, da je neusmiljeni graščak svojega ubogega kmetiča «vtepel v vózo» ali «turen», ker enega krajcarčka od desetine ni prinesel, da tam zapade umiranju. Drugod — na primer v Dušanovem zakonu iz 14. stoletja — je znana «temnica», toda tudi ona služi le na-

menu, da se zadržuje zločinec pred pobegom ali pa da se pijanec v njej iztrezni. Celó menih, ki je vrgel kuto raz se, pride v temnico, da se na vse zadnje vendarle vrne v poslušnost. Zelo pozno, šele v začetku novega veka, ko so se pravniki začeli zanimati za rimsko pravo, ki je poznalo obsodbe na prisilno delo v javno korist, so uvajali vóze (Zuchthäuser, maison de force). Ob takem stanju torej ni čudno, da naše gorske bukve iz leta 1543. še nimajo prav nobenega spomina o kaznih na prostosti. Ali naši ljudski sodniki so jo vendarle po ovinkih spoznali in tupatam izvajali. Že leta 1616. so izrekli v Pleterju kazni zapora za en dan nekemu mladeniču, ki je bil na sumu, da je lutovec, in je svojo mačeho grdo opsoval. Leta 1674. je dobilo več ljudi v Kostanjevici, ki so vojake premikastili, ker so kradli kostanj, za kazni osem dni «kehe». Pozneje, v 18. stoletju, pa se je taka kazni češče dajala, mnogokrat celó združena tudi s kaznijo, da se še pred pričetkom zaporne kazni dodeli do 20 batin... Na drugi strani pa čitamo v nekem zapisniku iz leta 1700., da je župnik iz Rake vrgel sam po svoji odločbi dva zakonca v «keho», ker nista odrajtala dolžne dajatve. Na pritožbo so ljudski sodniki potrdili to odredbo. Prav tako nam je znano, da se je «keha» uporabljala, kakor smo že zgoraj navedli, kot sredstvo, ki onemogoči pobeg, za tisti čas, preden pride do obsodbe, toda samo pri velikih zločinstvih. Zlasti se je to dogajalo pri čarovnicah (n. pr. še v letu 1701. v Ribnici). V «kehi» so morale čakati na obsodbo po krvnem sodniku («panrihtarju») in naposled na smrt na grmadi.

VI. **Imovinske kazni.** Že večkrat smo navedli, da se srednjeveško kazensko pravo giblje in kreče največ v pojmovanju, da zadeni zločinca predvsem kazni na imovini, bilo v denarju bilo v drugih predmetih s prodajno vrednostjo; samo za večje in težje zločine se uporabljaj kazni na telesu ali celó smrtna kazni. Ne smemo pozabiti, da so se imovinske kazni dajale zlasti po želji gosposke, ki je imela in izvajala sodno pravico, da tudi njej pripade del imovinske kazni, drugi del pa naj gre kot odškodnina tistemu, ki je bil po zločinu prizadet. Da ne bomo preobširni, naj omenimo le še to, da so gorske bukve sestavili štajerski deželni stanovi, ki so skrbeli pač predvsem za to, da je pri kaznih odpadlo, če že ne vse, pa vendar večji del njim samim. Razumljivo je torej, da je bila v gorskih bu-

kvah skoraj pri vseh «kršitvah postave» odredjena kazen v denarju, zdaj večja zdaj manjša. Le pri nekih zelo malenkostnih pregrehah so gorske bukve odredjale kazen v večkratnem povračilu istega predmeta; n. pr.: če kdo ukrade kol, naj povrne oškodovancu za kazen dva in pod.

Naši ljudski sodniki pa so si sčasoma vendarle premislili, da bi odredjali take kazni samo v denarju in samo v korist sodne gosposke. Iz za druge polovice 17. stoletja se zapaža temeljit preokret. Splošno obubožanje kmetskega stanu po tridesetletni vojni, strašne bolezni, zlasti kuga, lakota (navedemo kot posebno strašna leta 1649., 1663., 1680.), so bili pravi vzroki, da so počeli ljudski sodniki izrekati namesto večjih, izdatnih denarnih glob tudi kazni v vedreih vina ali mošta, pa ne samo v prid gorskega gospoda, ki je bil s tem očitno zadovoljen, ampak tudi v svoj prid, to je določena količina vina ali mošta se je kar na samem shodu popila; včasih je moral obsojenec celo peko kruha za ljudske sodnike pripraviti. Pričakovali bi, kajpada, da se je izcimila nekakšna stalnost pri določitvi kazni v vinu ali moštu v primeri z višino denarne kazni, ki je bila v gorskih bukvah navedena. Toda temu ni bilo tako: Postopali so po starih običajih in izrekli, če je bilo treba, za hujše zločince do 10 vedre, za prav majhne celo samo po poliču. Seveda so se čisto gotovo pri tem ozirali tudi na gospodarsko moč obsojenca. Navada ali boljše razvada popivanja kazni v vinu se je proti sredini 18. stoletja zelo razpasla, zlasti ker je ta način kaznovanja tudi gosposki ugajal, ko je prejemale poleg «gorščine» (dela letine) tudi «vino za kazen» (imenovalo «Bannwein»). V žužemperškem okraju je n. pr. knez Turjaški izdal leta 1752. instrukcijo za svojega upravitelja, ki je ukazovala, da se ne sme noben podložnik kaznovati z velikim denarnim zneskom. Za časa Jožefa II. pa je izšel tako zvani disciplinski patent z dne 1. septembra 1781., ki je kaznovanje kmetov z denarnimi globami na splošno zabranil.

Med imovinske kazni moramo šteti tudi še zapad vinograda, ki je bil že v gorskih bukvah določen, vendar tako, da sklene to kazen ljudsko sodišče za izvestne, natančno določene pregrehe; n. pr. če vinogradnik neče vinograda pravilno obrezati in obdelovati ali če ne odraja gornine in drugih pristojbin («primščine») ob nastopu posesti med živimi, «mrtvaščine» ob primeru dedovanja). Iz pravnih zapisni-

kov razvidimo, da je bila takšna kazen zelo redko potrebna; nekolikokrat pa se je vendarle izrekla na pritisk gorskega gospoda ali njegovega namestnika.

VII. **Izgon.** Kazen prav posebne vrste, za pojmovanje sodniške oblasti zelo značilna, dasi je gorske bukve ne omenjajo, je bila — izgon iz občestva vinogradnikov vinske gorice. Zaradi boljšega razumevanja te vrste kazni naj obudimo spomin, da je bila kazen izgona v germanskih pračasih prvotno pripoznana v tem smislu, da obsojenec po obsodbi ni veljal več za človeka, ampak je postal nekakšen «volk» (wark), ki ga sme vsakdo uničiti, ubiti. Pozneje, od 13. stoletja dalje, pod vplivom katoliške vere, se je ta kazen omilila; obsojenec je postal samo brezdomovinec, človek brez doma, ki ni imel več sposobnosti, da pride pred sodišče, niti ni smel več izvrševati državljske pravice. V nekaterih krajih je bila s to kaznijo združena še druga, da so obsojencu hišo porušili. Še pozneje so tak izgon izrekli za izvestno dobo, ne za vedno. Samo mimogrede naj navedemo, da so Nemci kaznovali z izgonom razbojnike, prešuštnike in obrekovalce. Srbi pa so po Dušanovem zakonu izrekli izgon pri zločinih zoper vero in pri izdajništvu. Primere te, kakor rečeno, zakonito za naša slovenska ljudska sodišča nedoločene kazni smo zasledili v območju klevevske, soške in žužemperške graščine, potem v Beli Krajini, vendar šele v 18. stoletju in vseskozi za ljudi, ki so se grdo pregrešili zoper čistost spolnega življenja; le v enem samem primeru je zadela ta kazen vinogradnika, ker je povzročal vedno huđe zdrahe.

VIII. **Zaključna beseda.** Po pregledu kazenskih sredstev, katerih so se posluževali naši ljudski sodniki za kaznovanje manjših kaznivih dejanj (causae minores), morda ne bo odveč, da poudarimo, kako čudovito zaokrožen je bil način kaznovanja: Nič ni motilo naših ljudskih sodnikov, če so šli preko tistih mej, ki so jih postavile gorske bukve. Našim ljudskim sodiščem ni bilo do tega, da bi s svojimi sodbami kazali svojo oblast. Vsa množica kazenskih sredstev se je uporabljala v svrhu, da se z adosti potrebi po pravičnem povračilu in da se s tem vzdržujeta red in poštenje doma, v rodbini in v vsem sodnem okolišu. Sredstva za vzdrževanje reda in poštenja pa so bila prilagojena v vsakem primeru posebej, kakor je to najbolje kazalo za dotičnega storilca kaznivega dejanja.

Vidimo pa še to-le: Naši predniki so čuvali ta način sojenja kot svojo veliko svetinjo, in to tako dolgo, kakor ne zlepa kje drugod. Drugi narodi so popuščali prej, naši slovenski ljudski sodniki pa so n. pr. v mokrnoškem okraju še leta 1801. na treh vinogorskih shodih po svoje preuredili besedilo gorskih bukev, da bi bolje ustrezalo življenjskim potrebam. Vinogorski zbori ali shodi so se vršili še nekaj desetletij pozneje, v soteškem okraju do leta 1840. Tako nam postane razumljivo, da so Slovenci vzljubili svoje sodstvo po svojih ljudskih sodiščih in da so vedno baš svoje ljudske sodnike smatrali za take sodnike, ki sodijo prav in pravično. Ko je avstrijska vlada uvedla v zadnji četrtini 19. stoletja porotno sodstvo, so se Slovenci radi in z veliko vnemo udeleževali porote, a porotniško sodstvo pri sodiščih slovenskega ozemlja je slovelo kot prav dobro. Leta 1923., torej že v Jugoslaviji, je bil napravljen tako zvani plebiscit glede vprašanja, ali naj ostane pri porotnem sodstvu ali naj se porote odpravijo. Glasovali so občinski odbori v Sloveniji, in to po veliki večini (89 %) v tem smislu, da se naj porota obdrži.

Ali se ne zrcali v tem dejstvu prepričanje prostega ljudstva, da more in mora tudi ono imeti svoj delež pri sodstvu po svojih zaupnikih, čeprav v družbi z učenimi sodniki?

Kar se tiče kazenskih sredstev, ki so jih uporabljali ljudski sodniki, je pa res, da so skoraj popolnoma pozabljena; oživeti nanje spomin, je bil namen te razprave. Prav gotovo pa bi bilo marsikatero izmed navedenih kazenskih sredstev mnogo učinkovitejše, kakor so dandanašnje kazni. Mislimo pri tem na primere «pogojnih obsodb», ko se izvršitev s sodbo odrejene kazni na prostosti odgodi za neko dobo, po preteku te dobe pa se, če obsojenec ni vnovič kršil pravnega reda, sploh opusti. Med priprostim narodom se večkrat čuje, da to ni prav, češ, kradel je, pa se le smeje v brk, da se mu ni nič zgodilo! Mislimo, da bi se morala zakonodaja v tem pogledu precej poostriiti. Ljudstvo vidi le v pravih izvršenih kaznih pravično povračilo za storjeno krivico. To njegovo naziranje se je zrcalilo jasno v zgodovini ljudskih sodišč, ono pa je brez dvoma tudi še dandanes globoko ukoreninjeno v ljudski pravni zavesti.

KAKO BO Z VREMENOM?

Žal je prihodnost vremena precej podobna vsaki drugi prihodnosti: ugibamo lahko po mili volji, a ne vemo nič gotovega. Vzlic vsemu pa je človeški um z izkustvi in vedo v teku časa vendar izumil pripomočke, s katerimi se dá uganiti vreme vnaprej, četudi le za prav kratek čas, največ za 12 do 24 ur.

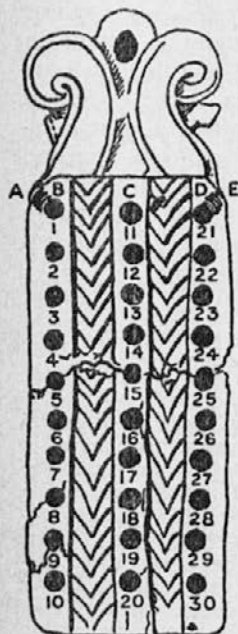
Tak pripomoček je tlakomer ali barometer, ki pa ima nedostatek, spričo katerega človek povsem napačno misli o njegovi uporabi. Ljudje so vobče uverjeni, da pomeni padanje tlakomera dež, a njegovo dviganje lepo vreme. Kadar «gre tlakomer gor, dež pa dol», kar se često pripeti, robantijo nad tlakomerom in tistimi, ki so ga izumili in uvedli. Kriv tedaj ni, kdor priprave ne zna uporabljati, temveč kdor jo je naredil! Res pa tlakomer ni kriv slabega vremena, če po mnenju ljudi dobro kaže, ampak ljudje sami, ker ne vedo prav, kaj bi ž njim. Dejstvo je, da se more le iz gibanja tlakomera, ne pa iz njegovega stanja približno razbrati, kakšno vreme bo vsaj v 12 do 24 urah. Za boljše umevanje tlakomera in njegovega gibanja navajamo spodnja pravila za dežele Srednje Evrope, ki jih je objavil znan vremenoslovec v Izvestjih švicarskega planinskega društva in ki so dobro došla tudi za naše kraje.

1.) Če se tlakomer v malo urah močno (4 do 6 mm) dvigne, traja izboljšanje vremena samo malo časa. 2.) Če se tlakomer med dnem močno dviga, je pričakovati lepo vreme, čigar trajanje je sorazmerno s trajanjem dviganja. Če se pa dviga tlakomer le en dan, tudi lepo vreme ne traja dosti dlje časa. 3.) Počasno, enakomerno in trajno dviganje (2 do 4 dni), oznanja daljše suho vreme. To, če se suče veter

istočasno od zapada proti severu, kaže, da se skoraj razjasni. 4.) Pri izrečnem dviganju tlakomera je zlasti tedaj pričakovati izboljšanja vremena, če se suče prej od juga, nato pa od zapada prihajajoči veter tako dalje, da piha od severa. 5.) Kadar doseže tlakomer nenavadno visoko stopnjo ter je hkratu brezvetrno in zrak vlažen, bo vreme sicer megleno, vendar pa se bo iz večine razjasnilo. 6.) Kadar se tlakomer hitro in sunkoma dviga, vmes pa večkrat nekoliko pada, nastopi večinoma nestanovitno vreme. Enako vreme sledi po hitrem in sunkovitem padanju, ki ga prekinja kratko dviganje. 7.) Kadar tlakomer pada, se smemo nadejati padavin, če se istočasno veter od severa ali od vzhoda obrne tako, da piha od juga ali od jugozapada. 8.) Dolgotrajno padanje tlakomera oznanja nadaljnje padavine; čim daljše je padanje, tem dlje časa trajajo padavine. Če pada tlakomer nenavadno hitro in globoko, je pričakovati padavine ob močnem vetru. 9.) Kadar pada tlakomer hitro, toda ne globlje, ter je istočasno brezvetrno in toplo (zlasti poleti, če narašča zračna vlažnost), je pričakovati nevihte. 10.) Če pada tlakomer dalje v času med 1/211. in 1/212. uro dopoldne, se more z veliko gotovostjo pričakovati skorajšnji dež. Ob zapadnih vetrovih začne iz večine deževati že v 24 urah, ob vzhodnih pa nekoliko pozneje. 11.) Kadar se dviga tlakomer samo popoldne, čeprav le malo, nastopi razjasnitev, ki pa ne traja dolgo. 12.) Popoldansko padanje tlakomera, četudi le neznatno, ni posebnega pomena, zlasti ne poleti. Tako padanje je vsakdanji pojav dnevnega gibanja tlakomera in je posledica segrevanja zraka.

STARI IN NOVI KOLEDARJI

«Kolikor glav, toliko misli», pravi pregovor, a prav tako bi mogli tudi reči «Kolikor narodov, toliko koledarjev». Kakor pri merah in utežih, tako je tudi pri koledarjih vedno bila zmeda na svetu, in zato ni čuda, če se dandanes, ko so moderna prometna sredstva svetovno kroglo že silno zmanjšala, čuje od vseh strani zahteva po izenačenju in poenostavljenju koledarja, kajti različnost koledarjev napravljajo samo nepotrebne sitnosti in zmedo. Koliko časa, truda in nesporazumljenj bi bilo prihranjenih, če bi se uporabljal po vsem svetu le en sam koledar.

Slika 1.:

Stari egipčanski koledar za enake, 30dnevne mesece.

Tem so pa dodali še pet dni, da je bilo leto popolno, in sicer tako, da so ob koncu leta vtaknili pretikač v gorenjo luknjo, zaznamenovano na naši sliki z A B, dvakrat, v luknjo, zaznamenovano s C, enkrat, in v luknjo, zaznamenovano z D E, dvakrat, skupaj petkrat. «Ovčarski kralji», ki so uporabljali ta koledar, so živeli v Južni Palestini za časa Abrahama, in ko so zavojevali Egipt, so se, kakor pripoveduje sv. pismo, Jožef in njegovi bratje tam naselili leta 1706. pred Kr.

Koledar, ki ga kaže slika 2., uporabljajo kmetje še sedaj v Rusiji, v baltskih in skandinavskih državah; sestoji iz šestih deščic (2 do 7) in dveh pokrovnih deščic (1 in 8). Na vsako izmed srednjih šestih

deščic je spredaj in zadaj vrezan po en mesec z 28 črticami, ki značijo dneve, torej skupaj 6 krat 2, to je 12 mesecev. Vsak sedmi dan je zaznamovan s križcem. Znamko, ki znači dan, premaknejo vsak

Slika 2.

večer za eno zarezo naprej. Leto se začne pri prvi zarezi na sprednji strani prve deščice in se neha pri zadnji zarezi na zadnji strani šeste deščice.

To je zelo enostaven naravni zarodni koledar: če so podložili kuri jajca za valjenje pri št. 0, je imela piščeta tri tedne pozneje pri tretjem križcu, če pa so isti dan kakor kuri podložili jajca za valjenje raci, gosi ali puri, se je mladi zarod izvalil štiri tedne pozneje, na dan, zaznamovan s četrtnim križcem.

Ta enotedska razlika med kurami in racami, potem enotedska razlika dobe nosečnosti pri mačkah in psih kakor tudi štiritedensko razdobje pri ženskem perilu je privedlo človeštvo do tega, da je upostavilo sedemdnevni teden.

Ker so pri tem koledarju vsi križci, ki značijo konec tedna, na štiritedenskih deščicah na isti vodorni višini, je za vsakogar lahko, izračunati dan rojstva živali, če je znan dan spočetja.

Nosečnost	kobil (H)	krav in žensk (C)	svinj (P)	psov (d)	mačk (c)
Število 28dnevni mesecev	12	10	4	2 ¹ / ₄	2
Tedni nosečnosti	48	40	16	9	8
Število tednov, štetih od št. 0	48	40	16	9	8
Število tednov, štetih od št. 10	58 ¹	50	26	19	18

¹ Ta 48tedenska nosečnost kobil se torej neha pri šestem križcu naslednjega leta, kajti 58 - 52 = 6.

Ta pregled kaže, da ima naravni mesec 28 dni in da je določen prav zaradi tega že po naravi za splošno uporabo. Naše današnje štetje, ko imamo mesece po 31, 30, 28 in 29 dni, ni naravno ter povzroča samo težkoče in zmedo. Narava je nosečnost za ljudi in živali tako uredila, da jo predstavlja mnogokratnik štirih tednov, to je naravni mesec 28ih dni:

Razdobje ženskega perila so štirje tedni ali eden 28dnevni mesec.

Race, pure in gosi se izvale v štirih tednih ali enem 28dnevem mesecu.

Mačke itd. znosijo v osmih tednih ali dveh 28dnevih mesecih.

Svinje znosijo v šestnajstih tednih ali štirih 28dnevih mesecih.

Krave znosijo v štiridesetih tednih ali desetih 28dnevih mesecih.

Ženske rodijo v štiridesetih tednih ali desetih 28dnevih mesecih.

Kobile znosijo v osem in štiridesetih tednih ali dvanajstih 28dnevih mesecih.

Kakšne so težave po deželah, kjer ljudje uporabljajo več različnih koledarjev, vidimo že pri nas v Jugoslaviji. Namesto da bi bili prazniki na isti dan, se vrstijo drug za drugim, s čimer izgubijo ljudje na delu in zaslužku in tudi država ima od tega škodo. Še huje je pa na primer v Indiji, kjer se vsak dan uporablja nič manj ko sedemnajst koledarjev. Indijska vlada ima vsako leto velike izdatke za sestavo in tisk skupnega koledarja, ki ima 3273 velikih, drobno natisnjenih strani, da spravi v sklad datume vsaj šestih glavnih od teh sedemnajstih koledarjev, tako da se morejo po njih ravnati uradi, sodišča, knjižnice in vseučilišča. Nihče pa ne pozna številnih koledarjev, ki jih rabijo azijski in afričanski narodi. Lahko trdimo, da vlada v koledarstvu dandanes po vsem svetu prav takšna babilonska zmeda, kakor je vladala od pamtveka.

V vzhodnih deželah, kjer je prebivalstvo močno pomešano z židi, obstajajo tudi težkoče, in sicer zaradi praznovanja «sabata» (sobote). Židje se bavijo predvsem s trgovino in bankarstvom ter imajo menjalnice. Če imajo svoje prodajalne ob sobotah zaprte, kakor jim zapoveduje njihova vera, trpijo škodo, a tudi njihovi sodržavljeni imajo zaradi tega neprilike. In tako so odredile vlade na Poljskem, v Grčiji in Turčiji, da morajo imeti židje ob sobotah svoje prodajalne ob določenih urah odprte.

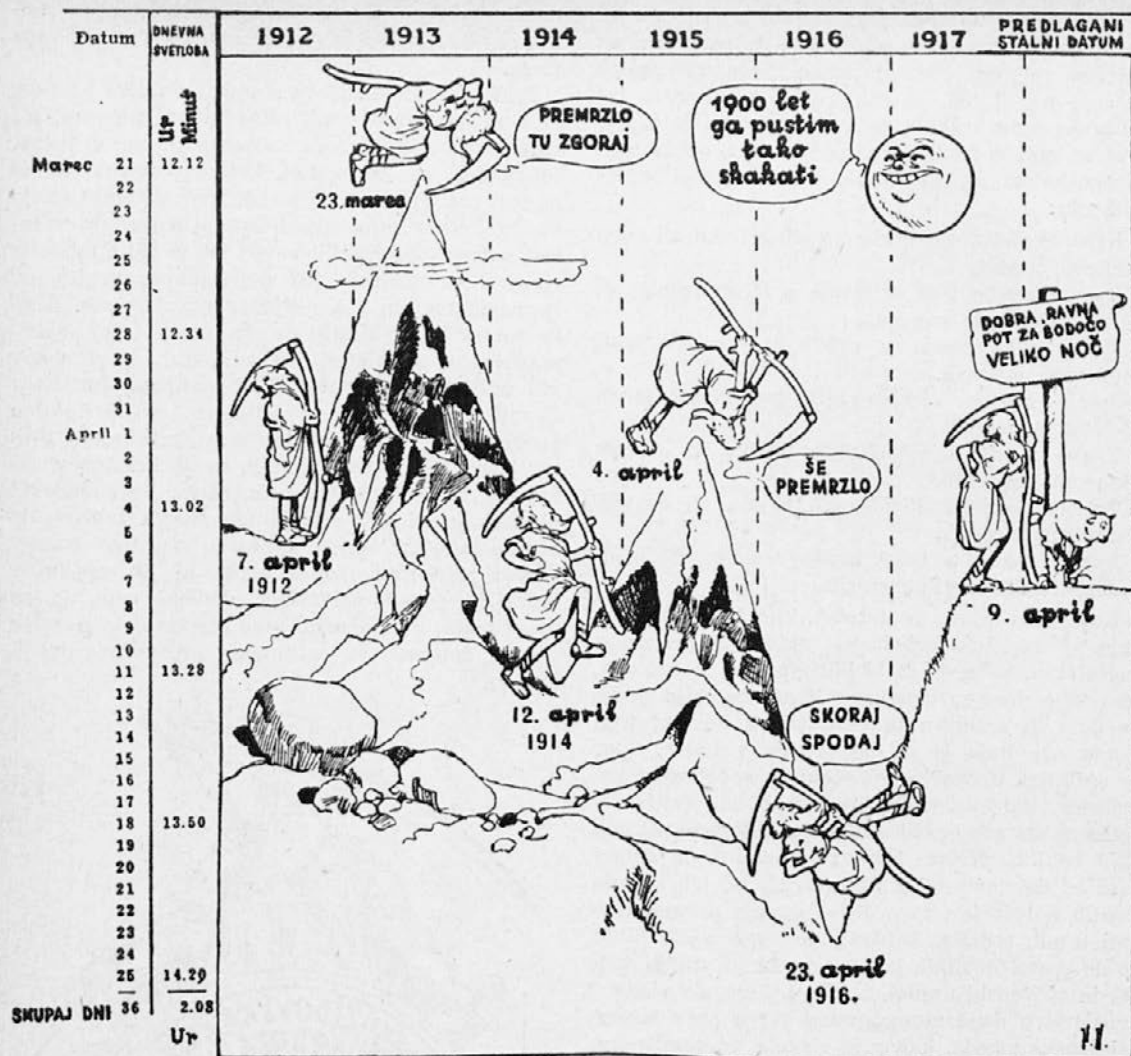
Edina dežela, kjer so se veroizpovedi zedinile, da praznujejo isti dan v tednu, je Albanija. Čeprav je 68 odstotkov Albancev muslimanov, praznujejo vendar skupno s kristjani in židi nedeljo. Tu so se torej židje, ki praznujejo soboto, in muslimani, ki praznujejo petek, zedinili s kristjani v praznovanju nedelje in tako pokazali smisel za sožitje. Enako naj bi bilo po vsem svetu. To praktično misel propagira «Liga za stalni koledar» v Londonu, katere namen je, napraviti konec koledarskim zmedam z

uvodbo novega, od strokovnjakov izdelanega stalnega koledarja za vse narode in veroizpovedi vsega sveta.

Takšna reforma zadeva seveda na velike težkoče, kajti ni lahko prepričati pripadnikov ene vere, naj spremenijo praznovanje sedmega dneva v tednu. Oglejmo si pri tej priliki, katere veroizpovedi so najbolj razširjene. Po neki angleški statistiki imajo vse krščanske veroizpovedi skupaj največ privrženec, namreč 682·5 milijona. Od teh je 331·5 milijona rimskih katoličanov, 207 milijonov evangeličanov (protestantov) in 144 milijonov pravoslavnih. Konfucijevcev je 350·5 milijona (ta vera je torej najbolj razširjena), budhistov 230 milijonov, muslimanov 209 milijonov, animistov 135·5 milijona, šintoistov 25 milijonov in židov 16 milijonov 130.000. Celotno prebivalstvo sveta računajo sedaj na okroglo 1850 milijonov. Ta statistika kaže, da je kristjanov nekaj več ko tretjino vsega človeštva. Neki angleški pisatelj je pri primerjanju teh števil zapisal, da bi bilo zanimivo vedeti, koliko je med temi raznim veram prišteti ljudmi takih, ki jih smemo v istini imenovati privrženca dotične vere, to se pravi takih, ki v dotično vero res verujejo in svoje verske dolžnosti iz notranjega prepričanja izpolnjujejo.

Slika 3.: Čas krmar.

Slika 4.: Nevarni skoki praočeta Časa pri iskanju velike noči.

Iz te statistike se že vidi, da ne bo lahko uvesti eden in isti tedenski praznik za vse narode in vere.

Druga nerodnost našega koledarja je ta, da nekateri prazniki, predvsem velika noč, niso vedno ob istem datumu. Velika noč lahko po sedanjem koledarju pade na enega izmed 35 dni med 21. marcem in 25. aprilom. Razlika v dnevni luči znaša v tem razdobju dve uri, razlika v temperaturi pa do sedem stopinj. Velikonočni čas je posebno nevaren za otroke, ki se takrat radi napravijo v lahke obleke, ne glede na to, ali je velika noč zgodaj ali pa pozno spomladi. Moderni svet rabi pametnejši in boljši način in ne starega štetja po luninih menah, ko se ne premika samo velika noč vsako leto naprej ali nazaj, temveč tudi binkošti in drugi spremenljivi prazniki. Tako se na prav neprijeten način spre-

minjajo počitnice za šole, sodišča, parlamente in univerze ter pokvari večkrat te najdaljše javne praznike deževno in mrzlo vreme zgodnje pomladi. «Liga za stalni koledar» je poslala Društvu narodov predlog, naj se praznuje velika noč stalno vsako leto dne 9. aprila, in sicer tudi iz verskih ozirov, kajti dokazano je, da je petek — 7. april — dan Kristovega križanja.

Imenovana liga je tudi po dolgem študiju strokovnjakov izdelala nov koledar, ki naj bi odpravil sedanjo zmedo in enkrat za vselej rešil za vse človeštvo, za vse vere in narode zamotano in nerodno koledarsko vprašanje na čim enostavnejši in praktičnejši način, in sicer tako, da se leto razdeli na 13 enakih mesecev po 4 tedne in da tvori zadnjih 13 dni meseca junija in prvih 15 dni meseca julija

nov mesec z 28 dnevi, imenovan «sol» ali sončni mesec. Tako bi leto imelo 13 krat 4, to je 52 tedna, ali 13 krat 28 ali 364 dni. Tem bi se dodal na koncu vsakega leta en dan, imenovan «letni dan», kot dan počitka, a vsako četrto leto še en prestopni dan. Tako bi bil koledar v skladu s sončnim letom. Praktičnost tega predlaganega koledarja je tudi v tem, da imajo vsi meseci isto obliko in da so tedenski dnevi vedno na isti dan, n. pr. nedelja vedno dne 1., 8., 10. in 22. v mesecu.

NE.	PO.	TO.	SR.	ČE.	PE.	SO.
1	2	3	4	5	6	7
8	9	10	11	12	13	14
15	16	17	18	19	20	21
22	23	24	25	26	27	28

Slika 5.: Stalni štiritredenski mesec.

Pri Ligi narodov v Ženevi je bila meseca oktobra leta 1931. mednarodna konferenca za spremembo koledarja, na kateri je bilo zastopanih 44 dežel. Značilno za vedno večjo zahtevo po ureditvi koledarja je, da je bilo poslanih nad 200 predlogov za reformo koledarja. Vse so preučili in se potem zedinili za dva: prvi je že omenjeni, drugi pa predlaga razdelitev vsakega četrletja na 13 tednov, in sicer tako, da bi se menjal en enaintridesetdnevni mesec z dvema tridesetdnevnicima mesecema. Liga narodov je nato poslala vladam in verskim predstojnikom po vsem svetu uradno poročilo o teh predlogih ter jih prosila, naj se o njih izjavijo. Zadevo sedaj povsod preiskujejo in skoraj gotovo bo mednarodna konferenca Lige narodov leta 1935.

Slika 6.: Štetje mesecev novega koledarja.

sklepala o tem, kateri novi koledar bodo po vsem svetu uvedli dne 1. januarja 1939. Kakor vidimo, se dela vse to previdno in premišljeno. Vse bodo točno preučili, preden se bodo odločili za tako važno spremembo v življenju vsega človeštva.

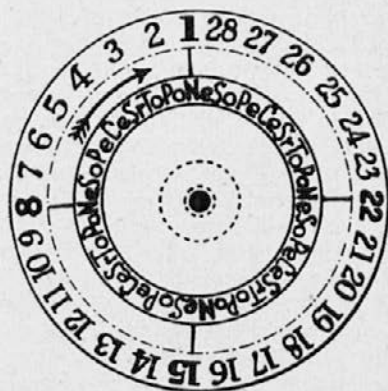
M. B. Cotsworth, ravnatelj londonske «Lige za stalni koledar», je napravil načrt kot pripomoček za štetje dni in mesecev za novi 13mesečni koledar, in sicer za štetje s pomočjo roke (slika 6.) kakor tudi s pomočjo ure.

V vsako uro je mogoče vstaviti enostaven kazalnik, ki bo kazal poleg dnevne ure tudi mesečni in tedenski dan vse dni leta.

Slika 7.: Stalna koledarska ura.

Naslednja slika nam kaže notranji kazalnik, ki je podložen navadnemu kazalniku ure. Ta podloženi kazalnik se dá vrteti in tako se vidi skozi štirioglato odprtino v gornjem kazalniku (ure) nad številko XII mesečni dan, skozi okroglo odprtino pod isto številko pa tedenski dan.

Slika 8.: Spodnji kazalnik ure.

Rednost enake razdelitve ur spominja inteligentne ljudi vedno na potrebo enakih mesecev po osem in dvajset dni, ki jih deli sedemdnevni teden na štiri enake dele.

(Ponatisk slik je prijazno dovolila International Fixed Calendar League, London.)

PAVEL POPOTNIK:

NAJSTAREJŠA ŽIVA BITJA NA SVETU

Marsikdo si stavi vprašanje, katero je najstarejše in katero največje bitje na svetu. Nekateri mislijo, da so kiti eno in drugo, toda to je zmota. Kit je velik in težak, toda ne živi dolgo. Marsikateri človek učaka višjo starost. Razen tega tudi ni največji živeči organizem.

Največja in obenem najstarejša živa bitja na naši zemlji imamo v rastlinstvu. Najstarejši zemeljski prebivalci so drevesa, in sicer kalifornijske sekvoje. Med njimi pa je menda najstarejša ona, ki je imenovana po generalu Shermanu: visoka je 32 metrov, njen obseg pri tleh pa meri nad 26 metrov.

V prejšnjih geoloških dobah je bilo vse polno sekvoj po Evropi, Aziji in Ameriki, toda zadnja ledena doba jih je skoraj vse uničila; ostali sta samo dve vrsti v Kaliforniji. In še od teh je vrsta *Sequoia gigantea* ostala samo v ducatu med seboj ločenih skupin. Zato je vlada Združenih držav potrebno odredila, da se ne uničijo ti redki in častitljivi svedoki prošlosti. Mnogo se je pisalo o njih in zadnjo knjigo o njih sta izdala W. Fry in J. R. White. Njen naslov je «Big Trees» (Velika drevesa), založila pa jo je Stanfordova univerza v Kaliforniji leta 1930.

Vsakomur je znano, da je moči izračunati starost drevesa po obročih vsakoletnega naraščanja debela. Tudi sprememba podnebja, oziroma vremenskih okoliščin se dá iz njih razvideti, in sicer iz različne debeline obročev. Pri ugodnem vremenu je obroč bolj debel, ker je drevo lažje rastle, pri slabem pa je tanjši, ker je bila rast preprečena ali zadržana. Na kalifornijskih sekvojah se je dognalo, da so najbolj rastle v letih od 700. do 650. in od 450. do 250. pred Kristom, slabo pa so rastle v letih od 650. do 750. in od 1450. do 1500. po Kristu. Sekvoje dosežejo prav lahko 2000, 2500 in 3000 let, kakor je videti iz števila debelnih obročev. Stojijo pa še danes drevesa, ki utegnejo imeti v primeri s padlimi, katerih obroče so prešteli, 3500, 4000, da, celo 5000 in 6000 let.

Mnogi znanstveniki mislijo, da bi mogla sekvoja živeti še mnogo dlje časa, če ne bi bila slučajno uničena, preden doseže svojo najvišjo starost. Včasih uniči drevo blisk ali ga podere vihar, ali pa se zemlja sicer, na katerem stoji, premakne ali zruši. Morebiti bi marsikatero sekvojo, ki bi stale v dobro zaščiteneh krajih, dosegle starost 10.000 let. To je možno, toda že s svojo starostjo 4000 ali 5000 let so vsekako največja in najstarejša živa bitja na naši zemlji. Največja med njimi, že omenjeni general Sherman, bo tehtala svojih 6000 ton. Sicer pa to drevo ni obenem najlepše, saj sta mu strela in vihar razbila vrh ter ga zelo oskubila.

Ta vrsta menda ne bo zelo dolgo trajala, čeprav ima zelo veliko semen. Med njimi jih je namreč

silno malo, ki klijejo zunaj v naravi. Njih življenjska moč je jako slaba. Okoli velikanov, ki stojijo že tisočletja, ni niti enega mladega drevesa. Nasprotno je pa moči sekvojo prav lahko gojiti, če ji izberemo pravo mesto. Pri nabiranju semen navadno ljudje ne plezajo po ogromnem drevesu, ker to ni le težavno, temveč tudi nevarno. Zategadelj poiščejo jeseni vervečno gnezdo, ki jih je tam vse polno, ter poberejo storže, s katerimi so se založile vervece za zimo.

Ali so sekvoje res najstarejša živa bitja? Ali niso morda druga drevesa starejša? Vsekako sta tudi baobab in *adansonia* zelo stara, toda njuna starost se ne dá dokazati. Gotovo pa ne dosežeta sekvoj.

Sicer pa imamo tudi v Evropi zelo stara drevesa, in sicer so najstarejše smreke. V Franciji na primer so smreke, ki so stare tisoč do tisoč pet, sto let. Zanimivo je, da se vse te smreke nahajajo na pokopališčih. To je razumljivo: tam so bile obvarovane svojega najhujšega sovražnika, človeka, in tako so ostale stoletja na miru. Drugod so v večni nevarnosti.

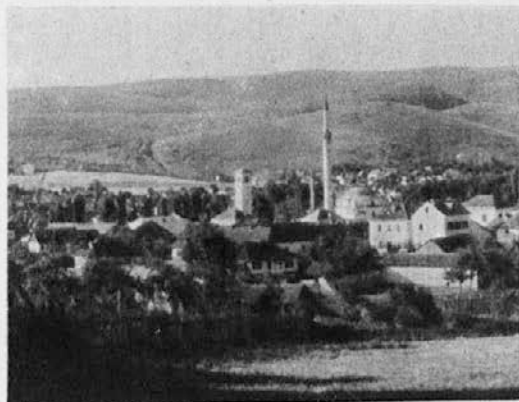
Smreka je v Evropi najstarejše drevo. Bukve in hrasti, ki imajo nad tisoč let, so silno redki. Nasprotno sekvojam so pa ta drevesa naravnost mladeniči. Za enkrat ne poznamo starejših in hkratu večjih in obsežnejših živih bitij na našem planetu, kakor so kalifornijske sekvoje.

V kalifornijskem pragozdu: pisec članka pred drevesom velikanom. Kolumbovo drevo (Douglasov bor). Višina 216 čevljev. Premer 8 čevljev. Starost okoli 700 let.

ČRNA GORA IN DURMITOR

(K članku na strani 72.)

Plevlje.

Most čez Taro.

Lefertara.

Hiša v okolici Žabljaka.

Črnogorska pastirska družina v okolici Žabljaka.

Tipično črnogorsko selo Pašina voda.

Črno jezero izpod Čirove pečine.

Čreda ob Črnem jezeru, v ozadju Medved.

Čirova pečina.

Pravoslavna cerkev v Njegoših.

Oficirji v penziji na cetinjskem trgu.

Tipičen Črnogorec.

Iz filma «Durmitor», posnel Metod Badiura.

V GOSLARJEVI DELAVNICI

(K članku na strani 86.)

Izdelovanje oblike.

Obdelovanje kreljev.

Rebro.

Vlaganje vložka.

Spoj dna z obodom.

Pritrditev vratu.

Lakiranje.

Goslarska delavnica na tehnični srednji šoli v Ljubljani.

MEDNARODNE SMUŠKE TEKME V PLANICI

Pogled s skakalnice.

Sigmund Ruud
(skok 95 m s padcem).

Norvežan Birger
Ruud je skočil
92 m in s tem za
5 metrov prekosil
dosedanji rekord.

Med množico sportnikov in gledalcev.

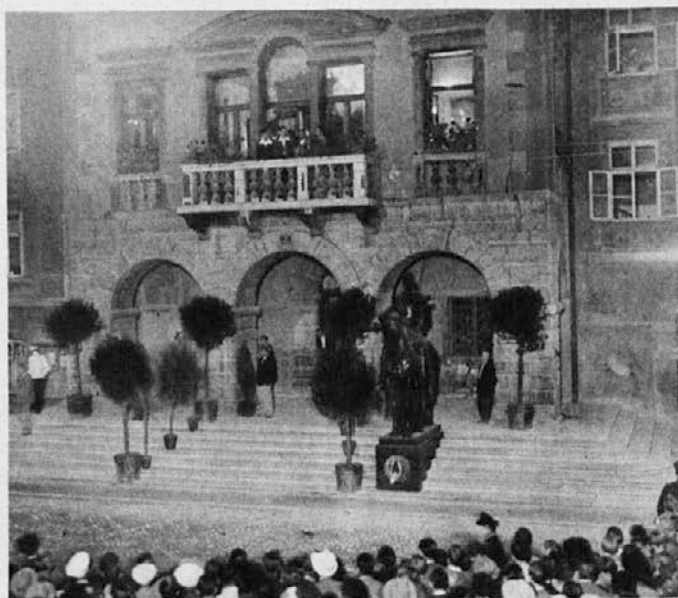
STRATOSFERNA LETALCA V LJUBLJANI

Prof. Cosyns odhaja iz studija
naše radio-postaje.

Prof. Cosyns in njegov asistent van
der Elst na ljubljanskem letališču
pred odhodom v Zagreb.

Slavnostni sprejem na magistratu.

I VAN ALBREHT

Merkurček ljubi..

«Torej v torek ob pol sedmih pri električni uri v parku! Pridesž?»

«Se razume, da pridem.»

«Pa ne kakor zadnjič, Lidija, ko sem čakal pri spomeniku, da bi bil skoraj olesenel! Toliko znancev je prihajalo mimo, vsak me je vpraševal, koga čakam, vsakemu sem drugače lagal, tebe pa sploh ni bilo odnikoder! Ako se to še kedaj ponovi, te nič več ne pogledam.»

«Saj sem ti vendar že povedala, Milan! Kako si res čuden! Ali kaj morem za to, če šef malo pred šesto naroči še to in to in to? Ob desetih zvečer sem še zmeraj čepela v trgovini. Kar Angelo vprašaj, če mi ne verjameš! Seve, ona je pomočnica, vsaj ve, zakaj dela, jaz se pa moram vse dolgo leto pehati zastonj, a vrhu tega me še ti sumničiš.»

In Lidija sklone glavico, tako jo zna samo ona na svetu (se zdi Milanu), in ljubko pritisne robček na oči. Joka? Oh, tako hudo spet ni mislil, prav res ne! Milan že tako sam ve, kakšen križ je s šefi. Kadar vse poka in gre narobe, takrat pa nad vajenca! Se tudi njemu včasih zgodi tako. Ondan je šefova hčerka spodrknila pri maturi, tista nafrana Ines. Je mislila, da bo ves svet zlezal pred njo na kolena, če si spači domačo Nežo v napihnjeno Ines, zdaj pa ima koprivovo krono in je le Neža ostala Neža: tako so jo pogrnil pri maturi, da se bo leto dni pobirala in še ne ve, ali se bo pobrala! Ardún, to ji Milan privoščiči polomijo! Samo šef je bil pa res tak tisti dan, da je kar ermelo iz njega. Celó tolikanj se je spozabil, da je zamahnil proti njemu. Saj zadel ga ni, Bog ne daj, ko bi se bilo to zgodilo! Milan bi planil nadenj in bi ga bil kar pri priči spestil! No, kljub temu mu že pokaže, kaj se to pravi. Mar je nameščencem v trgovini, če se takale nežasta Ines pogrne pri maturi! Učila naj bi se bila, kakor se je on, pa bi ji šlo kakor njemu, ki je drugi letnik trgovinske na-

daljevalne šole izdelal s prav dobrim uspehom! Pa mora Milan dan za dnem delati v trgovini, šefova Ines si pa niti čevljev ne zna osnažiti sama. Takega dekleta on niti v koruzo ne bi del za strašilo, o ljubezni se pa ne meni z njo, če ji dá stari tudi devet trgovin za doto!

Lidija ne tišči več robčka na oči. Zadovoljno se poigrava z njim in je vesela, da se je Milan tako razvnel. Seve, kaj on iz manufakture prav za prav ve, kako je v speceriji! Misliš včasih, da daješ poper, pa se ti primuzne v roke vrečica s cimatom. Pa daš mehko moko za trdo ali narobe, celó št. 1 namesto št. 0, potem pa joj, ubogi kodri, ko privihra srdita kuharica ali celó milostljiva sama! Kako je kaj takega sploh mogoče v solidni trgovini in celó nasproti tako stanovitni stranki?! Ali misli gospod, da ima opravka s kako frkljasto vajenko? Nak, nikdar več ne prestopi gospa praga v tako trgovino! Za pošten denar hoče imeti pošteno blago, ne pa, da bi ji kdo obešal zaležano robo, ki je nikomur več ne more naprtiti!

Ko bi Milan vedel, kako potem zadaj v skladišču razsaja grom! Nikoli več ne bi rekel Lidiji žal besede, pa da bi jo tudi moral čakati vso noč! Kako naj se vendar pokaže med ljudi, če je od joka zatekla pod očmi!

Oh no, saj Milan vse razume in ve in je že več ko stokrat sklenil, da ne bo Lidiji nikdar več očital zamud, a naposled ga vselej kar samo zapelje.

«Torej v torek ob pol sedmih?»

«Pri električni uri.»

Sežeta si že v roke za slovo, ko se Milan domisli:

«Koliko potrebuješ za bluzo?»

«Čemu?»

«Kar tako!»

«Ali otvarjaš salon?»

«No, povej, če hočeš!»

«Dva metra. Kaj malega bi morda še ostalo.»

«Prav: dva metra. Etamin? Svilo?»

«Kam pa misliš! Saj mi je še zefir predrag.»

«Kdo vpraša po ceni, kaj ti je všeč, povej», se smehlja Milan in že ugiblje o barvi. Olivno-zelena podloga z rižastimi vzorci? Svetlo pšenično-rjavo s cvetjem? Morda sinje, pa da se preliva v morsko-zeleno?

«Kako je skrben», omotično premišlja Lidija in se kar ne more odločiti.

«Zakaj nočeš povedati?» postaja Milan nestrpen.

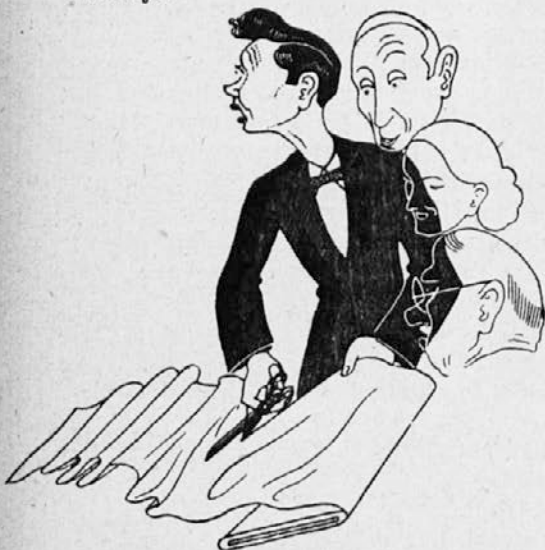
«Oh, ko ne vem. Nič: kar bo tebi všeč», poveša Lidija oči in se nasmehne. Kakor ribica je drobna in vitka, ko odhiti po vrveči ulici. Milan postoji, gleda za njo in si našče cigareto. Ardún je danes moški! Zdaj mora dekleta vedeti, da jo ima res rad! Dva metra, kaj se bo to poznalo pri kosu!

«Svilo Bemberg izberem!» si važno razlaga. «Prekrasni vzorci! Kar mimogrede si pripravim, stisnem pod suknjič, pa je...»

Seve! Koliko znosi Ines, ko ne vpraša ne hudiča ne beriča, ardún, pa je vse dobro! Včasih privohlja šef, pomočniki pa kakor avtomati:

«Oprostite, gospod šef, to je šlo za gospodično!»

In je opravljeno. Če bi kdo le kaj zaslutil in jel sitnariti, bo znal že tudi on povedati, da je šlo za — gospodično. Ako se vsem obnese, zakaj se njemu ne bi?! — Kaj gre res gospodična Ines tamle? Menda ne vohlja za Milanom? Ko bi bila kaj ujela, kar sta se menila z Lidijo?

Vajenec Milan je sam nase jezen. Včeraj in danes mu kakor za stavo gledajo na prste. Poslovodja, blagajničarka, pomočniki in še gospodična Ines, vsi, kakor da nimajo nobene drugega posla, ko oprezati za njim. V mislih je izbral tisti sinji marocain s cvetjem v pastelno zasenčenih barvah. Nekajkrat je že zastavil škarje, pa se je brž oglasilo:

«Milan!»

In Milan sem, Milan tja, Milan in Milan in Milan, kakor da so se res vsi zakleli! In terek je tu in ura je pet...

Zdajle. E, smola, poslovodja kliče! A, tako: police naj pospravi tam pred šefovo pisarno? Hvala Bogu, bo vsaj sam. Smuk, tale kos! Dà, to je tisti. Zik-zik-zik, dva metra sta, če ne celó dva in pol. Malo navšev je šlo, pa nič ne de. Hitro pod pult in v papir!

«Milan!»

«Tako, prosim, takoj!»

«Kar bodi tam, Milan, samo glej, da ne bo površno narejeno!»

Milan razume: ni naredil površno. Dva metra in pol, to je vendar temeljito! Ali je res zopet Ines pri šefu? Le kaj to mijavka? Da bi jo spak, njega obira!

«Veš, papa, take nesramnosti pa paglavcu le prepovej! Kaj ga briga moja matura!»

Ardún, pa ga je res poslušala! Da je ni sram, takole vleči na ušesa! Prav, saj je slišala svojo sramoto! Kar zažvižgal bi, tako je vesel.

Koliko ima ta Ines zmeraj povedati! Da se staremu sploh ljubi poslušati!

Pet minut manjka do šestih, a Ines se še ne gane. Kaj zlodja, ko bi se ji kaj sanjalo? Da se ni mogel zadnjič bolj previdno ozreti naokrog, preden je omenil Lidiji zastran blaga!

«Dà, dà, papa, boš videl...»

Tak zdaj se je šef naveličal žlobudranja. Milan je bil že prav res v skrbeh. Čemu ga neki blagajničarka tako sumljivo gleda? Smeje se mu. Zlodja, če mu le papir ne moli izpod suknjiča? Brž za vogalom bo stopil v vežo in si popravil.

Koliko je danes ljudi na ulici! In vsi ga tako čudno gledajo. Zijala neumna! Kakor da niso še nikdar videli vajenca iz trgovine z manufakturo. V vežo? Nak, tu je še preblizu. Na drugo stran ulice pojde in za ovinkom na hotelsko dvorišče.

Mu je že zopet Ines za petami. Kaj pa ima danes, da je kakor smet ves dan na cesti?! Nič ne kaže drugače, kakor da jo ubere naravnost proti električni uri.

Hej, oči ima Milan kakor jastreb! Je že zagledal Lidijo, ki ga še vedno ni opazila. Na uro gleda. Pet minut čez pol, no, to še zmeraj lahko velja za točno. Kam je neki zavila Ines? O ti zvrhana nadloga, skozi jo reže za njim! Bo najbolje, če počaka, da pojde mimo.

Milan čaka, a tudi gospodična Ines je obostala nekje pred izložbenim oknom. Ko bi mogel kako namigniti Lidiji. Nič: kar naprej pojde.

In gre in se čez malo spet ozre: Ines gre za njim.

«Pa naj gre!» se jezi Milan in ima komaj še petdeset korakov do ure, kjer hrepeneče čaka Lidija.

«Milan», mu zdajci položi Ines roko na ramo.

«Klanjam se, gospodična!»

«Papa je naročil, da pojdi z menoj k vrtarju. Greva po kakteje.»

Milan je kakor mak. Lidija mu maha z rdečim nageljnom, Ines pa zviška in smehljaje:

«Ne veš, kako krasne kakteje! Okrog trideset jih je. V balkonski sobi si uredim kar plantažo in te povabim, da si jo ogledaš.»

Cisto pri uri sta. Lidija je bleda, Ines pa kakor za stavo:

«Samo paziti boš moral, da se ti kaj ne zgodi. To je vse bodičasto. Gorje, če se katere dotakneš z jezikom! Pa kako lepo cveto! Taki nežni cvetki, pa spet tako veliki cvetovi kakor najlepše vrtnice! Boš videl, kako rad jih boš hodil gledat! Samo na jezik pazi!»

Dà, jezik! Hej, ko bi zdajle hotel tej strupeno zgovorni Ines omrtveti! Ardún bi ji Milan privoščil.

«Kaj neki misli Lidija? Ali bo počakala?» se skrivaj ozre vajenec in se malone opoteče: Lidija si tišči robček na oči. Zdajle je vrgla rdeči nagelj na tla in mendra po njem. O, Lidija, ko bi vedela...

«Hitro stopiva!» priganja Ines in spet govori o kaktejah, o bodicah in o jeziku.

«Oh, saj res, v čem boš pa nosil?» se Ines kakor iznenada domisli. — Le zakaj se tako hudobno smeje? Ali je zagledala Lidijo?

«Kar nazaj domov stopiva, Milan, po cekar ali kaj takega.»

In že gresta, kakor da zdajle proti sedmi uri Milan res nima nobene druge skrbi mimo bodočih kaktej. Ustnice si je že do krvi nagrizel in vse se tare v njem, taka jeza ga kuha. Ježev bi gospodični natlačil v nedrija, da bi imela dovolj bodic, ako jih jej še primanjkuje! In kako govori, pa prav zdajle, ko gresta mimo ure! — Lidija se jima je umaknila in še zme-

raj mendra po rdečem nageljnu. O, ko bi vedela, kako je Milanu pri srcu... Z očmi in z roko ji skuša dopovedati, naj počaka, toda kaj, ko se neumnica niti ne ozre! Kakor da ima oči priklenjene k tlom. Pa se človek méni z ženskami, če se moreš!

«Glejte kakteje!» pokaže Milan gospodični, da bi vsaj z glasom vzdramil Lidijo, tedaj pa mu zdrkne izdajalski zavitek izpod suknjiča. Lidija še zmeraj nič ne vidi, Ines pa se hudomušno nasmehne:

«Viš, viš, to za ta čas tudi lahko shraniš v trgovini.»

Vajencu buči v glavi kakor pod slapom in nalik skozi kopreno opazi, kako Ines poredno ogleduje potrto Lidijo.

«Gospodična!»

«Ali se ti je kaj strlo?» se zvonko smeji Ines.

«Saj je od konca do kraja vse strto!» trepeče Milan in zajeclja:

«Gospodična!»

«Zdaj si mi že dvakrat zapovrstjo povedal, da sem gospodična. Kaj te pa žuli?»

«Sem hotel reči...»

«Čemu pa ne rečeš?»

«Ko bi vas prosil...»

«Mene? Česa neki?»

Lidija še zdaj mendra po nageljnu, gleda v tla in menca robček med prsti, Milan se ozira kakor ponesrečenec sredi viharnega morja, Ines pa priganja:

«Stopiva, stopiva, da vrtar ne zapre!»

«Nemara je že zaprl?» zasveti dečku iskrica upanja, a gospodična noče razumeti, češ:

«Bova pač pozvonila. Samo hitro stopi! Ho-diš, kakor bi imel čolne na nogah.»

«Zato sem hotel reči, gospodična...»

«Kar pusti! Boš že jutri povedal ali pa doma v trgovini.»

Milanu se megli pred očmi in kakor slepec tava kraj Ines.

«Zdaj je konec», se mu zazdi, ko zastoka liki v groznici:

«Ko bi rajši jutri šel po kakteje.»

«Ne bo časa», odloči Ines in onemi, dokler ne vstopita v šefovo pisarno. Na mizi leži bala sinjega marocaina s cvetjem v pastelno zasenčenih barvah in Milanu se zdi, da se sinjina razliva v pogubno morje, ko začne Ines odvijati blago in primerjati k njemu ono, ki ga je zdajle odmotala iz njegovega zavitka.

«Merkurček ljubi, papa,» se zmagovito smeje ta vitka šefova hčerka in pogleduje Milana kakor ščuka svoj plen. «Kavalirček je tudi, samo

popoln še ni, ko pusti miljenko jokati tamkaj pred uro in toliko časa stati, da je že pomendrala ves nageljček, ki ga je namenila njemu.»

V šefovih očeh se vžigajo bliski in strele. Po pisarni odmeva grom, Milan prosi in joka in obljubuje ter je ves skesan in potrft, preden doseže odpuščanje. O, ko bi vsaj Lidija vedela, kako se mu godi!

Brez izdajalskega zavitka odhiti potlej proti električni uri in se kakor mornar za danico ozira za Lidijo, toda o dekletu ni sledu. Samo pomendrani nageljček mu žalostno priča, da je ne bo več.

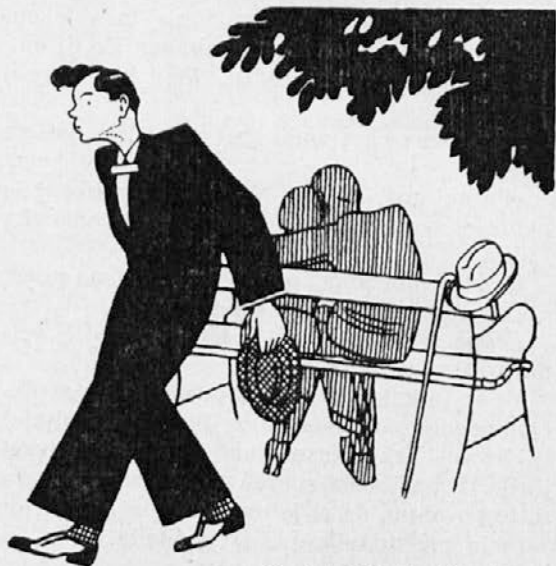
«Ko bi ji le mogel povedati», polglasno ponavlja Milan in niti ne vidi, s kako vabljivimi pogledi kliče Lidijo gizdav študent. Čez dolgo zavije v park. Na klopi pod najbolj košato rdečo bukvijo v tesnem objemu šepečeta dve senci.

«Kako ti je ime, praviš?» vprašuje moški glas.

«Lidija», dahne dekliški s tolikšno toplino, da Milana do bolečin zaskeli. Kakor bolnik leze domov in se mu zdi, da mora umreti, ko pa ga zjutraj predrami sonce, se smeje tudi sam kakor prejšnji dan Ines:

«Merkurček ljubi... Le čakaj, nezvesta Lidija, bluze pa le ne boš imela! Da bi toliko trpel, potem pa takole, arđún, nak, tega pa že ne!»

In si zadovoljno požvižgava, ko odide proti trgovini.

Ilustriral Janko Omahen.

STONE KOREN:

TAKO RAVNAJ!

Časi se izpreminjajo in mi se izpreminjamo z njimi. Hočeš, nočeš, moraš živeti z njimi. Ta stara resnica velja tudi za promet, ki s svojim razvojem in brzino človeka kar primora, da ga uvažuje in se v svoj prid po njem ravna.

Varnost na cesti in ulici, na vsaki poti, je danes brez primere manjša, kakor je bila, ko še ni bilo toliko različnih vozil, ko niso vozili s toliko brzino. Mnogo preveč je ljudi med nami, ki živijo z vsem svojim duhom še tolikanj v baje tako dobri preteklosti, da se ne prilagodijo novim razmeram v prometu. Baš v tem je vzrok, da se zgodi toliko nepotrebnih nesreč pri nas.

Za red in varnost v prometu skrbijo oblastva: to je njihova dolžnost in dobra volja. Zaradi tega pa je tudi dolžnost vseh državljanov, da jim z uvidevnostjo in dobro voljo pomagajo vršiti težavno nalogo in dolžnosti, ki jim jih nalaga skrb za skupnost. Državljan ne sme in ne more misliti, da oblastva s svojimi odredbami in predpisi samo sitnarijo, da mu nalagajo nepotrebno breme.

Red je potreben. Kakor mora biti v vsaki hiši, v vsaki domačiji, na vsakem posestvu, v vsakem obratu, tako mora biti tudi v večjih edinicah, mora biti v javnosti. Samo doma dela človek navsezadnje, kar se mu zljubi, kar hoče. Brž ko pa prestopi do-

mači prag, stopi v skupnost ljudi in ni več sam, da bi ravnal in se vedel po mili volji.

V deželah, kjer se je promet s prometnimi sredstvi vred še bolj razvil kakor pri nas, skrbijo na vse mogoče načine za to, da obvarujejo ljudi nesreče. Mimo države in raznih oblastev delujejo še drugi činitelji v tem pogledu. Časniki in časopisi, prometne družbe, kakor železniške, tranvajske, avtobusne itd., izdajajo natisnjena navodila, ki jih dobiš povsod zastoj. Celó v knjigah vsake vrste najdeš prometna napotila ali na platnicah in straneh, ki so pri nas po navadi lepo prazne, ali na posameznih priloženih listih in lističih. Zlasti pa učijo mladino po šolah, kako se je treba vesti in ravnati na cesti, železnici, tramvaju itd., itd.

Taka napotila so postala tudi pri nas neizogibno potrebna. Zategadelj podajamo v naslednjem nekoliko najpotrebnejših namigov, kako naj ravna človek, kadar gre zdoma, če sta mu zdravje in življenje draga, če hoče, da bo ravnal in veljal kot človek.

Na cesti

Predvsem na cesti nikari ne misli, se ne vedi, ne ravnaj, kakor da si človek, sam na cesti, in da je cesta tvoja. Po njej se gibljejo še drugi ljudje, druga bitja in druge stvari. Pomisli samo, če bi

ravnali vsi ti ljudje in vse te stvari na cesti tako, kakor ti, da bi bil vsak promet nemogoč. Ravnaj torej na cesti v zavesti, da so tam še drugi.

Zaradi tega hodi po cesti vedno tako, da ne boš drugim v napoto in da ne boš oviral prometa. Vsakdo ima toliko pravice do ceste kakor ti.

In postava ceste in ulice je, da hodi po desni! Saj to ni baš težavno. Le malo volje, malo vaje in privadil se boš tako, da se boš sam po sebi, nezavestno, vedno držal desne.

In vendar, kako malo je ljudi pri nas, ki pravilno hodijo. Koliko jih je, ki hodijo brezglavo, in koliko, ki sploh nočejo pravilno hoditi. In koliko nepotrebne umikanja je zavoljo tega, koliko nevolje, jeze, sirovosti!

Ob pravilni hoji je tudi umikanje drug drugemu lahko. Če se torej držiš pravila in hodiš po desni, se tudi vedno umikaš na desno.

Kadar se ob srečanju z drugim umikaš, se ne umikaj z levo ramo napol naprej, tako da moraš butniti vanj: leva rama gre napol nazaj, ne naprej.

Kadar srečaš človeka, ki hodi pravilno, ne hodi vanj, ne stavi se mu na pot, ne rini med njega in zid ali ograjo. To stiskanje k zidu in ograji je pri nas na moč razširjena, nerazumljivo grda razvada, ki je po drugih deželah neznana.

Kadar se srečata dva človeka, ne rini v tistem hipu med njima skozi. Počakaj, da dobiš dovolj prostora za sebe. Kako žalostne slike nudi naša ulica!

Otroci naj se vedno in povsod umikajo odraslim, posebno še starejšim in bolnim ljudem, materam. Ali so v šoli in doma že popolnoma pozabili dajati mladini ta stari, zlati nauk?!

Kadar greš čez cesto, imej oči vedno obrnjene v tisto stran, odkoder promet prihaja. Cestni promet se vrši vedno in redno tako, da prihaja zmerom od leve strani proti človeku, ki hoče iti preko ceste. Zaradi tega glej na prvi polovici ceste na levo, a na drugi na desno. Ves čas, vso pot pa imej oči v obeh smereh!

Preden se napotiš čez cesto, pazi na voz, ki stoji ob cesti, in se prepričaj, ali morebiti ne zakriva drugega voza, avtomobila, kolesarja ali kakršnegakoli drugega vozila, ki se za vozom bliža.

Čez cesto stopaj pazljivo, umerjeno, ne burjasto. Ne ustavljalj in ne oziraj se nazaj.

Ko si krenil čez ulico, stopaj vedno naprej. Požuri se dalje, kadar se bliža voz. Ne vračaj se, ne tekaj nazaj pred bližajočim se vozilom. Voznik pričakuje, da pojdeš naprej, in s tem računa. Ni njegova krivda, če te povozi, kadar skočiš nazaj. Tudi te tisti čas lahko povozi drug voz, katerega ne opaziš za prvim.

Na križišču cest in ulic pazi še posebno.

Pomagaj otrokom, bolnim, starim, slepim ljudem, da pridejo varno čez ulico.

Zelo nevarna je čudna navada naših otrok, da tako radi letajo tik pred bližajočim se vozom preko ceste. Cesta ni gledališče!

Kadar prideš na drugo stran ceste do hodnika, ne delaj brez glave in ne stopaj tik pod noge človeku, ki gre baš takrat tam. Stopi na hodnik za njim.

Kadar srečaš znanca, prijatelja itd. in se ustaviš, da se pozdravita, poklepetata, se ne postaviš tako, da zapirata pot drugim. Vsakdo ima isto pravico do pota, nihče nima večjih pravic, nobene posebne pravice. Nastavljati se na cesti tako, da oviraš promet in da molče (ali na žalost celó z besedo) pozivlješ druge ljudi in zahtevaš, da se ti umaknejo, ni samo znak posirovelosti, ampak tak človek tudi pokaže, da je brez čuta in zmisla za skupnost in javnost — slab državlján.

Zlasti pa ne postajaj po vogalih in ne prodajaj zija! Na vogalih je promet največji, spričo tega je ta ovira najboljčutnejša. Tudi pri nas bi bilo potrebno, da bi se to abotno <voglarjenje> odpravilo.

Hodi vedno po hodniku ali ob robu ceste. Sredi ceste preži nevarnost.

Skupaj hodeči naj se pomikajo vsi po isti strani ceste in naj ne zavzemajo vse cestne širine, zakaj to je nevarno.

Kadar hodiš ponoči po cesti, naredi izjemo od pravila in hodi po levi. S tem se izogneš nevarnosti, da te povozijo odzad.

Kadar pa si na cesti, se vedno zavedaj, da nisi tam doma in da nisi sam.

Velik križ je na cesti z ljudmi, kadar je slabo vreme ali sneg. Zavoljo tega bodi ob takem času še bolj obziren do drugih ko sicer. Kakor ne želiš ti, da bi te drugi potiskali v blato in sneg, tako tudi ti ne zahtevaj od njih, da bi se ti umikali v lužo.

Z odprtim dežnikom ne povečuj neprilik prometa. Ne povezni si ga na glavo ali rame ob srečanju, temveč vedno ga dvigni in nagni na stran, kolikor je treba.

Na tramvaju

Precejšnja je že vrsta let, kar imamo in poznamo tramvaj. Ko smo se pa nekoč peljali v njem, je gospod, ki je gotovo prepotoval veliko sveta, rekel med drugim: <Vsa podoba je, da se ljudje ne znajo voziti na tramvaju. Pri nas bi moral vsak voz imeti posebno pripravo, katera bi vsakogar, ki hoče vstopiti, prijela odzad za ovratnik in ga odpeljala na primerno mesto.> Koliko resnice je v teh črnogledih besedah, se lahko vsakdo vsak dan sam prepriča.

Ni vseeno, kako stopiš na tramvajski voz ali z njega. Ne vstopaj in ne izstopaj prej, dokler se voz ne ustavi. Vstopaj in izstopaj vedno le na desni!

Stopajoč na tramvaj, bodi obrnjen malo naprej, to je v smeri vožnje; z desnico primi za drog, ki je nameščen na vsaki strani vhoda in izhoda, ter stopi najprej z desno nogo.

Ne primi pa z levico in ne levega droga; če tako ravnaš, si v nevarnosti, da te vrže nazaj in iz voza, ko se začne zate iznenada ali nepričakovano voz premikati.

Roke imej proste, ne polne stvari; prtljage itd. ne pod pazduho.

Kadar izstopaš, bodi zopet obrnjen v smeri vožnje. Z levico primi za sprednji drog in stopi najprej z desno nogo z voza.

Če si izstopajoč obrnjen v smer, ki je nasprotna, to je, odkoder voz vozi, kaj lahko padeš vznak in bolj ali manj nesrečno.

Pojdi vedno najprej v notranji del voza; zlasti velja to za ženske in otroke. Zunaj je spred in zad prostor za odrasle moške, za kadilce.

Ne ostajaj zunaj, dokler je znotraj dovolj prostora, da ne zapiraš dohoda drugim.

Če je v vozu sedež prost, sedi in ne stoj. Če stojš in se stiskaš v stran, zavzemaš v že tako omejenem prostoru dve mesti, ker onemogočaš drugemu, da sede. S tem delaš škodo podjetju, mimo tega pa še kažeš, da nimaš posebnih možganov v glavi.

Če so sedeži zasedeni, stopi v vozu naprej, kolikor je le mogoče, da imajo prostor še drugi, ki želijo vstopiti. In to iz lastnega čuta za red, ne šele na opozarjanje in pozivanje sprevodnika in potnikov.

Otroci ne smejo sedeti, dokler morajo starejši stati. Saj imajo mlade noge in zavzemajo stoječ manj prostora ko sedeč. To zahteva tudi najpreprostejša vljudnost in olikanost.

Mlajši sedeči naj vstanejo ter ponudijo in odstopijo svoj sedež novodošlim starejšim. Pravičnost, dostojnost, olika zahtevajo, da prepustiš v vsakem primeru svoj sedež starejšemu ali bolnemu človeku, zlasti ženskam ne glede na to, s čim si krije glavo.

Kako odurna je tista domača morala, ki v takih primerih pravi: «Saj sem prav toliko plačal in prej prišel!»

Ne kadi v vozu in ne delaj se prostovoljno neumnega, če te opozarjajo na tvojo neprimernost. Za kadilce je prostor spred in zad.

Ko vstopaš in izstopaš, ne postajaj razgovarjajoč se z drugimi, zlasti ne med vrati. To pomeni zakesnitev in oviranje prometa, škodo za podjetje in brezobzirnost do sopotnikov.

Da plačaš voznino, imej pripravljen drobiž. Ne plačuj z debelim denarjem, s stotaki in še večjimi novčanicami. Sprevodnik ni menjalnica za denar. S tem občutno oviraš promet in delaš škodo.

Če imaš prtljago, jo namesti tako, da ni v nadlego sopotnikom in da ne ovira prometa.

Na avtobusu

Naši avtobusi ne ustrezajo zahtevam avtobusnega prometa. Glavni in neizbežni pogoj za avtobus in varnost potnikov je, da je voznik popolnoma in dobro odločen od prostora za potnike in da so vrata za vstop in izstop zadaj. Mimo tega imajo bolj ali manj občutne nedostatke, ki bi v nobenem primeru ne smeli biti in ki močno ovirajo promet, njegovo udobnost in varnost.

Za potnike z avtobusom veljajo približno ista napotila kakor za tramvaj in železnico.

Na železnici

Slika osebnega prometa na naših železnicah, to je način, kako se ljudje vedejo, ko pridejo na postajo, vse do izhoda po končani vožnji, ni posebno razveseljiva: dobršen del potujočega občinstva kaže preveliko nediscipliniranost in veliko pomanjkanje čuta in zmisla za red, splošnost, skupnost, namesto da baš tukaj, na železnici, kjer je tolikšna potreba, razodene vsaj nekaj tiste višje civiliziranosti ali kulturnosti, s katero se tako radi ponasamo. Zatrjevanje, da je drugod še slabše, ni ne izgovor ne opravičilo: ne glej, kaj dela drugi, glej na to, kaj delaš sam! Železniška uprava skuša sicer s posebnimi predpisi in odredbami ustvariti red, kakršen se spodobi; toda koliko ljudi pa je, ki se zmenijo za nje?!

Kdor je količkaj potoval po inozemstvu, po civiliziranih deželah, takoj spozna velikansko razliko v vedenju in ravnanju potujočega občinstva tam in pri nas: tam točen, strog red, disciplina, resnobnost, zavest človečanstva, pa snaga, vsepovsod dovolj dokazil, da ima občinstva zelo razvit čut in zmesel za splošnost in skupnost; pri nas pa se ljudje — povedano na kratko, a na žalost prereresnično — vedejo, kakor da so doma, kakor da je vsakdo nadut gospodar vse železnice, kakor da je vsak sam, prav sam samec na potu in nihče drugi več.

Kar nič niso pretirane te besede. Pojdi na postajo in vlak, kadar hočeš, vselej se lahko o tem prepričaš. Spoznal boš, da so v tem pogledu res prepotrebna najnujnejša in najvažnejša napotila, ki jih podajamo v nastopnem.

Pridi na postajo o pravem času.

Želež si kupiti vozni listek, se postavi v vrsto ljudi, ki tudi čakajo na to. Postavi se ob zadnjem v vrsti čakajočem in potrpi, da prideš na vrsto. Brezobzirno in malo olikano je, če preziraš ostale čakajoče ter se s tako ali tako pretvezo, s tem ali onim izgovorom ali opravičilom skušaš vriniti spredaj v vrsto potnikov ali naravnost k blagajni. Vsakdo pride še ob pravem času na vrsto. Čim večji red, tem prej dobiš listek. Medtem ko skrbi na večjih postajah železnica sama, da vzdržujejo potniki red, nudijo manjše postaje ob količkaj večjem številu potnikov kaj klavarno sliko. Od vseh strani pritiskajo ljudje, tišče in se kakor brezglava čreda prerivajo k okencu, zabavljajo, kolnejo, psujejo. Ne znajo se postaviti v vrsto, da bi v redu po eni strani pristopali k blagajni in na drugi po nakupu listka v redu odhajali.

Vzdržujmo torej red! In to sami, brez stroge uradne osebe. Saj nismo otroci, razposajeni, slabo vzgojeni!

Ko imaš listek, stopi v vlak. Ne postajaj, ne sprehajaj se po peronu, po postajnih prostorih. Peron ni izprehajališče! Zlasti ne zastavljaj vrat, ne ustavljalj se zdaj tu, zdaj tam v napoto uslužbencem in potnikom. Ne oviraj prometa! To je eno geslo na železnici vsepovsod.

Poišči si voz, ki se ti zdi pripraven in primeren, in v njem svoje mesto.

Ne postajaj pri vratih, po hodnikih železniškega voza; potniki vedno vstopajo. Ne postavlja prtljage po hodnikih: dovolj je prostora na mestih, določenih za njo. Zlasti je ne polagaj na sedež zraven sebe, da bi z njo hote ali nehoti jemal prostor drugim potnikom. Tudi ne zastavlja sedeža s klobukom, z obleko: nisi sam v vlaku in plačal si samo za en sedež. Vse to zahtevata red in pravica.

Ne izprehajaj se po vlaku in tudi ne po železniskem vozu! Samo en prostor si plačal in samo tistega zavzemi. Če stojiš in hkratu še s prtljago zastaviš svoj prostor, zavzemaš dve mesti v vozu, ovirajoč pri tem druge potnike in promet.

Ne odpiraj oken, kadar se ti zljubi! Kar tebi dobro dene, drugemu lahko škoduje. Koliko ljudi si je spričo brezobzirnosti in samovoljnosti nekaterih potnikov že nakopalo resno bolezen! Po civiliziranih deželah imajo zaradi ljudi take vrste (ki jih je pa prav malo!) na vlakih okna, ki se ne dajo odpirali, zgolj da omogočijo samovoljno, zdravju škodljivo odpiranje oken.

Če hočeš gledati mimo drvečo pokrajino, jo glej s svojege mesta. Ne stopi k oknu tako, da z vso svojo širokostjo zapiraš sopotnikom razgled. Niso plačali sedeža zato, da bi bili primorani gledati v najzlahotnejše dele tvojega telesa! Pomni: nisi doma — nisi sam!

Ne rezerviraj prostorov za druge, ki pridejo ali pa tudi ne! Red zahteva: Vsakdo skrbi zase! Dostikrat se tako prigodi, da ostane sedež prazen, ljudje, stari, bolehnii in podobni, pa morajo stati. Žalostno

je, da tako in slično brezobzirno in neotesano ravna jo često celó ljudje z visoko družabno stopnjo in akademsko izobrazbo ter dajejo s tem slab zgled.

Ne zaklepaj se v vozne oddelke in ne jemlji s tem drugim potnikom prostora. Nisi gospodar železnice. Pa tudi če bi bil, kakšno klavrno moralno podobo bi kazal tako ravnajoč!

Ne žvižgaj v vlaku, ne poj! Ne delaj si godbe z rokami, nogami! Saj za božjo voljo nisi doma!

Ne razgrajaj, ne kvantaj, ne vedi se in ne govori nespodobno. Ne kaži vendar svoje neotesanosti vsepovsod, saj ti je nihče ne zavida in jo zna vsakdo prav ceniti.

Ne devaj nog po klopeh, da bi jih drugi s svojo obleko brisali za teboj. Če pa že misliš, da se moraš iztegniti in se lahko, osnaži za seboj, kar si onečediš.

Ne sezuvaj čevljev pred sopotniki! Ostudno je! Ne polegaj po klopeh, ko bi drugi lahko in radi sedeli.

Če imaš otroke, skrbi, da se bodo vedli dostojno. Ne dovoli jim, da bi nadlegovali druge potnike, tekali po vozu, skakali po klopeh itd. Strogo jih drži! Bolje je, da pokažeš, da si jih dobro vzgojil! Je že res, da otrok mora biti živahen; ni pa treba, da bi bil sirov, razposajen. Ne dovoli mu, kar bi mu tudi doma ne dovolil. Železniški voz ni igrališče in torišče za otroke.

Povojni čas je nanesel, da se veliko šolarjev vsake vrste vozi po železnici v šolo. Njihovo vedenje je naravnost podivjanost. A dozdaj ni še nihče in ničesar storil, da bi se te razmere izboljšale.

KOLEDARSKI DROBIŽ

Začetek štetja raznih dob

Grška svetovna doba	leta pred Kr.	5598
Bizantinska doba	" "	5508
Aleksandrijska doba	" "	5502
Židovska svetovna doba	" "	3761
Abrahamova doba	" "	2015
Doba grških olimpijad	" "	776
Rimska doba (Ab urbe condita)	" "	753
Sirsko-makedonska doba	" "	312
Makabejska doba	" "	166
Julijska doba	" "	45
Doba cesarja Avgusta	" "	27
Krščanska doba	Anno Domini	1
Mohamedanska doba	leta po Kr.	622
Doba svobodne kraljevine Jugoslavije	" "	1918

Naše leto 1935. po Kr. je leto 7443/44. bizantinske dobe, leto 5695/96. židovske dobe, leto 2688. po ustanovitvi mesta Rima, leto 2711. dobe grških olimpijad, leto 2595. japonske dobe, leto 1353/54. mohamedanske dobe, 17. leto svobodne kraljevine Jugoslavije.

Staro in moderno leto

Stari Atenci so pričenjali novo leto z mesecem junijem, Makedonci z mesecem septembrom, Rimljani najprej z mesecem marcem, potem pa z mesecem januarjem, Perzijci z 11. avgustom in stari Mehikanci s 23. februarjem. Kitajsko leto, ki se začenja zadnje dni meseca januarja ali prve dni meseca februarja, je podobno mohamedanskemu, kajti ima 12 mesecev po 29 in po 30 dni, ki se zaporedoma menjajo. Toda vsakih 19 let imajo 7 let po 13 mesecev. Ker pa Kitajci tudi s tem ne morejo spraviti koledarja v sklad s sončnim letom, so uvedli na vsakih 60 let še 22 prestopnih mesecev.

Koledar francoske revolucije

Francoska konvencija je meseca septembra leta 1793. odredila, da se za vse javne zadeve odpravi dotedanji koledar ter se uvede nova francoska doba z 22. septembrom 1792., dnevom jesenskega enakonočja. Leto so razdelili na 12 mesecev po 30 dni. Imenovali so jih tako-le: vendimiaire ali mesec trgatve, brumaire ali mesec megle, frimaire ali me-

sec mraza, nivose ali mesec snega, pluviose ali mesec dežja, ventose ali mesec vetra, germinal ali mesec klijaja, floréal ali mesec cvetja, prairial ali mesec košnje, messidor ali mesec žetve, thermidor ali mesec vročine in fructidor ali mesec sadja. V navadnih letih so šteli še pet posebnih dni, in sicer od 17. do 21. septembra, a vsako četrto leto so tem dodali še šteti, prestopni dan. Toda že dne 31. decembra 1805. so prenehali s tem štetjem in so spet uvedli Gregorijanski koledar.

Pepelnična sreda in velikonočna nedelja v letih 1935. do 1950.

Leto	Pepelnična sreda	Velikonočna nedelja
1935.	6. marca	21. aprila
1936.	26. februarja	12. aprila
1937.	10. februarja	28. marca
1938.	2. marca	17. aprila
1939.	22. februarja	9. aprila
1940.	7. februarja	24. marca
1941.	26. februarja	13. aprila
1942.	18. februarja	5. aprila
1943.	10. marca	25. aprila
1944.	23. februarja	9. aprila
1945.	14. februarja	1. aprila
1946.	6. marca	21. aprila
1947.	19. februarja	6. aprila
1948.	11. februarja	28. marca
1949.	2. marca	17. aprila
1950.	22. februarja	9. aprila

Velikonočna nedelja je prva nedelja po prvi polni luni po 21. marcu in torej ne more biti prej nego 22. marca in ne pozneje nego 25. aprila.

Kako je mogoče določiti dan velikonočne nedelje, kaže spodnja razpredelnica datumov velikonočne polne lune. Zlato število, ki je naznačeno v tej razpredelnici, najdemo na ta način, da delimo letno številko z 19. Če ostanku prištejemo eno, imamo zlato število. Na primer: če delimo 1928 z 19, dobimo 11 in ostanek je 9; če k 9 prištejemo 1, dobimo 10, in to je zlato število za leto 1928. Iz razpredelnice razvidimo, da je datum velikonočne polne lune 5. april. Iz preglednice, ki smo jo priobčili v naši priliki za leto 1933. (strani 104. in 105.), najdemo, da je ta dan četrtek. Velikonočna nedelja je torej bila leta 1928. dne 8. aprila.

Datum velikonočne polne lune v letih 1900. do 2199.

Zlato število	Datum	Zlato število	Datum
1	14. april	11	25. marec
2	3. april	12	13. april
3	23. marec	13	2. april
4	11. april	14	22. marec
5	31. marec	15	10. april
6	18. april	16	30. marec
7	8. april	17	17. april
8	28. marec	18	7. april
9	16. april	19	27. marec
10	5. april		

VLADIMIR REGALLY:

PO ČRNI GORI IN DURMITORJU

Skale in čeri, ki so značilnost vse naše jadranske obale in ki spremljajo potnika od Sušaka mimo Splita in Dubrovnika do Kotora, so videti že v Kotorskem zalivu, najlepšem fjordu naše obale, masivnejše in trdovratnejše. Zdi se, da jim ni kraja in da segajo globoko v notranjost tega romantičnega kotička, do katerega vodijo razen redke ceste le kozje steze, dostopne samo spretnemu oslu, tihotapcu in kajpak financu, ki mu v izvrševanju dolžnosti ni noben hrib prestrm, nobena globel pretamna in nobena pot prenaporna.

Kakor himna mrtvih je videti obala Kotorskega zaliva. Mesta so pusta in prazna. Pred vročino razbeljenih skal beže domačini globoko v svoje kamnitne hiše ter le tu in tam se sprehaja kaka mrtva senca po pustih ulicah. Od Kotora, ki se je stisnil med morjem in navpičnimi obmejnimi črnogorskimi skalnatimi gorami, se cesta takoj strmo požene navkreber ter opoteka proti deželi krških junakov in lepih, ponosnih deklet. Ne ve se, ali zmaguje motor težje naporne strmine ali ostre ovinke. Po dolgih serpentinah osvaja avto meter za metrom višine. Narava je popolnoma mrtva. Nikjer člo-

veka. Le orožniška patrolja nas sreča in pozdravlja. Nedaleč drsi po skoraj navpičnih žicah vagončič in v njem dve, tri glave naših vojakov, ki se vadijo za obrambo domovine. Tudi naših fantov je tam mnogo in so domači na teh žičnih železnicah kakor mi v udobni kavarni. Vročina puhti od motorja, a prav za prav še vedno nismo daleč od Kotora. Daljava je tu višina, ki jo moramo zmagati, če hočemo doseči črnogorska skalnata gnezda. Kotor pod nami postaja vse manjši. Morje blesti kakor velik dijamant v toplem sijaju popoldanskega sonca. Daleč pred nami na vrhu Lovčena zagledamo Njegušev grob. Onkraj njega globoko v dolini je zopet nepregledno morje.

Klanec. Nato mala globel in v njej prvo črnogorsko selo Njeguši. Hiše čiste. Kamen na kamnu. Če bi Črnogorci mogli prodajati te svoje skale, bi bili gotovo najbogatejši na svetu, ker so neizčrpne. Kakor na našem Krasu so tudi tod redke ograjene njivice in v njih bore zelenja. Onstran globeli se cesta spet strmo požene navkreber, da se nedolgo zatem vrhu hriba odpre pogled na večje polje, kakor je ono njeguško. Po hribih navzdol. Sredi

polja nam postaja vse bolj jasno carsko Cetinje, ki ga kmalu dohitimo. Široka glavna cesta, ki je širša od katerekoli v naših mestih, ga deli na dvoje. Ni zanimivo kot mesto. Ljudje so zanimivejši. Večina je tod upokojencev: kapetanov, barjaktarov in bog si ga vеди kako se še vsi imenujejo. Z dvemi, tremi revolverji in nožem za širokim, pisano pletenim pasom posedajo pred kavarnami in premlevajo vsakdanjost. Tujcu prav radi pripovedujejo o svojih junaških in plemenitih prednikih, ki jih nekateri poznajo kar do Abrahama. Mnogi še niso preživeli časov, ko je njihov knjaz Nikola hodil po Cetinju od hiše do hiše ter se menil s podaniki o potrebah in težavah državnice. Tisočkrat ponovljeno povest ponove radi še tisoč prvič.

Pot je pred nami še dolga, a časa le malo. Od Jadrana do Durmitorja več ko 150 km. Najzanimivejši kraji naše domovine beže mimo nas. Rijeka, Podgorica in Danilov grad nam niso cilj. Velika cesta v polkrogu jih veže.

Z največjo naglico jo grabi avtomobil in se kmalu po njej dvigne nad črnogorske čeri. Vse do Nikšića nas spremlja sivo kamenje. In le nekaj kilometrov od Nikšića dalje nas že sprejme durmitorska cona. Skalovja ni več. Na krnovskih pašnikih smo, v višini 2000 metrov. S prostrane, viseče, zelene ravnice ogledujemo Črno goro v vsej njeni širini. Videti je kakor velika ploščina, okrašena z oblimi vrhovi, razvrščenimi kakor zemljepisne piramide. Ogromen planinski venec, začeniši z Lovčenom čez Prokletije, Komovo in Rovaško planino na eni in Golijškimi planinami na drugi strani, ustvarja nepregleden krog, nad katerim gospodari durmitorski masiv. Njegova ogromnost preseneča — njegovo rojstvo je iz zemljine srede vzelo s seboj gotovo tudi kos srca. Na ta durmitorski masiv so, kakor na neko ogromno osovino, obešene vse črnogorske in hercegovske planine. Človek bi ostal tod večno v ogledovanju.

V Šavniku smo, poleg katerega stojita dva ogromna hriba kakor mogočna durmitorska vrata. Majhno je število šavniških prebivancev, ki niso državni uradniki. Nekaj skromnih trgovcev se težko prebija skozi življenje. Mesto nima tradicij, še manj značilnosti. Tri planinske rečice se tu združujejo, kar je menda edina in stalna šavniška senzacija.

Moderno prevozno sredstvo moramo v Šavniku zapustiti. Majčkeni konji nas čakajo. Nova cesta vodi čez sirove, grobe in neobrasle durmitorske strmine. Na enajstem kilometru napornega klanca smo spet na visoki ravnici, ki leži vodoravno s krnovskimi pašniki. Še pokajo mine in skale so vse nemirne. Novo cesto grade, da zmagajo nepremagljivi Durmitor in da pokvarijo doslej nedosegljivo romantično naravo. Človek zmaguje prapuščave in si utira svojo pot tam, kjer so hodile le koze, spretni hribovci in divji voščaki. Pot deli ravnino na dva enaka dela. Na spodnjem delu pod njo je majhna poljana, znamenito mesto, kjer je poginil Smail aga Čengić. Človek se čudi herojskemu delu

raje in verjame, da sugestivni vpliv tajinstvenega Durmitorja ni izostal.

Nekaj sto metrov dalje od tega zgodovinskega mesta dosegamo najvišjo točko tega dela poti, planino Slatino. Nikjer ni bolj ko tu narava stremila za efektom. Pripravljala nam je presenečenja, nasprotna onim, ki smo jih doživeli na krnovskih pašnikih. Medtem ko smo tam vse občudovali in se spreminjali v misel v želji, da najdemo vsemu razlogov, smo tu naivni, nedolžni in veseli kakor otroci. Pogledi so se nam zapletli v barvnem bogstvu. Nikjer dotlej nismo videli tako ogromnega obzorja zelenja in pestrosti, nikdar sploh večjega horizonta, ker se nam je zdel ta večji ko površina samega brezmejnega neba.

Iz Slatine vodi nova pot v Bukovičko goro. To je več kilometrov dolg drevored, ob katerem stržarijo ogromne bukke. Iz Bukovičke gore, bolj peš ko na konjičkih, smo se spustili v Dolnjo Bukovico, vhod za durmitorski plato. S cesto od Šavnika do Dolnje Bukovice je obvladano vse durmitorsko ozemlje in so bile z njo osvojene vse zaščitne utrdbe Durmitorja. Pri vohu v Dolnjo Bukovico pada človek na visoko, zeleno durmitorsko ravan, ob kateri se je v dolžini 17 kilometrov zleknil ves durmitorski masiv, naslonjen na Savin Kuk. Tu v zaledju so najvišji durmitorski vrhovi Čirova pečina in Medved, ki se z največjim dostojanstvom ogledujejo v Črnem jezeru, najlepšem naravnem stvoru balkanskih planinskih sistemov.

Durmitor je danes premagan. Mogočna tvorba narave naših krajev izgublja svojo svobodo. Padel je, da razdeli svoje bogastvo s človekom, malim in ničevim. Morda smo bili mi zadnji ali vsaj med zadnjimi, ki smo se mu približali na konjičkih. Včasih so taka pota imela svojo draž in mnogi bodo obžalovali, da jih ni več.

Izhodna točka za osvajanje durmitorskih puščav je bila leta 1905. v Nikšiću. Od tedaj so leta in leta študirali načrte, kako ga osvojiti. Samouki so bili tam in graditelji z najvišjimi šolami. Tudi carska Rusija je sodelovala in naposled jugoslovenska oblastva. Premagati je bilo treba 100 km ozemlja in napraviti cesto, ki bo vodila čez najvišje vrhove in se spet spuščala v globoke doline. Zmaga nad durmitorskim masivom je bila še sodobni tehniki težka.

Od narave vržen v nedostopen planinski splet, je Durmitor dolgo ostal oboževan kot nedotakljivo božanstvo. Prvi znanstveni obisk mu je napravil leta 1880. Josip Pančič, malo kasneje znameniti srbski učenjak Jovan Cvijić in še drugi. Sledil jim je obisk črnogorskega gospodarja Nikole. Majhna materijalna moč Črne gore je obstala pred nepremagljivimi durmitorskimi klanca. Morali smo čakati, da v napadanju sodeluje tudi naš narod. Zato so pričeli tod graditi cesto šele po obisku našega kralja leta 1932.

Še dalje. V pričakovanju, da bo doletel vse močje nerodnosti, se človek iznenadi v Žabljaku, kjer najde obilo vsega, česar je treba za brez-

skrbno življenje. Na konjičkih prinašajo vse potreščine, a kljub temu niso predrage. Tudi nekaj lepih trgovin je v tej skriti durmitorski vasi. Ne dolgo pred našim obiskom so zgradili celó moderno pekarijo, ki peče po taki ceni bel in črn kruh, kakor bi ga še v Ljubljani ne bilo mogoče. Tudi docela moderno urejen hotel ima Žabljak. Lastnik mu je Majo Karadžić, direktni potomec nesmrtnega Vuka. V prostrani hotelski dvorani, okrašeni z lepimi slikami durmitorskih vrhov in pečin in Črnega jezera, se zbirajo mnogi turisti in radi poslušajo guslarja, ki poje o srbskem junaštvu.

Črno jezero je oddaljeno od Žabljaka pičlih 20 minut. Do njega vodi steza, ki se vijuga po ljubkem gozdu ščetinarjev. Krog jezera stoletni gozdovi, v njem pa polno najlepših postrvi. Zanimiva je vožnja na splavu, a prav tako lepa pot okrog jezera. Tisti, ki niso prišli, da se okopljejo v bistrem planinskem jezeru in da naglo počrne na vročem soncu, imajo nešteto najlepših priložnosti za izlete na vrhove, do vasic in nešteti jezer in gozdov v okolici. Do najvišjih vrhov ni več ko šest, sedem ur nenaporne hoje. Sestopi so še mnogo lažji in hitrejši. Za vsako steno vedo bajko. Na vsakem koraku vas sreča prijazen pastir, ki vam rad pokaže lažja pota in vas tudi vodi po njih. V vsaki kočici vas radi sprejmejo, da počijete in se pokrepite.

Še od drugih strani si bomo ogledali ta tajinstveni Durmitor. Človeku je dan prekratek in hitro beži drug za drugim. V Žabljaku nas spet čaka lepa in mirna noč in praznik za njo. Zaplesati smo hoteli, a so nam bile noge nerodne. Zdelo se nam je, kakor da se narava sama upira navlaki moderne kulture in noče zvokov, ki so ji tuji kakor vsem tukajšnjim domačinom.

Sonce je bilo še prav nizko, ko so nas zbudili vriski. Durmitor je bil videti v jutrnji meglici, kakor da ga zakrivajo pajčevinaste meglice. Praznik je zgodaj oživel edino uličico z majhnimi dvorišči. Kmetov je bilo mnogo. Vsi v enakem kroju in enaki barvi obleke. Sivo, močno sukno, okusno sešito. Zdelo se nam je, kakor da so se vsi rodili pod isto streho. Toda če že ne pod isto, vsaj pod enakimi. Ipak so bratje po onem, kar občutijo, kar preživljajo, kar žele in kar se jim zdi. Pred kočico v kratki dopoldanski senci sedi Dalmatinec s trgovinico pod vratom. Če vstane, jo nasloni na palico. Kje ni teh krošnjarjev in kam ne najdejo poti! Krog njega se zbirajo kmetje. Gledajo glavnike, mila, nože. Deset rok brska po tej trgovinici. A Dalmatinec, ki jo drži na kolenih, kar najbolj pazorno gleda tiste roke, ki se odmikajo in uhajajo v žepe, dokler se glava ne odloči za nakup.

Ti ljudje iz najbolj zdravega kraja naše države niso niti premočni niti prav zdravi. So nekateri fantje z mrkim obrazom, močni in s težko pestjo. Toda silno redki so. Videti je, da jih delo ubija. Toda uničuje jih še drugo. Pozimi se v dolgih nočeh zbirajo zdaj tu zdaj tam v nizkih zakajenih hišicah in plešejo in pojejo in vriskajo do zore. Ko taki stopijo na zasneženo pot domov, se pre-

hlade in to jih kvari. Zato so bolj slabiči kakor naši povprečni fantje.

Danes je v Žabljaku svatba. Ljudje se boje sestiti za kosilo, da ne bi svatje medtem odšli mimo. Ura je po poldnevu. Pesem zavriska nekje blizu cerkvice. Ne dolgo zatem se pokaže veriga svatov na nemirnih konjičih. Med njimi, na konju, je tudi nevesta, vsa v svetlem zlatu, kakor so se v davni oblačile neveste za svoj poročni dan. Na konju je kakor pribita. Niti ne premakne se, če konjič skoči ali se naglo ustavi. Dva devra sta ob njej. Z eno roko držita zategnjene vajeti, druga je pripravljena za pomoč snahi. Pesem orje zrak. Žabljak je dal zdravice, kolikor je hiš. Pri vsaki so se svatje ustavili in srknili vino iz steklenice. Prvi stari svat. On nazdravlja tistemu, ki jih nudi:

— Zdrav, vojvoda! Od kogar je ta zdravica, naj mu pomagata Bog in Bogorodica! —

— Zdrav, kume! —

Na barjaku je srajca. Kakor oklop visi čez prsa konja popa Jovana, ki je danes kum in ki nam je včeraj pel in goslal vrh Bukovika. Iz Nikšiča kumuje v Žabljaku. Dva dni hoda.

— Srečno, kume! —

— Srečno, Bog s teboj, sinko. Piši o nas, ko prideš v svojo kulturo! —

Konjič mu ne more stati mirno. Nekateri se vzpenjajo kakor tisti v narodnih pesmih.

Pri odhodu od vsake zdravice naglo zbodejo konje. Toda je druga zdravica takoj poleg. Niti časa nimajo, da zapoje tisto tradicionalno:

— Podjosmo, li, podjosmo,
janje moje, janje, ružo moja, ružo. —

Spet zdravice in pozdravljanja. Zdi se, da jih je v Žabljaku kakor na nebu ptic v jati. Nevesta gleda sramežljivo predse in zardeva. Zasmeje se, ko sliši poslovlino za neveste:

Pevaj, Maro, moje janje malo,
pomanje češ, kad kod mene dodješ.
Panuče ti na um djevovanje,
djevovanje, tvoje carevanje.

Ali po naše:

Poj ti, Mara, jagnje moje malo,
manj boš pela, ko boš k meni prišla.
Spomnila se rada boš deklitstva,
oj deklitstva, tvojega kraljestva.

Dan je minil v vriskih, pesmi in naposled tudi prepiru. Toda ženin in nevesta se kmalu izgubita iz družbe in gresta svojo pot. Danes sta še samima sebi veselje in sreča, pozneje jima bosta vse to nadomestili pesem in zabava, da se pozabi težavno življenje. Z življenjem je pač križ povsod.

Drugi dan smo se napotili še proti Tari. Filmske ekspedicije so nam jo že pokazale, vendar je videti v naravi povsem drugačna. Divja je in romantična, da ni besed, ki bi njeno lepoto zadosti označile.

V trenutku je razpadla pot obrnila vso ekspedicijo na levo. Globok prepad je zazijal pod nami.

Niti koraka naprej! Pozabili smo na vodnike, ki so zaostali za nami, ker smo mi radovedni in nestrpni naglo napredovali. S težkim srcem smo se ločili od bučne in divne Tare, ki je globoko pod nami grmela in se penila. Klisur in krša rečnega korita še nismo izgubili iz vida. Steza, ki nas je vodila kvišku, je bila divja in vsa prerasla in prepletana. Spodtikali smo se in padali. Ne staje ne kočice ne živine ali človeka. Povsod puščava. Vse je pusto, gluho, a vendar divno. Vse je zaspalo: bregovi, globeli, čeri, visoke stene.

Uri v lastnem žepu ne verjamemo. Šest debelih ur hoda. Vode nikjer. Ne za ljudi ne za konje za iztegnjenimi jeziki. Nepredvidni smo bili. Pričakovali smo, da bodo na vseh straneh žuboreli potočki. Morda jih poznajo Šarančani, ki tu in tam gonijo sem goveda in ovce na pašo. Mi ne. In še vedno, bog ve doklej, se vzpenjamo kvišku po valovitem hribu. Naposled so nas z divjim lajanjem pozdravili psi. Pastirji, oboroženi do zob, nas gledajo z nezaupanjem in začudenjem. Že smo med Šarančani. To so ljudje plemeniti, zelo moralni in gostoljubni. In hrabri. Vedo samo za nekatere zakone: svoboda, delo, zdravje in polna skleda.

Na planici same žene. Može so odšli, da gase požar, ki se je pojavil v planini. Gost steber dima se je vil visoko nad nami, kakor da ognjenik bruhava. Milijoni gorostasnih ščetinarjev so se v trenutku spremenili v pepel. Celo bogastvo je požrl ogenj. Pri Šarančanih smo prenočili. Tudi neki učitelj je bil prav tedaj pri njih. Videti je bil, kakor da ni nikdar zapustil planin, a vendar mu je beseda lepo in ubrano zvenela. Sredi planote je gorel ogromen kres in okrog njega se je vilo kolo globoko v noč. Pisano in lepo.

Po divni noči smo se poslovili od prijaznih domačinov. Naši hribovski konjički so hiteli navzdol. Naposled smo dosegli tudi legendarni Pirlitor. In več utrdb tam okrog. Kdo ve, kateri velmože so

včasih tod gospodovali in zgradili te potemnele in razpadle zidove. Tudi nekaj starih samostanov je tam ob Tari in v njih žive menihi, ki deselletja niso stopili na druga tla. Durmitor in Šaranci so jim najlepša domovina poleg božanskega miru.

Po masivu levo in desno od Tare nakrivljene trdnjave: Šejtan kula, Katabun, Izjalovica, Vaškovo, Rahman kula, Štrbinska Kraček, Trešnjica. Škripanja zob in kletvic v njih ni več čuti, kakor nekdanj, ko so rajo preganjali in trpinčili.

Nazaj do Zabljaka. In potem s konjičem do Plevlja. Dolga je sicer pot, a vodnik in konj sta neverjetno poceni. Osem ur jahanja je. Pot ni prenaporna in verjetno je, da bodo izletniki tu radi jahali še potem, ko bo že dograjena avtomobilska cesta. Cvetne livade, gosti gozdovi, krotke in tihe vasice nas srečavajo. Včasih globoko pod nami v kanjonu grmi zelena planinska reka. Izvirov studenčnice nešteto. Iz Plevlja naprej za avtomobilom mimo znamenite Savine vode in senčne Metaljke do divnih Čajnič. Nato še naprej do Goražde in Ustiprače, kjer se nam mali ozkotirni bosanski vlak zdi kakor heroj tehnike in nekaj silno mogočnega. Ta prvi vtisk, ko smo po dolgem času zagledali železnico, od katere smo se poslovili pri vzhodu v kotorski fjord, smo izgubili takoj, ko smo stopili v tesni vagončič in se počutili kakor ujetniki in sužnji vse do Sarajeva in še dalje proti naši ožji domovini. Tehnika je veličastna, dokler ni človek hodil po dotlej nedotaknjeni naravi, kjer žive brez vseh sodobnih pridobitev tisočkrat lepše življenje od nas. Od Durmitorja ostanejo človeku še dolgo le sanje in v sanjah sreča in prostost, ki je sicer človek ne more spoznati in doživeti, dokler ga vežejo sponne sodobne urejene narave in življenja. Čez nekaj let bo tudi Durmitor izgubil svojo lepoto in takrat nam bodo ostale le redke planine, katerih romantika bo enakovredna durmitorski.

(Slike glej na bakrotisku!)

ZANIMIVOSTI V METRIH

1.) Najvišje stavbe

New York:	Empire State Building (102 nadstropij)	382 m
New York:	Chrysler Building (77 nadstropij)	314 „
Paris:	Eiffelov stolp (železna zgradba)	300 „
New York:	Woolworth Building (60 nadstropij)	242 „
New York:	Metropolitan Life Building (50 nadstropij)	214 „
Washington:	Washingtonov obelisk	169 „
Torino:	Mole Antoniellana	163 „
Egipt:	Keopsova piramida	138 „
Rim:	Cerkev sv. Petra	133 „
Ljubljana:	Nebotičnik (11 nadstropij)	58 „

2.) Najdaljši železniški predori

Simplon (Švica—Italija), 1905	19.780 m
Apeninski predor (Firence—Bologna, Italija), 1934	18.710 „
St. Gotthard (Švica), 1882	14.990 „
Lötschberg (Švica), 1913	14.606 „
Cascade Mountain (Washington, U. S. A.), 1929	13.170 „
Mont Cenis (Francija—Italija), 1871	12.233 „
Arlberg (Avstrija), 1884	10.270 „
Moffat (Colorado, U. S. A.), 1928	9.980 „
Gunnison (Colorado, U. S. A.), 1909	9.660 „
Rickentunnel (Švica), 1912	8.604 „
Karavanški predor (Jugoslavija—Avstrija), 1906	8.016 „
Boh. predor (Jugoslavija—Italija), 1926	6.300 „

3.) Najvišje in najnižje točke sveta

Celina:	Najnižja točka pod morsko gladino:	Globočina v metrih:
Evropa:	Kaspiško morje (Rusija)	26
Azija:	Mrtvo morje (Palestina)	394
Afrika:	Libijska puščava	134
Sev. Amerika:	Death Valley (Dolina smrti), Kalifornija	84
Juž. Amerika:	Morska gladina	0
Avstralija:	Jezero Eyre, Južna Avstra- lija	12

Celina:	Najvišja točka nad morjem:	Višina v metrih:
Evropa:	Mont Blanc (Alpe, Francija)	4810
Azija:	Mount Everest (Himalaja, Indija)	8880
Afrika:	Kibo ali Kilimandžaro (ozemlje Tanganyika)	5890
Sev. Amerika:	Mount Mac Kinley (Alaska, U. S. A.)	6192
Juž. Amerika:	Aconcagua (Čile-Argentina)	7040
Avstralija:	Mount Kosciusko (Novi Južni Wales)	2235

RUDOLF DOSTAL:

POUK IN VZGOJA GLUHONEMIH

«Kaj je mar gluhotu ušesa, če duša čuje! Edina gluhotu, gluhotu resnična, neozdravljiva gluhotu, to je ona — razuma.»

Viktor Hugo.

Bistvo gluhtonemosti

Kdor ne sliši, je gluhi; kdor ne govori, je gluhonem. Govor ali jezik sestoji iz raznoterih glasov. Ako se človek hoče priučiti govora, mu je za to potreben najprej sluh. Glušec pa ne sliši glasovnega govora, zato ga ne more ne dojeti in posnemati ne obnavljati glasnikov in glasniških zvez; zato ne more izpregovoriti, zato ostane nem. Glušec nima vtisov, ki jih glas napravlja na človeško dušo. Nanj ne delujeta niti glasba niti jezik; zanj so glasovi brez pomena. Gluhonemi je obsojen v večno tišino, zanj ni glasov: ne sliši ne žuborjenja hitrega potoka, ne veličastnega šumenja reke, ne sladkega petja skritega slavčka, ne ljubkujočega glasu dobre matere. Njegovo srce je prazno, pusto in hladno. Res žalostna in pomilovanja vredna taka usoda!

Res je, da je priučenje govora polnočutnega človeka zavisno od sluha, res pa je tudi, da ostane glušec brez govornega znanja, kolikor so temu znanju pogoji glasovi. Že samo to, da ima kdo pokvarjen sluh, zadošča, da ostane nem, četudi ima zdrava govornila, to je zdrave govorne organe. Zato ni neizogibno, da bi bilo s pokvarjenim sluhom v zvezi tudi pokvarjenje onih organov človeškega telesa, s katerimi ustvarjamo glasove. Tem delom ali organom človeškega telesa pravimo govornila. Ta so lahko popolnoma pravilno razvita in zdrava, a kljub temu nič ne pomagajo gluhtonememu.

Ako se normalno razvit človek hoče priučiti glasovnemu govoru, je potrebno, da ima predvsem zdrav sluh, da more posnemati govor, nadalje zdrav razum, to je, da ni bebec, in zdrava govornila, to so ustna, nosna in žrelna duplina, ustnice, zobje, jezik, nebo in grlo. Poleg tega mora imeti tudi priliko, da sliši glasovni govor

ostalih ljudi. Če bi izločili popolnoma zdravega, normalnega in polnočutnega človeka v mladih letih iz človeške družbe v samoto, bi polagoma postal nem. Fiziološke zdravniške preiskave nam v resnici pričajo, da je v mnogih primerih edino gluhotu vzrok nemosti in da so gluhonemi po veliki večini zdravi na umu in govorilih.

Vzroki gluhotu

Gluhotu je prirojena ali podedovana, to je taka, ki je nastopila že pred porodom, in pridobljena, to je ona, ki nastane pozneje v življenju. največ v starosti prvih treh let. Od sto gluhtonemih jih je najmanj osemdeset s pridobljeno gluhotu, torej le malo s prirojeno ali podedovano. Znanost navaja med vzroki gluhotu na prvem mestu dedno sifilido, ki se prenaša po krvnem obtoku od matere na otroka. Zato vidimo, kolikega pomena in kolike važnosti je borba proti tej bolezni tudi s stališča gluhtonemosti. Podedovana sifilida pogosto povzroča degeneracijo in v mnogih primerih poapneje ušesnih delov, predvsem notranjega ušesa; to pa ima za posledico popolno oglušelost. Pojavita se degeneracija slušnega živca in Kortijevega organa in atrofija (usihanje) čutnih celic. Popolna gluhotu je neizbežna.

Zelo pogosta je tudi gluhotu zaradi krvnega sorodstva, posebno še, če sta roditelja potomca sifilidnih starih staršev. Med krvnim gluhim sorodstvom pa štejamo od sto otrok takega potomstva najmanj trideset gluhtonemih. Zakonska zveza med bližnjimi sorodniki bi morala biti bolj zabranjena, saj to ne tiče samo gluhtonemosti, temveč povzroča tudi bebstvo, božjast, norost itd. Francoski rek pravi, da «krvno sorodstvo razpalja nasledstvo».

Najbolj pogosti vzroki pridobljene gluhotu, zlasti v prvih nežnih letih življenja, so bolezni: škrlatinka, vnetje srednjega ušesa, vnetje možganske mreže, naposled tudi ošpice, hripa in različne ostale bolezni. Omeniti moramo še razne mehanske vzroke gluhotu, če se glava zaradi prehudega udarca, sunka, pada ali premočnega zvoka preveč strese

ali rani. Otroci si pogosto na mehaničen način pokvarijo bobnič s tem, da si tlačijo v sluhovod grah, fižol, pesek, kovinske predmete in podobno. Zaradi pokvarjenosti bobniča trpi jasnost sluha, pojavijo pa se lahko tudi hujša gnojna vnetja, zaradi katerih uho popolnoma oglušči. Tu sta na mestu pazljivost in skrb staršev in varuhov.

Zgodovinski razvoj pouka gluhtonemih

Od prastarih časov ni bilo na svetu niti dežele niti naroda, ki bi ne imel gluhtonemih, bodisi v večjem ali manjšem številu. In vendar so minula dolga desetletja, ko prav nihče še mislil ni na pouk gluhtoneme dece. Šele pred približno 400 leti so se pojavili posamezni razumni in plemeniti možje, ki so poskušali izobraževati gluhtoneme ter začeli o tem pisati razprave in knjige. Temu, da se je pojavilo spoznanje o možnosti izobrazbe gluhtonemih tako pozno, se ni čuditi, saj je celó cerkveni oče sv. Avguštin zapisal v pismu do Rimljanov, da <gluhtonemi niso sposobni verskega spoznanja, zakaj vera izhaja iz pridige; kako pa naj gluhtonemi razumejo pridigo, če je ne slišijo, — dà, celó brati in pisati se ne morejo naučiti>. In v novejši dobi je trdil celó sloveči filozof Kant, da <ima gluhtonemi samo nekaj podobnega razumu>. Dandanes pa dobro vemo, saj imamo dokaze za to, da so gluhtonemi prav tako sposobni za izobrazbo kakor polnočutni ljudje.

Od 16. stoletja dalje se množijo glasovi o pouku gluhtonemih v raznih državah. Poedini požrtvovalni možje, zlasti zdravniki in duhovniki, so začeli vzgajati in poučevati gluhtoneme, bodisi da so imeli sami take otroke, bodisi da so bili prijatelji in dobri znanci njihovih staršev. Izmed najbolj zaslužnih mož te dobe je benediktinec Pedro de Ponce (1520—1584), ki je deloval v samostanu San Salvadorju v Sahagunu v Španiji. Poučeval je tri gluhtoneme otroke nekega kastilskega velikaša, nato pa še gluhtonemega sina aragonskega kraljevega namestnika, in to v govoru in pisanju. Eden izmed teh je tako čudovito napredoval, da je poleg španskega jezika govoril in pisal tudi latinski jezik, poznal celó grške črke ter vzbujal zaradi svojega obsežnega znanja splošno začudenje. Kakor pripovedujejo zgodovinski viri, so znali njegovi učenci govoriti, brati, pisati, računati, glasno moliti, streči pri maši, spovedovati se; govorili so tudi latinsko in grško, se bavili s filozofijo in astronomijo ter domačo in svetovno zgodovino. Učeni in požrtvovalni menih Pedro de Ponce, ki ga imamo po vsej pravici za početnika glasovnogovorne metode, nam, žal, ni zapustil niti črke o svoji metodi. Pač pa sta začeto človekoljubno delo nadaljevala kot njegova naslednika Pablo Bonet in Emanuel de Carrion ter o tem tudi pisala.

V 17. stoletju so se bavili v Italiji s poukom gluhtonemih trije učenjaki: Girolamo Cardon, Fabrizio d'Aquapendente in Lana-Terzi. Prva dva sta podajala v tej stroki samo teoretična znanstvena navodila, zadnji pa se je udeleževal tudi praktično.

Nezavisno od ostalih držav so nastopali na Angleškem zdravniki dr. John Bulwer in rektor William Holder, na Holandskem pa zdravnika Van Helmont in dr. Konrad Amman. Znamenito in posebno pomembno je delovanje Ammanovo, ki je objavil leta 1692. spis <Surdus loquens> (Govoreči nemi). To je bila prva metodika pouka gluhtonemih ter začetek in temelj nadaljnjemu pedagoškemu stremljenju in znanstvenemu raziskavanju na tem polju. Amman se je deset let praktično udeleževal v tej stroki in tako sijajno dokazal, da pouk po glasovnogovorni metodi ni samo mogoč, temveč tudi edino pravilen in najboljši.

Tudi v Nemčiji so razni pedagogi delovali v 17. in 18. stoletju v tej stroki; vsi pa po vplivih in izsledkih že omenjenih predhodnikov in sodobnikov v ostalih državah. Zlasti je bil Ammanov <Surdus loquens> odločilnega pomena tudi za nemške pedagoge. Pač pa je prevladovala v Nemčiji v tej dobi še vedno tako imenovana <kretalna metoda>, to je pouk gluhtonemih z naravnimi in umetnimi znamenji ali kretnjami. V tem času so delovali v Franciji: Ernaud, Pereira in Deschamps. Vsi so bili sicer pristaši glasovnogovorne metode, vendar so se posluževali deloma tudi kretanja.

Doslej so poučevali gluhtoneme samo v poedinih primerih, in še to največ otroke premožnih staršev, ostali gluhtonemi pa so odraščali brez vzgoje in pouka. Osemnajsto stoletje je dalo dva požrtvovalna moža, plemenita pedagoga, ki sta si bila sicer popolnoma različna v načinu poučevanja gluhtonemih, v metodi, vendar pa oba nepopisno vdana lajšanju bedne usode gluhtoneme dece. V Franciji je bil to Abbé de l'Épée (1712—1789), v Nemčiji pa Samuel Heinicke (1723—1790). Bila sta ustanovitelja prvih vzgojnih in učnih zavodov za gluhtoneme. Abbé de l'Épée je ustanovil prvi zavod za gluhtoneme na svetu leta 1768. v Parizu in vložil vanj poleg vse svoje nesebične ljubezni tudi vse svoje premoženje. Ko je avstrijski cesar Jožef II. nekoč prišel v Pariz in obiskal ta zavod, je ponudil abbéju bogato opatijo, če bi hotel priti v Avstrijo. Ponižni in skromni abbé pa je odklonil nad vse vablivo in častno ponudbo ter edino prosil cesarja, naj se zavzame za gluhtoneme svoje države, kar je ta tudi res storil.

V začetku je abbé de l'Épée učil gluhtoneme glasovnega govora. To pa mu je bilo pozneje pretežko, zlasti pri prevelikem številu učencev. Njegovo poznejše stališče je bilo: kretanje je materin jezik gluhtonemih, zato je uspešen pouk mogoč le v takem jeziku. Poučeval je po načinu, ki si ga je ustvaril sam, po kretalni metodi. To se je vršilo z umetnimi znamenji ali kretnjami, ki so izvirale iz podobnih naravnih kretnj. V njegovem zavodu so gojenci med seboj in v občevanju z ostalimi ljudmi kretali in uporabljali pri tem umetne, pogosto prav izumetničene kretnje, ki jih je moral poznati in uporabljati vsakdo, kdor se je hotel z gojenci sporazumevati. Takega kretanja neveščci pa niso mogli občevati z njimi.

Abbé de l'Épéejev sodobnik in enako goreč človekoljub je bil Samuel Heinicke. Po mnogih trnjevih življenjskih preizkušnjah je dobil službo učitelja in kantorja v Eppendorfu pri Hamburgu. Tukaj je imel domači mlinar gluhomnega dečka, ki ga je Heinicke začel prav uspešno poučevati glasovnega govora. Slabo pa je naletel pri pastorju, ki se je odločno uprl takemu pouku, češ, da učitelj posega v božje ukrepe, zakaj Bog ni brez vzroka zaznamoval takih ljudi. Heinicke pa je mirno in tako uspešno nadaljeval svoj pouk, da je gluhonemi deček v navzočnosti ministrskega odposlanca dobro prestal izkušnjo iz veronauka in ga je nestrpni pastor nato moral pripustiti h konfirmaciji. Glas o tem «čudežu» se je širil daleč naokrog, število gluhonemih učencev se je večalo in že leta 1778. je Heinicke ustanovil v Leipzigu zavod za gluhomneme, ki je bil po vrstnem redu drugi na svetu.

Samuel Heinicke je spoznal, da je govor edino pravo in praktično sredstvo, ki veže ljudi med seboj. Zato je začel učiti gluhomneme gojence glasovnega govora in popolnoma zavrgel kretalno metodo, ki je imela posebno v Franciji zveste pristaše. Pravilno je razumel, da se more gluhonemi edino z govorom zmiselno usposobiti za praktično življenje. Od gluhonemih, ki so se v njegovem zavodu učili glasovnega govora, je zahteval, da so morali glasno govoriti, tako med seboj kakor tudi v občevanju z ostalimi ljudmi, in se nikakor niso smeli sporazumevati s kretanjami. Dobro je uvidel, da so se gluhonemi, izvežbani po kretalni metodi, nespretno gibali v javnem življenju, ker bi morali vsi ljudje poznati umetne kretanje. Glasovnogovorna metoda je res mnogo težja od kretalne, tako za učitelja kakor za učenca, vendar pa je za življenje edino praktična in zmiselna. Le pótem glasovnega govora si gluhonemi pridobijo toliko potrebnega znanja, da so sposobni za življenjsko samostojnost.

Heinickejeva metoda glasovnogovornega pouka gluhonemih je zmagala na vsej črti. Poznejši pedagoški strokovnjaki so pač še nekaj časa delali kompromise med glasovno in kretalno metodo, vendar pa je ta naposled popolnoma podlegla. Dandanes se poučuje v gluhonemnicah na vsem svetu po načelih in osnovah velikega človekoljuba, dobrotnika in pedagoga Samuela Heinickeja. Seveda se je ta metoda po odličnih strokovnjakih v raznih državah v minulem stoletju in v prvih desetletjih tekočega stoletja razvijala še nadalje, a v bistvu je ostala ista. Po glasovnogovorni metodi se poučuje tudi pri nas — v državni gluhonemnici v Ljubljani.

Glasovnogovorni pouk gluhonemih

Kako začenja govoriti zdrav, polnočuten človek? Otrok v materinem naročju vidi prvič v življenju n. pr. mačko, ki mu jo mati tudi imenuje. Podoba mačke zapusti v otrokovi duševnosti rahel odtisk, nežno spominsko sliko, ki jo imenujemo vidno ali optično predstavo. Prav tako se vtisne v otrokov spomin beseda «mačka», ki jo je slišal iz materinih ust; to je slušna ali akustična

predstava. Čim večkrat otrok vidi mačko in sliši njeno ime, tem jasnejši postajata obe predstavi, ki se med seboj tako tesno zvežeta, da vzbudi spomin na besedo «mačka» (besedna predstava) naposled v otroku spomin na mačko samo (predmetna predstava) in obratno. Kadarkoli sliši otrok pozneje ime «mačka», vselej jo išče z očmi, zakaj z dojetjem imena se mu vzbujajo v spominu vidna slika predmeta.

Govor sam je gibanje in premikanje govornih organov ter je vezan na motorične (gibne) predstave. Vsak gib, ki ga izvedemo, zapusti v našem spominu neko sled, motorično predstavo. Taka predstava je potrebna tudi za izgovor vsakega glasnika in vsake besede. Otrok se uči posnemanja glasov in besed, pri tem pa nastajajo tudi motorične predstave za izgovorjene govorne tvorbe. Te predstave omogočajo, da otrok v ponovnem primeru isto besedo laže in točneje izgovori. Pravilnost izgovorjene besede nadzira s sluhom. Po daljših ali krajših poskusih se posreči otroku pravilen izgovor besede, njena motorična predstava je ustvarjena in se ob nadaljnjem ponavljanju besede še utrjuje. Tako začenja govoriti normalen, polnočuten otrok, ki je pri svojem govornem razvoju navezan na sluh in slušne predstave, na zdrava govorila in govorne živce in na motorične predstave. Ker so predstave spominske slike pravega doživetja, govorimo lahko tudi o slušnem ali akustičnem, vidnem ali optičnem, gibnem ali motoričnem spominu kakor tudi o spominu ostalih čutnih torišč.

Po tem uvodu prihajamo do vprašanja: Kako začenja govoriti gluhonemi? Mar je to sploh mogoče? Ali je res, da se gluhonemi uče govoriti? Pa saj nimajo pameti kakor ostali ljudje! Tako slišimo govoriti preproste in tudi izobražene ljudi. Možnost, da se gluhonemi priuče govora, je ljudem splošno zelo malo znana, žal, celo izobražencem.

Pri proizvajanju govora sodelujejo pljuča, jabolko, žrelo, ustna in nosna duplina, jezik itd. Gluhonemčeva govorila so zdrava, zato v njih ne moremo iskati vzroka za nemost, nasprotno obstajajo z zdravimi govornimi organi vsi pogoji za proizvajanje govora. Glušec ne govori samo zato, ker mu nedostaja pravi čut za zaznavanje govora, to je sluh. Za priučenje govora potrebuje poseben strokovni pouk, sicer ostane nem. Tak pouk more podajati edino za to usposobljen in strokovno izobražen učitelj, ki natánčno pozna anatomijo govoril, ob enem pa tudi način, kako glasniki nastajajo, in zakone, kako se v govoru izpreminjajo (fonetika).

Bistvo glasovnogovorne metode je v tem, da učimo gluhomnega nastavljalci govorila enako, kakor jih nastavlja zdrav, polnočuten človek, kadar izgovarja glasnike in njihove zveze v zloge, besede in stavke. Učitelj kaže svojim gojencem nastavo govoril za vsak glasnik, ki naj ga razvije pri gojencu. Gluhonemi si nastavo natanko ogleda, ter pri tem, če je potrebno, učiteljeva govorila tudi otipa, nato pa skuša glasnik posneti. Glasov in govora

namreč ne dojmemo samo s sluhom, temveč tudi z vidom in tipom. Pri polnočutnem človeku je uho nekaj nadzornik nad govorom. A tudi potem vida zaznavamo govor. Bodisi zavestno ali podzavestno vidimo gibanje govoril in obraza govorečega človeka. Že otrok, pa tudi odrasel človek gleda in pazi na ustnice govorečega, zlasti kadar posluša z napeto pozornostjo.

Priprava za početni pouk gluhtonemih so vaje, ki imajo namen, da se gojenci privadijo na šolo, red in pazljivost ter na to, da se jim vzbude duševne zmožnosti, posebno še čut za posnemanje. Naučiti se morajo, da gledajo na učitelja, pazijo na njegov obraz, zlasti na ustnice. Kot začetne vaje so zelo važne vse telesne vaje. Najvažnejše pa so vezane dihalne in pihalne vaje ter one za dosego tvorbe glasu. Učenci odpihujejo koščke papirja in kosmiče bombaža z roke in mize, vpihujejo gorečo svečo na mizi iz vedno večje razdalje, pihajo s cevko v skledo, polno vode itd. Učenci pihajo močno, šibko, hitro, počasi. Pri dihalnih vajah, ki ne služijo le utrditvi pljuč, marveč imajo tudi namen, postaviti izdih v službo govora, učenci hitro in globoko vdihujejo in počasi izdihujejo. Izdih se vrši s prekinitvami in brez njih. Pri tem učenci že lahko nastavlajo usta kakor za poedine glasnike. Vadijo se tudi dihanja skozi nos. Takih in podobnih pripravljanih ali začetnih vaj je nešteto; gojenci pridno in dosledno urijo take vaje še potem, ko že dobro izgovarjajo poedine glasnike in cele besede. Za dosego zavestne tvorbe glasu (tona) naredi učitelj učencem papirnate troblje, kakršne si otroci zvijajo za igračo. V take troblje učenci tulijo in občutijo tresljaje na prstih. Pri tem učitelj opozarja učence na tresenje jabolka in jih navaja, da si tudi sami otipavajo jabolko med tvorbo glasu.

Od začetnih vaj preide učitelj na razvijanje glasnikov. Pri tem zelo razločno postavlja svoja govorila v nastavo za glasnik, ki ga hoče izvajati pri otrocih. Ti pozorno opazujejo nastavo, otipavajo pri izreki glasnika učitelja z eno roko na prsih, grlu in nosu, drugo roko pa držijo pred učiteljevimi usti in nadzorujejo z njo zračni tok (sapo), ki izhaja iz ust ali nosa. Preden sami posnemajo glasnik, si položijo eno roko na grlo. Svobodni volji in uvidevnosti učitelja je prepuščeno, s katerim glasnikom začne in v katerem redu nadaljuje razvijanje glasnikov. Vendar pa velja pri tem načelo: od lažjega k težjemu. Prvi glasnik, ki ga učitelj razvije učencem, je navadno zapornik <p> ali pa samoglasnik <a>. Lahko pa takoj združi oba glasnika v zlog <pa>, ne da bi predhodno vadil vsak glasnik zase.

Ko učitelj nauči otroka zavestno izvajati glas (ton), kar se sprva vrši s pomočjo že omenjene papirnate troblje, a pozneje brez nje, so ustvarjeni že tudi pogoji za razvijanje samoglasnika <a>, ki je podstava ostalim samoglasnikom, obenem pa navadno tudi najlažji glasnik. Izgovarjamo ga pri zmerno odprtih ustih, pri čemer leži jezik zlekujen na dnu ustne votline in se običajno s koncem rahlo dotika spodnjih sekavcev. Mehko nebo z jezičkom

vred je dvignjeno in zapira vhod v nosno duplino, zato mora ves izdih skozi ustno duplino. Izdih je kakor pri vseh samoglasnikih zveneč, kar čuti gluhonemi otrok na tresenju grla in prsi. Učitelj pravilno in razločno izgovarja <a>. Gojenec pazljivo ogleduje, kako je učitelj odprl usta in nastavlil jezik, hkrati pa otipa tresljaje na prsih in jabolku in izdih skozi usta. Držeč eno roko na učiteljevem grlu, drugo pa na svojem, posnema glasnik. — Že z odpihovanjem bombaževine <p — — p — —> je učitelj izvežbal učence za ustniški zapor glasnika <p>, ki ga zveže z <a> ter dobil zvezo in prvi pojem <pa>, kar velja v elementarnem razredu v začetku kot pozdrav. Nadaljnja zveza in nadaljnji pojem je: <papa>. Na enak način, potem odgledovanja, otipavanja in posnemanja, se ustvarjajo in utrjujejo tudi vsi ostali glasniki. Vsak novi glasnik veže s prejšnjimi, že znanimi, soglasniki s samoglasniki v zloge, te pa v besede, nove pojme. Pri tem učitelj opozarja na vse optične (vidne) in taktilne (tipne) razlike med novimi in že znanimi glasniki, na lego jezika in obliko ustnic. Tako n. pr. čutimo pri izvajanju glasnika <i> tresljaje na temenu glave, pri glasniku <r> prav močne tresljaje na prsih, jabolku in glavi, pri glasniku <s> občutimo pred usti oster zračni tok, ki uhaja skozi ozko vrzel med jezikom in sekavci. Razvijanje glasnikov zahteva dolgotrajnih vaj, neskončne učiteljeve potrpežljivosti in dosledne učenčeve vztrajnosti.

Učitelj poučuje učence individualno, t. j. vsakega posebe. Govor in izreko (artikulacijo) poedinih glasnikov mora učitelj vedno iznova popravljati ter utrjevati, in to ves čas pouka na zavodu. Prvo leto se razvijajo in popravljajo glasniki tudi pred zrealom, pred katerega sedeta učitelj in učenec ter primerja le-tá svojo nastavo z učiteljevo. Temu namenu najbolje služi tridelno zrealo. — Za vsak glasnik učitelj sproti napiše in pokaže tudi znamenje, t. j. črko, pisano in natisnjeno. Z novimi glasniki se učenci vadijo tudi v čitanju črk in njihovih zvez, učijo pa se tudi sestavljati jih v zloge in besede.

Posebna pažnja se mora polagati na pravilno in točno odgledovanje z ust, zato naj gluhonemi učence ogleduje tudi z drugih ust, ne samo učiteljevih. Zakaj četudi je nastava za poedine glasnike pri vseh ljudeh bistveno enaka, vendar se pojavljajo individualne razlike, na katere se mora gluhonemi otrok navaditi. Pri občevanju z gluhtonemimi potem govora moramo paziti, da so usta dovolj razsvetljena, zato je sporazumevanje v temi ali za hrbtom seveda nemogoče.

Učitelj vsak novi pojem ponazoruje, t. j. imenuje ga po naravnem predmetu, ki ga gluhonemi učence more videti, otipati, okušati, vonjati. Če to ni mogoče, nadomešča slika naravni predmet. Velike težkoče se pojavijo pri razvijanju abstraktnih pojmov, n. pr.: duša, vest, krivda, zadoščenje itd.

Pótem strokovnega pouka vzgojeni in izšolani gluhonemi so večji jezika v govoru in pisavi ter si

pridobijo znanje tudi v ostalih šolskih predmetih, kakor v računstvu, zemljepis, prirodopisu, risanju, ročnih delih itd. Seveda zavisi napredek od stopnje inteligence, enako kakor pri polnočutnih ljudeh. Gluhonemi se izobražujejo v zavodu osem let. Po končanem šolanju se izučijo navadno kakšnega rokodelstva: čevljarstva, krojaštva, mizarstva itd. Navadno so vsi prav dobri delavci, zlasti zato, ker jih pri delu ne moti sluh kakor polnočutne ljudi. Z gluhonemimi gojenci, ki so izstopili iz zavoda, se morajo ljudje mnogo, vedno in povsod posluževati glasovnega govora ter se popolnoma izogibati kretanja.

Skrbstvo gluhonemih v naši državi

Najnovejša statistika navaja, da je v naši državi do 3000 gluhonemih v šolski obvezni dobi. Gluhonemi se šolajo v štirih zavodih: v Ljubljani, Zagrebu, Beogradu in Jagodini. Seveda je to število zavodov za poprej navedeno število gluhonemih prepičlo in bi morali imeti v naši državi najmanj štirikrat do petkrat toliko gluhonemnic. V beograjskem zavodu je za ozemlje predvojne kraljevine Srbije, Črne gore, Banata in Bačke okroglo 70 gluhonemih gojencev; zagrebški zavod za Savsko, Primorsko, Vrbasko, del Drinske in Donavske banovine ima okroglo 130 gojencev; v ljubljanskem zavodu za Dravsko banovino je relativno največ gojencev — nad 100; v Jagodini je gluhonemica še nepopolna, ker je bila šele nedavno otvorena. Pomislimo pa, da imamo samo v Sloveniji do 300 za pouk sposobnih gluhonemih otrok! V najboljšem primeru je torej v naši državi na leto kakih 300 gluhonemih v zavodih, vsi ostali, ki zaradi nedostajanja prostora ne morejo biti sprejeti v zavode, pa propadajo telesno in duševno ter so nezno breme domačim družinam, občinam, sodiščem in človeški družbi sploh. Mnogo pred nami so glede skrbstva za gluho-nemo deco: Francija, Češkoslovaška, Nemčija, Danska, Angleška in ostale kulturne države. Tako ima n. pr. Češkoslovaška 20 in celo zbog vojne tako zelo okrnjena Madžarska 10 zavodov za gluhoneme; nepotrebno je posebe poudarjati, da jih premore Nemčija okoli 100. V naši državi smo v tem pogledu šele v začetku razvoja, in tako je premnogo staršev, ki zaradi nedostajanja prostora v obstoječih zavodih zaman vlagajo leto za letom prošnje za sprejem svojih gluhonemih otrok, dokler ti ne postanejo prestari za sprejem in potemtakem sploh ne morejo biti več sprejeti.

Pred svetovno vojno sta bila na slovenskih tleh dva zavoda za gluhoneme. Prvi zavod je ustanovil že leta 1840. v Gorici znani goriški mladinoljub, pesnik in znanstvenik Valentin Stanič. Zavod je imel dva oddelka: slovenskega in italijanskega. Slovensko gluhonemo deco na Štajerskem so starši pošiljali do osvobodjenja v deželni zavod za gluho-neme v Gradcu. A tu so bili otroci deležni samo nemškega pouka, ki jim ni mnogo zalegel, zakaj pozneje so doma nemški jezik navadno kmalu po-

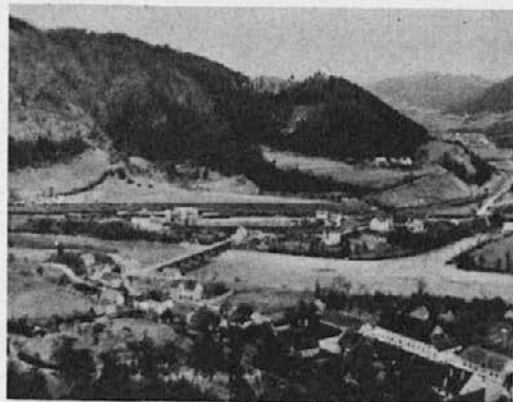
zabili. Iz bivše Kranjske so se gluhonemi vzgajali v Lincu, in sicer do otvoritve ljubljanskega zavoda, a tudi tam samo v nemškem jeziku. Proti koncu preteklega stoletja se je pri nas to vsaj toliko izboljšalo, da so šolske sestre de Notre Dame v Smihelu pri Novem mestu ustanovile na svoji deklški šoli tudi oddelek za gluhoneme deklice, medtem ko so se dečki še vedno vzgajali na zavodih z nemškim učnim jezikom ali pa so ostajali brez vsakega strokovnega šolskega pouka.

Mnogo Slovencev, dà, niti Ljubljančanov ne ve, da imamo že nad tri desetletja v Ljubljani gluhonemnico, kjer se vzgaja in poučuje gluhonema deca Dravske banovine. Po dolgotrajnih pogajanjih med nekdanjo kranjsko deželno vlado in nekdanjim kranjskim deželnim odborom v preteklem stoletju je bila ljubljanska gluhonemnica dozidana leta 1900. v vzhodnem delu mesta ob Zaloški cesti nasproti splošni bolnišnici. Postavitev zavoda je omogočila zupuščina ribniškega dekana Ignacija Holz-a pfla, ki je znašala leta 1878. 52.962 gold. 38 kr. Tej glavnici, ki je do leta 1900. narasla z obrestmi in ostalimi darovi vred že na 725.000 kron, so se pridružila še manjša volila ostalih dobrotnikov. Pred svetovno vojno so se sprejemali v zavod gluhonemi otroci iz bivše vojvodine Kranjske. Po osvobojeanju pa se je razširilo področje ljubljanske gluhonemnice tudi na ozemlje bivše slovenske Štajerske in na vzhodni del Koroške. Seveda je zavod, ki je bil postavljen za 50 do 60 gojencev — sedaj pa jih sprejema nad 100 — mnogo pretesen ter so vsi njegovi prostori prenapolnjeni in do skrajnosti natrpani, kar vse gre na škodljivi rovaš vzgoje in zdravja gojencev. Razširjenje zavoda je nujno potrebno.

Glede sprejema manjša gluhonemih otrok v ljubljansko gluhonemnico veljajo nastopni pogoji: 1.) Popolna gluhonemost ali tolika gluhotata, da se otrok ne more uspešno poučevati v normalni osnovni šoli. 2.) Dovořeno sedmo in ne prekoračeno deseto leto starosti. 3.) Gluhonemi otrok mora biti telesno primerno zdrav in razvit ter sposoben za pouk. — Brezpogojno se ne morejo sprejemati slaboumni, bebasti, božjastni in neozdravno bolni gluhonemi otroci. — Prošnje za sprejem se vlagajo pri ravnateljstvu gluhonemnice v Ljubljani. Priložiti jim je treba: 1.) rojstni list; 2.) izpričevalo o cepljenih kozah; 3.) zdravniško izpričevalo o gluhonemosti, v katerem se mora navesti, kako je ta nastala, ter da je otrok telesno in duševno za pouk sposoben; 4.) domovinski list; 5.) šolsko izpričevalo, če je otrok že obiskoval javno osnovno šolo. — Ako starši prosijo, da bi se gluhonemi otrok sprejel v zavod kot notranji gojenec, morajo priložiti prošnji še imovinski izkaz, oziroma pismeno obvezo, da bodo plačevali zanj oskrbnino, ali pa običajno ubožno izpričevalo s potrdili pristojnih oblastev. Ako se dokaže ubožstvo, se oskrbnina lahko zniža ali pa popolnoma spregleda. Otrokova sposobnost za strokovni pouk se dokaže na zavodu s posebno preizkušnjo, ki odloča o sprejemu.

PO SVETI KOROŠKI ZEMLJI

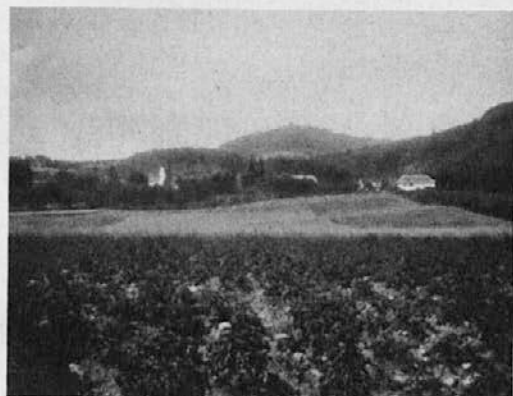
(K članku na strani 38.)

Dravograd, Pogled z gradu proti jugu.

Grafenauerjev dom v Brdu ob Zilji. Tu preživlja koroški narodni voditelj in trpin svoja stara leta.

Otmanje z Magdalensko goro (1058 m), v ozadju.

Krnski grad, pred katerim so nekoč na knežjem kamnu slovesno ustoličevali naše vojvode.

Blatograd, danes povsem ponemčena župnija, v kateri je od leta 1823. do leta 1840. župnikoval slavni narodni buditelj in priznani slavist Urban Jarnik.

Djekše na Svinji.

V Limarčah, zadnji narodni postojanki pred
durni ponemčenega Šmohorja v Ziljski-dolini.

Sv. Tomaž nad Celovcem, kjer se pravkar izganja
naš jezik iz cerkve.

Libeliče. V ozadju že v Avstriji ležeče hribovje.

Kneža (1161 m), najvišja
slovenska vas na Koroškem.

Motiv s pobočja Strojne (1054 m).

Znamenita zgodovinska
cerkev na Krčanjah (1049 m).

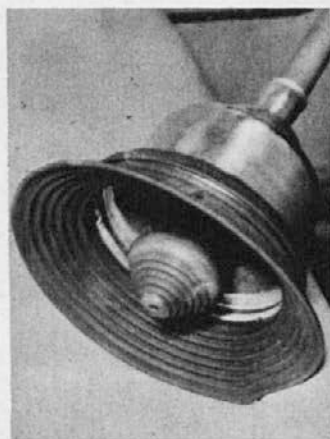
NOVOSTI ZA GOSPODINJO

Gumijasta gobica za čiščenje kristalnih vaz.

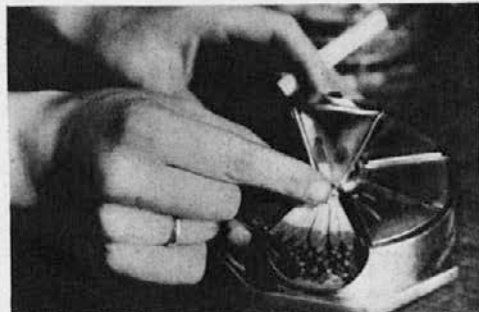
Ptičje strašilo za balkon in vrt.

Mencač za perilo. Ker je iz gumija, štedi perilo in posodo.

Poseben nož za odstranjevanje ribjih kosti.

Moderna škatla za vžigalice.

Praktična posoda za dišave, ki ima celó strgalnik.

Aparat za preslaninjevanje.

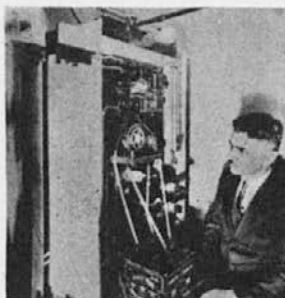

Novo stiskalo za citrone.

ČARODEJKA TEHNIKA

Najmanjša knjiga sveta; ima pa 176 strani.

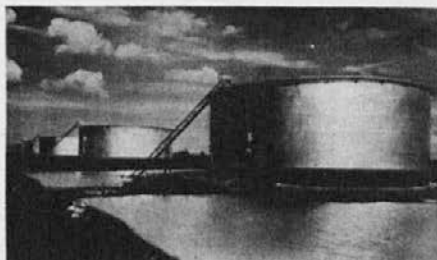
Ura v washingtonski zvezdarni, ki gre na tisočinko sekunde točno.

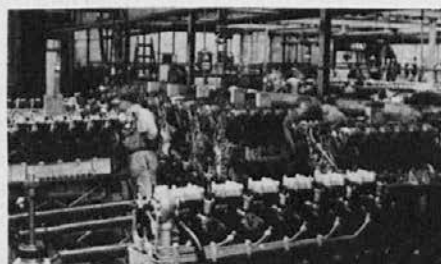
Umetna roka, ki se giblje in dela kakor prava.

Pogled na petrolejsko polje pri Long-Blachu v Južni Kaliforniji.

Lepota v tehniki.

«Sanatorij» za aeroplane.

Olimpijski stadion v Los Angelesu, ki ima prostora za 125.000 gledalcev.

Zeissov planetarij na svetovni razstavi v Chicagu, ki ga je obiskalo doslej že nad dva milijona ljudi.

Aparatura, s katero se je ameriškemu profesorju Lawrencu posrečilo razbiti atome lithiuma.

ČLOVEK IZ PODSTREŠJA

Ulica, v kateri se je pripetila ta čudna zgodba, je na južnem obodu starega dela našega mesta. Mračna je, hiše se vegasto nagibajo druga k drugi, s streh pometa veter ostre luske od opeke, posebno ponoči, ko jih je slišati, kako s kovinskim zvokom padajo na tlak; vrata na cvilečih tečajih se venomer odpirajo, tenje ljudi, ki skrivajo obraz, trudno prestopajo mračne vratne oboke ali pa tavajo h koncu ulične soteske in se zgube v temi. Vsak čas se potikajo med raznimi odpadki, ki so jih nevidne roke zagnale na razoran tlak, psi s podvitimi repi. Iz neke hiše večkrat zakriči papiga, najbrž iz obupnega dolgočasjeja in od tesnobe, ki preži v tej navzgor se izgublajoči soteski hiši. Zjutraj in zvečer priropota starinski voz za smeti in po bližnjici oddrda k leni reki za mestom. Iz daljave se čuje zamolklo brnenje mesta, nad katerim leži modrikasta megla tvorniškega dima, ponoči pa trepetajo nad njim zaspani odsevi mestnih luči, kakor v nebo uprti stožec ogromnega žarometu, nepremična, migetajoča lisa v plašču noči...

Kjer je ulica najožja, je v pritličju gostilna s širokim oknom ob hišnem pločniku. Nasproti je brivnica, zaradi mraka zmerom razsvetljena s plinasto lučjo. Nad brivnico, v podstrešju, s pogledom na gostilniško okno globoko zdolaj, so v goli sobi, na polomljenem stolu pri oknu našli mrtvega brezposelnega delavca Jana Narobeta.

*

V gostilno «Pri Kajfi» je že dlje časa prihajal obedovat uradnik Jerič, tridesetletni samec s tisoč tremi dinarji plače. Prejemki mu niso dopuščali večjih izdatkov, zato si je izbral to gostilno, kjer je dobival kosilo za osem dinarjev in kamor ga je privezala natakarija Anja. Pogrnila mu je široko mizo iz javorja, ki je stala tik pod oknom. Včasi je prisledla in ga vdano opazovala, mu prižigala cigarete, ko se je najedel, in se kdaj pa kdaj plaho naslonila nanj. Brez besed, s tihim hrepenenjem v velikih vlažnih očeh, ki so od-

sevale otožno sivino barjanske megle — tovarišice njenih detinskih let. Jeriču je prijala njena toplina, enakomerno dviganje oblkih ram, vonj in šeegetajoči dotik tenkih, nakodranih las plave barve. Njuni roki sta se večkrat našli, oči so sijale od blaženih, ljubezni in pozabe polnih noči. Zadovoljnega se je počutil v tej tihi, po sesedenem dimu cigaret in slabih cigar žehteči sobi. Najemnik gostilne je bil izžit in godrnjav plešec; rad je brkljal po edini omari z nešteti predalčki, se v copatah tiho prestopal okoli nekakšne mize v kotu, ki se je trudila privzeti zunanost ponosne okrepčevalnice, prelival žganje, izboljševal likerje, mehčal cigarete v lopatastih dlaneh in si iz tega tobačnega drobirja svaljal cigarete. Ta ju ni motil. Poredkoma je semkaj zašel popotnik, največkrat okoliški kmet, pa se najbrže nikoli več ni povrnil. V tem pozabljenem kotičku sta živel svoji ljubezni, dokler... Dà, dokler.

Neko opoldne se je Jeriču nenadoma uprla jed in neprijetno, v svoji naravi zagonetno občutje ga je navdalo, kakor da ga nekaj zbada v križ.

«Kaj pa bo to?» je pomislil in odložil žlico. «Kopal se nisem, na prepihu? Zaradi Anje?» je preudarjal. «Torej kaj?»

Skušal je zopet jesti, a isti občutek se je ponovil, da je nejevoljen odrinil jed. Anja je opazila njegov nemir.

«Saj je vendar okusno. Če le nisi bolan?»

«Kaj bolan! V hrbtu me zbada. Prinesi četrtno belega.»

Tudi pijača mu ni šla v slast. Zaskrbljen se je kratko poslovil in premišljal, kateri zdravnik je najcenejši. Ko pa je prestopil prag, so minile, kakor bi odrezal, vse neprijetnosti in preden je prispel do konca ulice, se je trmasto obrnil in vrnil, sedel je za mizo in k mesu s praženim krompirjem. Nenadoma pa je s tiho kletvico odskočil in resno vznemirjen obstal pred Anjo, ki ga je s tiho grozo že ves čas motrila.

«Vrag vendar!» se je razhudil. «Vrag vendar, kaj naj pomeni to vražje zbadanje? Kakor da je ta miza začarana. Poprej vse dobro, komaj pa sedem, me že začne mučiti.»

«To je od sedenja. Premalo se giblješ, dragec, to ti škoduje.»

«Ne! Biti mora kaj drugega», se je zamislil Jerič. «No, morda pa bolezen. Pri tridesetih letih pa bolan...»

Od tega dne dalje ni našel pri kosilu miru. Puščati je moral jed nedotaknjeno in zaradi tega je začel hujšati. Najbolj zagonetno pri tej reči je bilo to, da je v kavarni sedel in pil brez bolečin, v neki drugi gostilni, kjer je začel obedovati, ni čutil nobenih motenj, sploh ni nikdar in nikjer doživljal tega, kar za mizo «Pri Kajfi». Tu zaradi Anje še ni odpovedal hrane, a sklenil je, da bo to storil, ker ni mogel trositi denarja na toliko strani.

Torej je zadnje čase prihajal h kosilu samo zaradi Anje in iz radovednosti, kako se bo končalo, ker je domneval, da je tu nekaj posebnega po sredi. Nekega dne je našel svoje mesto pri oknu zasedeno. Dva zaljubljenca sta molče čakala kosila. Jerič se je presedel k peči. Ko je Anja prinesla kosilo, je sedla na konec klopi in pohlevno čakala prijazne besede. Jerič je bil mehak človek. Če je bil zadnje čase siten, zadirljiv, mu tega ni mogla zameriti; le še tišja je postala in sinjina njenih oči je potemnela. Ko je opazil njeno potrtost, ga je obšlo sočutje. Ujel jo je za roko in potegnil k sebi.

«Kaj ti je?»

«Skrbiš me», je mehko odgovorila.

«Zdravnik pravi, da imam slabe živce.»

«Zakaj pa ne ješ? Zaradi živcev?» se je čudila.

«Ah, to je od številck, ljubica. Sicer pa... le poglej, kako mi danes tekne!»

Zares, sedaj je s čudovito slastjo. Vesel nadnega preokreta, si je baš začel s prtičem brisati usta, da bi jo poljubil, pa je nenadoma odskočil blondinec pri oknu in živčno zakričal:

«Natakarica! Odnosite, odnesite! Saj ni mogoče jesti, kakor bi človek sedel na mravljišču. Plačat!»

«To je pa zares čudno», je trepetaje povzela, ko so utihnili koraki v veži.

«Dà... Čudno... Zagonetno», je zamišljeno ponovil Jerič. Žile na čelnici so mu nabrekle. «Nekaj mora biti začarano. Dà, začarano, to je pravi izraz...»

Nenadoma je zajokala in se prižela k njemu. Sigaje, ker se je zaman skušala obvladati, si je dala duška:

«Tebe se je najprej lotilo. Sedaj pa tudi delavci, ki pridejo zajtrkovat in večerjat, ne zdrže pri oknu... Polagoma izostajajo, gospodar pa kolne in se nad menoj znaša...»

«Pomiri se, ljubica!»

Jerič bi sam rad vedel, kako naj to napravi, saj je tudi njega lomila groznica. Stisnil je trepetajoče dekle k sebi in si skušal dopovedati, da je vse skupaj tako smešno in da je v tem res nekoliko čudnem slučaju treba, da pokaže moško ponašanje.

«Kar odpovedala bom.»

Obvisela je z mokrim pogledom na njegovih ustnah, kakor da ima od tam priti odrešilna beseda, izpolnjenje tihega hrepenenja, v katerem se ni nikdar povsem upala verovati: da jo bo poročil in odvedel iz tega strašnega kraja, saj mu je bila podarila vse, kar moški prikaže od ženske.

Jerič je čutil skeleče vprašanje, umaknil oči in prikimal kakor nečemu daljnemu (uradnik in natakarica, to je treba razmisliti), in da je preokrenil pogovor trenutka brez besed, ji je začel gladiti roko in polglasno razmišljati.

«Tamlje je miza, kjer nihče ne zdrži. S a m o pri mizi ne... Tu v kotu ni tega... v kavarni tudi ne... To je vendar! — Neki vzrok mora vsekakor obstajati. Kakšen le?» je vrtal, «kakšen le?»

Strmel je v mizo, kjer so se v tenkem sončnem žarku spreletavale muhe. Nenadoma je šop svetlobe potemnel in ugasnil. Mrak je zajel zatohlo sobo.

«Bomo videli!» je glasno zaključil razmišljanje. Nenadna, blazna misel ga je prevzela. «Anja, prinesi mi polič rdečega vina, ampak — k oknu!»

«K oknu?» je nejeverno vprašala.

«Dà, k oknu!» je odločno potrdil plaho vprašanje. Popolnoma se je bil izpremenil. Razkoračil se je sredi sobe, plesknil dekle po ramah, ji šegavo pomežiknil in jo potisnil v vežo. «Le brž, bova že hudiča izgnala!»

Na široko se je vrgel za mizo pod oknom in zapalil cigareto. Naj pride, kar hoče, si je dajal poguma in puhnil dim v mračino pod strop. Živci so mu pa trzali v napetem pričakovanju tistega, kar se bo verjetno kmalu odločilo.

«Toči, Anja! Kje imaš kozarec? Tako... Na zdravje, deklíč!»

Ko so se pa ustnice doteknile kozarca, so jima v grozi izstopile oči: kakor bi ju začela pikati tropa komarjev, tako se jima je razlezel ščemeči srh po vsem životu, žgalo in skeleto je vedno bolj in slednjič je Anja kriknila, spustila kozarec in pobegnila v zapeček, odkoder je ječe bolščala v Jeriča.

«Beži, beži! Skoprnela bom od groze!»

«Kaj še! Ne grem!» Zbral je vso voljo in vztrajal. «Dajmo ga še en požirek!» je natakala. «Ta vrag... vrag... vrag, da ga... jaz...» je z odprtimi usti zasrepel v polič pred seboj, da mu je obradek mlahnil na iztegnjeni vrat, kjer so se napele kite. Dogajalo se je nekaj nezasišanega: vpričo je vpadalo in izginevalo vino v poliču... V nekaj hipih je izhlapelo vse vino, ki ga je bila razlila Anja, izhlapelo nenadoma, kakor bi ga pobrisal s cunjjo.

«Beži! Beži!»

Anja je blazno kričala in se onesveščena sedla. Odnokod je zdaj hlastno pridrsal najemnik in obstal prikovan od prizora, ki mu je zaprl sapo.

Jerič je namreč, napol k oknu okrenjen, z ograpanim obrazom od groze kamenel v podstrešje nasprotne hiše, lovil zrak v razkrečena usta, goltal neumljive besede in že kakor posekan telebil pod mizo, obležal brez zavesti, trd in negiben...

*

Tega dogodka Jerič pozneje nikdar ni mogel tako pojasniti, da ne bi poslušalci nejeverno zmigovali z ramami in se glasno posmehovali. Kdor je hotel slišati, je pri omizju nove gostilne, v katero je začel zahajati po vsem tem, zvedel prilično to-le:

Pogledal je v podstrešje nasprotne hiše. Tam, v okviru razbitega okna, je opazil obraz, ne, strašno, grozotno masko. Najsi je bila zračna črta med njima precejšnja, je v onem strahotnem hipu tam gori ugledal spačeno lobanjo, ki je premikala izbuljene oči in omlazno gibala s čeljustjo, kakor da pohlepno srka in požira. V sledeči stotinki hipa se je lobanja zvečala in začela razraščati v neskončnost kakor projicirana slika filmskega traku. Žveplenorumena svetloba je zatrepetala med okencem in okamenelim, z demonsko silo vklenjenim Jeričem, ki se je zdel kakor v onemoglost zapredena muha, ko se ji bliža pajek. Tik ob steklu gostilniškega okna so zažarele v modrikastem plamenu neznančeve oči; iz teh v neznano povečanih očes sta zdaj posegli dve koščeni roki, ki se jih je držalo

preperelo meso: ena mu je zasadila kremplje v vrat, druga se je pa zavrtala skozi njegovo golt in mu z enim mahom iztrgala želodec, da je brizgnila kri. Spodneslo ga je in začel je padati... razneslo ga je v nič... Nehal je biti...

*

Ko je nekaj dni po boleznih smel govoriti, mu je zdravnik svetoval zamenjati okolico. Neke podplutbe okoli želodca da so pač tu, vzroka sicer ne more ugotoviti, da pa ni povoda za razburjanje. Priporočil ga bo za daljši dopust.

Časopisi so pa nekaj dni na to priobčili sledečo vest:

V neki podstrešni sobici v F...ski ulici so našli mrtvega brezposelnega delavca Janeza Narobeta. Raztelesenje je pojasnilo, a le deloma, vzroke njegove smrti: več ko mesec dni ni Narobe zaužil nobene hrane. Suh je bil ko skelet. Glavni vzrok njegove in smrti toliko tisočev po današnjem svetu tiči v brezdušni družbi, ki pusti umirati cvet naroda, borce krampa, lopate in svedra. Beda ročnih delavcev postaja že neznosna. Kje so zakoni?...

Kdo more zameriti dopisniku, če se je v nadaljevanju članka raznežil, zavzel za delavske pravice, da je napolnil dve koloni krajevnega časopisa. V navajenem kotičku domače gostilne se ob prijetnem prebavljanju take reči prekrasno čitajo, in kar ni podcenjati, dajo snovi za razgovore, v katerih na novo pricvetevajo bleščeče časopisne fraze, ob katerih si pa le

malokdo kaj pravega predstavlja; dajejo snovi za razpravo o boljšem človeku bodočnosti, o človeku, ki verjamemo, da še sploh kdo veruje vanj.

Ostalo bi pri tem, a Jeriču ni dalo in pregovoril je Anjo, da sta obiskala siromakov grob. Anja se je močno izpremenila. Lica so ji upadla; v očeh, ki so ga sicer vedno zaupljivo gledale, je zdaj trepetalo nekaj, o čemer je pozneje Jerič trdil, da je spoznal prve znake blaznosti.

Jerič je zamišljeno strmел v siromakovo zadnje pribežališče in skušal moliti očenaš, v kolenih je bil še od boleznii slab. Anja je strmela v kosce ruševine s porjavelo travo, telo ji je pa pretresala neznana boleost, huje, neznosnejše. Jeriču se niti sanjalo ni, kaj se pripravlja; ni opazil boja Anje, ki se je z zadnjimi močmi borila s sencami, ki so kakor težke črne preproge že zastirale zadnje trenotke njenega svetlega življenja, svetlega po spoznanju...

Brez besed je začela trgati obleko s sebe, potem pa je histerično zakričala:

«Mati bom! Mati bom!» je sigala in srepela v neznan krog okoli nje.

«Anja! Kaj počenjaš! Pusti obleko! Ti blazniš!»

Lovil je njene roke, ki so delale kakor stroj iz jekla, opraviiti ni mogel ničesar in začel je klicati na pomoč.

«Joooj, mati bom! Tisto noč, ko so me presneli v posteljo! Glejte hudiča! Hudič je prišel takrat... Joj, joj!»

«Kdo? Anja, kdo neki? Saj ga sploh ni! Mir!»

Zadnjo besedo je kriknil, kakor je bil vaje iz pisarne.

«Oni hudič, rumeni hudič! Pomagajte!» Za-pičila je stekli pogled v Jeriča in pokazala kremplje. «Beži! Ti si rumeni hudič!»

«Kaj, Anja?» Jerič je užaljen, prestrašen. «Dajte ga, dajte ga!»

Neugnano kakor sproščena vihra siga iz nje, brani se prijemov, praska in pljuje zblaznela.

«Anja! Sanjala si!... Haluci... halucinacije... Pomagajte!»

«Hihihih! Tu notri!» Opasala se je z rokami. «Tu notri živi, oj, kako živi! In kako je lačno! Lačno! Gloda in sesa me moje dete...» Pulila si je lase, vedno in vedno se je oprijemala za boke in tulila neumljive besede. Naposled se je že skoro gola vrgla na grob in začela razkopavati rjave grude.

«Daj mu kruha!... Oče naš! Lačno je tvoje dete! Daj!»

Divjost se je poglobila, mirneje so zdaj pro-sile roke, do komolcev v grob zarite. «Daj detecu kruha, tako je lačno. Hudič rumeni, usmili se naju!...»

Ljudje so se bili medtem navreli. Neka žen-ska ji je ogrnila plet čez drobnooble rame in brez težave so jo odvedli v opazovalnico...

Ilustriral Franc Podrekar.

O TOBAKU IN DRUGIH MAMILIH

Evropci uporabljajo kadilna in mamilna sredstva razmeroma zelo malo časa. Prvi vzrok tiči v tem, ker je imela Evropa vedno malo rastlin, iz katerih se izdelujejo omenjene stvari, drugi pa v tem, ker niso vsa mamila za naš okus.

Način uživanja teh sredstev je namreč pri nas čisto drugačen kakor pa, recimo, pri Azijcih ali plemenih Južne Amerike, Indijancih. Uživanje in kajenje tobaka je postalo v Evropi splošno šele sto let po odkritju Amerike, deloma zaradi tega tako pozno, ker so imeli ljudje izvesten predsodek proti temu zelišču, posebno pa še zatégadelj, ker so združevali divjaki s kajenjem tobaka verske obrede.

Na Francoskem so pričeli kaditi tobak okoli leta 1560. Francoski poslanik v Lissaboni, Jean Nicot, ga je sadil na svojem vrtu ter zdravil z njim najrazličnejše bolezni s precejšnjim uspehom. Ko je prišel v Pariz, je priporočil tobak kraljici Katarini Medicejski (1519—1589) zoper bolečine v glavi. Kmalu nato je postala kraljica strastna nosljačica. Tudi dvorne dame so pričele nosljati tobak in naposled so se temu običaju na dvoru pridružili še gospodje. Veliko razkošje, ki so ga uganjali v tistih časih s tobačnicami, je ugajalo seveda tudi bogatim meščanom, ki so kaj kmalu z navdušenjem nosljali tobak iz zlatih, večkrat celó z dragimi kamenčki okraše-

nih tobačnic. Te tobačnice so imele še dolgo velik pomen celo pri častnih odlikovanjih. V Evropi je veljalo nosljanje do 19. stoletja za fino in odlično, medtem ko so smatrali kajo ali sesanje tobaka za ponižujoče. Pozneje je bilo narobe, zakaj prav mali ljudje so se oprijeli nosljanja bolj ko kajenja. Še pred 30 do 40 leti se je več tobaka ponosljalo kakor pokadilo.

Anglija dolguje zahvalo za uvedbo kajenja slavnemu, pozneje obglavljenemu generalu Siru Walterju Raleighu (1552—1618). On in njegovi pomorščaki so se navadili kaditi od domačinov, katerih deželo, ki jo je general krstil za Virginijo, so zasedli. V Londonu ti strastni kadivci niso javno kadili, ampak je šele slučaj odkril njihovo tajno iz daljne dežele. Imenovani general se je pri kajenju pipe vedno zaklepal v svojo sobo. Prav nihče v hiši ni ne vedel ne slutil, da kadil. Slučajno pa je neki preplašen sluga nekoč vdrl v sobo in videl svojega gospodarja v oblakih sivega dima. S krikom: «Naš gospod gori — ogenj, ogenj!» je planil na ulico. Seveda se je to kaj kmalu razvedelo. V Londonu so nato kadile gospe iz najboljših družbe pipo prav tako kakor odlični gospodje. Dame so kadile celo javno v gledaliških in na cestah. Na slikah iz tistih časov vidimo naslikane večkrat mlade dame s klobuki in kratko pipico v ustih. Iz Anglije se je razširilo kajenje najprej v Franciji. V Nemčiji so se pa naučili puhanja dima šele leta 1620. od angleške pomožne vojske za časa tridesetletne vojne. Holandci so pričeli kaditi že zelo zgodaj iz svojih karakterističnih kratkih pipic. V vseh deželah so se od početka oblastva upirala temu početju, a kmalu so uvidela, da vse prepovedi prav nič ne zaležejo in da utegne prinesiti tobak prav veliko dobička samo, če ga visoko obdavčijo. V Rusiji in Turčiji pa je ostri boj proti tobaku trajal še precej dolgo. Kadivce so smatrali za zločince in plačati so morali svoje strastno navdušenje za tobak z glavo ali samo z odrezanim nosom. — Dandanes je seveda drugače, saj je tobak skoraj gotovo največji trgovinski predmet na svetu. V večjih evropskih državah pokadijo na leto približno za 40 milijard dinarjev tobaka. Sedaj prevladuje med kadivci cigareta, pred tridesetimi leti je odpadlo n. pr. v Nemčiji na osebo 20 cigaret na leto, danes pa jih pokadi ena oseba več ko 500.

Popolnoma odvratne so se pa izkazali Evropci proti hašišu. Ta iz mladih vršičkov indijske konoplje pridobljena smola je v Orientu že izza pradednih časov znano omamno sredstvo. Zelo primitivno so uporabljali konopljeno omotično vsebino Sciti. Kakor popisuje pisatelj Herodot v 5. stoletju pr. Kr., so se zaprli v svoje koče, potresli konopljeno zrna na razbeljeno kamenje in se opajali z omotičnim dimom, ki se je dvigal iznad kamenja. — Uživa se pa hašiš tudi na prav tak način kakor sladkor; posebno v Orientu prodajo velike množine takih tablet. Če uživa človek to omotično sredstvo v večjih količinah, učinkuje strup nanj uspavalno z bajnimi fantastičnimi predstavami in sanjami.

Hašiš je prav za prav mamilo mohamedanskega sveta. Beseda hašiš pomeni namreč v arabščini zelišče, rastlino.

V zgodovini križarskih vojn je imela poseben pomen mohamedanska sekta, ki se je ustanovila v 11. stoletju in se imenovala hašišim. Prvo poročilo o njej je prinesel v Evropo v 12. stoletju židovski popotnik Benjamin Tudela. Člani te sekte so namreč nabirali mlade ljudi na prav poseben način. Opijanjali so jih s hašišem in jim postrezali z izbranimi jedili, medtem ko so pred njimi plesale lepe deklice. Utrujeni od omotičnega strupa, so miadeniči trdno zaspali. Ko so se zopet predramili, so jih nalagali, da so o teh zabavah samo sanjali; sanje so pa prva stopnja do paradiža, v katerega bodo prišli, če bodo ubogali njihovega glavarja Šejk ul Dzebela. Brez ugovora so izvrševali nato prenamlenci grozodejstva na ukaz poglavarja, ki je prebival na gradu v bližini Kaspiškega morja. Veliko križarjev so hašišisti zahrbtno napadli in pobili. Zato so imenovali pozneje Francozi vsakega zavrattnega ubijalca kratko «assassin». Ta beseda se je v francoščini ohranila še do dandanes.

V Evropi hašiš ni mogel nikoli doseči velikega pomena, ki ga ima sicer v Orientu; a tudi Evropei, bivajoči v vzhodnih deželah, mu niso nikdar zapadli. Če se pa Evropec ukloni temu strupu, mu v najkrajšem času tudi podleže. Med orientali je veliko starih, uglednih ljudi, ki so bili vse svoje življenje strastni uživalci hašiša. Toda ti razumejo porabljeni to mamilo zmerno in previdno, ne da bi vsakodnevno količino, ki bi jim utegnila škodovati, kedaj prekoračili.

Opij, ki se pridobiva iz makovih rastlin, je v Evropi kot zdravilno in uspavalno sredstvo že dolgo znan. Saj so že Grki upodabljali Morféja, boga spanja, z makovo glavico v roki. Prej so pridobivali opij tako, da so iztiskovali sok iz vse rastline ali pa samo iz glavic, dandanes pa ga pridobivajo tako, da urezavajo glavice maka ter zbirajo iztečeni in posušeni sok. Prednja Azija je dobavljala vedno najboljši opij, dolgo dobo je nudil tudi Egipt dober opij; sedaj ga pridobivamo celo v naši državi. Znan preparat opija je bil včasih «teriak», opij, kateremu so bile primešane še druge snovi. Najznamenitejši teriak so dobavljale Benetke iz južnih krajev, odkoder ga je dobivala tudi Nemčija že v 12. stoletju.

Z opijem kot mamilom je seznanil širši svet prvič leta 1583. znameniti nemški zdravnik Rankwolf, ki je dolgo časa živel v Orientu; on pravi, da uporabljajo domačini opij zmerno in da se le deriši omamljajo z njim do besnenja. O Perzijcih pripoveduje neki evropski zdravnik, da ne uživajo pretirano opija, Evropei pa v tistem času niti doma niti v Orientu niso rabili tega mamila. Ko pa se je Evropec vdal uživanju opija, je kmalu docela propal. V opijskih kavarnah Orienta in v beznicah velikih pristanišč se kaj lahko o tem vsakdo prepriča. Kmalu po odkritju morfija, ki ga je leta 1816. začel pridobivati iz opija zdravnik Seetürmer, je izumil Francoz Pravaz brizgalko, s katero lahko

manjše količine morfijeve tekočine spravimo pod kožo. Osrečujoče sredstvo v rokah izkušenega zdravnika! Toda kmalu sta se pričela zlorabljati naroini medikament in brizgalka. Tako je uničil opij v Evropi mnogo več oseb kakor pa zelo razširjena poraba opija v Orientu. Celó Kitajci, ki porabijo mnogo opija, kaj redko propadejo zavoljo tega.

MIHA MUŠIČ:

POGOVOR O VIJOLINI

Godalo vseh godal, tako bi lahko imenovali čudoviti kolektivni umotvor, ki ga je ustvarila italijanska renesansa in obogatila z njim svet gotovo za vse veke. Najboljši muziki posvečajo vijolini — Slovenci ji pravimo tudi gosli ali škant, Rusi skripke — vse svoje življenje in prenašajo s pomočjo svojega instrumenta svoja najplemenitejša občutja v duše stoterih in stoterih glasbe žejnih slušalcev. Ne moremo si danes misliti orkestra brez vrste vijolin pa njenih sester in bratov, vijol, čelov in kontrabasov. Od velikega koncertnega sinfonskega pa do kavarniškega «salonskega» orkestra, od združitve impozantnega števila na konservatoriju izšolanih muzikov pa do ciganske družine, od plemenitega koncertnega komornega kvarteta do domačih diletantov, ki s trudom izvabljajo iz svojih godal dvomilijev harmonije, in slednjič od oboževanega virtuozna do skromnega začetnika, ki se vadi v podstrešni sobici — koliko raznih stopenj glasbenega uživanja! In vse to s pomočjo te čudno zaokrožene in izbočene lesene škatle, nad katero so napete samo štiri strune.

A bili so časi, ko vijoline še ni bilo. Bile so pred njo njene prednice, godala s strunami in z lokom, zdi se, da sta jim dala končno obliko bretonski goslar Jean Kerlino v Bresciji (okoli leta 1449.) in istočasno Tirolec Gašpar Duiffopruggar v Bologni. Gotovo je pravilno, če se začena zgodovina vijoline s tema imenoma, čeprav vsi znanstveniki ne mislijo tako. Zakaj drugi trdijo, da je bil milanski mojster Testatore prvi, ki je vijolo zmanjšal do vijoline (violino = mala vijola).

Zanimivo in poučno bo, če se pomudimo nekoliko pri predhodnicah naše vijoline, kajti tako bomo šele razumeli, koliko truda nešteti človeških generacij je bilo treba, preden je imenovanim mojstrom uspelo, da so ustvarili zadnjo inačico z imenom vijolina.

Narode, ki so živeli v pradavnih dobah pred nami, primerjamo z vso pravico z otroki naše dobe. Vsi ostanki življenjskega udejstvovanja iz takratnega časa, bodisi izdelki iz kamna, kovine, kosti in lesa, bodisi risbe, slike itd., spominjajo po svoji okornosti izdelkov neizurjene otroške roke. Tako si moremo obratno predstavljati delo prazgodovinskega človeka, če opazujemo udejstvovanje naivnega otroka. Še dandanes so otroci izumitelji glasbil. Narede si n. pr. lok iz palice, na katero napnejo vrstico ali žico, iz katere izvabljajo glasove. Iz muževnega vrbovja si narejajo piščalke, tenka

Dobri poznavalci kitajskega življa pripovedujejo, da so Kitajci navzlic uživanju opija pridni in za delo zmožni. Opijske vojne z Anglijo, o katerih govori zgodovina, so nastale zaradi tega, ker se je Kitajska uprla vedno bolj naraščajoči uporabi opija in nezaslišanemu tihotapstvu ter je leta 1837. pometala 2000 angleških zabojev opija v morje.

deščica jim služi za boben. Na enak način si lahko predstavljamo izum glasbenih instrumentov v sivi davnini.

Najstarejše godalo, ki ga danes poznamo, je morda SATONATON, glasbilo Kafrov. To godalo je tako izdelano, da se dajo z nategovanjem izvabljati nižji toni.

UHADI, tudi glasbilo-Kafrov, nam kaže že napredek s tem, da so na izvotljeno bučo napeli kožo, pod struno pa položili kos lesa kot kobilico. Brez dvoma so bili s tem določeni bistveni deli godal.

Prihodnja stopnja razvoja je opustila lok, namesto njega pa uvedla umetno izdelan vrat in nogo. Ne bomo se dosti motili, če štejemo to razvojno dobo v čas, ko so se pastirji ustalili in se posvetili kmetijstvu. V to razvojno dobo človeške kulture štejemo tudi udomačitev konja, od katerega je človek dobival potrebni material, žimo. Ker je Azija brez vsakega dvoma domovina konja, smemo z gotovostjo trditi, da moramo začetek pravih godal iskati v Aziji; in še danes najdemo pri Indijcih, Kitajcih in tistih narodih, ki so naseljeni po visoki planoti notranje Azije, izredno primitivne instrumente, ki so ostali kakor Kitajci sami skozi tisočletja neizpremenjeni.

ERH-HSIN, dvostrunik, je izvotljen kos bambusa, prevlečen s kačjo kožo. Drugi, v Siriji običajni instrument ima za rezonančno telo boben; imenuje se REBAB. Ta instrument rabijo zamorci kot brenkalo; v današnjem jazzbandu je znan kot banjo (benžo). Tretji, v Turkestanu običajni instrument te vrste se imenuje KOUSS (velike gosli).

V Turkestanu, Perziji, Kavkaziji, Siriji in Arabiji, potem v Severni Ameriki najdemo dva glavna zastopnika godal, in sicer KEMENGEH (kemenče) in rebab. Rezonančno telo je napravljeno iz kokosovega oreha in prevlečeno s kožo. Iz tega je speljan lesen vrat, brez ubiralke, ki se končuje v stolpičasto vijačnico s tremi vijaki. Drugi kemenči iz Kavkazije in Perzije kažejo nadaljnji razvoj instrumenta; oreh, ki tvori rezonančno telo, so nadomestili z rezonančnim telesom, izrezanim iz lesa; na tega so napeli kožo kot rezonančno ploščo.

KEMENGEH-RUMY nam izpričuje, da ni nič novega pod soncem. Pod navadnimi strunami je še dvanajst kovinskih strun, ki se oglašajo med igranjem kot alikvotni toni.

Rehab so prinesli Mavri v Evropo za časa španske invazije. V Evropi se je izpopolnil v nekako kitari podobno godalo, ki je šlo z Mavri zopet nazaj v Afriko, kjer se je v Maroku in Alžiru ohranilo do današnjih časov.

SATONATON, UHADI, ERH-HSIN, REBAB, KOUSS, KEMENGEH in KEMENGEH RUMY so orijentalnega izvora.

Instrumenti zapadnoevropskih narodov, ki niso orijentalnega izvora, so: TRUMMSCHIEDT, CRWTH in RADLEIER, ki mu je FIEDEL popolnoma podobna. Prvi je izpopolnitev grškega monokorda, drugi je keltskega, tretji germanskega izvora. Vsi trije so obodni instrumenti, to je: dno in rezonančna plošča sta nalepljena na obodne deščice, ki stojijo pravokotno med obema ploščama, tako da tvorijo sestavo nekakšno rezonančno omarico, česar afriški instrumenti nimajo, ker imajo vsaj eno rezonančno ploščo iz kože. Iz tega bi se dalo sklepati, da so obodna godala evropskega izvora.

Rühlmann (Apian-Bennewitz) deli gorala v taka, ki imajo rezonančno telo ljutne, in v taka, ki imajo obodno rezonančno telo, ter meni, da so prvi orijentalnega izvora. V Evropo so jih prinesli Mavri in Saraceni v osmem in nadaljnjih stoletjih. Vse te vrste godal imenuje s skupnim imenom <GOSLI> (= Geige), obodna godala zapadnih dežel pa <FIEDEL>.

Iz slik in skulptur posnemamo, da godal v Italiji do 13. stoletja niso poznali, zato misli Rühlmann, da so Italijani dobili rubebe od Francozov, fiedel pa od Nemecev.

V 14. in 15. stoletju so fiedel prekrstili in preuredili v vijolo, ime, katerega izvor je tudi neznan. Vijola se je naglo razvijala, dosegla pa je svoj popolni razvoj v Italiji v 15. stoletju; tu prehajamo v klasično dobo italijanskega goslarstva.

Proti koncu 16. stoletja je bilo goslarstvo v Bresciji in Cremoni že zelo razvito, tu najdemo že mnogo odličnih mojstrov kot ustanoviteljev breščanske in kremoneške šole.

Ni moj namen, da bi pisal zgodovino vijoline. Za obseg te razprave bi se nagromadilo preveč tvarine, če bi hotel pripovedovati zgodovino vseh izdelovalcev in poboljševalcev gosli. S tem bi pa prišel tudi na drugo področje, kajti vijolina sama se od Kerlina in Duiffopruggarja naprej v bistvu ni več izpremenila, čeprav so odločili njen slavni razvoj poznejši mojstri, ki jim je bilo dano napraviti iz teh godal mojstrovine, ki se še danes ne dajo doseči v isti kakovosti, kaj šele prekositi. Imena, kakor Amati, Stradivari, Gvarneri, Stainer itd. so tako splošno znana, da jih navajam tu samo zbog popolnosti.

Danes se izdelujejo vijoline po vsem svetu. Pri nas uporabljamo najbolj češke, nemške in italijanske izdelke. Vendar se bližamo dobi, ko se bomo tudi v tej stroki osamosvojili. V tem oziru prednjači v Jugoslaviji dravska banovina, ki je kot prva ustanovila posebno šolo z namenom, da vzgoji izdelo-

valce vijolin in glasbil iz domačega lesa sploh. Učenci na tej šoli dobe temeljit pouk v vsem, kar mora znati izučeni goslar. Tako bodo mogli — ko se osamosvoje — začeti tekmo z inozemstvom ter zaglagati naše orkestre in glasbene šole, a tudi virtuoze z izdelki, ki v nobenem oziru ne bodo zaostajali za instrumenti, ki jih dobivamo k nam iz sodnih držav.

*

Kakšna mora biti vijolina, da lepo poje? To vprašanje slišimo nešteto krat. Muziki sami ne vedo navadno pravega odgovora. «Stara mora biti», meni ta, drugi trdi, da odloča edino lak kakovost glasu, tretjemu so važne goste žile v lesu itd. Nočem trditi, da ne vpliva to ali ono na glas, vendar sta glavno soliden material in točna izdelava. Zato naj sledi še kratek opis gosli, ki bo morda marsikoga poučil o tem, kako mora ocenjati svojo vijolino.

Oblike, mere, razmerja posameznih delov na podlagi sodelovanja

Ako bi se ukvarjali z matematičnimi določili, na katere se naslanja gradnja gosli, bi spoznali, kolike vrednosti je to znanje za glasbo. Toda niti matematika niti estetika ne more biti izključno veljavna za oblike, mere in razmerja, temveč uho. Zato uporablja goslar le take oblike, ki so za dober glas najprikladnejše.

Prva in kardinalna točka za vsakega goslarja je poznanje lesa. Pravilo vseh dob goslarstva je bilo, naj se vzame za dobre gosli najfinejši rezonančni les. Ker pa je les v svoji strukturi zelo različen, mora goslar že pri izbiri lesa določiti debelino rezonančnih plošč.

Posebna naloga rezonančnih plošč je, da so razen strun edino doneče deščice, ki imajo nalogo prevajati tresljaje po dolgotosti in širokosti ter pojačane oddajati zračnim plastem.

Ta lastnost je skupna vsem glasbenim instrumentom. toda to pojačenje glasov nastane pri vseh brenkalih, n. pr. kitari, citrah, tamburicah itd., celó pri klavirju, s tem, da prehajajo tresljaji strun po zraku na telo (korpus), ki jih oddaja v široki plošči zopet zračnim plastem; pri goslih pa posreduje to prenašanje zvoka dobro premišljeni mehanizem, čigar posamezni deli, kakor lok, strune, kobilica, rezonančna plošča, rebro, duša, notranji zračni volumen in dno, v matematično določenem razmerju delovanja opravljajo svojo funkcijo, pri kateri noben del ne sme biti obremenjen na škodo drugega.

Najvažnejši in najpomembnejši vseh delov je rezonančna plošča. Ta je oblikovana vzbočeno, da more vzdržati napetost strun (nekako 40 kg), razen nje pa mora vzdržati še pritisk, ki ga povzroča kobilica kot nosilka strun okrog 13 kg. Že iz tega je razvidna važnost rezonančne plošče in vzbočenost še posebej.

Vzbočenost rezonančne plošče in dna pa ima še to lastnost, da poveča zaprto količino zraka; zato je zelo važno, da obod ni previsok.

Rezonančne plošče obdelujemo tako, da izoblikujemo najprej gorenjo stran, ki jo položimo v za to pripravljeno matico, nato pa odstranimo les od znotraj do debeline, ki smo si jo izračunali s specifične gostote lesa.

Kakor so različne dimenzije, tako so različni tudi izdelki raznih mojstrov glede oblik, kontur, dolžine in širine. Dandanes se uporablja skoro brez izjeme normalna dolžina 355 mm za vijolino; tej dolžini se prilagode vsa ostala razmerja. Rob je debel nekako 4 mm in seza približno 2-5 mm čez obod. Notranja stran roba je okrog 7 mm široka ravnica, ki je speljana krog in krog rezonančne plošče; na zunanji strani se znižuje v žleb in prehaja polagoma v vzboklino. Vzboklina je v žarišču navadno 15 mm, debelina rezonančne plošče pa okrog 3 mm. Dno je vzhočeno prav tako kakor rezonančna plošča; debelina pa prehaja od 5 mm iz žarišča do 2½ mm v žlebu.

Zelo viden znak na rezonančni plošči so zvočnice, ki niso bile določene samovoljno, tudi ne iz estetskih ozirov, ampak imajo dolgo razvojno dobo. Ker so se godala v sredini vedno bolj in bolj zoževala, kar je bila nujna posledica igranja z lokom po vseh strunah, je nastala potreba, sprostiti rezonančno obodo od oboda.

Prva oblika zvočnic je bila vede ali nevede prilagodena konturi srednje krivulje, imela je torej obliko črke C. Sčasoma pa je zaradi podaljšanja strun nastala potreba, pomikati kobilico vedno bolj navzdol. Ker pa sta sezali črki C predaleč v prvi vijoline, ni preostajalo nič drugega nego zamenjati gorenje točke črk. Tako je nastala enostavna F-linija.

Obod ima namen, spajati dno in rezonančno ploščo v votlo telo, vendar vpliva njegov obseg na množino zaprtega zraka, od katerega zavisí ton. Ako je obod previsok, done nizki glasovi slabo in zatoholo, če je prenizek, so nižji glasovi šibki in trdi, visoki pa nejasni.

Brez fizikalnih poskusov, samo s sorazmerno višino oboda, so stari mojstri določili količino zaprtega zraka, ki je tako silo važen za dober glas.

V notranjosti rezonančne plošče je rebro. Biti mora iz lahkega, gostega in elastičnega smrekovega lesa. Rebri je edini del gosli, ki se je izboljšal od Stradivarijevih časov, toda samo tako, da se je podaljšalo, kar zahteva večja napetost strun.

Ker ima rebro nalogo, da prevaja tresljaje v tem smislu, da se enakomerno razširjajo po dolgoti in širokosti, ter da jih zenači z nižje donečimi strunami, je podaljšanje rebra potrebno. Vendar rebro ne sme biti predolgo, da konca ne ovirata tresljajev v okolici kraljev.

Ko smo spojili rezonančno ploščo in dno z obodom, preidemo k vložku. Vložek je tridelni črn-bel-črni les, ki ga vložimo v 1½ mm globok in 1 mm širok vrez, katerega namažemo s klejem. Ko izdelamo še rob, je rezonančno telo izgotovljeno.

Vrat se nam zdi manj važen del vijoline, ki naj služi le kot zunanji okrasek in lajša igranje. Zelo

bi se motili, če bi mislili, da vrat nima velikega pomena za glas instrumenta. Ta pomen obstoji v tem, kakor pri kobilici, da posreduje prenos tresljajev od strun na doneči trup. Treba je le ločiti vrat od trupa in vsakega posebej v primerni razdalji pritrčiti v primež, pa se prepričamo, koliko je glasovno izgubil instrument.

Vrat se mora vstaviti natančno v podaljšani črti spaha in mu dati pravilno dolžino, širino in debelino. Prva in poslednja se ne moreta določiti, ampak sta podrejeni strogim zakonom, nastalim iz konstrukcije človeške roke, pa tudi iz potrebe, da moremo igrati v višjih legah brez posebnega truda.

Usmeritev in pritrčitev vratu je zelo važna stvar, kateri mora goslar posvetiti vso pozornost.

Zelo važen del vijoline je tudi duša, kajti ta del je v resnici duša instrumenta. Čeprav ne določa višine ali nižine ubranosti instrumenta, to namreč določata dolžina in napetost strun, pomore v največji meri zenačevati vibracije trupa s strunami in dati instrumentu potreben glasovni sijaj. Poleg tega ima nalogo, podpirati tisti del rezonančne plošče, kjer stoji desna noga kobilice, ki je zaradi napetosti višjih strun najbolj obtežen, ne da bi to škodovalo tresljajem.

Ko je vijolina tako v sirovem stanju izgotovljena, je čas, da jo glasovno preskusimo. Često je treba instrument še tu in tam malo korigirati ali celó odpreti. Tudi se moramo prepričati, ali je glas dovoljen, da ni pretrd in ne premehak; ta preskušnja je zelo važna zaradi tega, da moremo določiti lak. Kajti ni vseeno, kakšen lak damo vijolini; z neprimernim lakom lahko pokvarimo najboljši instrument. Lak za gosli se pripravlja individualno za vsak instrument posebej. Samo fabrikacija uporablja enoten lak, ker sta ji standardizacija in zunanost (sijajno blesteč lak) več ko glas.

Za lak uporablja goslar različne smole, kakor jantar, kopal, brinjevo smolo, sandarak, mastiks, damar, animo, benzoe, elemi, terpentin, lopatiko, smolo zmajevega drevesa, gumigut, gumilak, kadilo, kafro itd. Vse te smole ima goslar raztopljene v steklenicah in jih po potrebi meša za vsak instrument posebej.

Nekdaj so mislili, da je oljnati lak boljši od spiritovega, danes pa vemo, da je baš narobe, ker je iz prej navedenih smol moči narediti takšen lak, kakršnega potrebuje že preskušeni instrument, česar pri oljnatem laku ne moremo.

Le izdelovatelj, ki je pri svojem delu skrajno vesten, bo zmogen, izdelati godalo, ki bo ustrezalo zahtevam vijolinista umetnika. Ker je pa pri takem delu potrebna poleg vestnosti še predvsem individualna sposobnost — posledica naravne nadarjenosti in izkustva — je jasno, da se bodo izdelki učenec — čeprav so se izučili pri istem goslarju — razlikovali. Upamo pa, da postanejo najboljši izmed njih mojstri, ki nam bodo ustvarili ideal vsakega dobrega goslača: dobre koncertne vijoline.

(Slike glej na bakrotisku!)

AVTO IN DOMAČE ŽIVALI

Bistroumen avtomobilist je obelodanil v nekem angleškem časopisu, kako misli o zadržanju domačih živali na cestah, če se srečajo z avtom. Njegovo mnenje, ki je izzvalo živahen razgovor v omenjenem časopisu in ki ga hočemo z ugovori objaviti v priučočem članku, je sicer nekoliko hudomušno ostro, vendar se iz njega vidi, da je imel vozeči se opazovalec prav bistro oko za vse, kar se dogaja na cesti. Njegovi časopisni nasprotniki in zagovorniki domačih živali vsem njegovim strogim sodbam niso pritrdili, vendar mu pa tudi ne morejo očitati slabega opazovanja.

Poglejmo torej, kaj pravi o konju: «Čudim se, da se konj tako hitro splaši. V tem in v še marsikaterem drugem pogledu se nam konj po svojih duševnih zmožnostih ne zdi popolno bitje, temveč bolj ali manj stroj ali žival, ki je včasih docela brez glave. Če vzamemo n. pr. mačko in jo ovijemo z vrvicami, da je vsa zamotana vanje, bo živalca, ko jo izpustimo — pogoj je, da ni splašena — previdno in skrbno potegnila eno tačico za drugo iz zamotnega klobčiča ter se naposled spretno splazila iz mreže — človek bi skoro težko napravil bolje. Če se pa zamota konj samo malo v zaprego, prične nezavedno bítíi se, si polomi kosti ob vozu, ne da bi premislil, ali mu njegovi gibi morejo dati prostost ali ne.»

Kar je povedal avtomobilist, je prav točno, seveda pa ne smemo na podstavi tega pravilnega opazovanja izreči napačnih sklepov.

Ali je že kdo videl deželana — preprostega človeka, ki se je v katerikoli bolj visoki družbi nerodno obnašal? Pa vendar še ni nihče takega človeka smatral za manj vrednega po duhu. Gotovo ne! Toda odkod naj pozna preprost človek običaje na plesnih parketih in salonih!

Isto milo sodbo bi lahko zahteval zase tudi konj. Konj je žival, doma na brezkončnih stepah. Kje in kdaj pa naj ima tam priložnost, naučiti se izmotavanja iz vrvi?

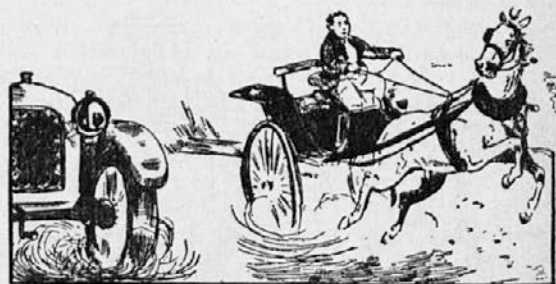
Mačka s tem, da se previdno izmota iz klobčiča, ne dokaže svoje razumnosti, kakor misli naš avtomobilist, temveč se zategadelj tako lahko oprosti spon, ker je takih položajev že vajena od pamtike. Velikokrat se zgodi, da pade mačka pri skoku v kakšen bodičasti grm. Tu se more prav temeljito naučiti, kako se mora počasi in spretno osvoboditi ostrih trnov. S pametjo in neumnostjo nima ta posel prav nobenega opravka.

Iz vsega tega vidimo, da ni lahko izreči sodbe o domači živali. Pri tej priliki moramo upoštevati različne činjenice, predvsem način življenja divjih prednikov, njih narav, čute in še mnogo drugega.

Konj je po svojem izvoru stepna žival in bežeč rastlinojedec, katerega največji sovražniki so velike mačke. Če še ne pozna avtomobila, bo čisto naravno nagibal k plašenju in podivjanju. Zakaj bi se pri hitrosti v teku, ki mu je dana, spuščal v boj z več-

jim, močnejšim nasprotnikom? Ko se enkrat prepriča o brezpomembnosti svojega strahu, ga tudi najbolj ropotajoči avto ne pripravi v razburjenje. Že to, da se lahko privadi na stvari, ki so mu bile prej tuje, govori o precejšnji meri razuma.

Čisto drugačna je stvar z govedom. Ta žival že od narave ni bila nikoli lahkonoga, za kar je preokorna, a je veliko bolj podjetna od konja in se hrabro bori s svojim nasprotnikom. Govedo opisuje avtomobilist tako-le: «Pri kravah in volih mora imeti človek precej potrpljenja ter mora počasi in previdno voziti. Običajno gre za cele črede teh živali, skozi katere si moramo utirati pot z zvijačo in potrpežljivostjo. Skrajna previdnost je potrebna, da kakšne živali ne poškodujemo z blatnikom in da

sama z rogovi ne zadene ob vozilo. Tiste črede, ki nam prihajajo naproti, ne delajo toliko sitnosti kakor one, ki jih moramo prehiteti. Z brezizraznim pogledom, z izbuljenim in srepim očesom gledajo živali avtomobil ter se počasi, s povešenimi glavami, ustavijo. Ko se jim pa približamo na dva do tri metre, se sunkoma obrnejo na levo in na desno.»

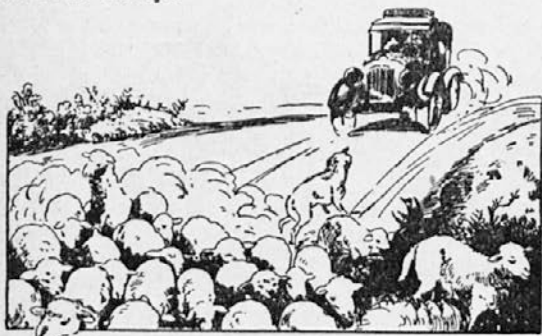
To zadržanje goveda, ki ga avtomobilist tako omalovažuje, je čisto utemeljeno v naravi teh živali. Brezizrazen pogled izvira odtod, ker se govedo zanaša bolj na svoj nos ko na svoje oči, kakor recimo človek, če se mu bliža nevarnost. Zato tudi bulji krava z neumnim pogledom v nova vrata; zvesti nos ji pove, da tu ni več isti vhod, kakor je bil prej, in njeno ne posebno bistro oko ji to tudi potrdi.

Govedo je, kakor smo že omenili, boreči se rastlinojedec, ki ima svoje orožje spredaj v rogovju, v nasprotju s konjem, ki ga ima v zadnjih svojih nogah. Zato pa ne dela avtomobilistu naproti prihajajoča čreda nobenih težav, ker se govedo nasprotnikov, ki stoje pred njim, prav nič ne boji. Šele ko je avto čisto blizu, krene na stran.

Avtomobilist pravi nadalje: «Če prehitavamo čredo, se ji ne smemo hitreje bližati kakor s šestimi kilometri na uro. Težava obstoji sedaj v tem, ker nam živali vedno prekrižavajo pot enkrat na desni, drugič na levi strani ceste. Kajti če hočejo gledati nazaj, morajo obrniti glavo in gredo seveda potem v smeri držanja glave. Če hočemo pri posamezni živali prehitovati na desni strani, gleda toliko časa

na desno in počasi stopica naprej, da stoji kmalu na desni strani ceste, da je torej zastavila avtomobilu pot. Avtomobilist zavre, obrne na levo in izgine živali iz njenega očesnega območja. Takoj nato obrne govedo glavo na levo in prične porakati proti levi strani ceste. Sedaj gre samo za to, kdo doseže prej levo stran ceste, avto ali govedo. Če je žival urnejša od avta, moramo zopet zavirati in obrniti na desno. To je prav zabavna igra — za govedo.»

Dasi je vse to povedano zelo duhovito, vendar sodba ne zadene v pravo. Za žival, ki je odzad brez obrambe in ki ne more bežati, je to zadržanje popolnoma jasno. Ker noče biti govedo napadeno od neborožene strani, zato gleda nazaj in je hoja preko ceste neizogibna posledica tega. V naravi se govedo popolnoma obrne, tega pa živali v gosti čredi ne morejo.

O prašičih pravi avtomobilist to-le: «Te živali so avtu prav neškodljive, a so včasih precej zavratne, to pa v glavnem zaradi njihovega posebnega tekanja. Prašiči tekajo namreč naravnost, tako, kakor letajo čebele. Če menja prašič smer, se zgodi to sunkoma, naenkrat, nato pa teče zopet naravnost. Če jih je več skupaj, se pri tej menjavi smeri zadevajo drug ob drugega, se podirajo na tla in zaidejo tako prav nepričakovano pod kolesa. Treba je semtertja poskusiti vsa sredstva, da rešimo tolsto živalco pred pretečo nesrečo. Če so dobili prašiči enkrat smer proti rešilnemu polju ali travniku, potem pa lahko vozimo, kakor nam je drago.»

Tudi sodba o teh živalih ni pravilna. Star divji merjasec je kaj bojovita žival, ki prodaja svoje življenje prav drago. Mladi divji prašiči pa bežijo v nevarnosti zelo pogosto križem sem in tja kakor domači zajci, ker se je ta način bega pač pri njih najbolje izkazal. Zakaj če napade gručo divjih prašičev divja mačka, bo morala spričo tega načina tekanja večkrat napraviti pogrešen skok. Divji prašiči pa sploh ne skačejo v čredah, kjer bi se eden zaletaval v drugega. V nevarnosti si najrajši poiščejo gosto grmovje. Če bi bilo grmovja na cestah na pretek, bi si ga gotovo tudi naši domači pujski poiskali kot rešilno zavetje v nevarnosti. Zato, ker ga ni, pa beže na prosto polje.

Čez ovce pa pisec članka kar nič ne zabavlja: «Prav nobenih težav ne delajo avtomobilistu ovce. Splošno velja ovca za neumno žival; s stališča avtomobilista pa to ni res. Čreda ovac se vedno pravočasno umakne, kakor da bi tičala v vsej čredi volja ene same živali. Morda odloča o tem vodilna žival — koštrun, po čigar sklepu se ravnajo potem vse živali. Če se bliža avto, beže ovce z velikimi skoki vse naenkrat v izvestno smer in prav rade iščejo zavetja za ograjami in grmovjem. — Koze, ki so sorodne ovcom, tudi ne premišljajo dolgo, če zagledajo avto, temveč takoj zavijejo s ceste v grmovje.»

Mislimo, da ta hvala ni povsem upravičena. Ovce in koze so živali višin, ovce ljubijo zelo goste poraste. Če jim prinaša cesta, torej ravnina, nevarnost, imajo pač že v sebi staro ukoreninjeno stremljenje: proč iz ravnine. Ovce so pri tem zelo razumne, ko sledijo koštrunu, kajti pri hitrem begu v gorovje je najbolje, da slede stopinjam svojega voditelja ter se pri tem izognejo nevarnosti, da strmoglavijo v prepad.

Prav tako je z gosmi: «Gosi so pametne živali. Sicer izrečemo včasih krilatice 'neumna goska', ki jo pa ne gos ne človek prav nič ne zasluži, vsaj od avtomobilista ne. Če zadoni trobilo, beže gosi z največjo naglico pred jeklenim in drdrajočim nestvorom. Najprej tečejo, nato se pa spomnijo, da imajo tudi peruti, ki jih razprostro, razvrtinčijo cestni prah v goste oblake in prično nizko frfotati.»

Vsak lovec ve, da je divja gos zelo pametna žival. Ker se počuti v mečavah, torej v nižini, najbolj varno, zato tudi njena potomka, domača gos, beži s ceste. Da pa na prvi mah ne odleti, je krivo le to, ker se je odvadila te spretnosti, ki je tudi ne more opraviti brez truda in napora; postala je težja in obilnejša.

Slabo so opravile pri avtomobilistu kokoši: «Najbolj pogosto imamo opravka s kokošmi, katere more samo srečen slučaj rešiti pred avtomobilom. Kokoši so na cestah brez glave in jih pohajajo čisto v velikih množinah; na njih uživajo očitno domovinsko pravico. Zelo nerade se pripravijo k umiku; šele ko dospe avto v njihovo neposredno bližino, pobegnejo v paničnem strahu, toda ne na levo ali na desno, temveč vedno v smeri vožnje. Če stoji kokoš na desni strani ceste, potem je skoro gotovo, da bo deset metrov pred avtom skušala prekoračiti cesto, da bi se rešila na levo stran. Petelin pa svoje žene odločno prekaša; on počaka avtomobil v dostojanstveni držbi in mu dá s počasnimi koraki prosto pot, toda vedno še o pravem času. Ni ga mogoče spraviti iz njegovega mirnega razpoloženja.»

Vzrok, da petelin ne beži tako kakor kokoši preko nasipa, je v tem, ker se čuti čuvarja in zaščitnika svoje črede. Njega uči skušnja, da mu razen divjih psov ne stori nihče nič žalega, zaradi tega je tako predrzen. Divje kokoši zlete v nevarnosti v varstvo visokega drevja. Ker tega naše domače kokoši več ne znajo, zato jim v nevarnosti

ne preostane nič drugega nego beg na domače dvorišče. Če so zbežale preko ceste, morajo seveda tudi nazaj. Da bi znale oceniti hitrost vozečega avta, je pa od teh plašnih živali težko zahtevati. — Koklja s piščeti bi skoro gotovo brez premisleka slepo bežala preko ceste, ker je toliko hrabra v

svojem materinstvu, da se pomeri z največjim psom. Že iz tega vidimo, da nima ponašanje kokoši z neumnostjo prav nobene zveze.

Četudi so sodbe avtomobilista semtertja malce nepravilne, so vendar za njegove tovariše na cesti največje praktične vrednosti.

ALOJZIJ JAMNIK:

NAČRTNO NARODNO GOSPODARSTVO IN KMETIJSTVO

Vedno česse se tudi pri nas slišijo zahteve po izvajanju načrtnega narodnega gospodarstva, kakor si ga usvajajo drugi, naprednejši narodi. Ali res moramo posnemati druge, ali ne gre tudi brez tega več naprej?

Uvajanje načrtnega narodnega gospodarstva ne bi pomenilo opičjega posnemanja ukrepov drugih narodov. Ne, pomenilo bi samo spoznanje, da se doslej že do skrajnosti razburkanega in skoraj bi mogel reči, če že ne brezglavega, pa vsaj brezsmotnega našega gospodarstva ne sme puščati več v tej zmedi. Uvajanje načrtnega narodnega gospodarstva bi vsekako pomenilo korak naprej v našem dozorevanju.

Liberalistični gospodarski princip je prišel do svoje skrajnosti, ker so se svetovne razmere tako zelo izpremenile. Ni več čas, ko naj bi vsakdo smel gospodariti tako, kakor se njemu zdi, kajti s tem posameznik in narodi drviyo v gospodarsko propast. Velike agrarne države so že med vojno, posebno pa še po vojni kar brezglavo stopnjevale agrarno proizvodnjo, in njim je sledil ves svet. Ne samo agrarne, ampak tudi industrijske države. To je povzročilo silne krize povsod.

Iz njih se hoče najti izhod z načrtnim narodnim gospodarstvom, ki se že v mnogih državah izvaja, deloma zdravo, deloma nezdravo, ko se ta načrtna gospodarstva v sili razmer ustvarjajo v različnih narodih le bolj glede na enostranske potrebe lastnega naroda, ne glede na druge. S tem se ustvarjajo obenem avtarkije. Te sicer ne bodo nikoli popolne, niti niso nekaj najidealnejšega (nekateri narodi že spoznavajo, da s pretirano avtarkijo tudi same sebe režejo v meso), vendar pa bodo baš uvajanja načrtnih gospodarstev po naravi sami prinesla več reda v svetovno gospodarstvo in bodo narode prej privedla do potrebnega svetovnega gospodarskega sporazuma, do katerega vse dosedanje svetovne gospodarske konference niso mogle privedi.

Toda kar delajo najpametnejši in najnaprednejši narodi, moramo hočeš nočeš tudi mi.

V dobi silnega razmaha tehnike, v dobi radija in zrakoplovstva pa že res ni več nikakih znatnih časovnih in oddaljenostnih razlik v mednarodnem prometu in ves svet čimdalje bolj postaja ena sama

gospodarska družina. Vsa ta družina hoče in mora živeti svoje čim uglajenejše gospodarsko, kulturno in politično življenje. Ako je ta potek življenja in izživljanja samo majhnega dela te družine neugoden ter se v njem pojavljajo motnje, bije vse to v škodo tudi ostalemu delu te družine.

Vendar pri uvajanju načrtnega narodnega gospodarstva, kakor sem že omenil, narodi te temeljne resnice ne upoštevajo, vsaj ne dovolj, in delajo s tem škodo tudi sebi samim.

Vzemimo najbližji primer. Nemčija gradi tako načrtno gospodarstvo in je tudi v svojih avtarkičnih stremljenjih, posebno v kmetijstvu, dosegla velike uspehe (narodnogospodarsko pa bije samo sebe). Industrijska Nemčija je posebno dvignila svoje že tako zelo sposobno kmetijstvo in se hoče osamosvojiti od potrebe uvoza kmetijskih pridelkov iz tujine. Tako so one agrarne države, ki so po prejšnji svetovni delitvi dela in izmenjavi dobrin bile Nemčiji glavne dobaviteljice živeža, naenkrat izgubile velik trg. Kam naj prodajo spričo tega zaostale izvozne presežke? Izvoz v agrarnih izvoznih državah silno pada, denar jim iz inozemstva ne priteka več, zato pa tudi ne morejo od Nemčije več kupovati industrijskih izdelkov. Agrarne države so zategadelj prisiljene nastopati avtarkično pot s tem, da na vso moč stremijo za razširjenjem lastne industrije. Seveda tu ne more priti do popolne avtarkije, ker so te agrarne države za to kapitalno, tehnično in organizatorno še dokaj nesposobne. S tem so Nemci prav gotovo tudi računali in bili uverjeni, da bo velik del njihove industrije še vedno izdeloval stvari, ki si jih agrarne države navzlic svojim industrijsko-avtarkičnim stremljenjem še dolgo, tako rekoč nikoli ne bodo mogle ustvarjati za takšno ceno, za kakršno jih bo lahko nudila Nemčija. Ali nekaj so pozabili. S silnim padcem izvoza so agrarne države postale denarno tako slabe, da od Nemčije marsikaterih industrijskih dobrin, najsi še toliko vrednih, niti ne morejo več kupovati. Kaj pomaga torej nasled industrijski Nemčiji ves prekonaravni dvignjene kmetijske proizvodnje, ko je zaradi tega nujno ubit agrarni odjemalec njenih industrijskih izdelkov, in to skoraj po vseh evropskih agrarnih državah. In že Nemčija spoznava ter naglašča, da

hoče iti agrarnim državam na roko, tako tudi nam, in jim omogočiti možnost večjega uvoza v Nemčijo. To seveda ne zaradi nas, nego zaradi sebe, zaradi izboljšanja naše kupne moči za kupovanje njenih industrijskih izdelkov.

Bojim se pa, da tudi ta akcija ne bo dosegla zelenega uspeha, kajti naša in naših sosedov agrarna proizvodnja je še preveč divja, premalo kakovostna, da bi uspešno mogla na nemškem trgu konkurirati blagu drugih, naprednejših, posebno izvenevropskih agrarnih konkurentov, kakor omenjam to že v razpravi v tej Pratici pod naslovom «Kaj bo?» Mi bomo za naše pridelke, če bo nemški trg sezal po njih, dobili še vedno premalo, kajti naših proizvajalnih stroškov kljub vsemu nismo zmogli niti dovolj znižati niti kakovosti blaga zvišati, ter bomo zato vzlic temu ostali le slabi odjemalci nemškega industrijskega blaga in primorani stremiti za tem, da si čim več industrije ustvarimo doma. Medtem, tako se mi vidi, bo samo nemški porabnik, ako bo kupoval naše agrarne proizvode, morda nekaj časa živel nekoliko ceneje.

Zadovoljivo to ne bo za nas in trajno tudi ne za Nemčijo. Kakor se tedaj kaže naše razmerje do Nemčije, tako nekako se z nekaterimi razlikami kaže to razmerje do ostalega sveta.

Kaj bo naposled moralo slediti iz tega? Svet bo moral izprevideti in se sporazumeti naposled vendarle tako, da se bo vsa svetovna proizvodnja po potrebah narodov na novo uredila in da se bo vsem narodom pustilo živeti, predvsem pa se vsakemu pustila primerna, a omejena proizvodnja tistih dobrin, prihajajočih pri svetovni izmenjavi v poštev, ki jih je vsak posamezni narod po stopnji svoje kulture, tehnične in gospodarske sposobnosti, upošteva zemljiške in podnebne razmere, zmožen najceneje, odnosno najugodnejše proizvajati in z njimi zadovoljevati tiste dele sveta, ki za njih proizvodnjo celoma ali deloma ne prihajajo v poštev. Gospodarski liberalizem bo tedaj po vsem svetu treba omejiti in ga spraviti v nove tire ali pa bodo morali slediti še silni, nepoznani svetovni pretresljaji.

Ako pride do tega spoznanja in do poskusa pravične delitve (?) dela v svetovni proizvodnji, je pa s tem načeto vprašanje življenjskega standarda, življenjskega stališča vseh narodov. Najnaprednejši in najkulturnejši narodi bodo pri tem najmočnejši in bodo zase dosegli največ in najboljše in njihov razvoj bo bržčas lahko še popolnejši. Drugi, manj napredni narodi bodo zato za stoletja ali morda celo za tisočletja pognani v neko stanje, na neki življenjski standard, ki naj bi kolikor toliko ustrezal stopnji njihovega kulturnega, gospodarskega in obče političnega stanja, kateri standard pa gotovo ne bo dosegal predvojnega. Četudi bi bila taka ureditev načeloma in v velikem videti nekako pravična in sprejemljiva vsaj zato, da se enkrat ustvari neki boljši svetovni gospodarski red, bo za nekatere, zlasti za počasne narode vsaj po njihovem

mnenju bolj ali manj krivična in težavna. Tako bi prav izrazito bili ustvarjeni in ločeni narodi prve, druge, tretje in četrte vrste. To je tudi sedaj, toda se trenutno še ne vidi tako zelo in se tako ne pouadurja. Potem pa bi to stopnjevanje bilo povsem odkrito, uradno in obvezno.

Vse to se vidi bolj ali manj kot godba bodočnosti. Toda naj pride do takih ureditev ali ne, razvoj stvari sam sili v tako smer in ustvarja to ločevanje narodov po nekakih razredih z ustrežajočimi ugodnejšimi ali neugodnejšimi življenjskimi stališči. Temu ne izbegnemo, če se ne pojavi kaj odločilnega, o čemer ne vemo, niti kaj niti kakšno bi moglo biti.

Za nas kot evropsko agrarno izvozno državo in za razmeroma mlad, krepek narod je velevažno, da mislimo na vse to. Biti moramo oprezni in polni pripravljenosti, da ne zagazimo. Ako iz drugih ozirov ne, vsaj zaradi reda moramo tudi mi pristopiti k uvedbi načrtnega narodnega gospodarstva, da trud naroda, ne glede na vse drugo, ne bo tako zastoj in take brezglav, kakor na žalost je. Uspeh dela se mora povečati in brezposelnost po možnosti popolnoma odpraviti, sicer zagazimo po sili razmer med narode, ki se jih smatra eksistenčno in gospodarsko za manj vredne, zakaj verjetno je, da bo pri teh morala tudi obča kultura če že ne nazadovati, pa vsaj zaostati.

Pri pripravljanju takega načrta narodnega gospodarstva se bo glede kmetijstva pač moralo gledati na to, da se bo omogočila kolektivna racionalnejša in kakovostnejša proizvodnja dobrin po področjih, odnosno okoliših, ki so za to vsestransko najprimernejši, in zlasti da se bo omejilo sedanje brezglavo pridelovanje tudi takih dobrin, ki ne morejo v dohledni dobi računati na zadovoljiv izvoz. Istočasno pa bo treba stremiti za tem, da se bomo odkrižali potrebe uvoza precejšnjega števila takih kmetijskih pridelkov, odnosno tudi industrijsko požlahtjenih kmetijskih pridelkov, ki jih, žal, še vedno uvažamo. Za nekatere pa bo treba najti najprimernejše nadomestke. Tako bi našim proizvodom in našemu delu našli več trga doma. Posebno se bo morala dajati prednost agrarni industriji in samo po sebi umevno pospeševati z vsemi sredstvi odprava brezposelnosti, s čimer se bo ustvarjala nova kupna moč.

Kmetijske prilike so v naši državi tako zelo različne, da bi se skoraj moglo govoriti o posebnih sistemih gospodarstva in o posebnih ali — morda bolje rečeno — temeljno različnih pogojih življenja in dela po različnih pokrajinah. Zato sestava novega načrta za ureditev gospodarstva našega naroda, posebno kar se tiče kmetijstva, ne bo lahka. Primerno se bo moral urediti tudi način zbiranja in razdeljevanja naših sedaj še vedno maloposestniško, individualistično pridobivanih pridelkov, treba bo dobrega poznanja domačega in tujega trga, a tudi propagande za naše blago v inozemstvu. Saj imamo marsikaj dobrega, kar danes v svetu ne velja samo

zato, ker dospeva blago na trg neenotno, nesortirano, divje in poldivje. Pri vsem tem bo imelo združništvo veliko posredovalno vlogo. Ko pride v našo proizvodnjo in v vnovčevanje več reda, bo postalo konkurenčnejše in lažje vnovčljivo. S tem se bomo obenem oddaljevali nevarnosti, da bi se morali sprijazniti z značajem in vlogo naroda slabše vrste.

Kolikor sedaj, ko to pišem (junija 1934.), vem, lahko rečem, da se v kmetijskem ministrstvu v Beogradu dela na načrtnem gospodarstvu, kar se kmetijstva tiče. Ali in koliko se ukvarjajo s tem delom druga ministrstva, mi ni znano. Prav tako ne vem, na kakih osnovi in v kakšnem obsegu se ustvarja to v kmetijskem ministrstvu, samo eno je gotovo, da je treba vsa ta nastojanja pozdraviti z vso radostjo in z željo, da bi bila temeljita in nikakor ne zamišljena preveč po domače. Zadostokrat smo že bili presenečeni, ko smo se nadejali najboljšega. Razočaranje smo doživeli s proslulim «žitnim režimom» i. dr., a vse to predvsem zato,

ker so stvari bile premalo popolne, premalo premišljeno zasnovane in polovičarsko izvajane.

Ker gre za velikanska vprašanja, se velja potruditi. Za naše kmetijstvo to niso vprašanja, s katerimi naj se samo nekoliko poboljša današnje nezno stanje, temveč tu gre skoraj za rešilno vprašanje in za vprašanje zagotovitve jasnejše bodočnosti.

Vse naše gospodarstvo, predvsem pa kmetijstvo, mora vsa ta stremjenja navdušeno pozdraviti, ne sme pa pričakovati vse rešitve samo od zgoraj, nego mora tudi samo sopomagati, da se čimprej ostvari načrtno gospodarstvo za vse panoge narodne delavnosti. Ne smemo misliti, da se pri izvajanju takega načrta ne bi pojavilo marsikaj, kar našemu kmetovalcu, navajenemu držati se starih navad, prvi hip prav gotovo ne bo posebno všeč, toda dobro, zdravo in koristno bo, če bo pravilno zasnovano.

Potem delo naroda ne bo več tako slabo donosno, kakor je še sedaj.

DR. FRAN GÖSTL:

ALKOHOL IN NJEGA POBIJANJE

Po navadi se misli, da je uživanje alkoholnih pijač pri vseh narodih in v vseh časih bilo tako razširjeno, da moramo smatrati to za svojstvo vsega človeštva. Temu naziranju nasprotuje Baër, trdeč, da je človeštvo nešteta leta živelo brez opojnih pijač, da so bila in so še ljudstva, ki so jim opojne pijače povsem neznane. Semitski narodi so s svojimi trgovskimi plovbami razširili vino po sredozemskih deželah, kjer se je pričela nato saditi trta. Poprej so Egipčani varili pivo, a Grki so poznali medicino in sadjevec. Pri obedah so pili le moški, za ženske je bilo to nedostojno (kakor pozneje kajenje tobaka). Ko je pri Rimljanih razpadala mravnost, so imeli velike pivske orgije. Ob Kristovem času pijačevanje ni bilo obično, pač pa za časa Mohameda, ki je prepovedal uživanje vina. Zategadelj so njegovi verniki iztrebili trte v osvojenih deželah. — Barbarski narodi so se po Rimljanih seznanili z opojnostjo, dasi je bila pijača starim Germanom že prej znana in priljubljena.

Arabski zdravniki so izumili destilacijo špirta in s tem najpogubnejšo pijačo — žganje. Na Flandrskem pa se je ob koncu 12. veka izpopolnilo varjenje piva. — Vedno bolj se je širilo popivanje, zlasti med plemiči in bogataši; pospravili so predvsem pri slavnostnih gostijah neverjetno množine jedil in pijač. Žganje in pivo sta jela zlasti v nemških deželah močno tekmovali z vinom. Vse tri pijače se uživajo sedaj, kljub obči bedi, v velikih količinah. Uživajo jih vse plasti naroda skoro vsak dan, posebej pa še ob raznih slavnostnih prilikah, veseljah, gostijah, porokah, novih mašah itd.

Navzlic hudim časom izdaja prebivalstvo ogromne vsote za alkoholne pijače. Pred vojno so tarnali na Nemškem zaradi velikanskih izdatkov za vojaštvo in vojne potrebščine — zapil pa je nemški narod vsako leto več, kakor so znašali davki in izdatki za navedene svrhe. — In pri nas zdihujejo sedaj ljudje spričo krize in po njej povzročene bede med vsemi sloji prebivalstva — zapijejo pa se vsako leto milijoni in milijoni, ki bi se lahko plodonosno porabili za marsikaj nujno koristnega.

Protialkoholno gibanje sicer narašča čimdalje bolj, vendar brez izdatnega uspeha. Severna Amerika je uvedla prohibicijo — milijone je izdala država za organe, ki so preprečevali uvoz alkoholnih pijač in njih prodajo. Pijače so se uničevale v milijonski vrednosti, kljub temu pa se je še vedno in povsod pilo — seveda mnogo dražje ko prej!

Pri vseh narodih se je opevala vsekdar vinska trta, ki daje «zlahotno kapljico», kot božji dar, ki uničuje žalost in tugo morečo ter pomaga, da pozabljajo ljudje skrbi in nesreče. V mnogo manjši meri se opeva pivo (n. pr. v operi «Prodani nevesti»), medtem ko žganje — vsaj kolikor je meni znano — ni postalo deležno te časti, dasi se nič manj ne ceni, bodisi v obliki finih likerjev, bodisi kot navaden smrdljivi «šnops».

Kaj povzroča občo priljubljenost opojnih pijač? Človek išče v njih razvedrila in tolažbe (slično kakor pri drugih omamnih sredstvih — hip blaženstva). In naposled postane njih uživanje navada in potreba.

Za vzrok in za opravičbo popivanja ni nikdar nihče v zadregi, kakor to izborno opisuje doktor I. Robida: «Pije mesar, ker je na stojnici mraz — in pije pek, ker je pred pečjo vroče; pije ribič, ki je vedno ves premočen, in pije delavec v sušilnici, ker se mu grlo suši, pije verižnik in pije pribežnik, pije turist in pije pometlač — vsak ima za to svoje utemeljevanje, svoj izgovor, svoj zagovor, pa bodi kmet, delavec, meščan ali inteligent. Saj kmet težko dela, delavec slabo služi, meščan tako nima drugega kot svoj kozarček vina in inteligent pije menda, ker je inteligent. — Mnogo jih pije, ker so oženjeni, da se ušesa ohladé, da ima človek mir, da pride do pametne besede, — in drugi zopet, ker so samci, kajti kaj naj kot samci sicer pametnega počno, saj so navezani na gostilno, saj itak drugega nimajo, in podobno. — Drugi pijejo zopet samo radi drugih, ker to zahtevajo razmere, trgovina; — ker pijejo vsi, ker brez pijače ne gre itd. In vsi lahko od danes do jutri pijačo opuste, če ža mora biti.»

Seveda nas skušnija uči drugače in tudi narodni pregovor: «Pijanec se spreobrne, kadar se v jamo zvrne» je na žalost še vedno resničen.

Narod pripisuje pijači mnoge dobre lastnosti, dasi povsem po krivem. Po njegovem mnenju olajša in pospeši pijača duševno delavnost, daje moč in krepi telo za naporno delo — kar je sicer od početka res, a kmalu omaga in oslabi duh in telo pri delu. Zlasti rado se uporablja alkohol kot zdravilo ob boleznih, čeprav je mnogokrat naravnost škodljiv. Ako pa premišljujemo vse gorje in vse nesreče, ki jih alkohol povzroča posameznikom, njihovim rodbinam, narodu in človeštvu, potem se razblinijo vse njegove dobre in hvaljene lastnosti v nič. Gotova resnica je, da alkohol človeku škoduje in ga pogublja, če ga preveč in neizmerno uživa. Tega dejstva ne izpremene prav nič izgovori in opravičbe mnogih, češ, da pijejo zmerno in s pametjo — da se jim torej ni bati nobenih zlih posledic. Toda pri tem obstoji velika nevarnost, da se zmernost prevrže v nezmernost, naškodljivost v škodljivost. Iz tega vzroka je v boju proti alkoholizmu uspešna in jako priporočljiva popolna abstinenca, ne pa samo zmernost in treznost.

Alkohol škoduje zdravju ter povzroča kronične katere grla in želodca, ki neugodno vplivajo na prebavo in prehrano, mnoge bolezni obisti in jeter (ciroza je specifična pijanska bolezen, ki vede v prezgodnjo smrt) in bolezni srca. Tudi arterioskleroza (poapnenje žil) se pojavlja pri pijanceh prezgodaj. Alkoholiki mnoge bolezni težje pretrpe nego nealkoholiki. Posledica prekomernega uživanja alkohola so pogosto živčne bolezni, božjast, blaznost in pod.

Alkoholiki škodujejo često tudi svojemu zarodu. Njihovi otroci so mnogokrat slabotni in umro že v prvi mladostni dobi, neredko so božjastni ali bebasti. Vse to so statistike neovržno dokazale. — Da otroci, ki jih starši že v detinskih letih z alkoholom

zastrupljajo in jim ne nudijo prave vzgoje, temveč jih moralno upropaščajo, telesno in duševno ne morejo uspevati, je jasno.

Pijanost sama na sebi ni nič drugega nego umetno povzročena kratkotrajna blaznost. Tako zvana patološka ali psihoteška pijanost, ki se pojavlja zlasti pri intolerantnih, vodi v zamačenje, v katerem se izvrše večkrat najrazličnejši zločini.

Znano je, da učinkuje pri nekaterih ljudeh že tudi v zelo majhni količini zaužiti alkohol v največji meri. O takih ljudeh govorimo, da so intolerantni do alkohola. Ta intoleranca je prirojena ali pa pridobljena (po poškodbah in pri božjastnikih).

Trajno uživanje velikih količin alkohola pa povzroča pogosto dolgo vrsto telesnih in duševnih bolezenskih znakov, ki jim pravimo kronični alkoholizem.

Pri tem oslabi volja, trpi zmožnost za delo, se pojavijo utrudljivost, bolečine v glavi, slabo spanje, jutrnje bljuvanje. Značaj se izpremeni na slabše. Prej priden, vesten, obziren človek se poleni, postane malomaren pri delu in poklicu ter mu nista mar čast in poštenje. Naravna posledica tega je, da izgubi ugled in veljavo. Svojo družino spravlja v revščino in sramoto. Premoženje izgine, zakopava se v dolgove, zastavlja in prodaja vse, kar ima, samo da dobi denar za pijačo. Razdražljivost in jeza pri njem vedno bolj naraščata. Razgraja, razbija pohištvo, pretepava ženo in otroke. Semtertja uvidi krivdo in prisega, da se hoče poboljšati, a že čez nekaj ur je zopet stari grešnik. Pojavljajo se mu domneve, da ga vse sovraži in da ga žena vara. Meni, da so ga spravili sovražniki ob zaslužek ali službo. Ker se pojavlja s pijanostjo vred spolni nagon, a žena zavrača moža v takem stanju, jo ima za nezvesto, stika za najnedolžnejšimi pojavi, ki naj dokažejo njeno pregrešno zvezo s sosedom, h kateremu se je morda enkrat zatekla pred njegovo nasilnostjo in sirovostjo. Vse to poraja mnoge zločine.

Posebna vrsta umobolnosti je pijanski bledež ali «delirium tremens», katerega pa, kakor tudi drugih alkoholnih blaznosti, ne morem na tem mestu obširneje opisovati.

Omenim naj le še tako zvano dipsomanijo ali pijanost na kvatre — najbrž epileptični ekvivalent, ko sicer pridni in trezni ljudje prično po več dni zdržema popivati, a so potem zopet dostojni, trezni in delavni. To se ponavlja po dvakrat do trikrat na leto.

Da je alkohol kriv raznih nesreč, je umevno. Največ nesreč se pripeti od sobotnega večera do ponedeljskega jutra — več ko ves ostali čas v tednu —, to je v času, ko dobe delavci mezdo in ko jih nedeljski počitek vabi k popivanju.

Alkohol u na rovaš gredo tudi mnogi zločini, ki se dogajajo najpogosteje prav o istem času kakor spredaj rečene nesreče. — Pijanec ne more obvladati samega sebe, je prepirljiv in osvetljiv, pri njem oziri za dostojnost odpadejo in pojavlja se nasilnost.

Statistike nam kažejo, da prevladujejo baš pri zločinih, ki so združeni z nasiljem, alkoholiki, tako pri ropih z 68, pri telesnih poškodbah in pri ubojih s po 63, pri spolnih posilstvih s 60 odstotki, medtem ko pri umorih (kjer je dejanje premišljeno) s 46 in pri požigih s 47½ odstotka. Prestopki proti pravosti izkazujejo 77 odstotkov alkoholikov, nasilnosti proti oblastvenim organom 76½ odstotka. To so številke najboljše Baerove statistike iz Nemčije pred vojno; slično razmerje kažejo tudi razne druge, prav tako novejša, dasi manj obsežna. Svoj čas tudi pri nas ni bilo žeganja brez pretepov, telesnih poškodb ali celo ubojev. Zanimivo pa je, da so poneverbe, goljufije in tatvine pri alkoholikih redke.

Koliko manj zločinov bi bilo, če bi se omejilo nedeljsko popivanje. — Res se skuša doseči to s tem, da se nudijo ljudem različna razvedrila in razveseljevanja doma in v družtvih. Radio, ki je že precej razširjen po kmečkih domovih, daje priliko, da se lahko poslušajo glasba i. dr. iz raznih krajev, društva prirejajo predavanja in gledališke igre ter odvajajo s tem ljudstvo kolikor toliko od gostiln. Nepopoljšljivi pijanci ne bi smeli dobiti več pijače v gostilnah, krčmarji pa bi se morali najstrože kaznovati, če bi dali že pijanemu človeku še pijačo. Seveda se popiva tudi doma, zlasti v vinorodnih krajih. To se dogaja še posebno od takrat, ko so dobili pridelovalci pravico, da smejo razprodajati vino v količini po pet litrov. Izza tistega časa prihaja ljudstvo kar v procesijah tudi od daleč in kupuje od pridelovalcev vino, ki je kajpada cenejše od vina v gostilnah. Predvsem pa bi se morala prepovedati prosta žganjekuha. Kaznovati bi se moral tudi vsak pijanec, ne da bi veljala zanj kakršnakoli olajševalna okolnost ali celo oprostitev od kazni za storjene pregreške ali večje hudobije. Alkoholik, ki zakrivi protizakonitost, naj se odda (kar sedaj veljavni kazenski zakonik že tako določa) za izvesten čas v poseben zavod (sličen prisilni delavnici), čigar ustanovitev je nujno potrebna.

Narod sam naj se izogne raznim prilikam, ki vodijo do pijančevanja, kakršnih je pri nas vedno več ko preveč. Saj pravi o tem dr. I. Robida tako resnično: «Pije se pri krstih in pri pogrebih, pije se

pri svatovščinah in na novih mašah, pije se pri birmanju in pije se na žeganju, pije se na veseliceh in pije se na plesiščih, pije se pri slavnostih in pije se pri delu, ko se lička koruza in mane proso, ko se v tovarnah nastavijo stroji in ko tekó, pije se na nedeljo in pije na delavnik, podnevi in ponoči, poleti in pozimi, pije se v zdravju in v boleznih, pije v salonu in pije v bajti, pije se vedno in povsod, ker je to nekaj samo ob sebi umevnega, ker je potrebno, ker imenitno in vrag vedi, kaj še vse.»

Če je žganje, ki so ga brezvestni Evropci vsiljevali ameriškim Indijancem, to številno človeško plemo skoro povsem uničilo, kako naj šele naš maloštevilni narod to preboli in kako naj pričakuje boljše usode, če ne krene pravočasno s pogubne poti?!

V boj proti brezmernemu uživanju alkohola! Pri tem delu se združite vsi sloji brez izjeme, saj alkohol ne dela nobenega razločka med enim ali drugim človekom, ampak je za vsakogar poguba. Dasi se bije ta boj vsekako tudi pri nas že več desetletij ter je gotovo vsaj nekoliko uspel, vendar ga je treba nadaljevati z vso vztrajnostjo in v misli, da na prvi mah ne pade nobeno drevo. Predvsem se mora pridobiti za ta boj mladina, ki naj nam bo tudi v tem pogledu upanje na boljšo prihodnost. Kakor vsaka dobra stvar, tako ima tudi to prizadevanje obilo nasprotnikov, ki se jim smilijo vinogradniki in gostilničarji. — Nihče nima namena in neče le-teh uničiti. Vinogradniki naj organizirajo prodajo grozdja, ki jim bo donajalo mnogo več dobička ko prodaja vina, gostilničarske koncesije naj se pa zlasti v mestih in krajih, kjer je skoro v vsaki drugi ali tretji hiši pivnica, omeje. Tako bodo res dobre gostilne vedno in povsod lahko izhajale, a zakotnih pivnic nam ni treba, saj se njih lastniki lahko poprimejo drugega dela. Pri nas se izdelujejo že tudi precej brezalkoholne pijače. Kdor se ne more zadovoljiti z dobro naravno vodo, ki je slej ko prej najbolj zdrava in na'bolj priporočljiva pijača, naj poseže po njih. Gotovo ne preklinjamo nikogar, ki si semtertja privoščiči kozarec vina ali piva — svariti pa moramo vsakogar pred zlimi posledicami trajnega in zlasti čezmernega uživanja alkoholnih pijač.

NEVIHTA SE BLIŽA

Vroč poletni dan brez vetra in moreča, soparna vročina. Nobenega glasu ni slišati, kakor bi vsej naravi v pričakovanju nevihte zastal dih. Tedaj se pokaže na zapadu preteča, črna stena oblakov, ki rastejo z divjo naglico in se kopičijo na sivkasto bledem nebu. Že padajo prve težke, tleskajoče kaplje, svetli bliski razsvetlujejo grozljivi somrak in ropotajoči gromi grmijo v dolgo trajajočem, zamolklem odmevu. Samo eno uro traja vse skupaj — pa je konec tega običajnega naravnega pojava in z

modrega, čistega neba sije večerno sonce na svežo, kadečo se zemljo.

Spoznanje, da ne gre pri nevihti za nič drugega nego za prekomerno električno sprostitve, je skoro tako staro kakor veda o elektriki sploh. Že stari fiziki, ki so drgnili koščke jantara in opazovali pri tem prasketajoče iskrice, so dejali, da je ta pojav nekako isto kakor grom in blisk. Toda šele ko so po nasvetu Benjamina Franklina (1706—1790), izumitelju strelovoda, spustili v viharne oblake ve-

ilke zmaje na bakrenih žicah in ko so na enem koncu žice pri zemlji izstopale prasketajoč in sika-joč po meter dolge iskre, jim je bil dokaz jasen. Vedeli pa še niso, kako nastanejo v višinah te velikanske električne napetosti in kaj sploh ustvarja elektriko. Šele zadnja desetletja so to stvar razjasnila — elektriko tvorijo postranski pojavi nevihte, in to so toča, dež, sodra itd.

Že pred 250 leti je opazil francoski fizik Tralles, da je zrak v bližini vodopadov nasičen z elektriko, že takrat so torej našli pravilno razlago. Mnogotere vodne kapljice se namreč razprše na skalah in kamenju; ta vodeni prah je naelektrjen z negativno elektriko. Po navadi govorimo, da se je utrgal oblak, da dežuje kakor iz škafa — a kaj je vse to? Tudi to so veliki vodopadi; toda kje se pa pri teh razpršijo vodne kapljice, kajti skale so v zraku menda precej redke? Neki nemški znanstvenik je dokazal, da tudi hipni vetrovni vali in sunki razpršujejo vodne kapljice. Neznatni delci vode, veliki komaj tisočinko milimetra, se odločijo od površine velikih kapelj in odnesejo s seboj negativno elektriko v dvigajočem se zračnem toku navzgor. Velike kaplje, naelektrjene s pozitivno elektriko, pa padejo na zemljo. Tako nastanejo v viharjih oblakih električna nasprotstva — električne napetosti. In če bi kdo napeljal med oblake vod z električno žarnico, bi ta svetlo zagorela, zakaj nakopičene množine elektrike bi tekle po vodi druga proti drugi (pri elektriki namreč ne velja načelo: enako se družijo z enakim, nasprotno: nemilo ločena pozitivna in negativna elektrika se privlačujeta).

Običajno pa ni nikogar, ki bi napeljal vod med posamezne dele oblakov. In tako stremi napetost, kadar je zelo visoka, k nasilnemu izbruhu: v ogromni iskri, ki s silo pretrga ovirajočo zračno plast, se napetosti izravnavajo. Ob tej poti se prične zrak svetliti, mi vidimo blisk, in ko skočijo zračni delci, ki sta jih toplota in sila bliska razgnali, zopet v prejšnji položaj, nastanejo mogočni zvočni valovi: grom.

Dandanes poznamo osebne podatke bliska že prav dobro:

Napetost: 20 do 200 milijonov voltov (nasproti 220 voltom električne lučne napeljave).

Jakost toka: 20.000 do 30.000 amper (običajna žarnica ima 0-2 ampera).

Trajanje: petdesetinka do tisočinka sekunde.

Dolžina: dva kilometra.

Zato ni prav nič čudno, da so pri takih številkah opustošenja, ki jih napravi dobro namerjeni blisk, res grozovita. Vremenoslovci so že od nekdaj poskušali, priti nevihti na sled, jo napovedati naprej in določiti njeno pot. V tem pogledu razlikujejo dvoje vrst neviht: toplotno nevihto in vrtninčasti vihar.

Toplotne nevihte nastanejo v vročih, brezvetrov- nih dneh, v katerih se spričo pekočih sončnih žarkov zračne plasti, ki leže nizko nad zemljo, segrejejo veliko bolj ko višje ležeče plasti. Če katerokoli naključje ta protinaravni položaj razkroji, stopi

topli, lahki zrak v višino, hladni, mrzli zrak pa se spusti k tlom. V višinah se dvigajoče se zračne gmote ohladi; vodne pare, ki nosijo te gmote v veliki množini s seboj, se pa spremenene v meglo. Polagoma se tvori velik oblak z dežjem in že je nevihta narejena. Ko se je docela izbesnela, je mo- teno atmosfersko ravnotežje zopet urejeno — in lep, svež večer je plačilo za prestani strah v ne- vihti.

Vrtninčasti viharji nastanejo kot spremljevalci depresij na ozemljih manjšega zračnega tlaka ter prinašajo dež, mrzel veter in dolgo trajajoče po- oblačenje. Počasi se premikajo te nevihte od morja proti vzhodu. Na svojem najjužnejšem robu nalete na gorke zračne gmote; mrzli zrak se vrine kakor klin pod tople plasti in jih dvigne — to povzroči nevihto. Tako nastanejo veliki viharji, ki se raz- prostirajo včasih preko več sto kilometrov razsežnih ozemelj, preko celih dežel in delov naše zemlje.

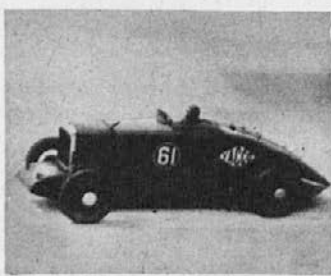
Zelo znano dejstvo, o katerem so vremenoslovci že mnogo razpravljali, je tudi to, da se toplotne nevihte izogibajo rek, da včasih celo preko naj- manjše reke ne morejo. Mnoge nevihte se kar razblinijo, ko se bližajo reki; druge se pa, ko so prekorčile nevtralni pas nad reko, na drugem bregu zopet združijo in hite dalje. To pa zaradi tega, ker so poleti površine rek in jezer mrzle, kjer se ne more tvoriti topli zrak, ki povzroči s tem, da se dvigne, nevihto. Opazovali so celo, da se beli nakopičeni oblaki nad jezeri in rečnimi tokovi največkrat vedno razprše. Vremenoslovci ob Bodenskem jezeru trdijo, da se toplotne nevihte skrbno izogibajo tega jezera in da puste često en kilometer širok pas ob obali brez dežja, medtem ko potujejo vrtninčasti viharji brezskrbno preko vse jezerske površine.

Že omenjeni Franklin je mislil, da bo njegov strelvod miril nevihte, da bo povzročil počasno sprostitve električne napetosti brez bliska. To se mu ni posrečilo, kakor se tudi ni pozneje uresni- čilo, nevihte preganjati s topovskimi in možnar- skimi strelji. Stari narodi so namreč streljali s pu- ščicami proti oblakom, da bi jih pregnali; v sred- njem veku so pa mislili, da prežene preteče oblake zvonjenje s cerkvenimi zvonovi. Leta 1896. so nekje na Štajerskem napravili velik poskus; v 36 krajih so na dano znamenje sprožili možnarje, ki so povzro- čili mogočne, sikaajoče vrtninčaste kolobarje v zraku. Ti strelji so delovali kakor izstrelki, usmrtili ne- šteto manjših ptic ter podrli plotove in dimnike; ugotovili pa so pri tem, da niso v višini 300 metrov prav nič več učinkovali (oblaki plavajo namreč precej višje). Isti poskus in tudi zadnji so napra- vili nekoliko let kasneje v Italiji na 6000 hektarov obsežnem strelišču v Castelliancu s precejšnjim številom topov in raket. Toda pokazalo se je, da je v treh letih poskusov s streljanjem zaščitene kraje pogosteje obiskala toča kakor nezaščitene. Strelja- nje proti nevihti so morali vsaj v tej obliki kaj kmalu opustiti in ga dandanes nikjer več ne iz- vršujejo.

TRENOTEK V SPORTU

Hockey na ledu.

Rekord 30.000 km potolčen!

Konjske dirke.

Nogomet.

Prvi na cilju!

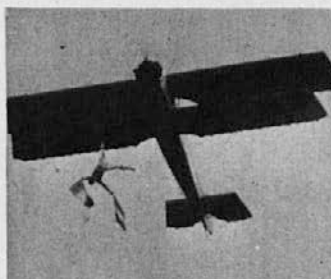
Rokoborba.

Skok v vodo.

Rugby.

Akrobacije v zraku.

Sabljanje.

V SING-SINGU, NAJVEČJI JETNIŠNICI SVETA

Pogled na jetnišnico; spredaj stare, zadaj nove stavbe.

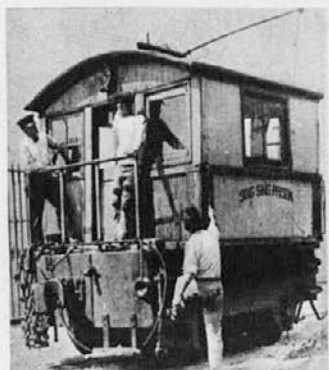
Jetnišnica ima lastno najmodernejšo požarno brambo.

Operacijska soba je naj sodobnejše opremljena.

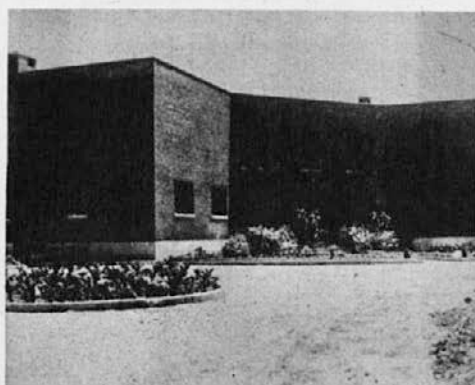
Na dvorišču so jetniki zgradili paviljon za ptice.

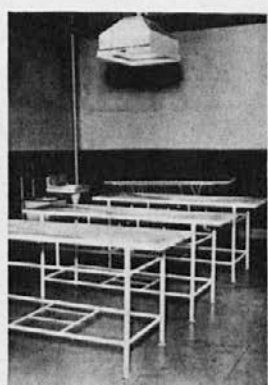
Cestna železnica v Sing-Singu.

Vsaka celica ima radioslusala in umivalnik s tekočo vodo.

Hiša smrti v Sing-Singu, kjer stoji električni stol, na katerem je bilo usmrčenih že na tisoče zločincev.

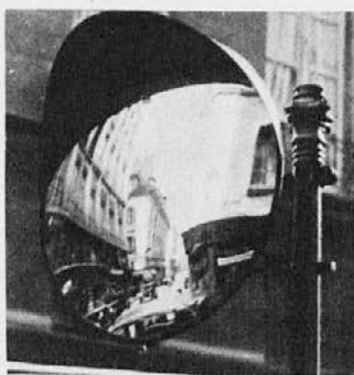

Soba v mrtvašnici, kjer preiskujejo trupla na električnem stolu usmrčenih.

PO PROSTRANEM SVETU

Hindu moli... Bogu Višnu daruje sladke napoj.

Ogromno zrcalo na prometni ulici v Parizu, ki kaže vozaču sicer nepregledno stransko ulico.

Na avstralski gospodarski razstavi so priredili tudi tekmo v sekanju drevos.

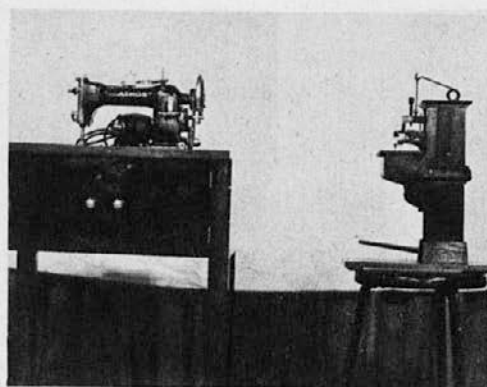
Liliputanci na razstavi v Chicagu.

Pet članov kitajskega «kluba lepih brad». Stari štejejo skupaj nad 400 let.

Pariška kraljica lepotic streže brezposelnim.

Najstarejši in najmodernejši šivalni stroj na pariški obrtni razstavi.

V Berlinu so pometalce opremili z dežniki.

OTROCI IN ŽIVALI

Ustrašil se je prevelike ljubezni ...

Kdo bi še smel tako?

Srečna družina.

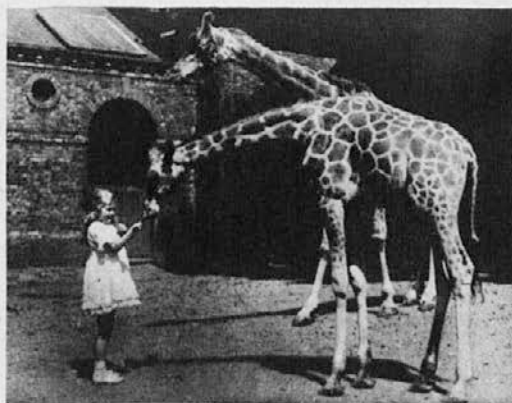
Pet najboljših prijateljev.

Poljub.

Zajutrek.

Poslastica.

NESTANOVITNA NEVESTA

Kodranova Malka, bleda in vitka mladenka, se je sama sprehajala med njivami in z globckimi črnimi očmi zamišljeno opazovala škranjca, ki je hitel pod nebo in gostolel veselo popevko. Spomnila se je na vesele vasovalce, ki so ji skoraj vsak večer peli pod oknom in ji šepetali o ljubezni. Malka je bila prikupljiva in ljubezniva, da se je marsikdo za njo ozrl in se pri nji ženil, a bila je še drugače privlačna, saj so fantje vedeli, da ji je njen bogati stric Tomaž obljubil vse svoje premoženje.

Dekle ni nikogar zavrnila, temveč je z vsakim prijazno kramljala in ljudje so šušljali, da je že kar fantovska. Ni se brigala za klepetulje in opravljivke, kakor srečna vladarica se je počutila med svojimi ljubimci in laskale so ji njihove zapeljive in mameče besede.

Samo tisti mrki in krepki Andrej se ji ni nikoli laskal. Kadar sta se srečala, jo je prijazno pozdravil. Zametne rjave oči so mu veselja kar zažarele, saj ji je tudi on ponudil svoje srce in jo prosil, naj se odloči zanj. Malka mu še ni odgovorila, no, tudi sam se ji ni usiljeval in sladkal kakor drugi, ki so ji peli na dušo kakor božajoče strune.

In menda je Malka prav zavoljo tega mislila večkrat nanj, čeprav mu ni nikoli omenila.

Kodranov Tomaž, njen stric, je vedel, koliko je moral Andrej prestati doma pri svoji trdosrčni mačehi, kajti njegov oče Jernač se je kmalu po ženini smrti oženil, saj ni mogel drugače, ker mu je rajnka zapustila tri majhne negodneže, le prave ženske si ni izbral. Prišla je v hišo mačeha, ki je bila zanj sladka in mila, a otrcke je pretepala kakor slamo, imela je pač hinavski obraz in prazen žep in nič srea za bedno zapuščeno deco, ki je morala pri nji stradati.

Resni in možati Andrej je bil stricu tako všeč, da je sam nečakinji omenil:

«Takole ne boš frlela okoli kakor ptička, ki ji je povsod všeč, da niti sama ne ve, kje bi gnezдила! Zdaj žvrgoliš in se veseliš, a ne po-

misliš, da se boš hitro postarala. Andrej je dober in skromen, poročita se in takoj vama izročim zemljišče! Doslej domuje pri nas sreča in upam, da bo tudi poslej. Kos kruha in kot mi bosta dala, da bo moja starost brezskrbna, drugo imam sam, kajti prihranil sem si toliko, da niti porabil ne bom in bosta še dedovala, ko se odpravim k večnemu počitku!»

Malka ga je poslušala, kimala in se smejala: «E, striček, čakajte! Ne mudi se še! Poglejte mojo mladost, njeno sonce še ne bo kmalu zašlo! Naj se veselim, naj uživam brezskrbno prostost!»

Tomaž je vedel, da je nečakinja prelahkokrila ptička, bal se je, da bi ne sedla na limanice in se tako ujela, da bi je nazadnje nihče več ne maral. Zato je nepopustljivo poudaril:

«Dobro premisli, dekle! Hm, prav za prav pa ni nikjer zapisano, da moram tebi izročiti posestvo! Manjka se mi sorodnikov, ki si bodo obliznili vseh deset prstov, če jim prepustim svoje premoženje!»

Te grožnje se je prestrašila in se takoj vdala, saj je rada pogledala za Andrejem, a le dišalo ji ni, da bi prenehala ljubimkati z drugimi.

Kmalu so praznovali zaroko v domači vaški krčmi.

Stric je zadovoljno sedel poleg Andreja in ga prijateljski potrepal po rami:

«Tvoja pomlad ni bila nastlana z rožicami, morda bo poletje bolj cvetoče! Veš, fant, nekaj sem ljubil tvojo mater; bila je milo in dobro dekle, sam Bog jo je bil vesel. Pa je njen trdosrčni oče zahteval, da je morala poročiti tvojega starega, ki je bil petičen in je imel posestvo. Slušala ga je, a že čez pet let je umrla. V moji duši je vedno ostal svetel spomin na njo. Nisem se oženil. Delal sem in se trudil, sam Bog mi je pomagal, saj se mi je nasmehnila sreča, da sem zabogatel pri kupčiji z živino. Zdaj sem na konju. Tebi rad pomagam, všeč si mi, pa njen sin si, nje, ki sem jo edino ljubil v življenju!»

V kotu je ždel v dve gubé stisnjen stari harmonikar Gustelj, kisló je gledal in grizel suho zemljo.

Stric je udaril močno s pestjo po mizi in zakričal:

«Nocoj je zaroka naše Malke in Andreja, zato nam zaigraj veselo poskočnico in se narskaj vina, korito staro nenasito!»

Gustelj je poskočil, kakor bi bil sedel na vzmeti, obraz se mu je razjasnil kakor polna luna, ki prisije izza oblakov, in že je zaigral, da so poskakovale noge in zatrepetala srea, saj je še stari Tomaž zaplesal in udaril ob tla, da so se stresli kozarci in da so zastokale mize kakor žive starke.

Spet je pela harmonika.

Pustni torek je bil. Kurent je prišel v deželo in zmešal ljudem glave.

Andrej se je vedno bal, da bi ne naletel na sina svoje mačehe, na svojega po poli brata Martina. Sovražila sta se, saj se še otroka nista mogla, ker je Andrej kmalu spoznal, da se mu je godila krivica, ko je moral trdo delati ter prenašati udarce in zmerjanje mačehe, ki je svojega Martina razvajala in raznežila, da sploh ni bil za resno delo.

Otroška mržnja se je razvila v besno sovražnost in oba sta se bala, da bi zdajci ne izbruhnili.

Tisti torek sta si pa stala nenadoma v krčmi nasproti. Oba sta bila vinjena in prebledela

sta, ko sta si pogledala v oči, zakaj čutila sta, da je vse zatajevano bruhnilo na dan.

Zgrabila sta se molče, kakor bi se bila že zdavnaj domenila, da bosta tedaj obračunala. Andrej je bil močnejši, ker je bil utrjen, čeprav je stradal. Premikastil je Martina, da je fant pihal same jeze, ko jih je dobil po hrbtu. A kmalu se je spet pogljal od sosedne mize, kjer je sedel. V roki se mu je zabliskal oster nož in divje je zaklel, ko se je vrgel na po poli brata.

Andrej mu je odbil roko, mu v divjem gnevu izvil nož ter sam zamahnil proti Martinu in ga zadel v ramo. Fant je prišel ves krvav domov.

Oče je rohnel, mati glasno jokala in hitela naznanit Andreja orožnikom, ki so takoj prišli ponj.

Harmonika je še vedno donela in pela poskočno pesem, ko so gnali iz krčme uklenjene Andreja.

*

Stari Jernač se je zelo prestrašil, ko je nekega dne zvedel, da je italijanska valuta znatno padla, saj je dobavljal les v Italijo in je zaradi tega padca izgubil mnogo premoženja. Da je sploh še mogel dihati, se je zadalžil v hranilnici, a moral je plačevati obresti in blagostanja je bilo konec.

Skrbi so Jernača vedno bolj mučile. Razodel se je tudi svoji boljši polovici, ki se je rada bahala in je preveč trosila denar, kjer ga ni bilo treba.

Žena se je prestrašila. Tisti dan je zvedela še drugo novico, ki jo je dirnila, da je kar privihrala vsa divja domov, se znojna in utrujena zgrudila na stol, si brisala čelo in lovila sapo. Šele počasi se je pomirila, poklicala je moža in Martina, ki je že čez nekaj tednov okreval, in zaprli so se v sobo na posvetovanje.

Mačeha je zavriščala:

«Kakor nalašč je Andrej zdaj pod ključem! Pomislita, kaj se godi po svetu, mi pa nič ne vidimo in smo kakor slepe kure!»

«Kaj je vendar?» sta vprašala oče in sin hkrati.

«Lahko bi se rešili vsega dolga in še zabogati bi, saj bi nam lepo premoženje ostalo!»

«Povej že, kaj misliš!» se je vznemjel mož.

«Ne in ne! To se ne sme zgoditi! To moramo preprečiti! Moramo! Posvetujmo se, kaj naj storimo in ukrenemo! Ali vesta vidva, zaspanca, da ima Andrej nevesto?»

«Katero?» je hlastnilo iz sina.

«Malko! Stric Tomaž ji je obljubil vse premoženje. Le pomislita, kako bi mi znali porabiti tisto bogastvo!»

«Kdaj pa bo poroka?» je nestravno radovedil Martin.

«Menda še ne kmalu. Zato je treba rvariti proti Andreju, saj je zaprt in se niti braniti ne more. Napnimo vse sile! Nevesta mora biti Martinova!»

«In njena dota tudi!» je podkrepil oče.

In domenili so se, da bo Jernač sam zabavljaj nasproti Tomažu čez lastnega sina, češ, da je Andrej potuhnjenec in nič prida fant, da bo Martin pričel spletati ljubezenske mreže okoli Malke, a mati jo bo povabila na dom in ji postregla z vinom in cvrtjem ter jo skušala pridobiti.

*

Ker je Andrej dokazal, da ga je Martin najprej napadel z nožem, zato je sedel samo tri tedne.

Mačeha je ves čas pihala Malki na srce, tako da jo je kmalu zvalila na dom, kjer jo je skušal zamrežiti Martin. In kar lepo so se o vsem pomenili.

Malki je bil tudi Martin všeč, ker je znal govoriti vse drugače kakor mrki Andrej. Minilo še ni niti štirinajst dni, pa sta si že prisegla večno ljubezen. Dekle je sklenila razdreti zaroko z Andrejem in poročiti Martina, ki je bil zdaj ves blažen in srečen, saj ni mislil toliko na njo kakor na stričevo posestvo in se ni veselil njene ljubezni, temveč bogastva, ki si ga je želel, in udobja, brez katerega si ni mogel misliti življenja.

In tako je Malka pozabila na svojega ženina. Ko se je Andrej vrnil iz zapora, je bila z njim tuja in hladna, kar je opazil tudi stric, ki se je razhudil:

«Pokažem ji! Zdaj ne bomo več čakali in slepomišili! Dobrega in poštenega ženina ima in sama je bila z njim zadovoljna! Ne bo nas več vlekla za nos! Poroko napravimo pa mir! Ko bo Andrejeva žena, ji bo že pregnal mravljinca iz glave!»

Poklical je Malko, ki se je prismehljala vsa mila in sladka:

«Kaj želite, dobri moj stric?»

«Čez tri tedne bomo svatovali!»

Prebledela je:

«Ne mudi se tako!»

«Zahtevam, ali pa ostani samica in hodi svojo pot!»

«No, če je tako, pa svatujmo!» se je vdala in poražena sedla za mizo. Prišel je Andrej in se ji pridružil. Spet je pozabila Martina, ker tudi Andrej ni bil napačen fant. Ej, ta Malka!

In potem so se domenili, da se odpeljejo čez tri tedne z vlakom v Ljubljano, kjer prenoče, a drugi dan jo mahnejo na Brezje k poroki.

Andrej je bil vesel in srečen, saj je imel dekle zares rad. Tudi Malka je bila spet dobre volje, a drugi dan je šla k Jernačevim, ker ni strpela, da ne bi povedala Andrejevi mačehi:

«Vendarle ga bom morala vzeti, z Martinom ne bo nič!»

Mačeha se je namrdnila, poklicala je Martina in napravili so svoj načrt.

*

Trije tedni so hitro pretekli in treba je bilo iti k poroki.

Prijazen dan je bil, ko so jo mahnilj naši znanci na pol ure oddaljeno postajo, odkoder jih je vlak potegnil v Ljubljano.

Tam so šli zvečer kmalu počivat. Nevesta je spet postala nekam čudna, bila je vsa zamišljena in ves čas je pogledovala na vrata, kakor bi nekoga pričakovala.

Zjutraj sta z ženinom zgodaj vstala ter se pripravljala, da odideta iz hotela, kjer sta prenočevala. Tedaj je zabrnul pred hišo avtomobil in kmalu nato je bilo čuti korake na stopnicah.

Preden se je ženin zavedel, kaj se godi, je stal na vrhu stopnic Martin z nabitim samokresom, ki mu ga je mirno držal pod nos. Z njim je pridirjal na avtomobilu njegov prijatelj šofer, ki ni nič govoril, temveč samo nevesti kratko ukazal:

«Pojdimo, gosposdična!»

Andrej se je hotel upreti, toda Martin je zakričal:

«Če je ne pustiš, ti požinem kroglo v glavo!»

In nevesta se je odpeljala. Ženin in stric sta ostala sama in se žalostno spogledala.

*

Spet je hodila Malka po polju.

Pustni torek je bil. Ljudje so plesali in rajali, po krčmah so pele harmonike same poskočnice, povsod sta vladala veselje in židana volja. Le Malka je bila blede, zamišljena in žalostna, kako tudi ne, saj ji je stric pošteno zagodel in ji kar hitro pristregel peroti. In Andrej? Ta brezsrčnež se je kar nepričakovano seznanil s prijazno kmetsko mladenko iz sosednje vasi. Takoj sta se zagledala drug v drugega, dasi niti vedela nista, da bosta oba pre-

možna, saj je mlada nevesta Anka imela obilno balo in bahato doto, medtem ko je Tomaž sklenil Andreju prepustiti svoje posestvo in se ostresti za vselej svojih sorodnikov.

Zapravnovali so poroko, kakršne v vasi že zdavnaj ni bilo. Pol sela so povabili na svatovanje, še Malko, ki pa je bila preveč žalostna in osramočena ter je rajša ostala doma. Edina tolažba ji je bil še Martin. Čakala je nanj, saj je bil zaprt, ker je «ropal nevesto», ki je zdaj samevala. Prav tisti pustni torek ji je pa nje-gova mati kar neusmiljeno zabrusila:

«Sama vidiš, da iz te moke ne more biti kruha, še koruznega ne! Posestvo je dobil drugi! Če ni tu nič, tam nič, ostane pač samo nič! Kaj bo vendar Martinu prazna nevesta?»

Malka je zaihtela in ko je bežala užaljena skozi vas, je povsod čula glas poskočne harmonike. Zazdelo se ji je, da se ji ti veseli zvoki posmehujejo, saj so ji nekaj tako radostno doneli, pa je sama zavrgla svojo srečo in ljubezen.

Ilustriral Domicijan Serajnik

M. N-a:

O ŠKODLJIVCU MOLJU

Tu mislim molja, ki je eden najhujših škodljivcev v gospodinjstvu. Dosti je sicer drugega mrčesa, ki ni samo škodljiv, temveč še nadležen, gnušen in kvaren zdravju, vendar se gospodinje nobenega ne bojé tako kakor moljev. Če se ga hočemo res varovati, moramo poznati predvsem njegovo življenje in škodljivo delovanje.

Čudno se nam zdi, da spada ta nepridiprav k metuljem in je torej v sorodu s temi nežnimi in lahkokriliimi žuželkami. Ni pa molj škodljiv kakor dorasla žuželka, kakor metulj, temveč le, dokler je še gosnica (ličinka, črvček). Razviti molj (metulj) sploh ne more delati nobene škode, ker nima grizočih čeljusti, ampak samo zvito srkalo. Znano je, da se v splošnem skoro vse gosnice hranijo z rastlinsko hrano, toda pri molju to ni tako. Hraní se s snovmi iz živalstva, posebno z volno, krznom in pernatimi predmeti. Od tkanin, iz katerih so narejena naša oblačila, se molji ne lotijo samo bombaža in kar je platna (rastlinskega izvora). Škoda, ki jo napravi vsako leto ta škodljivec na volnenih oblekah, perilu, preprogah in drugem, je velikanska. Zato bi bilo seveda potrebno, da bi ga vse gospodinje dosledno pričele zatirati s pomočjo higijene in preizkušenih sredstev. To pa nikakor ni lahko delo; predvsem je treba to živalco, zlasti pa njeno življenje, nekoliko poznati, kakor pač vsakega drugega škodljivca, ki ga skušamo uničiti.

V naših stanovanjih se pojavljajo tri vrste moljev: svetlorumeni suknarski molj, ki uničuje volneno obleko, rjavosivi krznarski molj, ki kvari

krzno, in perni molj. Najbolj razširjen in zato tudi najbolj škodljiv od vseh je suknarski molj; njegovi gosenci najbolj prija volna.

Vprašamo se: Kako pa pridejo te živalce v naša stanovanja, iz sobe v sobo, iz ene omare v drugo? Samice so to, ki letajo okoli in iščejo primerne prostora, kamor bi zalegale svoja jajčeca, ali pa pridejo na obleko kot gosnice, ki se kaj radi plazijo okrog. Prazna pa je vera, da prilete molji v stanovanje v zgodnji pomladi, če pridno odpiramo okna. Molji niso prijatelji belega dne, pa tudi vetra in dežja ne marajo. Letajo namreč samo zvečer, zato odpirajmo podnevi okna brez vse skrbi na stežaj. Vsakega letečega molja, ki ga zalotimo v stanovanju, pa skušajmo uničiti.

Samica znese 60 do 200 jajčec na volneno blago, ne da bi jih pilepila na tkanino ali vlakna, kakor to dela drug mrčes, n. pr. uši in stenice. Po 7 do 12 dneh, kakršna je pač toplina, se izležejo iz jajčec komaj milimeter dolge, rumenkastobelega gosnice. Te razjedajo potem volno ali dlako, dokler ne dorastejo. Dorasla gosnica je dolga 10 mm in se zabubi. Po nekaj dneh že prodere iz bube metulj. Tako se razvijejo v enem samem vročem poletju lahko trije do štirje rodovi tega škodljivca.

Sedaj pa najvažnejše! Kako naj se tega nebodigatreba varujemo? Kakor pri vseh drugih je tudi pri tem škodljivcu laže in bolje paziti, da nam ne zaide v obleko, kakor pa ga zatreti, ko se je že vgnezdil. Dokler se še ni naselil, se ga najlaže in najbolje obvarujemo s snagom. Vse obleke, preproge, pobla-

zinjeno pohišstvo itd. moramo pogosto zračiti, stepati in krtačiti. S tem vzamemo moljem potrebni mir, da bi se mogli naseliti in razmnoževati; če pa so jajčeca že na oblekah, jih pa s stepanjem in krtačenjem odstranimo, ker niso pritrjena na blagu. Če tako ravnamo z volnenimi in kožuhatimi predmeti, se nam moljev ni treba bati. Tudi dokler obleko nosimo, ni zanjo nobene nevarnosti. Drugače pa je poleti, ko je vsa volnena obleka shranjena, v skrinji, kovčegu ali omari kje na podstrešju. V tem času je potrebno, da znesemo vso zalogo vsak teden enkrat na zrak in sonce, kjer vsak kos zase natančno skrtačimo in skrbno stepemo, preden ga zopet shranimo. Dosti gospodinje pa često ne utegne med poletnim časom stepati teh volnenih oblek vsak teden. V takem primeru se je pa treba poslužiti namesto snaženja kemičnih sredstev. To je posebno potrebno, če odide morda vsa družina z gospodinjo vred za daljšo dobo iz stanovanja.

Zoper molje je naprodaj mnogo najrazličnejših reči, od katerih veljajo seveda vse za prvovrstne, a včasih niso kaj prida. Najbolj znana sta naftalin in kafra. Dober je tarmol, a je nekoliko dražji. Vse te snovi zadržujejo metulje, a ne uničijo moljeve zalege. Izdelujejo pa že novo sredstvo, ki ne odganja samo moljev — metuljev, ampak uničuje tudi moljevo zalego. Vendar je pa treba nasuti te snovi med obleko toliko, da bi bil ta način za sedanje slabe čase nekoliko predrag.

Vsak kos obleke, ki smo ga določili za shranjevanje preko poletja, je treba najprej kar najteme-

ljiteje in najnatančneje skrtačiti ter pri tem ne pozabiti nobenega šiva in nobene gube. S tem odstranimo zalego, če je že na oblekah. Potem pa šele poskrbimo, da molji ne morejo blizu s tem, da si izberemo eno izmed naštetih kemičnih sredstev in ga enakomerno porazdelimo med obleko. Tudi dosedanji način zavijanja volnenih izdelkov v platno ali papir (papirnate vrečice) ima uspeh, ako pazimo, da so vsi kosi obleke zanesljivo brez zalege in da so vrečice tako neprodušno zaprte, da ne more niti metulj niti gosenica skozi kakšno zarezo ali špranjo do obleke.

Zoper molje pomaga tudi univerzalno sredstvo zoper mrčes «flit». Z drobnim razpršivcem porazdelimo snov enakomerno po oblekah, naneseemo jo pa tudi v gube, žepe itd. Če ravnamo pravilno, ne pušča ta snov sledov na oblekah in učinkuje šest mesecev. Priporočljivo pa je, da tudi omaro ali zaboje, kamor mislimo spraviti zalogo zimske obleke, napršimo s tem sredstvom.

Mnogo boljši ko vse naštetje je seveda novodoben način, ki postopa popolnoma drugače. Volnene tkanine, žimo, perje in podobne snovi živalskega izvora že obdelajo kemično tako, da postanejo za molje neužitne. Tako predelanih tkanin ne žre noben molj, kakor se n. pr. ne loti bombaža ali platna. Četudi leže molj svoja jajčeca v blago, prepojeno s to snovjo (imenovano «Eulan»), blagu to ne škoduje, ker morajo gosenice na taki tkanini poginiti od lakote. Če si nabavimo volno, varno pred molji, se rešimo s tem mnoge skrbi in poletnega dela — zračenja, stepanja in krtačenja.

JULIJ NARDIN:

UKAŽELJNI RADIO-AMATER

«Jaz sem Janez Smola, po pravem poklicu čevljar, po zgrešenem pa radio-amater.»

Tako se mi je predstavil majhen, živahen možakar. Preden sem ga utegnul vprašati, česa želi, je nadaljeval: «Veste, jaz sem prebral, kar je bilo napisano o radiu v neki stari Vodnikovi pratiki, in sem si dejal: »Če je tako, zakaj si ne bi sam napravil takšnega aparata?« In veste, moja žena je priča, da sem si ga tudi napravil. Slušala sem kupil pri tistem debeluharju, ki vedno kriči kakor sraka. Tudi žico sem nabavil pri njem in kristal za detektor. Ko sem vse plačal, mi je pa dejal: »Dragi moj, ali veste, da morate imeti dovoljenje, če hočete poslušati?« Ne, tega nisem vedel, pa tudi radoveden nisem bil nič kaj, ker dovoljenja so po navadi draga. Mislim sem si: »Če bom kaj slišal, ne potrebujem nobenega dovoljenja; če ne bom, je plačevanje brez pomena.« In veste, da sem slišal, moja žena je priča. Nekoč me je imelo pri fraku, ki ga nimam, ko je prišlo k meni takšnotele oko postave in mahalo s pendrekom, kakor bi hotelo rezati meglo. Brž sem vtaknil aparat v čevljev ter rekel zredavemu gospo-

du, da je to radio-čevljev, moja najnovejša reklama. »Seve, seve,« je dejal, »Baša je vas čevljarje popolnoma zmešal.« Vidite, tako lahko poslušam vsak cigumigu na naši pošti. A moja žena se jezi, ker zamenjam delo zaradi tega. Ponoči pa tam na pošti spijo. Zato sem šel k nekemu gospodu, ki vse ve. Razložil sem mu po tihem vse in ga prosil, naj mi pove, kako moram napraviti, da bom slišal tudi iz drugih krajev. Prijel se je za nos in mi rekel: »Ojačite z eno žarnico.« »Kaj?« sem ga vprašal, ker se mi je zdelo čudno, nerazumljivo. »Kako?« »Eh, kako, saj to ve že vsak otrok?« No, če vejo že otroci, potem ni nič težavnega. Samo tega nisem vedel, ali naj vzamem tridesetsvečno ali petdesetsvečno žarnico. »Poskusil bom,« sem si mislil, »saj jih imam.« A veste, da nisem ničesar slišal, četudi sem vtaknil v aparat stosvečno. In sem šel zopet h gospodu, ki vse zna, in mu povedal, kaj in kako, pa se ni prijel več za nos, ampak za glavo, in je zakričal: »Vi ste osel,« da sem kar okrog pogledal. Ker ni bilo nobenega drugega človeka blizu, sem si mislil, da se je zmotil. Ima namreč izredno velike naočnike.

pa je v njih sebe videl. Lepo sem se mu zahvalil za prijaznost in šel. Pred ženo sem moral svojo čast rešiti. Vi ne veste, kakšna je, če vidi, da sem napravil kaj napačnega. Takoj ima ona hlače. Pa sem si mislil: 'Zvočnik napravim, kakor sem ga videl in slišal nekoč na velesesju.' V pokrov za boja sem zvrtil luknjo. Vanjo sem vtaknil velik livnik in v zaboju sem zaprl vse mačke, ki sem jih mogel uloviti. Bilo jih je cel regiment. Aparata ni bilo treba uglasiti. Slišalo se je izborno. Bilo je vse v redu. Koj sem poklical ženo Špelo, da je poslušala. 'Ti,' mi je rekla, 'tu notri praska.' 'Kakopak,' sem rekel, 'gotovo je kakšna nevihta v bližini. Tisti, ki vse ve, je rekel, da ob nevihtah hudo praska. To so, kakor pravijo, atmosferske motnje.' 'Ti igrajo,' je nadaljevala žena, 'kakor bi mačke mijavkale.' 'I, no,' sem se odrezal, 'to je jazz-band, moderna mu-

zika.' 'Pa mi ne ugaja.' 'Čudno, saj si rekla, ko te je brivec oskubel na tako špases način, da je vse moderno lepo.' 'Beži no, ti bi rad imel vedno prav, ampak veš, da mi to ni povšeči. Odkod se sliši?' 'Odkod? Iz Amerike.' 'Jojmene, seveda se pač glas na takšni daljavi!' Mislim, da sem že rešil svojo čast pred ženo, ko te šmentane mačke dvignejo pokrov in skočijo ven kakor obsedene. Takrat je zares izbruhnila nevihta. Kako je razsajala, ne bom pravil, ker me je sram. Odslej razmišljam noč in dan, kako bi ženi pokazal, da res nisem prismo-da. Od gospoda, ki vse ve, ne morem nič izvedeti, z mačkami pa se ne maram več ukvarjati, ker ne razumejo, zakaj tu gre. Neki odjemalec mi je dejal, da bom pri vas izvedel, kako se tak aparat napravi, češ, da imate vi grozno potrpljenje s takimi, kakršen sem jaz. Zato sem tu.»

IZ ZGODOVINE LEKARN

Če stopi dandanes preprost človek, ki redko poseča lekarne, v moderno urejeno prodajalno zdrvil, ga gotovo zadivi slika, ki se mu nudi.

Več sto steklenic in steklenič, lončkov z napisi in posodic s čarobnimi zdravili je tu. Koliko bolečine blažerih kapljic, kozmetičnih sredstev, kroglic, praškov, mazil in drugih čudodelnih reči je nakopičenih v tem prostorčku!

Lekarna iz 15. stoletja

Toda kako bi se čutil tak človek, če bi stopil v muzej, ki prikazuje celotno lekarno pred 100 leti, ki takrat ni bila niti malo podobna današnji. Sedaj so te stare lekarne vsaj pri nas že popolnoma pozabljene.

V starih lekarnah, ki so poslovale pred stoletjem, so prodajali najčudovitejša zdravila: stolčeno čarobno travo, prah jelenovega in kozlovega rogovja, živalske želodece, suhe rake, ovčjo mast in posušene krte. Posebno mnogo odjemalcev so imeli za zmleto posušeno petelinovo srce, katero je smatralo ljudstvo za odlično zdravilo proti mnogim boleznim. Prodajali so tudi posušene živalske kosti, cele suhe eksotične živali in dobro ohranjene ptiče. Zelo pogosto so ljudje zahtevali posušene kuščarje kot zdravilo proti vročici.

Neki nemški lekarnarski časopis našteva vsa ta zdravila kot odlične pomočnike zdravnikov v tedanji zdravniški stroki.

Leta 1844. so prodajali v nekem nemškem mestu v vodi raztopljen prah egiptovskih mumij, ki je veljal za učinkovito zdravilno sredstvo. Iz nekega lekarniškega cenika je videti, da je stal v nemških apotekah kilogram prahu egiptovske mumije okoli 17 zlatih mark, kar je bilo v takratnem času zelo ogromna vsota.

Na Japonskem n. pr. pa imajo še danes poleg nešteto moderno urejenih lekarn, ki dajejo zdravila izključno le proti zdravniškim predpisom, še dosti starih japonskih prodajal zdrvil. V njih se dobivajo različni strupi, zdravila proti ugrizom kač, opic, krokodilov in podgan kakor tudi zdravila proti različnim ženskim boleznim, proti žalosti in nezadovoljstvu in drugo. Razen tega dajejo te lekarne zdravniške nasvete, kako je treba zdraviti protin in kako uporabljati različna zdravila. Tudi različni opojni napitki in dišeče vode, ki vzbujajo ljubezen, so v njih na razpolago. Kupujejo jih posebno rade japonske žene.

KOLENDAR V URI

Z njim lahko določiš, na kateri dan t tina pade katerikoli datum leta 1935.

Rimske številke I do XII pomenijo dvanajst mesecev, in sicer I = januar, II = februar, III = marec itd., XII = december.

Arabske številke ob rimskih so prištevk. Ti so važni in za vsako leto drugačni. Napiši si jih na uro.

To stvar uporabljaj tako:

Vedeti hočeš n. pr., na kateri tedenski dan v letu 1935. pade Silvestrov večer (31. decembra). Decembar je dvanajsti (XII.) mesec. Poišči torej rimsko številko XII. Poleg nje je prištevek (arabska) 6. Datumu prištej ta prištevek. Torej 31 (datum) + 6 (prištevek) = 37 . To število deliš s 7 . Vseeno je, kolikokrat gre 7 v dotičnem številu, zanima naj te samo ostanek. Računaj: $31 + 6 = 37 : 7 = (5\text{krat})$ in ostane 2 , torej 31. december pade na torek, kajti ostanek 1 pomeni ponedeljek, 2 torek, 3 sredo, 4 četrtek, 5 petek, 6 sobota, 0 (nič) pa nedeljo. Ako je število gladko deljivo s 7 in nič ne ostane, pomeni to vselej nedeljo.

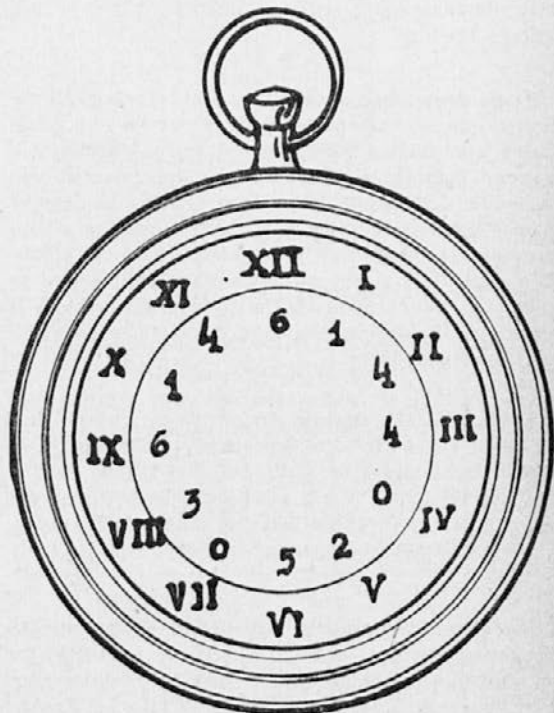
Zgledi:

Sv. Jožef (19. marca). — Marec = III, prištevek = 4. Računaj: 19 (datum) + 4 (prištevek) = $23 : 7 = (3\text{krat})$ in ostane 2 ; 19. marec pade torej na torek.

Kres (23. junija). — Junij = VI, prištevek = 5. Računaj: 23 (datum) + 5 (prištevek) = $28 : 7 = (4\text{krat})$ in ostane 0 ; kres bo torej na nedeljo.

20. september = IX, prištevek 6. Računaj: 20 (datum) + 6 (prištevek) = $26 : 7 = (3\text{krat})$ in ostane 5 ; 20. september bo torej na petek.

1. december = XII, prištevek 6. Računaj: 1 (datum) + 6 (prištevek) = $7 : 7 = (1\text{krat})$ in ostane 0 ; 1. december pade torej na nedeljo.

Pri številih, ki so manjša od 7 (torej pri številih od 1 do 6), deljenje sploh lahko opustiš in jih kar smatraš za ostanke in za ustrezajoče dneve. Tako bi za 1. december lahko postopal tako-le: 1 (datum) + 6 (prištevek) = 7 , torej nedelja, ali 3 . oktober = $3 + 1 = 4$, torej četrtek, ali 1 . maj = $1 + 2 = 3$, torej sredo.

PETER PRIRODNİK:

NEKAJ ZA VSAKOGAR

Angleški vremenoslovec Brooks je po obsežnem gradivu, ki ga je dobil od več ko tri tisoč vremenoslovskih postaj, izračunal, da divja vsako leto preko kateregakoli dela naše zemlje krog 16 milijonov neviht, kar znaša 44.000 neviht na dan. Ako vzamemo, da traja vsaka nevihta približno eno uro, pridemo do zaključka, da besni v vsakem trenutku istočasno 1500 neviht v raznih predelih naše zemlje.

*

V Ameriki so v novejšem času pričeli uporabljati namesto zobne ščetke majhen električen aparat, ki 3500krat v minuti brizgne fine vodne slape z močnim pritiskom proti zobem. Ti majhni slapovi

istočasno masirajo zobe in dlesen ter jih očistijo najmanjših ostankov jedil, do katerih z navadno zobno ščetko ne moremo priti.

*

Poskusi so pokazali, da ščitijo neke rastline ljudi izvrstno pred malarijo. Tako n. pr. v krajih, kjer rasto evkalipti v velikih množinah, sploh ne poznajo malarije; zato pa sade dandanes tam, kjer razsaja malarija, evkalipte zavoljo asanacije (poboljšanja zdravstvenih razmer). V Indiji so spoznali, da malarije ni nikoder, kjer žive rastline, v katerih je kumarin. Gotovo je temu vzrok to, da kumarin nevtralizira strup, ki ga imajo komarji.

V oazi Fuatu v Sahari živi pleme Tuaregov, ki ima čudne običaje. Pri njem se ne zastirajo s koprno žene, ampak moški. Sploh nas zbodejo v oči nežni ustroj in ženske kretnje moških, ki so spogledljivi in gibčni ter smejo imeti, v nasprotstvu z ostalimi mohamedanci, samo eno ženo. Žene so pri tem plemenu sploh velikega pomena in imajo tudi glavno besedo.

*

Proti premočnemu vplivu sončnih žarkov ali refleksov na snežnih poljanah na človeško oko se že dolgo uporabljajo temnosivi ali zeleni naočniki. V nekem angleškem časopisu pa opisuje angleški zdravnik dr. Cardell, kako lepe uspehe je dosegel z neko novo vrsto naočnikov. Odlične uspehe s temi naočniki so imeli tudi člani ekspedicije na Himalajo, nato delavci pri avtogenem varjenju železa in pihalci v tvornicah za steklo. Ti naočniki sestojijo iz dveh tenkih ploščic stekla, med katerima je tenka plast rumene barve.

*

Povprečen človek, star 50 let, je po računu statistikov: delal 6500 dni, sprehajal se 750 dni, spal 6000 dni, zabaval se 4000 dni, jedel 1500 dni, a 500 dni bil bolan. V teh petdesetih letih je pojedel okoli 8500 kg kruha, 7500 kg zelenjave in sadja, popil pa 18.000 l tekočin (vode, kave, vina itd.).

*

Mnogi zrakoplovci so zapazili, da so jih mučile za poleta v višjem ozračju bolečine v zobeh, ki pa so običajno prenehale, kakor hitro je pristal zrakoplov na zemlji. Ta pojav so razjasnili tako le: Zrakoplovci so imeli nekoliko pokvarjene zobe, v katerih votlinah je bilo nekaj plina, nastalega od gnilobe. V velikih višinah je pritisk zraka mnogo manjši, zato se more tudi plin više dvigati. Plin je torej pritiskal na živec in povzročal bolečine, ki so bile v večjih višinah tem boleštnije in nevzdržljive.

*

V angleškem mestu Newcastleju se je rodil otrok, ki je tehtal samo tri četrtri kilograma, njegovo telo pa je merilo 32,5 centimetra. To neobgleno dete z neverjetno majhnimi usti so hranili tako, da so mu dajali mleko v usta s steklenim polnilcem za polnilna peresa. Dete je ostalo živo in se prav krepko razvija, kar najbolje dokazuje, da velikost novorojenčka ni odločilna, ali bo dete zdravo in ali se ga ohrani pri življenju. Nasprotno se pa baš pri močnih in težkih novorojenčkih pokaže slaba odpornost proti različnim obolenjem.

*

Da zavarujemo železo, ki je izpostavljeno različnim vremenskim neprilikom, pred rjo, ga prevlečemo s cinkom, bakrom, nikljem itd. ali ga pa preličimo. V novejšem času se pa predelava tako železo pri vreliščni temperaturi z razredčeno raztopino fosfata. Tako se dobi železo, ki je izredno

nedovzetno za rjo. Način tega obdelovanja je kaj enostaven in — kar je poglavitno — tudi zelo poceni.

*

Po podatkih, ki so nam na razpolago, se je vršila prva gledališka predstava v Egiptu pred štirimi tisoči leti. To je bila neke vrste pasijonska igra, ki je predstavljala smrt egipčanskega boga Osirisa in njegovo vstajenje.

*

Nemški bakterijolog Neumann je z mnogoterimi poskusi dokazal, da pride z dihanjem skozi usta v človeško telo trikrat do štirikrat več bacilov ko z dihanjem skozi nos.

*

Da je čebelni pik zelo dobro sredstvo proti revmatičnim bolečinam, je že davno znano. Mnogi revmatiki se dajo namenoma opikati od čebel. Ko prenehajo bolečine in splahnejo oteklina, povzročene od pikov, se jim tudi njihova bolezen izboljša. Manj znano pa je, da je delovanje čebelnega strupa znanstveno proučeval mariborski zdravnik dr. Filip Terč. Iz omenjenega strupa so napravili tudi preparat, zvan «imenin», s katerim so proti revmatizmu dosegli prav lepe uspehe. S poskusi so tudi dosegli, da je mnogo ljudi, ki so imuni (nedovzetni) za čebelni pik. Taki ljudje tudi skoro nikdar ne obole za revmatizmom. Čebelni pik mnogokrat tudi ne deluje na ljudi, ki bolehalo za kako nalezljivo boleznijo (tuberkulozo, spolnimi boleznimi). — V najnovejšem času skušajo zdravniško dognati staro grško spoznanje, da je v čebelnem piku neka koristna snov, ki zdravi bolne oči. Neki zdravnik je uporabljal ta strup, oziroma preparat «imenin», tudi za zdravljenje hude očesne bolezni trahoma. Preparat vbrizgavajo naravnost v oko. Uspeh je za enkrat prav povoljen. Bolniki ozdravijo precej hitro in se tudi pozneje ne morejo okužiti s trahomom.

*

Angleškima radio-tehnikoma Cleetonu in Williamsu se je posrečilo po dolgotrajnih poskusih proizvajati radiovalove v daljavo 1-10 cm. Ti valovi zanihajo v vsaki sekundi krog 270.000.000krat.

*

Palača vetra, katere lastnik je maharadža iz Jai-pura v Indiji, je skoraj gotovo najkrasnejši dvorec na svetu. Njegova zgraditev je stala približno tri milijarde dinarjev. Ena izmed mnogih posebnosti tega dvorca je, da ima samo tri tisoč oken.

*

Celokupno pridobivanje srebra na naši zemlji znaša nekoliko manj ko 70.000 kg. Od tega odpade na Mehiko 30.000 kg, na Združene severnoameriške države 20.000 kg, a 5000 kg na Kanado, medtem ko se razdeli ostanek 15.000 kg na vse ostale dežele, ki producirajo srebro.

UGANKE

MREŽA

1	2	3	4	2	5	2
1	2	6	7	1	8	9
10	11	2	1	7	1	2
12	10	13	10	14	10	15
16	16	2	6	9	10	11
7	1	8	11	2	9	2
6	11	7	9	10	16	10

Valentin Vodnik.

Ključ:

4-5-1-10-11-2-15-16 mesto v dravski banovini;

8-12-5-8 3-8-11 očak;

6-2-13-2-11 število;

9-7-14-10 pijača.

(Namesto števil vstavi v kvadrate črke, ki jih dobiš po ključu!)

SKRIVALNICA

vojvoda, umetnik, tovariš, zadruga, združba

Odberi iz vsake besede tri zaporedne črke in sestavi iz njih ime velike prosvetne ustanove.

NAROČILNICA

Vodnikova družba je prejela od neke knjigarne to-le naročilo:

Pošljite nam naslednje knjige:

8 izvodov	Matičič: Na mrtvi straži.
68 "	Lah: Sigmovo maščevanje.
23 "	Kvedrova: Vladka in Mitka.
14 "	Kozak: Beli mecesen.
9 "	Levstik: Pravica kladiva.
26 "	Kozak: Lectov grad.
5 "	Bevk: Gosposdična Irma.
3 izvide	Fra

Spodnji rob naročilnice je — kakor je videti — tako občutno poškodovan, da v družbeni pisarni sprva niso mogli pogoditi naslova zadnje knjige. Iznajdljivi gospod tajnik pa je po tehtnem preudarku vendarle pravilno izpopolnil naročilnico. Katera je zadnja knjiga?

KVADRAT

	1	2	3	4	Vodoravno in navpično:
1	A	A	A	A	1 poslopje
2	Č	Č	E	E	2 drevo
3	H	H	K	O	3 vojaška enota
4	O	R	T	T	4 kamen

BESEDNICA

pub, val, ček, ona, let, mik, žar, sta

Gorenjim besedam dodaj spredaj po dve črki, tako da dobiš nove besede, ki pomenijo: rastlino, bitje, žival, tujo denarno enoto, sportnika, znanstvenika, obrtnika, krettnjo. Nove črke dadó pregovor.

TVRDKA

ARON VAT & ADO BERG

Prokurist:

ANTE GALJARI

Zastopniki v dravski banovini:

AL. MITEK

MAKSO S. OTRUBA

LADO RIJAVC

AL. J. BULJAN

KATARINA S. GOLAŠ

O. TAŠIČ-POLC

I. BRAMOR

Ugotovite:

- 1.) vrsto podjetja;
- 2.) sedež tvrdke;
- 3.) blago, ki ga tvrdka nudi;
- 4.) kraje, v katerih bivajo zastopniki.

Nagrade razpisujemo to pot za tiste, ki bodo pravilno rešili vseh šest gorenjih ugank. Žreb bo med njimi izbral deset nagrajencev, ki prejmejo vsak po eno lepo slovensko knjigo. Rešitev ugank naj se pošlje na naslov urednika: Dr. Pavel Karlin, Ljubljana, Krakovski nasip št. 22, najpozneje do velike noči leta 1935.

VESTNIK VODNIKOVE DRUŽBE

Z zadnjega občnega zbora

Knjige za leto 1934

Občni zbor je vodil predsednik g. Rasto Pustoslavšek, ki je v svojem govoru posegel v ustanovitev in razvoj Vodnikove družbe ter s ponosom ugotovil visoko število članstva, ki je vzlic gospodarskim nepravilnostim ostalo zvesto družbi. Zahvaljujoč se številnim požrtvovalnim in neutrudljivim poverjenikom, je pozival vse, ki vedo ceniti pomen in važnost lepe in dobre knjige za ljudstvo, naj store svojo dolžnost ter posvete vse svoje sile in sposobnosti Vodnikovi družbi, da pridejo njene knjige ne le v vsa mesta, vse trge in vse vaše naše domovine, marveč v sleherno slovensko hišo in kočjo. — K sklepu se je predsednik spominjal poverjenice Otilije Rusove, učiteljice v Tišini v Prekmurju, kakor tudi poverjenikov Toma Petrovca, upokojenega nadučitelja v Domžalah, in prof. Ljudevita Mlakarja v Ljubljani, ki so lani umrli. Prisotni so z enominutnim molkom stoje počastili njih spomin.

Tajnik g. prof. dr. Pavel Karlin je podal poročilo o družbeni notranji organizaciji in o podrobnem delu odbora in pisarne. Zahvalil se je tudi listom, ki blagohotno podpirajo stremljenje Vodnikove družbe, in sicer Jutru, Slovenskemu Narodu, Mariborskemu Večerniku, Domovini in Naši dobi. Blagajnik g. Milan Sterlekar je pregledno poročal o polmilijonskem družbenem denarnem prometu.

Stanje družbenega članstva je orisal gospodar g. načelnik Josip Breznik. Družba je štela 1933. leta 15.248 rednih članov, in sicer: v ljubljanskem okrožju 9175 (v primeri s prejšnjim letom — 248), v mariborskem okrožju 5012 (— 467), izven dravske banovine 801 (— 278), izven države 95 (— 361), in 165 ustanovnikov. V dravski banovini je bilo v mestih 5356 članov (— 1156), od njih v Ljubljani 2687 (— 326), v Mariboru 646 (— 100) in v Celju 450 (— 77), na kmetih pa 8831 (+ 376). Družba je imela 560 poverjenikov, od katerih jih je uspešno delovalo 470.

Iz obširnega poročila književnega referenta gospoda prof. dr. Ivana Laha navajamo nastopni odstavki o književnih družbah, kakršna je Vodnikova: Književne družbe so posredovalke med pisatelji in ljudstvom. Zato moremo z gotovostjo smatrati za uspeh, ako z njihovo pomočjo prodro v narod tudi pisatelji in pesniki, ki ostajajo sicer znanci le zgornjih desetih tisočev. Seveda je mogoče to le tedaj, kadar izpregovore ti pesniki na način, ki je tudi ljudskim množicam razumljiv, in kadar govore o stvarih, ki zanimajo tudi širše plasti. Višje naloge te družbe nimajo, kajti mislim, da je dovolj lepa in velika naloga, širiti med tisoče in tisoče čitateljev vseh slojev naroda knjige, ki so dobre in poceni. Za višje namene imamo še dovolj drugih založništev, zbirke, revij in kulturnih ustanov, ki so morda bolj poklicane, da opravljajo svoj posel kot gojiteljice izključno visoke književne umetnosti.

Odbor Vodnikove družbe

glej na strani 106. Vodnikove pratike za leto 1934.

1.) **Vodnikova pratika za leto 1935.** Uredil jo je Pavel Karlin.

2.) **Vladimir Levstik, Dejanje.** Sodobna borba dveh front, demokratske in fašistične, je našla v Levstiku svojega mojstra. Pisatelj je zgrabil problem v vsej globokosti ter razkazal, kako napačni so nauki organizacij, ki zahtevajo žrtev posameznika v imenu skupnosti po geslu, da namen posvečuje sredstva. Brezkrajnost in svetovnost problema daje tej povesti še poseben značaj. Uživali jo bodo vsi, ki se zanimajo za boj današnje dobe — in kdo se ne zanima! — ko se odloča bodočnost človeštva z akcijami, kjer prihaja zločin navzkriž z nravnim zakonom, kakor to v najlepši obliki podaja Levstikova povest.

3.) **Vinko Bitenc, Sončne pege.** Pisatelj nam podaja nemirno življenje zadnjih vojnih let na Poljskem, kjer se z vso silo prebujajo poljska državna misel, ki dviga narod na boj proti avstrijski vojaški oblasti. Med avstrijskimi častniki je tudi Slovenec Polajnar, ki doživlja s Poljakino Renato vse te dogodke. Veliki rabin v Varšavi prerokuje po sončnih pegah, da bo človeštvo doživelo še burne čase. Po prevratu se vrne Polajnar v domovino, kjer ga objame razuzdano povojno življenje. Povsod se poznajo vplivi sončnih peg. Po bridkih preizkušnjah najde Polajnar zopet svojo srečo ob zvesti ljubezni Honorate.

4.) **Martin Muc, Skozi Sibirijo.** Pisec nadaljuje svoje pripovedovanje o tem, kar je doživel na potovanju skozi Sibirijo, ko ga je zanesla pot nazaj proti Odesi in iz nje zopet v Blagoveščensk, kjer je naposled preko Kitajske dospel do morja in po njem domov. Dogodke in doživetja opisuje Muc živahno in zanimivo kakor v prvi knjigi, tako da radi spremljamo ves čas tega našega vojaka na njegovi poti ter spoznavamo pri tem v pravi luči daljne neznane svetove in tudi one naše domače dogodke, s katerimi se zaključuje ta potopis.

Članarina za leto 1935

Redni člani v Jugoslaviji plačajo po 20 Din, v sosednjih državah po 34 Din, v Ameriki po 1 dolar na leto. Ustanovnina znaša 500 Din za osebo, 1000 Din za družino, društvo, zadrugo, občino ali šolo. Stroške za dostavitev knjig morajo v Jugoslaviji plačati člani sami. Po sklepu lanskega občnega zbora naj plača vsak član, ki naroči knjige pri poverjeniku ali v družbeni pisarni, ne glede na to, kje biva, za odpremo 1 Din 50 p.

Prihodnja izdaja

V ta je Vodnikova družba uvrstila naslednja dela:

1. Ivan Albreht, Zarečani.
2. Ivo Šorli, Petdeset odstotkov.
3. Pavel Breznik, Temna zvezda.
4. Davorin Ravljen, Pot k mrtvim bataljonom.

SEJMI

Pripombi: Sejem, ki pade na nedeljo ali praznik, se vrši — če ni izrečno drugače določeno — na naslednji delavnik. Sejmi, pri katerih ni posebej označeno, so za živino in blago.

DRAVSKA BANOVINA

Srez Brežice

Brežice: 14. febr.; ponedeljek po sv. Florijanu (4. maja); dan sv. Antona (13. jun.); dan sv. Lovrenca (10. avg.); dan sv. Lenarta (6. nov.); 19. dec.; vsako soboto v tednu (samo za svinje).

Dobova: 31. jan.; 26. marca; 25. apr.; 10. jul.; 13. sept.; 9. dec.

Kapele: 17. jan.; 10. marca; 17. apr.; 7. jun.; 17. avg.; 17. sept.

Koprivnica: 25. jan.; 3. marca; 13. jul.

Pišce: 19. febr.; 8. jul.; 1. avg.; 6. okt.; 3. nov.

Podsreda: 24. jun.; 21. sept.; 18. okt.; 19. nov.

Rajhenburg: 29. jan.; veliki četrtek; ponedeljek po šestih nedelji po veliki noči; dan po sv. Petru in Pavlu; 26. avg.; 10. okt.

Sevnica: 14. febr.; ponedeljek po tih nedelji; tretja sreda po veliki noči; 22. jun.; 16. avg.; 21. okt.; 6. dec.

Stare Svete gore: Sobota pred tiho nedeljo; sobota pred binškoštni.

Sv. Lenart-Zabukovje: 3. aprila; 18. jul.; 20. sept.; 6. nov.

Veliki Dol: 25. jan.; 3. marca; 13. jul.

Videm: 21. jan.; 20. febr.; 1. apr.; 21. maja; 3. avgusta; 26. okt.; 16. dec.

Zdole-Pleterje: 15. marca; 24. apr.; 15. jul.; 15. sept.

Zigarski vrh: 21. marca; 13. jun.; 1. sept.

Srez Celje

Celje: Vsako sredo in soboto (za prašiče); sobota sredi posta; 21. okt.; 30. nov.

Dobrna: Prvi ponedeljek po Svečnici (2. febr.); kvatni četrtek v sept.; 6. dec. (sv. Miklavž).

Nova cerkev: Ponedeljek po sv. Treh kraljih (6. jan.); četrtek po veliki noči, ponedeljek po sv. Rešnjem Telesu; 6. nov. (sv. Lenart).

Petrovče: 17. jan.; 4. marca; 2. jul.; 14. sept.

Sv. Jakob (občina Kalobje): 3. febr.; prvi ponedeljek po Velikem Smarnu (15. avg.).

St. Jurij ob južni železnici, okolica: 2. jan.; 10. febr.; 12. avg.; 19. nov.; 10. dec.

St. Jurij ob južni železnici, trg: 12. marca; 24. apr.; 4. maja; 22. jun.; ponedeljek po letnih kvatrah; ponedeljek po jesenskih kvatrah; 28. okt.

St. Jurij ob Taboru: 29. jan.; 10. marca; 7. sept.; 21. nov.

Teharje: 21. jan.; 22. febr.; 26. marca; 12. maja; 26. jul.; 12. okt.; 24. nov.; 19. dec.

Trg Braslovče: Ponedeljek pred sv. Matijem (24. febr.); cvetni petek; ponedeljek pred sv. Matevžem (21. sept.); ponedeljek pred sv. Martinom (11. nov.).

Trg Vojnik: Ponedeljek pred Svečnico (2. febr.); ponedeljek po beli nedelji; 16. maja; 4. jul.; 7. sept.; 18. okt.

Trg Zalec: 14. febr.; 13. jun.; 25. jul.; 29. avg.; 4. okt.; 13. dec.

Velika Pirešica (Zgornja Ponikva-Pernovo): 21. marca.

Vransko, trg: 3. marca (sv. Kunigunda); druga sreda po veliki noči; 29. sept.; 15. nov. (sv. Leopold).

Sreza Črnomelj in Metlika

Črnomelj: Torek po prvi kvatni nedelji v postu; torek v velikem tednu (po cvetni nedelji); torek po binškoštni kvatni nedelji; torek po sv. Petru in Pavlu (29. jun.); torek po kvatni nedelji v sept.; torek po sv. Simonu in Judi (28. okt.); torek po kvatni nedelji v adventu; prvi četrtek v jan.; prvi četrtek v febr.; prvi četrtek v maju; prvi četrtek v avg.; prvi četrtek v sept. Če je ta dan nedelja ali praznik, se vrši sejem prejšnji delavnik, če je pa prvi četrtek prvega dne v mesecu, se vrši sejem prihodnji četrtek.

Metlika: Torek po sv. Treh kraljih (6. jan.); torek po Svečnici; torek po sv. Matiju (24. febr.); torek po sv. Jožefu (19. marca); torek po beli nedelji; torek po binškoštni; torek po sv. Alojziju (21. jun.); torek po sv. Marjeti (13. jul.); torek po velikem Smarnu (15. avg.); torek po sv. Mihaelu (29. sept.); torek po sv. Martinu (11. nov.); torek po sv. Miklavžu (6. dec.).

Gradac: 21. jan.; 11. marca; 13. maja; 8. jul.; 9. sept.; 25. nov. Če je ta dan nedelja ali praznik, se vrši sejem prejšnji delavnik.

Semič: 14. febr.; 15. marca; 26. apr.; 15. jun.; 24. jul.; 12. okt.

Stari trg: 18. marca (prihodnji delavnik); 13. jun.

Vinica: Ponedeljek po spreobrnjenju sv. Pavla (25. jan.); ponedeljek po tih nedelji v postu; drugi ponedeljek po beli nedelji; ponedeljek po vnebohodu (po 6. nedelji po veliki noči); 6. jun.; ponedeljek po sv. Marjeti (13. jul.); 1. avg.; ponedeljek po Marijinem rojstvu, t. j. ponedeljek po prvi nedelji po 8. sept.

Srez Dolnja Lendava

Dolnja Lendava: 25. jan.; 16. febr.; 27. marca; 17. apr.; 16. jun.; 28. jul.; 28. avg.; 28. sept.; 28. okt.; 18. dec. Vsak torek za svinje in drobnico.

Beltinci: 20. jan.; 24. (v prestopnem letu 25.) febr.; 25. apr.; 27. jun.; 15. jul.; 5. nov.

Bogojina: 15. febr.; 20. marca; 19. maja; 20. jul.; 4. sept.; 16. nov.

Crenovci: 14. marca (samo za živino); ponedeljek po 3. maju; ponedeljek po 14. sept.; 20. okt.

Dobrovnik: 6. apr. (samo za živino); ponedeljek po Telovem; 25. jul.; 2. okt.

Dokležovje: 18. jun.; 21. avg.

Turnišče: Četrtek pred cvetno nedeljo; drugi ponedeljek po veliki noči (prvi je že velikonočni ponedeljek!); četrtek pred binško; 12. jun.; četrtek pred veliko mašo; 9. sept.; 4. okt. Vsak četrtek za svinje in drobnico.

Ako pade semanji dan na nedeljo ali praznik (cerkveni ali državni), je sejem naslednji dan.

Srez Gornji grad

Gornji grad: Na tiho nedeljo (kramarski sejem); 4. maja; 28. okt.

Ljubno: 19. marca; 1. maja; 24. jun.; 26. avg.; 19. nov. (samo kramarski sejmi).

Luče: 25. maja (samo za blago).

Mozirje, trg: 22. jan.; 24. apr.; binško tork; 15. jun.; 16. avg.; ponedeljek pred malo Gospojnico; 18. okt.

Rečica ob Savinji: 17. marca; 6. nov. (oba živinska in kramarska); 4. jul.; 21. sept. (se navadno ne vršita).

Smartno ob Paki: 22. marca; 11. nov.

Srez Kamnik

Kamnik: Kramarski in živinski sejmi vsak drugi tork v jan., marcu, jun., avg., okt. in dec. Živinski sejmi vsak drugi tork v mesecu.

Blagovica: 25. jan.; 20. avg.

Dob: 14. febr.; 15. jun.; 10. avg.; 28. dec.

Domžale: 4. jan.; 4. maja; 26. jul.; 25. nov.

Krašnja: 5. avg. (sv. Ožbalt), 21. dec. (sv. Tomaž).

Lukovica: 3. febr.; 26. marca; 27. apr.; 9. sept.; 18. okt.

Mengeš: 9. febr.; 17. marca (na dan sv. Jere); 25. maja; 5. jul.; 29. sept.; 6. nov.; 13. dec.

Moravče: 24. febr.; ponedeljek v velikem tednu; 16. maja; 21. jun.; tork po sv. Jerneju (24. avg.); 11. nov.

Motnik: 12. febr.; tretji ponedeljek v postu; 22. apr.; 2. jun.; sreda po rožnovenski nedelji v okt.

Št. Gotard: Petek pred cvetno nedeljo; 5. maja; 25. maja; 2. jul.; 11. nov.

Zgornji Tuhinj: 20. febr.; 3. apr.; 12. jul.; 21. sept.

Ako pade semanji dan na praznik ali nedeljo, je sejem dan pozneje.

Srez Kočevje

Kočevje: 20. jan.; 20. marca; 4. maja; 15. jun.; 25. jul.; 24. avg.; 16. okt.; 30. nov.; 31. dec.

Dobropolje-Videm: 17. jan.; 1. maja; 31. avg.; 5. dec.

Dolenja vas: 28. jan.; 13. apr.; 4. sept.; 17. nov. (se začasno ne vrše).

Kočevska Reka: 16. maja; 2. jul.

Koprivnik: 12. maja; 12. okt.

Livold: 1. apr.; 1. sept. (se začasno ne vršita).

Loški potok: 3. febr.; 4. apr.; 7. jun.; ponedeljek po Marjinem rojstvu v sept.

Mala gora: 25. maja; 30. jun.

Mozelj: 25. apr.; 30. jun. (če je ta dan nedelja ali praznik, prejšnji delavnik); 20. maja (če je ta dan nedelja ali praznik, prihodnji delavnik).

Polom-Vrhove: Četrti ponedeljek po veliki noči; 5. avg. (se začasno ne vršita).

Ribnica: 2. jan.; ponedeljek po beli nedelji; 24. jun.; prvi ponedeljek po 2. avg.; 21. sept.

Smuka: 1. marca.

Sodražica: 22. jan.; četrtek pred sv. Gregorjem; četrtek pred sv. Janezom Nepomukom; 22. jul.; 2. sept.; četrtek pred sv. Terezijo.

Stara Cerkev: 5. apr.; 1. jun.

Stari log: 20. apr. (se začasno ne vrši).

Sv. Gregor-Velike Slevice: 27. apr.; 9. avg. (se začasno ne vršita).

Turjak: Na dan sv. Gregorja; 30. nov.

Velike Lašče: Ponedeljek pred sv. Matijem (ako je sv. Matija v ponedeljek, prejšnji ponedeljek); četrtek pred binško; 21. jun.; 16. avg.; 9. sept.; 6. nov.

Zdenska vas, Pri Sv. Antonu (Videm): Ponedeljek po tihi nedelji; 13. jun.; 17. jul.; sredo po rožnovenski nedelji.

Srez Konjice

Konjice: 5. jan. (samo za živino); 9. febr.; 1. marca (samo za živino); veliki četrtek; križeva sreda; 24. jun.; 31. julija; 31. avg. (samo za živino); ponedeljek po sv. Mihaelu (29. sept.); 4. nov. (samo za živino); 3. decembra.

Oplotnica: 3. marca (sv. Kunigunda); 25. apr. (sv. Marko); 15. jun.; ponedeljek po škapulirski nedelji; 16. avg.; drugi ponedeljek po rožnovenski nedelji; 11. nov.

Vitanje: Sredpostno sredo; 25. maja; 20. jul.; 14. sept.; 2. nov.; 27. dec.

Zreče: 30. jun.; ponedeljek po angelski nedelji (se ne vršita).

Srez Kranj

Kranj: Prvi ponedeljek v maju, sept., okt., nov. in dec. vsakega leta, sicer vsak ponedeljek sejmski dan. Ako pade na te dni kak praznik ali v mesecu nov. vernih duš dan, se vrši semenj prihodnji ponedeljek.

Cerklje: 17. jan.; petek pred cvetno nedeljo; 16. avg.; 21. okt.

Poljane: 4. maja; 11. nov.

Škofja Loka: 3. febr.; 17. marca; 24. apr.; 24. jun.; 16. avg.; 29. sept.; 25. nov. Če pade na ta dan praznik, se vrši sejem delavnik poprej. Tedenski sejem vsako soboto.

Tržič: Sobota po 20. marcu; sobota po 16. maju; sobota po 4. oktobru; 30. nov. Tedenski sejem vsako sredo in soboto.

Železniki: Tržni dan vsako leto 30. nov.

Srez Krško

Krško: 3. febr.; 18. marca; 4. maja; 4. jul.; sobota pred praznikom Angelov varuhov (prva nedelja v sept.); ponedeljek po sv. Luki (18. okt.); 25. nov.; prva sreda v januarju, aprilu, juniju, avgustu, decembru.

Boštanj (Topolove): Tork po binško; na dan pred Malim Smarnom (7. sept.).

Bučka: Na dan sv. Matije (24. febr.); na dan sv. Marka (25. apr.); ponedeljek pred sv. Janezom (24. jun.); ponedeljek pred sv. Mihaelom (29. sept.); na dan sv. Martina (11. novembra).

Bušeča vas: Tork po prvi nedelji po veliki noči; prvi tork po binško; 9. sept.; 12. nov.

Dernovo: 12. marca; 24. jun.; 29. sept.

Gornji Boštanj: Sobota po pustu; 31. maja; sobota po sv. Urhu (4. jul.); petek po nedelji imena Marijinega (septembra).

Jagnjenica (občina Sv. Jurij pod Kumom): Ponedeljek po beli nedelji; 15. jun.; 13. jul. (sv. Marjeta). (Se ne vršijo.)

Jesenice (Velika Dolina): 22. jul.; 22. nov. (samo za blago).

Kostanjevica: 17. jan.; ponedeljek po tihi nedelji; 31. maja; ponedeljek po sv. Jakobu (25. jul.); ponedeljek po sv. Mihaelu (29. sept.); kvatni ponedeljek v adventu.

Leskovec: Ponedeljek pred sv. Jurijem (24. apr.); 26. jul.; 14. avg.

Mokronog: Sobota pred tiho nedeljo; sobota po prazniku Srca Jezusovega; sobota pred sv. Jernejem (24. avg.); tretja sobota v sept.; 28. okt. (sv. Simon in Juda); 9. dec.; 12 mesečnih prašičjih sejmov vsak prvi četrtek v mesecu.

Radeče: 25. jan.; ponedeljek po pustu; ponedeljek pred sv. Jurijem (24. apr.); 25. maja; 27. jun.; 17. jul.; 9. avg.; 1. sept.; 11. okt.; ponedeljek po sv. Martinu (11. nov.); 27. dec.

Raka: 10. marca; 19. nov.

Slančji vrh: Ponedeljek po sv. Urhu (4. jul.).

Studenc: 31. marca; 16. maja; 8. avg.; 30. okt.

Sv. Jurij pod Kumom: 25. apr.; 24. jun.

Skocijan: Četrtek v prvem kvatnem tednu; četrtek v drugem kvatnem tednu; četrtek v tretjem kvatnem tednu; četrtek v četrtem kvatnem tednu; 15. apr.; 15. jul.

Št. Janž: Torek v prvem kvatnem tednu; torek v tretjem kvatnem tednu; prvi ponedeljek po 24. jun.

Št. Jernej: Četrtek po svečnici; 12. apr.; ponedeljek po kvatni nedelji v maju; na dan sv. Jerneja; ponedeljek po vseh svetih.

Telče: Ponedeljek po sv. Jakobu (25. jul.). (Se ne vrši.)

Trebelno: Sobota po veliki noči.

Tržišče (Sv. Trojica): Ponedeljek pred sv. Rešnjim telesom; 5. okt.

Veliki Cirknik: Prvi petek v postu.

Veliko Mraševo: 24. marca; 12. sept.

Vesela gora (Št. Rupert): 12. marca; 27. apr.; četrtek pred binkoštni; sobota pred 8. sept.; 27. okt.

Srez Laško

Laško: 14. jan.; 24. febr.; veliki četrtek; 5. maja; binkoštni torek; 24. jun.; 19. jul.; 24. avg.; 21. sept.; 23. okt.; 11. nov.; 21. dec.

Dol: 10. marca; ponedeljek po sv. Juriju; na dan sv. Ignacija; ponedeljek po sv. Mihaelu.

Jurklošter: 1. febr.; 1. jul.; 4. okt.; 13. dec.

Loka: 13. marca; 5. maja; 22. maja; četrtek po sv. Rešnjem telesu; 5. avg.; ponedeljek po imenu Marijinem; 17. okt.

Šmarjeta: 21. marca; 15. jul.; 7. sept.; 9. okt.;

Št. Lenart nad Laškim: Cvetna sobota; 5. jul.; 16. sept.; 4. nov.

Trbovlje: 17. marca; 18. okt.

Srez Litija

Litija: Ponedeljek po sredpostni nedelji; sv. Florijana dan (4. maja); ponedeljek po sv. Rešnjem telesu; ponedeljek po sv. Mihaelu; ponedeljek po sv. Nikolaju. Živinski sejmi zadnji ponedeljek v januarju; 13. julija; 22. avg.

Dole: 26. marca; četrtek po sv. Rešnjem telesu; 5. avg.

Izlake-Aržiše: Sejmi so ukinjeni.

Krka-Podbukovje: Ponedeljek po beli nedelji; na dan sv. Kozme in Damjana (27. sept.).

Krka-Videm: Ponedeljek po sv. Treh kraljih; 1. marca; 16. maja; 5. avg.

Malo Trebeljevo: 18. marca; ponedeljek pred kvatno nedeljo v septembru.

Polšnik: 9. aprila; 25. maja; 6. jul.

Radohova vas: 2. jan.; pustni ponedeljek; 9. apr.; 26. maja; torek po binkošti; 18. okt.

Stična: Četrtek v velikem tednu; ponedeljek pred binkoštni; na dan sv. Bernarda (20. avg.); na dan sv. Katarine (25. nov.).

Smartno: Dan po sv. Treh kraljih; torek po sv. Valentinu (14. febr.); torek po kresu; ponedeljek po sv. Jakobu (25. jul.); torek po Marijinem rojstvu (8. sept.); ponedeljek po sv. Martinu (11. nov.).

Smartno-Javorje: Torek po tihi nedelji; 24. avg.

Št. Lambert: 14. febr.; 22. maja; 17. sept. (dogon neznatn).

Št. Vid pri Stični: Sreda po veliki noči; 15. jun.; ponedeljek po Marijinem rojstvu (8. sept.); drugi ponedeljek po sv. Mihaelu (29. sept.); sobota pred sv. Martinom (11. nov.).

Vače: Ponedeljek po beli nedelji; torek po drugi kvatni nedelji; 16. avg.; 30. nov.

Veliki Gaber: 30. apr.; 4. jul.; 26. avg.; 30. okt.

Višnja gora: 21. jan.; ponedeljek pred pustno nedeljo; ponedeljek po prvi kvatni nedelji; ponedeljek po cvetni nedelji; ponedeljek po drugi kvatni nedelji; 24. jun.; 26. jul.; 1. sept.; ponedeljek po tretji kvatni nedelji; ponedeljek po vseh svetih; ponedeljek pred četrto kvatno nedeljo.

Zagorje: 9. febr.; četrtek pred cvetno nedeljo; 12. maja; 30. jun.; 29. avg.; 3. nov.; 31. dec. Nadalje so štirje novi živinski sejmi: prvi ponedeljek v jun.; 3. avg.; torek po rožnenski nedelji; 2. dec.

Žubina: 24. febr.; 21. okt.

Mesto Ljubljana

Vsako sredo in soboto. Živinski sejmi: prva in tretja sreda v mesecu. Ako pade na ta dan praznik, se vrši živinski sejem dan poprej.

Srez Ljubljana okolica

Dolsko: Ponedeljek po tihi nedelji; 21. okt.

Grosuplje: 25. apr.; 29. sept.

Račna: 11. marca; 5. sept.

Senožeti (občina Dol): 20. maja; 18. nov.

Studenc-Ig: 27. febr.; 20. marca; ponedeljek po beli nedelji; četrtek po binkošti; 10. avg.; 11. nov.

Šmarje: Torek po sv. Florijanu; na dan sv. Roka (16. avgusta).

Št. Jurij pri Grosupljem (občina Št. Jurij): Prva sobota v aprilu; 19. okt. (sejem, ki pade na nadeljo ali praznik, je naslednji delavnik).

Vrhnika: Prvi ponedeljek v postu; torek po veliki noči; ponedeljek pred Kristusovim vnebohodom; ponedeljek po sv. Trojici; 25. jul.; na dan sv. Leonarda (6. nov.); 27. dec.

Srez Ljutomer

Ljutomer: Vsak kvatrni torek in torek v cvetnem tednu so živinski in kramarski sejmi. V ostalih mesecih pa so vsak drugi torek v mesecu le živinski sejmi. Če pade sejem na praznik, se vrši drugi dan.

Apače: 27. apr.; 9. sept.; 16. okt.

Gornja Radgona: 3. febr.; 25. maja; 30. jun.; 10. avg.; 16. nov.

Mala Nedelja: Kvatrni četrtek po veliki noči; 21. okt. (samo za živino).

Razkrižje: Bela sredo; 16. maja; 24. jun.; 10. avg.; 3. nov. Štrigova; 17. marca; 21. jul.; 29. sept.

Terbegovci-Sv. Duh: 24. avg.; 13. dec.

Veržej: 7. marca (za živino); 7. maja; 29. sept.; 30. nov.

Srez Logatec

Dolenji Logatec: 3. jan.; 12. marca; 24. okt.

Gorenji Logatec: 7. febr.; petek po Kristusovem vnebohodu; ponedeljek po rožnovenski nedelji; 13. dec.

Begunje: 18. marca; 8. okt.

Cerknica: 24. febr., v prestopnem letu 25. febr.; četrti ponedeljek po veliki noči ne všteti velikonočnega; 26. jul.; 2. nov.

Grahovo (občina Cerknica): 9. febr.; 22. marca; 17. apr.; 15. nov.

Hotedršica: 5. apr.; 21. nov.

Lož: 19. febr.; 15. marca; 4. maja (sv. Florijan); 10. jun.; 16. avg.; 28. okt.; 5. dec.

Nadlesk (občina Stari trg): 28. marca; 20. sept.; 15. okt.

Nova vas (Bloke): 1. marca; 24. maja; 22. avg.; 29. sept.

Planina: 24. apr.; 12. jul.; 30. nov.

Rakek: 30. jan.; 2. apr.; 30. jun.; 16. sept.

Rovte: Ponedeljek po tih nedelji v postu; 24. jun.; 10. avg.; 29. sept.

Št. Vid: Ponedeljek po sv. Gregorju; ponedeljek po svetem Vidu; ponedeljek po sv. Jerneju.

Unec (občina Rakek): 17. jan.; prvi ponedeljek v marcu.

Zerovnica (občina Cerknica): Ponedeljek po sv. Treh kraljih; 14. febr.; sredo pred binkoštni; 20. jun. in 7. sept. (če je ta dan nedelja ali praznik, pa naslednji delavnik); 15. dec.

Žiri: Sredpostna sredo; sredo po veliki noči; 13. jun.; 4. jul.; 21. okt.

Mesto Maribor

Vsak drugi, četrti in peti torek v mesecu živinski sejem. Ako je v torek praznik, se vrši sejem dan poprej. Vsak petek svinjski (za drobnico) sejem. Ako je v petek praznik, se vrši sejem dan poprej. Ako je v četrtek božič, se vrši svinjski sejem v sredo pred božičem. Vsako sredo in soboto je tržni dan.

Srez Maribor, desni breg

Poljšane: Kvatrni ponedeljek v postu; ponedeljek po cvetni nedelji; ponedeljek po vnebohodu; sobota pred sv. Janezom Krstnikom; 10. jul.; 29. avg.; sobota po rožnovenski nedelji; 15. nov.

Slovenska Bistrica: 17. jan. (samo za živino); 24. febr.; 11. marca (samo za živino); cvetni petek; 4. maja; 4. jun.; 25. jul.; 24. avg.; 24. sept.; 28. okt.; 23. nov.; 15. dec. (samo za živino).

Srez Maribor, levi breg

Sv. Jurij v Slovenskih goricah: 22. apr.; 12. avg. (Začasno ustavljena.)

Sv. Lenart: Sv. Sebastiana dan; 26. marca; ponedeljek po beli nedelji; 19. maja; 24. jun.; 2. avg.; 5. sept.; 5. okt.; 6. nov.

Sv. Trojica: 20. marca; ponedeljek po sv. Trojici; 28. avg.; ponedeljek po kvatrih v septembru. (Začasno ustavljena.)

Ščavnica (Sv. Ana na Krembergu): 17. jul.; 14. sept.

Zgornja Kungota: 1. apr.; 7. okt. (Se začasno ne vršita.)

Srez Murska Sobota

Križevci: 16. apr.; 4. jun.; 27. okt. (živinski in kramarski); vsako prvo soboto v mesecu svinjski sejem, ako je ta dan praznik, prejšnjo soboto.

Martjanci: 23. maja; 6. avg.; 23. okt.

Murska Sobota: Prvi ponedeljek v jan. (živinski); prvi ponedeljek v febr. (živinski in kramarski); prvi ponedeljek v marcu (živinski in kramarski); prvi ponedeljek v apr. (živinski); prvi ponedeljek v maju (živinski in kramarski); prvi ponedeljek v jun. (živinski); prvi ponedeljek v jul. (živinski in kramarski); 24. avg. (živinski in kramarski); prvi ponedeljek v sept. (živinski); 15. okt. (živinski in kramarski); prvi ponedeljek v nov. (živinski); 6. dec. (živinski in kramarski).

Prosenjakovci: 15. marca; 16. jun.; 2. sept.; 28. nov.

Puonci: 28. maja; 10. jul.; 10. sept.; 10. nov.

Rakičan: 26. marca; torek pred binkoštni; 2. jul.; 16. avg.; 8. okt. (goveji).

Tišina: 10. apr.; 7. sept.

Srez Novo mesto

Novo mesto: Torek po sv. Antonu v jan.; torek pred sv. Jurijem v apr.; torek po sv. Jerneju v avg.; torek po sv. Lukežu v okt.; torek po prvi adventni nedelji; vsak prvi ponedeljek v mesecu; vsak ponedeljek sejem za prašiče.

Brusnice: Delavnik pred 19. marcem; zadnjo soboto pred kvatrnim tednom v sept.

Črmošnjice: 24. febr.; 24. jun.; 12. sept.

Irča vas (občina Šmilhel-Stopiče) — bivši kandijski sejmi: vsak četrtek po 15. vsakega meseca. Če pade četrtek na 15. v mesecu, se vrši sejem isti dan.

Lukovk (Trebnje): 16. maja (dan sv. Janeza); prvi ponedeljek po sv. Jakobu (25. jul.).

Mirna: 24. jun.; 2. nov.

Mirna peč: Ponedeljek po sv. Jožefu; 31. maja; 30. jun.; 29. sept.; 29. dec.

Št. Lovrenc (Velika Loka): 10. avg.; 23. nov.

Toplice: Četrtek po sv. Matiju (24. febr.); četrtek po sv. Florijanu (4. maja); 27. jul.; četrtek pred Velikim Smarnom (15. avg.); četrtek po rožnovenski nedelji.

Trebnje: 13. jun.; 13. jul.; 16. avg.

Velika Loka: 8. marca; 12. maja; 21. jun.; 25. jul.; 30. avg.; 16. dec.

Zagradec: Sobota pred belo nedeljo; dan pred Malim Smarnom (7. sept.).

Zužemberk: 3. febr.; 17. marca; 24. apr.; dan po Kristu-
sovem vnebohodu; 9. jun.; četrtek po sv. Urhu v jul.;
9. avg., t. j. dan pred sv. Lovrencem; 14. sept.; 28. okt.;
6. dec. Vsako leto na cvetno soboto pa se vrši samo
živinski sejem.

Srez Prevalje

Dravograd: 20. marca; 9. maja (za živino); 15. jun.; 2. avg.;
21. sept.; 3. nov. (za živino).

Crna: Ponedeljek po sv. Florijanu; 5. avg. (sv. Ožbalt);
21. okt. (sv. Uršula).

Guštanj: 24. apr. (za živino); 24. jun.; 1. sept.; 18. okt.;
25. nov.

Marenberg: Četrty ponedeljek po božiču; 1. marca (za ži-
vino); ponedeljek pred cvetno nedeljo; binkoštni torek;
21. jun. (za živino); 31. jul.; 29. sept.; 11. nov.

Mežica: 25. jul.; 4. dec.

Muta: 14. marca; 1. maja; 17. julija; 29. avg.; 28. okt.

Prevalje: Četrtek pred sv. Urbanom (25. maja); četrtek
po sv. Jeronimu (30. sept.).

Vuzenica: Prvo postno soboto; 25. apr.; 4. jul.; 16. avg.;
10. okt.; 6. dec.

Srez Ptuj

Ptuj (mesto): 23. apr.; 5. avg.; 25. nov.; vsak prvi in
tretji torek v mesecu (samo za živino in konje); vsako
sredo (svinjski). (Ako je te dni praznik ali nedelja,
prihodnji dan.)

Ormož: Vsak prvi ponedeljek v januarju, februarju,
marcu, maju, juniju, juliju, septembru, oktobru in de-
cembru (samo živinski); vsak torek (svinjski); cvetni
petek; prvi ponedeljek po sv. Jakobu (ako pride Jako-
bovo na ponedeljek, se vrši sejem prihodnji ponedeljek);
na Martinovo (ako je ta dan praznik, naslednji dan).

Sv. Bolfenk: 29. jun.; 2. sept. (Začasno ustavljena.)

Sv. Urban v Slovenskih goricah: 25. maja; 25. jul. (Za-
časno ustavljena.)

Sv. Tomaž pri Ormožu: 21. jun.; 29. avg.; 28. okt.; 3. dec.
(Ako je te dni nedelja ali praznik, naslednji delavnik.)

Srez Radovljica

Radovljica: 12. marca; 24. apr.; binkoštni torek; 26. jul.;
28. okt.; 13. dec.

Bitinje v Bohinju: Prva nedelja v okt., t. j. roženvska
nedelja (za blago).

Bohinjska Bistrica: 1. maja; 24. jun. (za blago); 18. okt.;
6. dec. (za blago).

Dovje: 20. jan.; 29. sept. (oba za blago).

Jesenice: 4. maja; torek po binkoštih (za blago); prvi po-
nedeljek oktobra (za blago); 6. nov.; 3. dec. (za blago).

Kranjska gora: 20. marca; sobota pred drugim ponedelj-
kom v okt.; drugi ponedeljek v okt. (za blago).

Lece: 24. febr.; velikonočni torek; 29. sept.; 21. okt.

Mojstrana: 23. nov. (za blago).

Sava pri Jesenicah: 14. febr.; 19. marca (oba za blago).

Spodnje Gorje: Petek pred cvetno nedeljo; 11. nov.

(Sejmski dnevi brez označbe «za blago» so sejmi za
blago in živino.)

Srez Slovenjgradec

Slovenjgradec: 25. jan.; drugo, četrto in šestto soboto v
postu; 12. maja; 10. avg.; prvi ponedeljek v septembru;
prvi ponedeljek v oktobru; 19. nov.

Sv. Lenart: Ponedeljek pred pustom; 1. jun.; 15. okt.

Šoštanj: Četrtek pred pustom; velikonočni torek; 22. jun.;
12. jul.; 29. sept.; ponedeljek pred sv. Katarino.

Št. Ilj pod Turjakom: 20. apr.; 2. jul.; v soboto pred an-
gelsko nedeljo.

Št. Ilj pri Velenju: Ponedeljek pred cvetno nedeljo; 4. avg.;
21. sept.

Št. Janž pri Dravogradu: 15. apr.; 13. jun.; ponedeljek
po imenu Marijinem; 9. okt.

Velenje: Četrtek po pustu; 1. maja; ponedeljek pred
binkoštni; 18. jul.; 24. avg.; 24. okt.

Srez Šmarje pri Jelšah

Šmarje pri Jelšah: Ponedeljek po sv. Treh kraljih;
20. marca; tretji ponedeljek po veliki noči; ponedeljek
po imenu Marijinem; 21. jun.; 17. avg.; 4. dec.

Dobje: Sobota po veliki noči; 16. jul.; sredo pred imenom
Marijinim; 25. nov.

Kostrivnica: 10. marca; 25. apr.; 15. jun.; ponedeljek po
sv. Jakobu; sobota pred roženvske nedelje.

Kozje: 24. febr.; 26. apr.; 13. jun.; 25. jul.

Lemberg: Ponedeljek po sredpostni sredi; cvetni petek;
12. maja; sredo pred Telovim; ponedeljek po sv. Urhu;
5. avg.; 25. okt.; 25. nov.

Lesično: Ponedeljek po Vseh svetih.

Manga pri Planini pri Sevnici: 14. sept.

Pilštanj: 9. febr.; 8. marca; 16. maja; 9. jun.; ponedeljek
po sv. Roku; 29. sept.

Planina pri Sevnici: 11. jan.; 1. marca; 12. maja; 15. jun.;
12. jul.; sobota pred angelsko nedeljo; 15. okt.; 3. dec.

Podčetrtek: 17. marca; velikonočni torek; 1. jul.; 10. avg.;
1. okt.; 21. nov.

Ponikva: 14. febr.; četrty ponedeljek po veliki noči;
27. jun.; 1. avg.; sredo po roženvske nedelji; sobota
pred sv. Martinom.

Pristava: Binkoštni torek; 17. okt.

Rogatec: 24. febr.; 21. marca; ponedeljek po beli nedelji;
ponedeljek pred vnebohodom; 25. maja; 12. jul.; 24. avg.;
14. sept.; 30. nov.

Sedlarjevo (Polje): 8. maja; 6. dec.

Slivnica (Sv. Urban): Prvi četrtek po binkoštih; 22. jul.;
ponedeljek po roženvske nedelji.

Svete gore: 4. avg.; 7. sept.

Sv. Peter pod Svetimi gorami: 5. febr.; 6. marca; 15. apr.;
23. maja; 21. okt.; 13. dec.

Št. Vid pri Grobelnem: 14. marca; 17. jun.; 20. sept.

Tinsko: Tretji ponedeljek po binkoštih; 2. jul.; ponedel-
jek po angelske nedelji.

Verače (Sv. Filip): 14. jan.; 22. febr.; 1. maja; 25. maja;
17. jul.; 29. avg.; 16. okt.

Zagorje: 31. jul. (za živino).

Žusem (Loka pri Žusmu): 13. apr.; 20. jul.; 25. avg.;
12. sept.

KAZALO

Rodovnik kraljevskega doma.
Domnevno vreme leta 1935. po stoletnem koledarju.

Pratikarski del

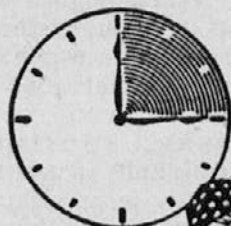
Astronomski podatki, prazniki in vremenski ključ.
Koledar (risbe Maksima Gasparija), verzi k mesečnim vinjetam (Pavel Karlin).
Poštne pristojbine.
Kolki za listine.

Poučni in zabavni del

Gost od vzhoda (dr. Ivan Lah) 33
Po sveti koroški zemlji (dr. Roman Savnik) 38
Kaj bo? (dipl. agr. A. Jamnik) 40
O shranjevanju posode in orodja (Mara Novakova) 47
Čebele in čas 48
Nov mednarodni jezik (B. V.) 49
Arabske in rimske številke (Albert Sič) 50
Slovenci na Madžarskem (Vilko Novak) 52
Kakšne kazni so dajali naši ljudski sodniki (dr. Metod Dolenc) 53
Kako bo z vremenom? 59
Stari in novi koledarji (dr. P. Brežnik) 60

Najstarejša živa bitja na svetu (Pavel Popotnik) 64
Merkurček ljubi... (Ivan Albreht) 65
Tako ravnaj! (Tone Koren) 68
Koledarski drobiž 71
Po Črni gori in Durmitorju (Vladimir Regally) 72
Zanimivosti v metrih 75
Pouk in vzgoja gluhonemih (Rudolf Dostal) 76
Človek iz podstrešja (Arnošt Adamič) 81
O tobaku in drugih mamilih 84
Pogovor o vijolini (Miha Mušič) 86
Avto in domače živali 89
Načrtno narodno gospodarstvo in kmetijstvo (A. Jamnik) 91
Alkohol in njega pobijanje (dr. Fran Göstl) 93
Nevihta se bliža 95
Nestanovitna nevesta (Gustav Strniša) 97
O škodljivcu molju (M. N-a) 100
Ukaželjni radio-amater (Julij Nardin) 101
Iz zgodovine lekarn 102
Koledar v uri 103
Nekaj za vsakogar (Peter Prirodnik) 103
Uganke 105
Vestnik Vodnikove družbe 106
Sejmi 107

Kakor milijoni za pranje pripravljenih rok

Na milijone kisikovih mehurčkov – vsak zase Vaš pomočnik – se razvije med kuhanjem (vsaj 15 minut) v raztopini Schichtovega Radiona in poganja milno peno skozi tkanino. Tako operete perilo – ne da bi bilo treba Vašim rokam kaj delati – lepo in prizanesljivo, če redno uporabljate Schichtov Radion.

Če Vam obleka lepo pristoja,

se Vam odpro vsaka vrata. Zlasti pa ljudje kritično presodijo Vaše obuvalo. Zato mora biti čevelj vedno eleganten, lepe linije in izdelan po najnovejši modi. Obutev, ki se lepo prilega Vaši nogi in ki se je oprijemlje do vseh potankosti, Vam omogoča samozavestno in zanosno hojo in nastopanje. Čevelj Vas večkrat pripelje do uspeha. Mi dva izdelujeva po meri — za normalne noge tudi po številkah — vse vrste obuval: **smučarske, lovske, sportne in luksuzne čevlje, gozderje in škornje.** Kvaliteta najinih izdelkov je na višku, ker porabljava le najboljše tvorivo. Kljub temu so cene nizke. — Pišite po prospekte.

Brata NAGLIČ
industrija čevljev
ŽIRI

DELO ŽLEZ REGULIRA

ekstrakt („Kaleflaid“) iz žitljenjetvorne žleze zdrave in močne živali. - „Kaleflaid“ jači ves organizem in uravnovešuje žilčni sistem tako, da človek ponovno postane močan, aktiven v žitljenju in sposoben za delo in borbo za obstanek. - Vsem tistim, ki se zanimajo za lečenje s „Kaleflaidom“, pošljemo brezplačno podrobno literaturo.

Pišite na naslov: Beograd, Njegoševa 5, Miloš Marković. — „Kaleflaid“ se prodaja po lekarnah in drogerijah. Reg. S. broj 10537/33.

Lastne vrvarske izdelke in motvoz
nudi po znižanih cenah

Prva kranjska vrvarna in trgovina
s konopnino

IVAN N. ADAMIČ

LJUBLJANA, Sv. Petra cesta št. 31

Telefon 2441

Podružnici: Maribor, Vetrinjska ulica št. 20
Telefon 2454

Celje, Kralja Petra cesta št. 33

NATIONAL REGISTRIRNE BLAGAJNE

nove in tvorniško repasirane, dobavlja s tvorniškim jamstvom edinole

NATIONAL CASH REGISTER, prometno podjetje E. R. Purd

ZAGREB, Ilica 11.

BEOGRAD, Knjeginje Ljubice ulica 15.

Zastopništvi:

Ljubljana, Leon Tavčar, Streliška ulica 22.

Maribor, Milan Biff, Hotel Orel.

Dobavljamo vse najmodernejše blagajne ob ugodnih plačilnih pogojih.

Zahtevajte prospekte in brezplačen vpogled!

NATIONAL CASH REGISTER CO. DAYTON, OHIO, U. S. A.

«LJUDSKA SAMOPOMOČ»

registrirana pomožna blagajna
v Mariboru, Grajski trg 7/I, po-
verjenišvo Ljubljana, Tyrševa
(Dunajska) cesta 34, **zavaruje** vse
zdrave osebe od 17. leta naprej
za **pogrebno**.

Vsako se more zavarovati od
1000 do največ **10.000** Din proti
mesečnim prispevkom od 1'25 do
12 Din za vsak 1000 Din.

Ljudska samopomoč je bila
ustanovljena leta 1927. in je izpla-
čala do danes nad **15.000.000** Din
na pogrebinah (podporah).

Zaupniki se sprejmejo za vsak
kraj Slovenije. - Zahtevajte brez-
plačno pristopne izjave!

»Ti si mi
res
najboljši
mož
na svetu,
ko, mi ustrežeš
če le moreš.

Hvaležna sem ti, da si mi naročil pet
gospodinjskih knjig „Žene in doma“.
Taj dobim v teh knjigah, veliko mi-
gljajev in nasvetov, da si v teh težkih
časih lahko veliko sama napravim“.

Tudi Vam jih priporočamo.

Pišite upravi „Žene in doma“, Ljubljana.

JUGOČESKA

JUGOSLOVENSKO ČEŠKA
TEKSTILNA INDUSTRIJA D. D.

K R A N J

PROIZVAJA :

*

BARVANO IN TISKANO

BLAGO IZ BOMBAŽE-

VINE IN UMETNE SVILE

ZAHTEVAJTE SAMO IZDELKE TE DOMAČE TOVARNE

SPLOŠNO TESARSTVO

MIHOR ROBERT

mestni tesarski mojster

LJUBLJANA

Devinska ulica št. 5 (Trnovo)

se priporoča za vsa pod tesarsko stroko spadajoča dela.

Izdelava lesenih hišic in streh,
po danih in lastnih načrtih.

D e l o s o l i d n o . * C e n e p r i m e r n e .

Blágo
milo palmira

*je docela prepojeno
z dišavami, zato do
zadnjega koščka
prijetno diši.*

Gospodarstvo more napredovati le, ako bodo naši domači denarni zavodi mogli zopet dajati posojila za zidavo hiš in drugih poslopij ter za izvedbo javnih del.

Kdo lahko omogoči ta napredek? Vi vsi, ki sedaj naložite Vaš denar v tak denarni zavod, ki nove vloge, vložene po 1. januarju 1933. izplačuje vedno v vsakem obsegu. Takih vlog ima

MESTNA HRANILNICA LJUBLJANSKA

V LJUBLJANI, Prešernova ulica št. 3, že nad Din 19,000.000.—.

Zaupajte ji še Vi! Pobijajte vsi krizo! — Za njene vloge, znašajoče Din 407,000.000.—, jamčijo razen posojil še rezerve v znesku Din 13,500.000.— ter MESTNA OBČINA LJUBLJANSKA.

*
SOKO obleke!

Plašči
damski plašči

uniforme, zavese (ročno delo),
odeje, čepice, trikotaža itd.

KUPUJTE DOMAČE BLAGO,

DAJTE DELO DOMAČIM LJUDEM!

SOKO obleke so dobri, trpežni in najcenejši domači izdelki

S O K O o b l e k e

Ljubljana: Sv. Petra cesta 23, Celovška cesta 63. Kranj: Glavni trg 102.

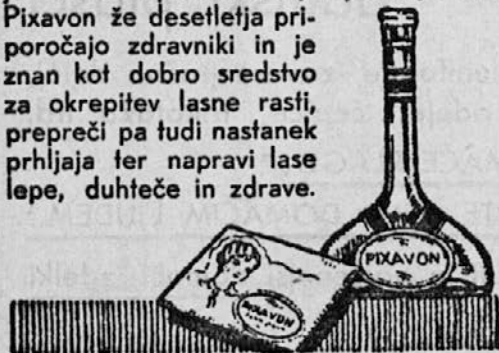

*Vaši lasje
so v nevarnost*

če jih ne negujete redno in pravilno. Lase in lasišče morate osvoboditi nesnage in masti, ki dušijo lasne korenine in tako privedejo do izpadanja las. Najboljše sredstvo za nego las je že dobrih 30 let

PIXAVON *in Pixavonšampoon*

Pixavon vsebuje najučinkovitejše sestavine katranastih sokov iglastih dreves, je brez vonja in barve ter prepreči, kakor je klinično preizkušeno, izpadanje las. Pixavon že desetletja priporočajo zdravniki in je znan kot dobro sredstvo za okrepitev lasne rasti, prepreči pa tudi nastanek prhljaja ter napravi lase lepe, duhteče in zdrave.

BOTOT

Program za nego ust in zob

ZJUTRAJ:

pasta

razkroji in odstrani
vse plasti
z zob

PO KOSILU:

za izpiranje ust
voda za usta

pospešuje izločevanje
ustnih žlez
in osvežuje

ZVEČER:

milo za zobe

neutralizira vse kisline

Joj! Kakšna smola!

Nove smuči — pa tak zlom!

Sedaj šele vidim, čemu so mi svetovali: „Kupi BEKA smuči! Zaradi priznane kvalitete boš ž njimi gotovo zadovoljen!“

V Ljubljani jih kupite ali naročite kakor tudi vso ostalo zimsko sportno opremo

edinole pri **B. KOLB & PREDALIČ**

ŠELENBURGOVA ULICA ŠT. 6

KONJSKA STRUNA (Rosshaar)

„ŽIMA“

Žimo za žimnice (madrace) najboljše kvalitete, vsake vrste in v vsaki množini dobite vedno pri tvrdki

FRANC JESE

tovarna žime, Stražišče pri Kranju.

Vzorec franco! Ustanovljeno 1768. Cene nizke!

KARL LOIBNER

CELJE (pri ZVONCU) KRALJA PETRA CESTA
TRGOVINA SPECERIJSKEGA, DELIKATES-
NEGA BLAGA IN SVEH VRST SEMENA

Prava tolažba za živčno bolne je pred kratkim izšla obširna razprava o novem načinu prehranjevanja, s katerim so se že mnogi rešili svoje bolezni. Vsakomur, ki to razpravo želi in jo zaprosi z dopisnico (frankirano z Din 1-75) pri tvrdki Ernest Pasternack, Berlin SO, Michaelkirchplatz 18, odd. K, jo ta tvrdka pošlje takoj brezplačno in poštne prosto.

FLY-TOX
UBICA INSEKATA

Ubija sigurno i brzo **MOLJCE,**
MUHE, KOMARCE, STJENICE
i sve **OSTALE INSEKTE**

i njihova jaja
DOBIJA SE SVUDA
u originalnim plavim
francuskim oмотima,
Čuvajte se,
patvorina!

D O M A se lahko naučite

MODERNIH JEZIKOV:

srbohrvaščine, nemščine, francoščine, ita-
lijanščine, angleščine;

VSEH TRGOVSKIH PREDMETOV:

knjigovodstva, stenografije, korespon-
denca itd.

Pišite po pojasnila na

**DOPISNO
TRGOVSKO ŠOLO**

v LJUBLJANI, Kongresni trg 2/II.

Na stotine hvaležnih
učencev in absolventov.

Vaš otrok naj se usposobi zlasti
PRAKTIČNO, da bo imel uspehe
v življenju. Najboljšo praktično
izobrazbo Vam nudi

**T R G O V S K I
U Č N I Z A V O D**

v LJUBLJANI, Kongresni trg 2/II.

Priraja sledeče tečaje:

Enoletni trgovski tečaj, večerni trgovski
tečaj, stenotipostivski tečaj, stenografski,
strojepisni, jezikovni tečaj.

Višji trgovski tečaj.

Po potrebi tudi pouk posameznikov.

Pouk vodijo strokovni profesorji.

Najmodernejše metode.

Zagotovljen uspeh. Pišite po pojasnila!

Kupujte domače izdelke:

pristen malinovec,
limonado, oranžado
in sadne marmelade

vseh vrst, le pri znani tvrdki

**POTNIK IN DRUG
LJUBLJANA**

Telefon 21-10.

Telefon 21-10.

K I P I	MAVZOLEJ	UKLESAVANJE
RELIJEFI	GROBNICE	IN ZLATENJE
ORNAMENTI	NAGROBNI	N A P I S O V
CERKVENA IN	J A V N I	PORCELANSKE
STAVBNA DELA	SPOMENIKI	S L I K E
UMETNI KAMEN	OGRAJICE	SVETILJKE
OKVIRI ITD.	VAZE ITD.	POPRAVE ITD.

FRANJO KUNOVAR

KAMNOSEŠKO-KIPARSKO PODJETJE

POKOPALIŠČE SV. KRIŽ

L J U B L J A N A

TELEFON 27-87

ŽIMA

za žimnice vseh vrst po najnižjih dnevnih
cenah vedno v zalogi samo pri

Vzorci se razpo-
šiljajo na zahtevo
franko in zastoj!

J. Knific, tovarna za žimo

Stražišče pri Kranju

REVMATIČNIM

se vedno priporoča
masiranje.

Za masažo
je najboljša

ALGA

BOLEČINE in TRGANJE

STARCI IN STARKE!

V vaših starih dneh trpite največ od bolečin
revmatizma. Natrite vsaj enkrat na dan
Vaše zmučene žile s preparatom **ALGA**.
Občutili boste **prerojenje**, občutili
veselje do življenja in svežost.

v KOSTEH
v SKLEPIH
v MIŠICAH
v ZOBEH
v GLAVI

ublažuje takoj

ALGA

ZA MASAŽO

ALGA se dobiva povsod. 1 steklenica Din 12.—. Ali pa naročite na naslov

Laboratorij „ALGA“, Sušak.

4 steklenice „ALGA“ Din 60.—.

8 steklenic „ALGA“ Din 104.—.

14 steklenic „ALGA“ Din 164.—.

25 steklenic „ALGA“ Din 264.—.

